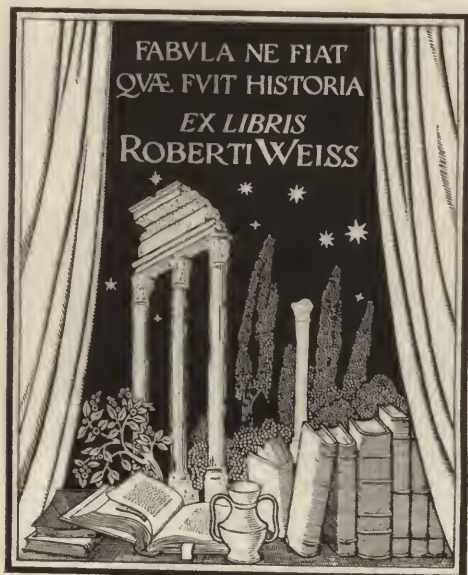

620
2

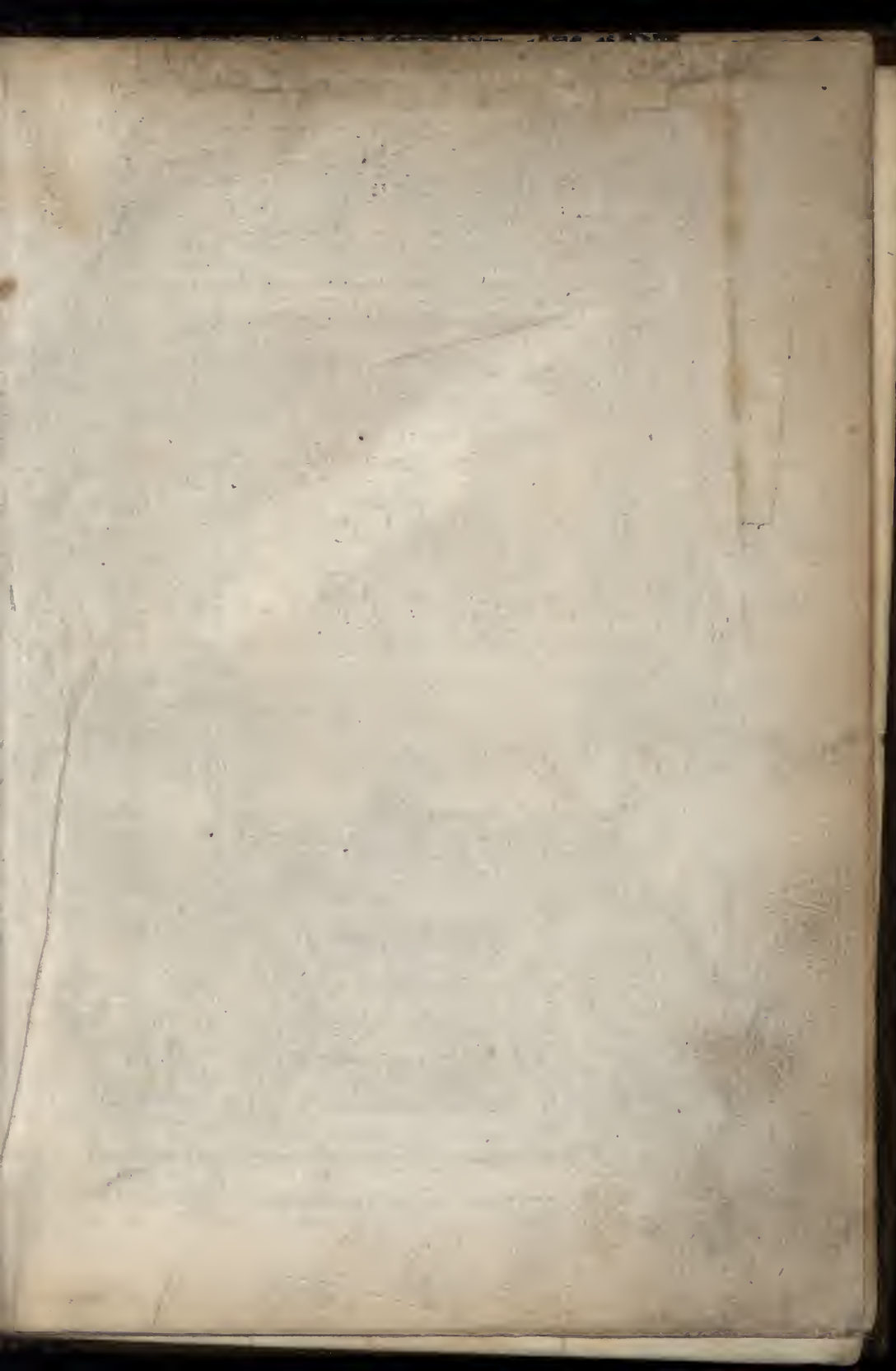
14604
6

Part from 90 and 25

American
unknown to Herrmann
see leaf LXXX

This frontispiece also appears in F. Luna, *Vocabulario*
(Naples 1536)

DE ROMA
PRISCA ET
NOVA VARI
AVCTORES,
PROVT INSE
QVENTI PA
GELLA CER
NERE EST.

Hieronymus Aspin Forliensis, ac Amicus in regium.

Auctores omnes huius operis.

Franciscus Albertinus Florentinus ad Iulium . iii .	
Pont. Max.	II
Vibius equest. de fluminibus / Fontibus / Lacubus /	
Nemoribus / Paludibus / Montibus & gētibus .	8II.
Item de origine, situ, & qualitate. Ro.	II2.
P. Victor de regionibus Urbis. Ro.	II8.
Pomponius latus de vetustate Urbis.	II5.
Fabricii varani Ep̄i camertis de vrbe.	
Roma collectanea.	140.
Raphaelis Volaterrani vrbis. Ro. d̄scriptio.	145.
Eiusdem de origine Urbis poema.	188.
Fluius.	
Rūtilii Claud. Numantii poema.	170.
Laurentii vallatii. Ro. poema.	182.

Waeter Bowman

Adriano. vi. Pont. Max. Iacobus Mazochius
humill. mancipium felicitatem.

Aepe mihi beatissime Pater, cui ad tuū hunc auspici-
simū Pontificatū aduertō succurrere dictū,
diuini esse regnare, nam omnes, qui alicui rei Impe-
rant, Deū Opt. Max. quodam modo imitari uidentur.

qui in omnia, quæ sunt, quæ fuerint, & quæ uentura mox trahen-
tur a absoluissimū habet Imperium. Esi quod alii dicunt regnare,
falso quidē de aliis dicunt, quæ admodū de te uerissime, quicunq;
enim post te imperat, rebus tantū prophanis Imperat/ Tuum ue-
rum est Imperium, quod imperia omnia maiestare sua superemi-
net, & regna omnia sub se habet. Ad cuius Imperatorem uere de-
us didicit. Non uos me, sed ego uos elegi, quos uos uocat Chri-
stos suos, ad quos uos inquit, sequimini me, & in uestigijs
meis ambulate. At quæ admodū tuum uerum est super omnia Im-
peritū, ita & erit quicquid unū super omnia, cui conculcauerit Leonē,
& Draconē & ambulauerit sup Aspidē, & Basiliscū, & cū aputata
uinea redemptoris nri, sacrilegas uulpes, et a silua diuinæ pietatis
Apruos/ Vrsos/ ac Lupos impios eiecerit, quod ad te unū spectat,
quæ ē deus humiliatū exaltauit, & de stercore inopē erexit pauperē,
et ab Aegypto uocauit, ut duceret populū suū in Ciuitatē sanctam
Hierusalē, & a turpi Pharaonis seruitute liberaret. Ecce ecce bea-
tiss. pater iam te duce per illā Hierusalē ambulamus, quæ ante ad-
uentū tuū, nō Hierusalē sed iam perniciosā Niniue, atq; omnium
scelelerum ancilla facta erat iam lumine tuo abierūt Cymeriæ
illæ & tenebræ, & facta est lux uera, quæ illuminat oēm hoīem ueni-
entem ad te, qui et facis, et doces nos filios dei posse fieri. Et quā
propter aeris intēperie adhuc omne tuū Imperiū nō plustrasti, ec-
ce tibi illius caput, hoc est Romā terrarū dñam: q̄ subicietur oculo
legitimus dñs, quæ tua sunt et cognosces, & utaberis, atq; etiā ut
optime uideas, quā Romā a Deo Opt. Max. ædificandā acceperis
(nam penē diruta est) & ut itidē nos cognoscamus, quā illi
redditurus sis. Hæc est illa Roma, cuius rex unus es, & princeps,
q̄ a te ite ut oēs boni sentiunt, et sperāt omnis ædificabitur, ita
ædificabitur, ut nullis amplius obnoxia sit ruinis/ nullis ignibus,
nullis deniq; hostilibus insultibus.

Tabula omnium auctorum huius operis.

De incenibus:& eorum ambitu. car.	1.
De portis urbis.	1. 130. 139. 140.
De Viis & plateis.	3. 71. 114. 118. 138.
De pontibus Urbis.	4. 124. 138. 147.
De montibus & collibus.	6. 112. 141.
De Aquæductibus.	9. 111. 114. 138.
De Thermis.	12. 138. 143. 149.
De Naumachiis:& cloachis.	14.
De circis.	15.
De Theatris & Amphitheatris.	15.
De Aerario:& pecunia pub.	16.
De Foris:& curiis.	17. 124. 138. 148.
De Campo Martio.	19. 127.
De Palatiis Impp.	20.
De Domibus:& Insulis.	21.
Nymphaea:& horrea.	23. 131.
Tribus:& regiones.	24. 112.
Regio prima.	26. 118. 132.
Regio secunda.	26. 118. 132.
Regio Tertia.	26. 118. 133.
Regio Quarta.	26. 119. 133.
Regio Quinta.	26. 119. 133.
Regio Sexta.	27. 119. 134.
Regio septima.	27. 120. 134.
Regio Octaua.	27. 120. 134.
Regio Nona.	28. 121. 136.
Regio Decima.	28. 121. 136.
Regio Vndecima.	28. 122. 136.
Regio Duodecima.	28. 122. 136.
Regio tertiadecima.	29. 123. 137.
Regio Quartadecima.	29. 123. 137.
Sacerdotes:& magistratus.	30.
Templa.	31. 149.
Bibliotheca:& Basilicæ.	36. 114. 138.
Capitolium.	37.
Axilum/& Turris militiæ.	38.
Porticus/& labra Porphiriaca.	39.

Trophea/ & columnę.	49.
Arcus.	49.
Colosfi.	44.
Statuę/ & picturę.	44.
Cimiterii sacri.	47.
Sepulchrum Augg. & Moles Hadria.	48.
Septizonium: & alia nōnulla.	49. 115.
Obelisci/ & Methę.	50. 114.
Carcer publicus.	51. 116.
Leges/ & tabulę aneę.	52.
Laudes nōnullorum Roman.	53.
Diuitia Roman.	54.
Triumphantes nōnulli.	55.
Magnitudo Imperii/ & Triumphi.	58.
Laus ipsius Urbis.	59.
Noua Urbis.	61.
Nōnullę ecclesię/ & capellę.	62.
Pont. & pallatia.	65. 71.
Cardinalium domus.	66.
Hospitalia.	68.
Bibliothecę nouę Urbis.	69.
Castrum sancti Angeli.	70.
Beluedere.	70.
Sepulchra memoran.	71.
Valuę/ & columnę Aneę.	73.
Officina cudendę pecunię.	74.
Fontes/ & pontes.	74.
Cloacę/ & Anienis purgatio.	74.
Aedificia Iulii secundi.	75.
Laus florentię/ & Saonę.	76.
Galliarum prouincię.	87.
Aphricę prouin.	87.
Hispanię prouin.	87.
Illyrici prouin.	87.
Thracię prouin.	88.
Asię prouin.	88.
Orientis prouin.	88.
Ponti prouin.	88.
Aegypti prouin.	88.

Britannia ⁱⁱ prouin.	88.
Italia ⁱⁱ prouin.	88.
Italia ⁱⁱ prouin. s; quosdam phos.	111.
Origo/ & situs urbis.	111.
Septem mirabilia Urbis.	116.
Senatula.	124. 138.
Campi.	124. 138.
Busta gallica.	125.
Aesculapii & concordia ⁱⁱ tēplum.	125.
Arcus Constantini.	125.
Iouis simulachrum.	125.
Iouis statoris tēplū/ & dom ⁹ Cice:	125.
Templum pacis.	125.
Statua Domitiani.	126.
Fossa Curtii tēplū Vulcani et typhus Romuli & Remi.	126.
Saturni/ & Opis templum.	126.
Seueri Impe. Arcus.	126.
Iunonis/ Mineræ: et concordia ⁱⁱ tē/ pla.	126.
Carcer Tullianus.	126.
Theatrum Marcelli.	126.
Velia/ & domus Catulinæ	126.
Aedificium Neruæ Imp.	126.
Forum et porticus Traiani.	126.
Columna in foro Traiani.	127.
Pantheon.	127.
Antapantheon.	127.
Consi templum.	127.
Boni euentus templum.	127.
Thermæ Neronis.	127.
Ho ologium.	127.
Olla Neronis.	127.
Pincius.	127.
Domus Martialis.	128.
Equi duo ita uæ cibeles.	128.
Flor ilia ubi fierent.	128.
tēplū Herculis/ & quirini.	128.
Vicus/ et statua Mamuræ.	128.

Porta collina.	128.
Locus supplicii uirginū uestæ.	128.
Via Salaria.	128.
Horti salustiani.	128.
Viminalis/et exquilin.	129.
Templum quirinū.	129.
Balinea Pauli.	129.
Thermæ Constantini.	129.
Puteus probæ.	129.
Lauacrum Agrippinæ.	129.
Turris Moccenatis.	129.
Campus Exquilinus.	129.
Porte uiminalis/& Exquilina.	129.
Puticulæ.	129.
Porta sancti Laurentii.	130.
Ad ursū pileatum.	130.
Duo trophea.	130.
Galenī Imp. Monumētum.	130.
Titī/et Vespas. thermæ.	130.
Philippi Imp. thermæ.	130.
Via prenestina.	130.
Exquilīæ.	130.
Cælius lateran.	130. 142.
Auentinus.	131.
Via hostien. & C. cæstii sepulchrum.	132.
Campus figulorum.	131.
Pons sublicius.	131.
Templum Matutæ / & leucothoes.	131.
Templū Herculis / & ara max.	131.
Chryso colla circus Max.	131.
Palatinus mons.	131.
Jani uelabrum.	131.
Thyberis ppe capitoliū sinus.	132.
Ficus R uminalis.	132.
Lupercal.	132.
Templum castoris / & pollucis.	132.
Mons tarpeus.	132.

Capitolii templum:	163.
Lyguria.	164.
De origine & gestis uenetorum.	165.
Ethruia.	166.
Latina regio:	167.
Umbria.	168.
Picenum.	166.
Flaminia.	

FINIS.

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page]

DE MOENIBVS ET AMBITV VRBIS RO.

MOENIA Magnæ Urbis Romæ habuerunt. Turres cū pinnis & propugnaculis atq; de ambulatoriis uigilumq; receptaculis: nūc uero Turres numero sunt. CCCLXV.

Ambitū uero Urbis. xx. mil. passuum cōtinuisse dicitur / teste Plinio & Vopisco: Flauius uero historicus scribit. Aurelium imperatorē ambitū Urbis ad .L. mil. passuū ampliassē ripasq; Tyberis extruxisse. Nostro uero tpe cū Ianiculo & Vaticano uix passuū milia. XV. esse iudico: q̄ quidē moenia pluries diruta fuere a barbaris: postea uero a diuersis Pontificibus multis in locis iustaurata. Poggius noster. Flor. ad Nicolaū. v. Pōt. de uarietate fortunæ. lib. primo scribit. Quid iā querat quod etiā stuporem recensenti mihi affert Urbis moenia ita multiplici clade afflicta / ita a fundamētis eruta: ut ne dum locus eorū pristinus / sed nedū uestigium quidē ullum aspiciatur / omnium uetere murorū sublata memoria. Nam ea quæ cernis lateritia noua sunt: post octuagesimum annū deletis prioribus. Primū ab Hadriano incohata collato ab Hætruriæ populis cētum auri pondorū a Gregorio uno & itē ab altero pontificibus perfecta: unde & diuersorū Pontificū opus uariā reddit murorum formam. Antiqua moenia ex quadrato lapide post incensam a gallis. Urbem cōsumata Linius tradit: ut in portis ipsius Urbis adhuc uestigia denotant. Apud moenia erat Pomeriū. i. spaciū quiddā post mutū / qd̄ neq; arari nec habitari fas erat: ut nunc est in nostra ciuitate Florent. intus & extra cū mathæ signis: adeo quod facile solatii

grā/qsq; deambulare potest: tñ Ro. nō tpe nō seruat
ubi & uinæ, & priuatæ aedes Urbis mœnibus cōiūctæ
sunt: à pluribus nāq; Impatoribus ampliata sūt/ut appa
ret sup portā Portuensem in lapidē cū his litteris.

IMPP. Cæss. d d . n n . inuictissimis principibus Har
cadio & Honorio Victoribus ac triūphatoribus semp
Auggob instauratos Urbis Aeternæ Muros, Portas, ac
Turres ægestis imensis ruderibus ex subgestionibus.
V. C. & illustris militis & magistri utriusq; militiæ ad p
petuitatem nominis eorū simulachra constituit.

Similiter & de pomerio hoc āno. m. d. ix. ī lapidē Tybur
tino nup offosso nō lōge à Cācellaria līræ idicunt.

¶ Pomerium.

TI . Cladius Drusi . F. Caisar . aug . Germanicus pont
max. trib. pot. viiii. ip. xvi. cos. iiii. p. p. auctis populi Ro.
finibus Pomeriū AmpliA ¶ IT terminA ¶ IT Q .
Nōnulla in stationū opusculo de ipsa urbe scripsi, quæ q
dem replicare superfluum uidetur.

¶ De Portis Urbis .

Omulus primus Ro. rex tribus portis tātum
cinxerat Urbē: quibus nōnulli quattuor affirmēt:
Prima/porta Mugonia dicebatur, a mugitu ani
malium/quæ & Trigonia postea dicta fuit .
Secūda/porta Carmētalis, a Carmēta matre Aeuādri:
q̄ & Scellerata postea uocata ē/nō lōge posita erat a Iano.
Tertia/ uero pādana seu Romanula uocabatur: q̄ & libe
ra dicta est: quā Pompilius instituit, clausam stare pacis

tpe/ut ait pifo i annal. Liuius dicit suo tpe. xxxvii. portas
fuisse in Vrbe. plinius uero dicit. xxx. quis septē claufas
fuisse cōfirmet. Nostra uero atate sunt .xx. cū illis quæ
in ciuitate Leonina comprehenduntur.

Prima porta principalis/Triūphalis dicebatur/ḡ oīum
erat celeberrima/nō lōge ab ecclīa. f. Spiritus posita.

Secunda/porta Flumentana/postea uero Flaminia a
uia/nunc uero porta populi appellatur.

Tertia/porta Collatina:quæ Collatiā Sabinorū opidū
ducebat/postea uero pinciana a pincio senatore/ḡ qdem
nomē retinet.

Quarta/porta Quirinalis a Qui
rinali sacello, seu collina a Quirinale colle:eadē Aegonē
sis dicta ab Aegono mōte:postea uero Salaria:ut nunc
a sale dcā.

Quinta/porta Numētana a Numēto
oppido:postea Viminalis a uiminū multitudine:nūc au
tem appellatur porta. f. Agnetis.

Sexta/porta Exquilina/postea Tyburtina/deīde Tauri
na a capite tauri:nūc uero porta. f. Laurētii extra muros
dicitur. pōponius lætus Exquilinā dicit esse nūc clausā
cū porta iter aggeres.

Septima/porta Labicana, seu
Neuia a Neuiō nemore/nunc uero porta Maiore appel
latur:sup quā lræ multæ cubitales apparēt:ut dicā i aq̄
ductibus.

Octaua porta Asinaria/quis nōnulli di
cant Cælimontanā & Septimianā appellatā fuisse:ta
men antiqtus porta Cælimōtana erat inter Asinariā, &
Methodii/sed in mœniū instauratione clausa remansit:
nunc uero porta. f. ioanni appellatur.

Nona/porta Gabiufa dicebatur, quæ nunc est clausa/mu
ro/nonnulli Methodii portam appellant.

DE PORTIS VRBIS :

Decima porta Latina, sicut & nunc appellatur / nō lōge ab ecclesia, S. Ioannis Euangelistæ ab ipsa uia.

Vndecima porta Capena / postea uero Appia / nunc autē porta, S. Sebastiani appellatur.

Duodecima porta Trigemina / seu Hostiēsis dicebat, ut Frontino placet / nūc uero porta, S. Pauli appellatur.

Decimatertia / porta Portuēsis a portu Cladii Imp. dcā / nūc uero porta Ripæ dicitur / in qua sunt litteræ Harca-dii & Honorii imp. de instauratione / ut superius dixi.

Decima quarta / porta Aurelia / nunc autem porta, S. Pā-crati dicitur. Decima quinta / porta Fontinalis, nō longe a prædicta in Vaticano / adhuc extant uestigia a fontibus dicta : ut Liuius placet.

Decima sexta / porta Septimiana / Septimio imperatore / quæ nomen adhuc retinet.

Decima septima / porta Turrionis dicitur, a Nocolao, V. fundata / nō lōge a Cāpo sctō / q̄ Posterula dicitur.

Decima octaua / porta Pertusa in mōte Vaticano, nō lōge a stabulis palatinis. Est & porta Iulia apud Viridariū / quā nuper, T. B. sumptuoso ædificio, & Tyburtino lapide fundauit, exornauitq; apud noua Mœnia Beluide-re nuncupata / quæ quidē duæ portæ / non semper (ut aliæ) ostendunt introitum patefactum / sed potius ad cōmoditatē Pontificis & curialiū aperiuntur.

Vigesima / porta Aenea uocatur / nunc uero porta castelli, S. Angeli dicitur / nō lōge a Mole Hadriana / quæ ultimæ quinq; portæ positæ sunt in ciuitate Leonina.

Erant & aliæ portæ / ut Querquetulana a quercu. La-

uernalis a Laruena dea. Rusculana/qđ ærata esset, uel
 quasi rudis sit iposita & relicta apud Neuiã portã. Ru-
 thumena ab auriga sic dicto. Minutia a secello Minutiũ.
 Catularia a canibus dicta/q̄ ibidẽ imolabantur / aditas.
 quæ propter uetustatẽ & inceniũ istaurationẽ nescitur
 tñ multimulta dicũt/quot homines/tot sententiã.

¶ De Viis & Plateis.

Rant. n. i Vrbe Viã. xxix. p̄cipales / ut placet

e P. Victori / tamen tot erant uiã / quot portæ / ut

Liuus inqt / de q̄bus nō nulla scribam.

Via Triũphalis a Vaticano / ubi pons erat triumphalis
 ad Capitoliũ usq̄ tẽdebat / quĩs nōnulli ad Velebrũ usq̄
 affirmant.

Via Flãmīnia / quã. C. Flãmīnius colle-
 ga. M. Lepidi in consulatu, uictor Ligurũ strauit ex ur-
 be. Ro. per Tusciam / & Umbriam / Ariminum usq̄ ut
 adhuc in multis locis uisuntur uestigia.

Via Salaria / quã a Sale nomen accepit / quoniam per
 illam sal in Sabinos portari consueuerat.

Via Numẽtana siue Figulẽsis / qua itur Numẽtũ / quod
 est in Sabinis / & i agro Numãtano balnea fuere : unde
 Nero Cladius fugiens ad .iiii. miliariũ in suburbano li-
 berti sui iter Salaria / & Numẽtanã uiã seipsum interfecit.

Via Labicana a porta Exquilina inciptions qua & prænẽ-
 stina / de quibus Strabo mentionem fecit lib. v.

Via Latina quã posita est inter Appiam uiã & Valeriã :
 quã ad Cassinum oppidum Appiã coniungitur / in qua
 seppelliebantur cadauera / sicut in Flaminia.

Via Appia / quã tendit ad ecclesiã. S. Sebastiani ab Ap-

pio Claudio censore: qui dictam uia a porta Capena Capuā usq; strauit: quā postea Traianus imp. restaurauit. Brundisiū usq; / ut inquit Strabo: paludesq; pontinas siccauit, & alia q̄ plurima restituit ædificia: ut in lapide maxmoreo apud Circū maximū inuēto apparet cū his lris. Imp. Cæs. diui Nerue . f. Traiano. Germanico. Dacico. pont. max. trib. pot. viii. imp. ix. cos. p. p. trib. xxxv. Q̄ d̄ liberalitate optimi principis commoda earum etiam locorum adiectione ampliata sint.

Via piscina erat inter thermas Antonianas & ecclesiam .f. Sixti: ut aduc uestigia demonstrant.

Via Subūrana: q̄ tēdit a foro Traiani ad ecclesiam .f. Martini in montibus. Via alta a thermis Constantini usq; ad uiminalem portam tendebat.

Via Traiana & Aurelia nominibus ppriis dictæ. Erat & uia ualeria / & tyburtina / amnia / & æmilia / claudia / & campana / hostiēsis / & laurentina / sentina / & ardeatina / tyberina / et quintia / cassia / et cornelia / gallicana / et petinaria / et cimina: quæ quidē oēs retinent nomen usq; in hodiernā diē. Erat preterea in urbe uia Sacra: i qua iustum fuit foedus inter Romulum et Taciū: quā Cæsar dum esset dictator uelis itēxit a domo sua ad Cliuiū usq; in Capitoliū, et tendebat a regia seu a curia ueteri ad arcē usq; p̄ quā triumphantes ibant ad Capitoliū: et in qua augures sedem habentes in augurari consueuerant, non longe a Carinis.

Via noua / quā restaurauit Ant. Caracalla imp. erat apud thermas ipsius / quæ incipit a porta palatii per radices ipsius montis supra circum maximū usq; ad infima pisci-

næ. piscinæ publicæ erat ubi nunc ecclesia sancti Sixti.
Via Lata erat apud iſeum: quæ adhuc cū ecclesia sanctæ
Mariæ in uia lata nomen retinet.

Erant et aliæ uia: ut ianuclēſis/et gallia: uestigia quarum
haud facile cognoscunt. Vespasianus uero imp. multas
uias destrutas iſtaurauit: ut i uetustissimo lapide marmo-
reo ante ædes Cōseruatorꝝ posito l̄ræ incisæ indicāt. S.

Imp. Cæsari uespasiano aug. pont. max. tri. pot. iiii. imp.
xii. p. p. cos. iiii. des. iiii. S. C. Quod uias urbi negli-
gētia superior. tēpor. corruptas impensa sua restituit.

Erant deniq; in urbe, plateæ pluribus in locis uariis lapi-
dibus stratis/et stratis/et colloſis exornatis.

Platea uero palatii saxo lacedemonico / ac porphiritico
Ant. Heliogabalus imperator strauerat.

Erant in ipsa urbe multæ Area: ut Area Capitulina, in
qua erant cedula subterraneæ: teste Gellio, libro secundo
ubi reponi solerent signa uetera: quæ ex eo templo col-
lapsa essent / et alia quædam religioſe donariis consecra-
ta / et adhuc uiſuntur uestigia, uulgo sala Cæsaris.

Erat et Area pinaria et Apollinis / ut dicitur i regionibus.

Erat præterea umbilicus ipſus urbis in regione octaua /
ut apparet in marmore antiquo translato, ad ecclesia san-
cti iohannis de pinea.

Tamen pater beatissime: nō omnes omnia possumus.

Quæ autem feci / domino adiuuante / cito feci: ut infra
scripta carmina decantare ualeam.

Si bene quid facias: facias cito: nam cito factum.

Gratum erit: ingratum gratia tarda facit.

¶ De pontibus urbis.

DE PONTIBVS VRBIS

Pontes Urbis. vii. fuere principales / quibus Vibius
 sæquester / & P. Vic. octo fuisse confirmet. V3.

Aelius / Aemilius / Aurelius / Tarpeius / Palati-
 nus / Exquilinus / Vaticanus / & Ianuclæsis. Io. Annius
 Viterb. sup Fabiū pictorem scribit Carmentalis porta
 erat ubi pons Carmetalis / quo. ccc. Fabii cōtra Veietes
 trāseuntes Tyberim in se linquebant / Ianiculū adextra /
 ut patet in Livio.

f. viii.

Primus pons Sublitius dicebatur / q̄ fuit ligneus ab An-
 co Martio rege. Ro. structus / postea uero ab Horatio
 coclite p̄ libertate patris itercisus / quē deinde Aemilius
 lapidē fecit / a quo Amilii nomē accepit / uestigia cuius ad
 radices Auētini diruta cernūt / uulgo dicit̄ marmorata.

Secūndus pons erat Senator̄ / q̄ & Palatinus dicebatur /
 nunc uero pons sanctæ Mariæ uocatur.

Tertius pons est insula Iouis Lycaonia uetustissimus / q̄
 & Tarpeius antea dictus fuit / seu Fabritius. quē. L. Fa-
 britiū. C. D. curatorē uiaꝝ faciendū curasse epygrāma
 testat̄ / & M. Lepidū / & M. F. Cos. approbasse in arcu
 pōtis supra p̄fluentē ē̄ iscriptio corrosa cū his l̄ris.

L. Fabritius. C. F. Cur. Viar. faciendū coerauit. Q. Le-
 pidi. M. F. M. Lolleus. M. F. Cos. probauerunt.

Nunc uero pōs .iiii. capita nominatur / in quo loco est
 Quartus pons cōiunctus p̄dicto ponti / q̄ uocabatur
 pons Cestius, siue exquilinus (ut placet. P. Vic.) in quo
 marmoreæ tabulæ uetustate cōsuptæ cū his l̄ris uisuntur

DOMINI NOSRI IMPERATORES CAE-
 sares. Fl. Valentinianus. pius. felix. maximus. uictor. ac
 triumph. semper aug. pont. Maximus. Germanic. Max.
 Franc.

Alaman Max. Frac. Max. trib. pot. vii. ip. vi. cos. ii. p. p.
 Et Fl. Valēs pius foelix max. uictor. ac triūf. semp Aug.
 pont. max. Franc. max. Gottic. max. trib. pot. vii. imp. vi.
 cos. ii. p. p. Et Gratianus pius foelix Max. uictor ac triūf.
 semp aug. pont. max. Franc. max. Gottic. max. trib. pot.
 iii. imp. ii. cōs. primū. p. p. Pontē foelicis nominis Grati-
 ani in usum senatus ac ppli constitui dedicariq; iusserūt.
 Nostro uero tempore pons. s. Bartholomei uocatur.

Quintus pons Aurelius dicebatur: postea Ianuclensis:
 quē Antonius pius imp. marmoreum fecit a Nerone di-
 rutus fuit: quē Sixtus. iiii. Pont. Max. in usum ppli. Ro.
 & curialium sumptuoso opere Tyburtinis lapidibus re-
 refecit: longitudo cuius ped. ccxv. & pons Sixti dicitur:
 antea uero a curialibus pons Ruptus appellatus est.

Sextus pons Triumphalis dicebatur apud ecclesiam &
 Hospitale. s. Spiritus in Saxia/ut adhuc uestigia ipsius
 antiquitatis apparēt/qui & Vaticanus antea dictus fuit:
 quē quidē. T. B. uult restituere: & iam populo. Ro. pōs
 Iulii uocatur. Septimus pons Urbis Aelius seu Ha-
 driānus uocabatur ab ipso Aelio Hadriano Imp. cōstru-
 cto apud Molem ipsius: nostro tempore pons. s. Angeli
 nominatur: subter quos pontes p̄dictos regalis Tyber
 rapido cursu illabitur: iuxta ripā cuius his lris scultis.

Ex auctoritate Imp. Cæs. Vespasiani Aug. P. M. Trib.
 pot. iiii. imp. x. p. p. Cos. iiii. V. C. Caius Calpetanus
 Rantius Quirinalis Valerius Cestus Curator Ripa-
 rum & Aluei Tyberis terminauit. R. R. Prox.

Erat pons in campo Martio apud montem citatorium
 de quo Suetonius mentionē facit: ubi de cōsiliis consu-

DE PONTIBVS

ratorum in Caesarem dissierebāt: primū cunctati utrum
ne in cāpo Martio p comitia tribus ad suffragia uocātē
partibus diuisis ē pōte deicerēt: atq; exceptū trucidarent:
an ī sacra uia/uel in aditū theatri adorirentur..

Erat præterea pons marmoreus in foro R. o. ā palatio ad
capitolium usq;: nil tota urbe præclarius fuit pōte p̄dicto:
quē. C. Callicula fecit, & capitolium cōiunxit / quē quidē.
lxxx. ingentes collūnæ marmoreæ celatæ sustentabāt:
at ex eo nūc sex tantū colūnæ: tres. n. ad radices palatini
montis/aliæ tres ad capitolii uisunt/nō lōge ā qbus hoc
āno multa marmora effossa fuere cū ingēti base marmo
rea/ī q̄ erat hæc inscriptio forma circulari cū lris incisa: u3.
VICENNALIA IMPERATORVM. Ab alia
uero parte uisebāt sacerdotes sculpti Thaur̄ sacrificātes.
Extra urbē est pōs Moluius siue Miluius uia Flaminia
ii. mil. ab urbe ab Aemilio Scauro constructus ubi Ma
xentius tyrānus ā Cōstantino superatus est: supra Antie
nem sunt quatuor pontes: primus Salaris: secūsus Nu
mentanus: tertius Māmeus: quartus Lucanus.

Pons Salaris extra portā Salariam in quo sunt infra
scripta carmina incisa.

Quam bene curdati directa est semita pontis /

Atq; interruptum continuatur iter.

Miramur rapidas subiecti gurgitis undas /

Et lubet iratæ cernere murmur aquæ.

Ite igitur faciles per gaudia nostra Quirites /

Et Nasin resonans plausus ubiq; canat.

Qui potuit rigidas Gothorum subdere mentes /

Hic docuit durum flumina ferre iugum.

Sunt & aliæ litteræ ut dicam in opusculo Epytha.

Pons Numentanus, quo itur Numentū apud ecclesiam
s. Agnetis extra urbem: quem Narses eunuchus (ut ap-
paret in marmore) construxit.

Pons Mameus, a matre Alex. Imp. instauratus: quem
Ant. pius fecerat, extra portā Tyburtinā / corrupte dicitur
pōtē Māmolo. Pōs uero Lucanus ē iter urbē & Ty-
burtinā ciuitatē, in quo sunt līræ infra scriptæ incisæ.

Ti. Plantio. M. Fani Siluano Aeliano pontifi. Sodali
Aug. iiii. uir. A. A. A. F. F. Q. Ti. Cæsaris legat. V. in
Germania Pr. Urb. legat. & comiti. Claudij Cæsaris in
Britania consuli. pr. cos. Asiæ legat. præ. Mœsiæ in qua
plura quam centum mil. trans Danubiorum ad præstā-
da tributā cum coniugibus ac liberis & princib. aut regi-
bus suis trans duxit. motum orientem Sarmatar. com-
pressit, quibus parte magna exercitus ad expeditionem in
Armeniam misisset, ignotus ante, aut in senos. P. R. Re-
ges signa Romanā adoraturos, aut hostibus receptos
remisit, ab aliquis eorum obsides accepit, per quem pacē
prouinciæ & confirmauit & protulit. Scytarum quoque
regem Acheronēsi / que est ultra Borustenen obsidione
submota primus ex ea prouincia magno tritici modo an-
nona. P. R. adleuiat. hunc legatum in Striniam præ-
fert Urbis remissum. Senatus in præfectura trium-
phalibus ornamentis honorauit authore Imp. Cæsare
Aug. Vespasiano urbis exornatione eius. Q. I. S.
. S. moesiæ ita præfuit, ut non debuerit in me differ-
ri Honor Triumphalium eius Ornamentorum, nisi
quod latior ei contigit mora, titulus Præfecto Urbis

DE MONTIBVS

Imp. Cæsar Aug. Vespasianus iterum Cōs fecit. Erāt
 & alii pontes ut pons Meruli uia Portuensi apud dirutā
 ecclesiā. s. Petri a Deo dato. i. papa fundatā: apud quem
 sunt lræ incisæ. DD. M. M. Ant. Antii Lupi pr. ut di-
 cā i epyt. opusculo. nūc uulgo dicit el pōte de Larcha.

¶ De Mōtibus & Collibus Urbis

Montes in Vrbe septem numerantur principa-
 les teste Virgilio qui scribit.

Scilicet & rex facta est pulcherrima Roma.

Septemq; uno sibi muro circūdedit arces.

Nomina quorū hæc. s. Capitolinus/Palatinus/Auētī-
 nus/Celius/Exquilinus/Viminalis/& Q uirinalis.

Fabius. n. pictor ē Fabiorū nobili familia dicit. Facies
 tūc agri huius instar arcus erat: cuius corda esset alueus
 Tyberis: cornua ad solis quidē ortū. rupes Auentina &
 ad occasum Capitolina/media Palatina. Eadem Pala-
 tina rupes Tyberim a fronte prospicit: a sinistris Celio/a
 dextris Exquilino iungitur: Auentinus autē a fronte Ty-
 berim & Capenā tenet: ad dextrā Celiolo ac Viminali
 heret. Capitolium ante se Tyberim & portā Carmētalē
 cernit: hæret illi Q uirinalis. Has rupes antiq; septē col-
 les & septē mōtes appellauerūt. Area huius arcus ē qc/
 qd cāpi iacet iter Auētiniū & Capitoliiū, & a palatio ad
 Tyberim. Idē Fabius dicit nomina colliū ueteris. Ro.
 hæc sūt. Capitoliiū/Q uirinalis/Exqulinus/Palatinus/
 Celsus/Celiolus/Rumurius q & Auētinus.

Mons Palatinus/est ubi palatiū maius: in quo Roma
 Italia filia cōdidit Valentia oppidū. Postea uero Euāder
 ex Arcadia ueniens habitauit cū suis) Herculemq; in ho-

spiritio ibidē recepit / in quo loco Aeneas (teste Cephala Gergitio) primū ædificāre cœpit: cui Raph. Vol. cōfēt: in quo postea Romulus Romā oppidulū / teste Fabio pictore regiā Metropolitim uertit, inq; Palatino colle fundauit: & in eo mōte fuit sedes Po. Ro. Palatiū a Palatinis ex agro Reatino ibidē confidentibus: uel a Pallatia uxore Latini regis: uel a Palantheo Archadiæ oppido: seu a balatu ouium dicitur.

Mons Capitolinus q̄ & Tarpeius nominatur a Tarpeia uirgine. Capitolinus uero a capite hominis inuento. hunc mōtem Saturniū antea uocarunt a Saturno, qui ibidē habitauit. Fab. pic. ait. Prima igitur origo Romæ fuit collis Capitolinus, antea Saturnius dictus. Is est ubi nunc. s. Maria ara coeli, & arx Capitolii. Diuiditur. n. in duos colles / teste Gellio, & pompo. læt. i. capitulinū / s. & arcem. Mons Auentinus qui Rumurius: in quo habitauit Athalus Italus, teste Fabio: ad radices cuius iuxta Tyberim ope atq; cōsilio Iani Capenā oppidulū condidit / & regionē eius permissu Italiā dixit: in monte erat silua laurea, Ioui sacra / & fons Fauni. Atrium libertatis, & speluncha Cachi, & alia multa ædificia. Auentinus dicitur ab aduētū hominū / seu ab Auentino rege Albanorū, ibidē sepulto / seu ab auibus auctore Meuius / uel a uehendo: q̄ cū mons a cæteris partibus urbis paludibus esset exclusus / uehebantur ad illū homines / quem Romulus (teste Fabio) neminē passus est habitare. Nam fratri Remo illum sacrū esse uoluit usq; ad Hylernam Tiberinā: de qua Ouidius in fastis. Adiacet antiquus Tyberino Hylernæ

DE MONTIEVS

Pontifices illuc nunc quoq; sacra ferunt .

De quo loco Berosus, & Io. Ann. clare dixerunt. Mons prædictus Auentinus est ubi ecclesia. s. Sabine. Fabius dicit tres colles primum coluere ante Romulū / mediū quidem Roma filia Itali: extremos uero Saturnus Italus. Atrium libertatis. Atrium proprie ab atriatibus Tuscis teste Var. appellatum, genus est ædificii ante ædē cōtinens mediam aream: ut inquit Festus pom. Vitruuius uero scribit lib. vi. Atria Ianus esse proxima. Liuius scribit atrium libertatis Romæ fuerat uetustissimū & obli-des Tarentinos in dicto atrio custoditos fuisse / scribit p-terea refectum fuisse ampliatumq; ab Heliopeto. & Cor. Cethego cēsoribus. Suetonius uero ab Asinio pollione atrium libertatis refectū fuisse scribit. Nōnulli uolunt porticum uestę fuisse ubi nunc tres columnæ, quas dixi e pōte palatino esse / & aliæ tres capitolii / aliud atrium a Tito & Domitiano instrauratum in quo sunt nonnulla signa litterarum uidelicet . **RESTITVER.**

Mons Coelius a Coelio Vibiēno Tusco, duce nobili qui eū suis in auxiliū Romuli uenit cōtra Latinorū regem Acronē; & incipit a Basilica Lateranen. & terminum ponit ubi nūc est ecclia. s. Gregorii / & includit ecclias. s. Ma. in Dñica / & Step. Rotundi / & Io. & Pauli / ac Pet. & Marcellini i radicibus eius et alias nōnullas ecclesias. Et ibi prope est quatriuiū. s. inter Coeliū ipsum et Exquilias: in quo mōte erāt ædificia sumptuosa sicut dicitur infra: uestigia quorū adhuc multis in locis uisuntur in uinea dñi Achillis de Ciampolinis de castro plæbisī qua sæpe fuit eū. d. Iuliano Marasca et Bartholomeo Cynisco.

ET COLLIBVS VIII

Mons Exquilinus est oïum altissimus, in quo loco nūc est ecclia. s. Ma. maioris: prope quam erat Basilica Sici-
mini Romani. Marcus Varro dicit Exquilix duo mon-
tes habiti, qđ pars Cespium mons suo antiquo nomine
etiā nūc in sacris appellatur: est & mons Oppius. Exq-
lia, teste Pomp. Lato incipiūt ab ecclia. s. Pe. a Vinculis,
& p̄tenduntur usq; ad .s. Crucis: inde ad Termas Dio-
clitianas: illinc circum eūdo includit eccliam. s. Andrea,
& Antonii/ atq; Praxedis/ & alias nonnullas: ab escubā
do dicitur/ quod ibi occultæ a Rege Tull. essent: uel qđ
ante Urbem conditam / ut nonnullis placet/ Collis il-
le aucupibus erat in usum: ut sparsis. Quisquilis aues
illudere nt.

Mons Quirinalis est: in quo sunt equi marmorei a Fi-
dia & Praxitele sculpti: pars cuius isima solo adequata/
ut colūna Traiani i foro suo posita melius circūspici pos-
set: qui prius mons Egonus appellatus est/ in quo loco
& mōte est ecclia. s. Agathæ/ in Subūra/ ubi & decem ta-
bernæ fuerunt: ut in tiburtinis lapidibus nouiter effossis
apparet: qui mons teste Dionysio lib. ii. hæret Capitoli-
no: dictus a Iunonis Sabinæ tēplo/ quā illi hastatā siue
curim. i. quirim uocant. Eundo uero a sinistris est uallis
inclusa parietibus: ubi fiebant Floralia: & mons a de-
xtris habet domū. Car. Neapolitani in parte Quirina-
nalis montis: qui uocatur mons Clateræ & Apollinis.
Mons uero a dextris uocatur Capitoliū uetus/ ubi fuit
templū iouis antiqui.

Mons Viminalis a uiminibus dictus tendit ad Thermas
usq; Dioclitianas: Marcus. n. Var. colles Exqliæ: non

DE MONTIBVS

montes appellat; i hæc uerba. Tertiæ regiõis colles quinque
 a deorũ phanis appellati sunt / equis nobiles duo colles
 Viminalis ab Ioue uimineo: cuius aræ ibi sũt: et Quirinalis a phano Quirini / uel ab ipsis Quiritibus: qui
 cũ Tacio curibus uenerunt Romã / et ibi Castra posue-
 runt: in quo monte est ecclesia. s. Laurentii panis et per-
 ne / ut dicitur / qui colles Quirinalis et Viminalis cõiun-
 guntur prope portã Viminalem: quæ proxima est por-
 tæ Collinæ: tñ de Viminali nõnulli q aliter sentiunt.
 Est et mons notissimus inter eccliam .s. Saluatoris de
 Lauro: et eccliam pacis / qui uocatur Iordanus mons / in
 quo ædes Vrsinorum sitæ uisuntur:
 Est et mōs Ianiculus / siue Aureus / intrã tyberim: i quo
 Ianus habitauit: ubi nũc est ecclia. s. Petri i mōte Aureo
 q in Etruria nõ in Roma: Plinius. iii. lib. Saturnia ubi
 nũc. Ro. Antipolis uero ubi Ianiculũ i parte Romæ:
 Collis Vaticanus ubi ecclia. s. Petri apli: et palatiũ pont.
 de quo Festus pōpeius Vaticanus collis appellatus est:
 eo qd potitus sit pplus. Ro. uatum respõso pulsus Etru-
 scis. Aulus uero Gellius lib. xv. scribit: et agrũ Vaticanũ:
 et eidem agri dnz præsidem appellatum acceperamus a
 Vaticanis: quæ ui atq; in instinctu eius dei in eo agro fieri
 solitæ essent. Sed præter hanc causam. M. Varro in lib.
 diuinar: aliam esset tradit istius nominis rationem. Nã
 sicut Arius inquit appellatus / araq; ei statua est / quæ est
 infima noua uia / quo eo in loco diuinitus uox edita erat:
 ita Vaticanus deus nominatus penes quem essent uocis
 humanæ initia: qm̃ pueri simul atq; parti sunt: eam pri-
 mam uocem edunt / quæ prima in Vaticano syllaba est.

Icirco

Idcirco uagire dicitur exprimitur uerbo sonum uocis recentis/in quo colle erat Templum Apollinis, & locus clausus in quo equos regebat crudelis nero.

Collis Hortulorū/est qui surgit á dextris apud eccliam sanctæ Mariæ de populo in quo Neronis ossa sepulta fuere/ex quo colle (teste Pomp.) cãdidati descendebant albis uestibus magistratū petitori/q nũc mōs siue collis Pincius appellatur. ¶ Mons Citatorū est in campo Martio, nō longe á colūna Aurelii Ant. pii, qui corrupte hodie mons Accetoriū dicitur. Locus erat comitorium .i. Romanorū/qui postq̄ citati suffragia intra septa contulerant/ne laturis se denuo immiscerent/ab aliis separabantur / uulgo dicunt eum tumultum factum esse ex regeſtione fundamentorum columnæ Antoninæ.

Mons Testaceus inter Auentinū & Tyberim atq; Portuensem portā, intra micenia surgit in quo loco erāt colligia figulorū á Nūma rege Ro. instituta/auctus fuit i purgatione fluminis. In quo nra ætate adhuc fiūt ludi Taurini/sicut in cãpo Martio tẽpore Bacchanaliorū. Petrus .n. Marsus ostendit mihi nōnulla super festū Põpeiū/ qui scribit Terentū locum in cãpo Martio dictus / quia eo loco Ara ditis patris in terra occultaretur. Thauri appellantur ludi in honorem deorū inferorū facti/institut aut uidetur hac de causa, regnante Tarquinio superbo / cū magna incidisset pestilētia in mulieres grauidas/quæ fuerat facta ex carne diu uēdita populo thaurorū/ob hoc diis inferis instituti & thauri uocati sūt. Alię figulina erāt extra portam Viminalem á dextris, ubi surgit adhuc collis eius materiei. Sunt & alii montes seu colles minores

DE AQVAE

ut est mons Coeliculus, siue coeliolus apud Coeliũ mōtē /
 quē Tullius rex addidit urbi cū mōte Exqlino & uimina-
 li extra urbē ppe portā collinā erat locus subterraneus
 in tumulto / ubi uestales uirgines stupro siue incestu de-
 prehēse uiuē fodibant cū pane / & aqua. Plura de his Plu-
 tarchus in uita Camilli. Mons sacer ultra Anienē extra
 portā collinā / quo plebs a nobilitate secedēs diu habita-
 uit.

¶ De Aquae ductibus.

Vlius Frontinus aquas Urbis tantūmodo suo
 tpe. ix. fuisse scribit. Sextus uero ruffus / q Frō-
 tino posterior Dioclitiani tēpibus urbē Romā
 descripsit / aquas ad decem & nouem fuisse. s. Aureliam /
 Appiam / Aniam / Atthicā / Augustam / siue Alsietinam /
 Algeatinam / Antonianam / Alexādrinam / Claudiam /
 Ceruleam / Cuminā / seu Cimianam / Dalmatam / Iuliā /
 Martiā / Sabatinam / Seuerianam / Traianam / Tepulā /
 & Virgineam / seu Herculeam. E quibus nunc una solū-
 modo urbē influit. s. Virginea in campo Martio / ubi la-
 pis marmoreus cum his litteris appositus est.

Tyberius Claudius Drusi filius. Caesar. Aug. ductus
 aquae Virgineae destinatos per Cæsare fundamētis
 nouos refecit ac restituit. Quānis nōnuli. M. Agrippae
 laudem attribuant. Philip. Be. ait. M. Agrippa in ædilita-
 te sua Romam duxit aquam Virgineā / p̄terea fontes fe-
 cit centū quinq. Castella. cxxx. cōplura etiam cultu ma-
 gnifica ac operibus & gratuita tribuit balnea centum se-
 xaginta. Plin. lib. xxxvi. Aqua Virginea a Virgine quadā
 dicta / qd cū grēt aquā milites Ro. Virgo uenas aquarū
 mōstrauit / quā p̄dictus Agrippa obduxit ab octauo la-

picde diuerticulo duo mil. passuū p̄nestina uia iuxta Her-
cullaneū riuum/quē refugiēs Virginis nomen optinuit:
Ml. Agrippa. teste. Plin. in ædilitate sua adiecta Virginea
aqua, cæterisq; corriuatis / atq; emendatis lacus septingē-
to:is fecit. Forma ipsius aqueductus adhuc apparet in Vr-
be//in quo loco non longe ab ecclesia sancti Siluestri in
campo Martio super ueterem arcum in tyburtino lapi-
de iinfra scriptæ litteræ uisuntur.

Titus Claudius Drusi Cæsar Augustus Germanicus
pontifex maximus. trib. potes. v. imp. xi. p. p. eos. desig. iiii.
arcus ductus aquæ Virginis disturbatos p. C. Cæsa rem
a fundamentis nouos fecit ac restituit.

Nōnulli uolūt septem aquę ductus principales in Vrbe
fuisse/primus omniū fuit/in quo erat clarissima aquæ
omnium toto orbe frigoris salubritatisq; palma p̄conio
Vrbis, Martia inter reliqua deum munera Vrbi tributa:
antiquitus enim Anfeia uocabatur/oritur uero piconia
in ultimis montibus pelignorum transit marfos, fucinū
lacum Romam usq; perueniens/mox specu demersa in
tyburtina se aperit nouem millibus passuum fornicibus
instructis p̄ inductum primus in Urbem dictam aquā
inducere uoluit Ancus Martius Rex in Capitolium.
Postea. Q. Martius in pretura/rursusq; restituit. M.
Agrippa/concipitur Via Valeria mil. xxx. prope sub la-
cum/quam ait suo tempore Frontinus in Auentinum a
Traiano perductam, Traianam fuisse dictam/ut apparet
in lapide marmoreo fracto ac nuper effosso. Aqua Mar-
tia concipitur a milliario. xxxvii. ut apparet in litteris su-
per portam Tyburtinam.

DE AQVAE

IMP. Cæsar. diui Iuli. f. Augustus pontifex max. cos. xii. tribunic. potest. xix. imp. xiiii. riuos aquarum refecit.

Imp. Cæsar. Aurelius Ant. pius felix. aug. Parthic. max. Brit. max. pontifex. max. Aquam Martiam uariis ksibus impeditam purgato fonte, excisis & perforatis montibus restituta forma adquisito etiam fonte nouo. Ant. pii aug. in sacra Urbem suam perducendam curauit.

Imp. T. Cæsar diui. f. Vespasianus. aug. pon. max. Tribunitiæ pot. ix. imp. xv. cens. cos. vii. desig. ii. Riuom aquæ Martiæ uetustate dilapsam refecit / & aquam / quæ in usu esse desierat reduxit.

Aqua Tepula erat / quæ ex agro Lucullo Seruilius Cæpio. et. P. Cassius Longinus Censor in capitoliū perducendā curauerunt. ¶ Iuliam aquam. M. Agrippa ab inuentore uocatā introduxit ex tepula uia subterranea supra terram uero fictili structione ope arcuato. ¶ Claudia uero / quæ Caius princeps itroduxit ex fontibus Curtio et Ceruleo mil. xlv. uia Sublacensi Claudius absoluit ope arcuato. Titus deinde restituit / ut cubitales litteræ sup neuia portā demonstrat. f. Ti. Claudius. Drusi. f. Cæsar. Aug. Germanicus. pont. max. tribunitia potestate. xii. cos. v. imp. xxvii. pater patriæ aquas Claudiā ex fontibus quocabantur Ceruleus et Curtius a miliario. xxxvi. Itē Anienē nouā a miliario. lxxii. sua impensa in urbē pducendas curauit. Imp. Cæs. Vespasianus. Aug. pont. max. trib. pot. imp. vi. col. iiii. desig. iiii. p. p. aquas Curtiā et Ceruleā pductas a diuo Claudio et postea itermittas dilapsasq; p ānos nouē sua impensa urbi restituit. Sūt ibi præterea et aliæ lrae minores. f. Imp. Cæs. diui. f. Vespasianus Augustus

pont. maximus. tribunic. pon. imp. xvii. pater patriæ cē/
for. cos. viii. aquas Claudiā et Anienem pductas á diuo
Claudio/et postea á diuo Vespasiano patre suo urbi resti/
tutas cū capite aquarū a solo uetustate dilapsæ essent, no/
ua forma reducendas sua impensa curauit.

Anienē ueterem. M. Curtius cēfor cū. L. papinio annis
xl. post Appiā pducendam demanubiis epyrro captis cu/
rauit cōcipit supra tybur .xx. mil. extra portā Romanā
Anienē uero nouā ope sumptuoso et strictura mirabili
Iulius Frontinus á diuo Nerua curator aquarū factus re/
stituit/ac in urbē pduxit. ¶ Aqua Appia post initium
Sānitici belli inducta ab Appio claudio censore/cōcipit
in agro Lucullano/qui nūc Tusculanus putatur, uia
pnestina. ¶ Aqua Alsietina quæ et Augusta dicebat, ser/
uebat regioni Transyberinæ cū Sabatina /quarū una
Alsietina. s. Via Claudia. mil. xiiii. é lacu Alsietino cōcep/
ta ob frigiditatem minus salubris, ab Augusto fuit intro/
ducta/altera uero Sabatina é á sabatiis post Frontinū
memorata/harū quoq; uisuntur uestigia aqueductus ex/
tra portā Aureliā/quam Sabbatinā existimo/alteris ue/
ro apud triūphalem pontē. Nōnulli addunt beatissime
p̄r. Septimianā/ut aquarū numerus urbis sit. xx. Quæ
quidē aquæ/uel á conditoribus/ut Traiana/uel á locis
unde dicunt/ut Cerulea nomen assumpsere /de p̄dictis
aquis á Iulio Frotino/qui aquarū curæ delegatus fuit/p̄
pulchre scriptū est/ait. n. hii sunt arcus altissimi subleuati
in quibusdā locis ped. cix. tot aquarū tam multis necessa/
riis molibus/et quæ sequunt. Plin. uero dicit. Vicit ante/
cedētes aquarū ductus/nouissimū impediū opis inchoa/

DE AQUAE DUCTIBVS

tia. C. Cæsare/peracti a Claudio /quippe lapideã excel-
 sitatem oēs urbes & montes equantem/ut lauachra im-
 pleret, Curtios atq; Ceruleos fontes adductos/erogata
 in id opus talentū quingenta sexaginta milia. Is est nūc
 aquę ductus/quem a porta Neuiã ad Lateranensem Ba-
 silicam/& inde p Coeli montis dorsum ad Auētīnū mō-
 tem pductum fuisse a Cassiodoro monstrať/in domo
 Ioānis ciampolini nō lōge á cāpo Florido legi infra scrip-
 tas litteras in lapide marmoreo multis in locis fracto, qui
 lapis repertus fuit apud ecclesiam .s. Crucis.

Imp. Cæs. diui. M. Antonini & Traiani. M. Sar. M. fi-
 lius diui Cōmodi .s. diui Ner. diui Antonini Pii nep. di-
 ui Hadriani pnet. diui Traiani Parthic. abnep. diui Ner-
 uae abnepos. Septimius seuerus. pius. ptinax. Aug. arab.
 adiabenic. Parthic. arabic. pont. maxi. trib. pot. viii. im p.
 xi. cos. ii. p. p. procos. Et imp. caes. L. septimii seueri pii, p-
 tinacis. aug. arab. adiabenic. parthic. max. filius diui Anto-
 nii pii pronep. diui Hadriã pronet. diui Traiani parthic.
 & diui Neruae abnep. M. aurelius Antoninus. pius. felix.
 Aug. trib. pot. iiii. procos. p. p. arcus coelemontanos ob-
 nimiã uetustatē collapsos a solo sua pecuniã restituerūt.
 Nō longe á Lateranensi Basilica in coelio mōte est lapis
 marmoreus i aquæ ductibus cū his lris scultis/quis nō
 nulli scaltis dicāt. Imp. Cæs. D. M. Antonini piigerm.
 farm. s. diui Cōmodi frater. diui Ant. pii nep. diui Hadriã
 pronep. diui Traiã parthici abnep. diui Neruae abnepos.
 Et que sequunt/ut aptius dicã in opusculo de ueteribus
 epitha. Ro. qd' qdē Reuerē. Sixto nepoti. S. T. Vicecã-
 cellario & S. R. E. Car. tt. s. Pet. Aduinc. dedicaui.

In arcu tyburtino cōiuncto p̄dicto aquæ ductui inter ecclesiã. s. Marię in dōnica. & Io. & Pauli. sunt infra scriptę lrę im cise uetustate cūsumptę. P. Cornelius. P. T. Dolabel/ la. Cos. C. iunius. C. F. silaus flamen martial. Ex. S. C. Faciundnm curauerunt idemq; probauerunt.

¶ De Thermis

Hermas in urbe. xii. fuisse legimus principales, uidelicet/ Antonianas/ Agrippinas/ Alexandri/ nas/ Aurelianas/ Cōstantinianas/ Dioclitianas/ Domitianas/ Gordianas/ Neronianas/ Nouatianas/ Se/ uerianas/ & Traianas. Erāt & Tyriane thermę/ & Decia/ nię/ Cōmodiãę/ & Syrtacę/ Philippi aug. & Olympiades. Thermæ erant loca amplissima & sumptuosa/ q̄ aut ca/ lentibus aquis/ aut ipso sine aquis fornice igne calefacto lauandi/ sudandiq; usibus deputata sunt. Erant p̄terea in thermis lauachra in modum prouinciarum extructa, ad lauandiq; usum balnea/ nēdum plano in solo micuiq; exposita/ sed etiam pensilia. Erant deniq; in thermis ipsis Areæ amplissime porticibus circūdatę sumptuosissimis, camerataq; superbissimis fornicibus ædificia in circuitu habentes/ in quibus colūnarum diuersi coloris marmo/ rearum ordines immensarum fuisse hinc constant/ ut in ipsis ruinis adhuc apparet, cum parietibus diuersorum la/ pidum in crustatis. Erant et natatoria/ et nemora/ et loca/ pauimentata uariis ador nata picturis. Erant et alia mul/ ta populi ludis/ atq; delitiis exposita.

Thermæ Alexandrinæ ab Alexandro seuro principe eclificatę fuere/ uestigia quarum apud ecclesiam sancti Eu/ strachii uisuntur.

DE THERMIS

Thermæ Agrippinæ a. M. Agrippa factæ nō longe a Pantheon et tēplo Mariæ sup Mineruam, ut ipsæ uestigia demonstrant in loco / qui uulgo Ciambella dicitur.

Thermæ Antonianæ / quas Bassianus Antoninus Caracalla inchoauit / et Alexāder p̄fecit / ad huc uisunt semidirutæ apud ecclesiā. s. Syxtiquarū cellam solearē architecti negant posse ulla imitatiōe / qua est fieri / nā ex ære uel cupro (ut ait Spartianus) cancelli suppositi esse dicuntur / quibus cameratio tota concredita est / et tm̄ est spatii, ut id ipsum fieri negāt potuisse docti mechanis / ut adhuc uisunt ingētes ruinæ cū altis parietibus, ac semisepultis columnis. ¶ Thermæ Aurelianæ / quas hyemnales fecit Valerius Aurelianus imperator Trastryberim, ut adhuc in nonnullis locis apparent uestigia.

Thermæ Constantinianæ / apud equos tyriadis adhuc uisunt semidirutæ in colle ipso Quirinali / et ibidē in fracto lapide marmoreo / Petroniū / pp̄nā urbis p̄fectū illas reparasse legit. ¶ Thermæ Dioclitianæ / nō longe ab ecclesia. s. Susannæ adhuc extant / quas Cōstantius et Seuerus dedicauerunt / atq; statuis suis cōditorūq; appositis ornauerunt / ut in lapide marmoreo ibidē effosso l̄ræ ostendunt. s. M. Aurelius Val. Maximiano inuicto Aug. pont. Max. imp. viii. cos. iiii. p. p. p. In alio marmore translato ad plateā uulgo Cāmillianā dictā, sūt incisæ infra scriptæ l̄ræ. Thermas Dioclitianas / a ueteribus princip. institutas omn̄. In alio uero marmore inter ecclesias scōrū Andree et Antonii posito, apud gradus Tiburtinos uisuntur infra scriptę l̄ræ incisę in nōnullis locis fracte. Seniores Augg. : D. D. N. N. Cōstātinus.

Thermas

M. Aurelius et Maximianus.

Maximianus Aug.

Fieri iussit, et Di.

Pro tanto operis Pomp. uero Letus lib. ii. scribit thermę eius nomine Romę sunt consecratę & Maximiani Hercullii Carthagini. Thermę nominis Dioclitiani inchoatę fuerūt a ueteribus principibus / & cōsecratę ab nouis Augustis Cōstantio / & Maximiano. Dioclitianus igitur inchoatū opus absoluerat omni cultu pfectū. Secuti principes posuere ibi statuas & seniorę & nouorę imperatorę, quorum capita integra, & fragmenta reliqua corporę erui ex subterranea testudine / uelut ibi post ruinas thermę cōseruata uidimus / & partim in Capitolium delata / partim Florentiā missa. Constantius & Maximianus inuicti Augusti, Seuerus Maximinus Cæsares thermas ornarunt, & Romanis suis dedicauerunt. Sit ne in nominibus ambiguitas diximus. Hęc didicimus ex fractis marmoribus ibi effossis / in quibus & tituli uictorię Maximiani Hercullii in hac uerba. M. Aurelius Val. Maximiano inuicto. aug. Pont. max. Sarmatic. max. Gothic. max. Imp. viii. Cos. iiii. p. p. procōsuli. Nil mirādum est. B. P. de ipsis maximis / ac sumptuosis aedificiis Ro. Erāt. n. dñi orbis terrarę / & in p̄dictis thermis aedificadis Dioclitianus imp. & inimicissimus fidei Xp̄ianę. cxi. Christianorę millia / ad id opus pluribus anis in modū seruitii adduxit.

Thermę Domitianę / a Domitião impatore cōstructę in campo Martio, nō longe ab ecclia. s. Siluestri / uestigia quę adhuc apparent diruta marmoribus dispoliata.

Thermę Gordianę fuerunt apud ecclia. s. Eusebii apud

DE THERMIS

domum Gordianorū/quā Iulius Capitolinus dicit extas-
se uia p̄nestina ducentas colūnas uno stilo habentem.
Thermæ Neronianæ erāt ī loco thermarū Alexandrinarū,
quas Alex. imp. restituit, & Alexandrinas dixit/uel ut nō
nulli uolūt cum illis cōiunctæ fuerunt/uestigia ipsarū ap-
parent apud domum reueren. Car. de Medic. Florent.
Thermæ Nouatianæ fuere ī loco ubi nūc est ecclīa. s. Pu-
dencianæ in uico Patritio/ut ruinæ adhuc indicant.
Thermæ Seueriæ a Seuero Aphro imp. edificate fuerūt
ī regione Transyberina/teste Helio Spartiano collūne
pulcherrime/quarū cū marmoribus sunt in ecclīa .s. Gri-
logoni & Cecilie. Thermæ Tytiane a Tyto edifica-
te nō longe ab ecclīa .s. Martini in montibus/q̄ capaces
hodie dicuntur, ob aquarū capacitatem/ uulgo Sette sale/
in quo loco inuenta fuere duo marmora sculpta cū flā-
ma/ in primo erāt Ire/Ioui/ in. ii. uero/ Imp. Vespasianus
Aug. p̄ collegiū pontificū fecit. Post quas inter Aquilo-
nē & Eurū erant thermæ Philippi Aug. imperatoris.
Thermæ Decianæ/erāt in Auētino/quas ad honorē decii
imp. S. P. Q. R. Aedificauit/apud quas erant & ther-
mæ Syriane/seu Varianæ. Raph uol. scribit priuata Tra-
iani. i. gdes cum thermis in Auentino; teste. P. uictore. ea
nūc apparent/q̄ in uinea nostra comprehēduntur; nam
eo usq; aqua. Itē Traiana deducebatur/ut ex marmoreis
lris reptis cōspicimus. Notādū ē qd̄ ruine/quas uidimus
apud trophea. C. Marii a nōnullis thermæ Gallutii appel-
lanē; tñ teste Suetonio/fuit ibi īsignis illa basilica/quā. C.
Caesar Caio/& Lutio nepotibus extruxit/& usq; in ho-
diernū diē Caii Lutii nom̄ retinet/corrupte uero Gallutii.

Erant p̄terea in Vrbe Lauacra multa, ut fuit Agrippinæ lauachrū ab Hadriāo imp. inſtaurato / ueſtigia eius apud eccliam. ſ. Laurentii in Panis pernae uiſuntur apud thermis Olympiades in aſcenſu Viminalis / nō lōge á tēplo. ſ. Witalis / in quo loco fuerūt repta ſimulachra duo Bacchi marmorea, cū fonte & fiſtulis plumbeis cū hac inſcriptione. In lauacro Agrippinæ. ¶ Lauachrū Cōmodi imp. a Cleandro extructum fuit nomine ipſius Cōmodi. Spartianus nāq; ait. Enim uero Pius. i. Marcus. ii. Verus. iii. Cōmodus. iiii. Quintus Caracalla. vi. Getha. vii. Diadumenus. viii. Heliogabalus Antonini fuere / nec inter Antoninos referendi ſunt duo Gordiani / aut qui prænoimen tantum Antoninorum habuerunt.

Bailnea & Baline, ut in marmore antiquo uidi ſcultū. L. Pauli, erant in colle Quirinali / uulgo nūc dicit (cōrupto nomine) Magna napolī / nō longe á turri Militiæ.

Tm̄ Alexander imp. omnibus regionibus urbis addidit ballnea / & hucusq; Alexandrina balnea dicunt. balinæ in genere foemi. ſunt pub. in genere autem neutro priuata ballnea, teſte Varrōne / q̄ oīa Phil. Bero. cōfirmat.

Balinæ & balnea in Vrbe fuerunt numero. deccclvi.

Lacus ſiue putei publici numero. —. ccclii.

Latrinæ uero publicæ numero. —. clii.

¶ De Naumachiis & Cloacis.

Rant enim Naumachiæ ſtagna naualia in Vrbe in quibus decertabatur nauibus. Equibus principales quinq; fuiſſe legimus.

Apud circum maximum erat Naumachia.

DE NAVMACHIIS ET CLOACIS

Apud arcum Domitiāi erat Naumachia ipsius Domitiani ut adhuc uestigia in cāpo Martio nō lōge ab Augusta adhuc apparent. ¶ Erat p̄terea Naumachia Neronis ad radices mōtis aurei/ea parte qua itur ad pertusam portam in Vaticano. ¶ Cloacæ amplissimæ a Tarqnio rege. Ro. facte fuere in Vrbe/ut adhuc in uelabro, & Iudeorum platea uidere possumus/ac etiam in uinea domini Bartholomei de Doxiis apud Collosseum.

Cloaca uero maxima est p̄pe Ianum in uelabro/ut multi asserunt. Erant & aliæ q̄ multæ cloacæ p̄ Vrbe/adeo ut pensilis urbs tota uideretur. Linius. n. ait Tarqnius foros in circo faciendos curauit/& cloacā/quæ maxima receptaculum oīum purgamentorū Vrbe sub terrā agenda quibus opibus/uix noua hæc magnificētia quicq̄ ad equare potuit. Idē Plin. lib. xxxvi. Præterea cloacam operum omnium dictu maximā suffossis montibus/atq̄ ut paulo ante dixi, urbe pensili subtusq̄ nauigata.

Idē M. Agrippa fecit in ædilitate post cōsulatū corruuatis septē annibus cursu p̄cipiti torrentiū modo rapere, atq̄ auferre oīa coactis. Strabo uero ait. Cloacæ duro camera-tæ lapide paruas carris stramentorū semitas reliquerunt. Tanta autē p̄ aquæ ductus aquarū ubertas influit/ut per Vrbe/atq̄ Cloacas amnes inundare uideant/& uniuersæ p̄p̄modū ædes subterraneos meatus/siphones ad fistulas undōsas habeant. Quorū accuratissimā diligētiam M. Agrippa egit/qui urbē pluribus aliis momumentis adornauit. Quæ cloacæ ad ripam usq̄ aluci fluminis descendebant/ut adhuc in nōnullis locis apparet. Erant p̄terea curatores pub. ut in lapide marmoreo apud pon-

tem Aureliū lfr̄a indicant. f. Imp. Cæsaris diui Traiani Parthici. f. diui Neruæ nepotis Traiani & Hadriani aug. pont. maxi. trib. pot. xxii. imp. ii. cos. iii. Tyrr. Rusticus curator Aluei & riparū Tyberis & cloacarū Urb. R. R. restituit secundū p̄sidentem terminationē pximam. I. C. P. P. IVXS. Nō longe a quo loco est alia inscriptio in marmore inuento in uinea Laurentii Pallucellis scilicet. Ex auctoritatē imp. Cæsaris diui Neruæ. f. Ner. Traiani. Aug. Ger. Daci. ponti. Max. trib. pot. vii. imp. iii. cos. v. p. p. T. Iulius Ferox curator aluei & riparū tyberis & cloacarū urbis terminauit ripā. r. r. prox. c. p. p. c. xv. a Fabio A. f.

¶ De Circis.

Irci tres erāt ī Vrbe principales / u3 / Maximus apud palatiū. Neronianus in Vaticano. Flāminius siue Appollinaris in cāpo Martio. Circū Maximū a Tarquino / postea uero a Cæsare dictatore exstructū fuisse legimus / longitudine stadiorū triū / latitudinē uero unius / in quo loco erant plurimæ colūnæ cū aureis epistillis / apud quē erat metodiū / & templū Flauiae gentis / & Naumachia / cuius postea lapide maximus circus deustis utrinq; lateribus exstructus est / ī quo loco fiebant ludi circenses. Diuus Claudius fecit carcerē marmoreos / & methas deaurauit / unde equi descendebāt / reuertebanturq;. Maximus circus dicitur / qa maximo deorū. Vertūno Iano sacratu / teste Annio Vitēb. ī elegiæ Veronianæ cōmentariis. Nō longe a quo erat Argiletus ab argo euandri hospite dictus. Fabius pictor ait superior Argiletos dicitur in principio Vicitrusci sub coeliolo / inter circū maximū & Auentinū letum simul Argi & sepulchrū

DE GIRCIS

est. Imus uero Argiletus est ubi Ianus quadrifrons / q̄ & Vertūnus in fine Vici thusci ad radices Capitolii fo. boario / ubi saturniæ uestigia. ¶ Circus Nero. i. Vaticano erat / in quo ipse Nero nō nunq̄ Circēses ludos fieri instituit / ac p̄ sæpe illic aurigabat equosq̄ regebat. ¶ Circus Flā. dicebat̄ uestigia cuius Aedificii apud domū Dñici de Matheis diruta uisunt / ut placet Pomp. Læto. Tñ nōnulli dicunt illud fuisse theatrū Balbiā Cl. Cæsare dedicatum / & in cāpo Martio Circū Flaminiū fuisse in loco ubi nūc Agonis platea dicitur / & hoc p̄pter uia Flāmineā Apollinarē postea dictū / ut eius uestigia demonstrant / in quo circo ludi celebrantur Apollinares. Pandulphus Latera hostiarius ecclīæ scribit. Hadrianū pontificem primū eo ædificasse ecclīam. s. Apollinaris in loco ubi prius in Circo Flāmineo Apollinis ædes fuit. Eo in Circo erant carceres bigarum & quadrigarum / & loca diuisa patribus equititibusq̄ urbis / ut spectacula facerent. Circus enim dicitur a circuitu. Agoniū dies appellabātur / ut ait Sext. Pomp. & Gellius quo rex hostiā imolabat / unde Agonia. i. sacrificia / q̄ fiebant in monte Quirinali / est Agonius ludus sic dictus / quia locus in quo ludi in initio facti fuere sine angulo / cuius festa Agonalia dicebantur.

¶ De Theatris & Amphiteatris

Ompeius Magnus inter alia ornamenta fecit
 p Theatrum ante curiam suam / q̄ quidē Nero imp. nobilibus Germanis. po. Romani magnitudinē ostēsurus / eos in Pōpei theatrum populo plenum introduxit / postea uero unius diei opera inatruit / ut Tyriacē Armeniorum regem exciperet. De quo Leo.

DE THEATRIS ET AMPHITEA. XVI

Bapt. Flor. dignum opus / & Pomp. & Victric. Ro. in quo erant Orchesta & Subgestū, Scena hystoriarum & Hyposcenium colūnis marmoreis & statuis exornatum. de quo. A. Gellius in nono mentionē fecit. Quū Pōpepius inquit. Aedē uictoriæ dedicaturus foret, cuius gradus uice theatri essent nomēq; eius & honores scriberet. Vestigia dicti theatri ex stabulo ædiū Car. in cāpo Flor. adhuc uisuntur. Nā tpe Blōdi lre in marmore fracto re-
 pte fuere de Genio Pōpej & Theatro ibidē effosse. Et quicquid a platea eidem cāpi & iudeorū ad Rosæ monasteriū cōtinet, edificia Pōpei fuisse cōstat. ¶ Theatrum Marcellia Cēsate ceptū nō longe erat ab ecclia. s. Nic. in Carcere / ut ipsa uestigia diruta demōstrāt / iuxta quā erat sacrariū a Nūma institutum circa imum argiletum.

Theatrū Balbi erat in regione .ix. quod quidē Cl. Cēsar dedicauit / & appellatur Balbi a uicinatore Cripte ipsius. Caius Callicula imp. edificauit Amphiteatrū iuxta septa in cāpo Martio uariis statuis & colūnis exornatum.

De. M. Scauri theatro nil dicā / in edilitate. n. sua tria milia signorū aureorū in scena tm̄ fuere tēporario theatro ex marmore. s. et uitro, et auratis tabulis cōfecto / in quo erāt ccclx. colūne marmoree / teste Plin. lib. xxxvi. in quo scribit de duobus theatris amplissimis. C. Curionis. cuius genus luxurię nec antea / nec postea uisum est.

Amphiteatrum Tauri Statilii erant apud ecclesiā. s. Crucis uariis exornatum marmoribus / ut uestigia ipsius ibidem diruta cernuntur.

Amphiteatrū Titiet Vespasiani notissimū in media Urbemiro lapide tyburtino extructū, a Domitiano pfectū

DE AERARIO

cum incrustatione intrinsecus & extrinsecus cum signis /
 & in sigulis superioribus arcubus erāt statuæ marmoreæ.
 Ibifiebant ludī. Sub tāto ædificio sūt cloacæ / teste Pōp.
 adeo ut pars ædificiī substineatur á cloacis / nro tpe Col-
 losseū uocatur / á Neronis colosso / q̄ stabat in porticu
 domus aureæ / & iuxta p̄dictū amphitheatrū constructus
 fuit. In quo erant duo fontes / ex quibus aqua purissima
 ad turbā recreandā p̄cedebat. In dedicatione cuius q̄nq̄
 millia ferarū genera occisa sunt / in quo loco prius stagna
 Neronis erāt. Martial. n. dicit. Hic ubi cōspicui uenerā-
 bilis amphitheatri. Erigit moles stagna Neronis erāt.
 Nō lōge á quo est fragmentū lateritiæ turris rotundæ iā
 incrustatæ marmoribus / sup quā erat Iouis simulachrū.
 Erāt & alia Theatra extra Urbē, ut apparet apud eccliā
 .s. Sebastiani & .s. Agnetis. In omnibus theatris erat
 ueca theatralis / q̄ est confessus ubi pplus spectat. Theatrū
 dicitur emispiū seu uisoriū græce / latine uero spectaculū
 emicicli specie constructū erat. Amphitheatrū uero quasi
 in unū iuncta duo uisoria recte cōstat esse nominatū spe-
 ctaculoꝝ gratia forma rotunda & ueluti ex duobus con-
 stans Theatris.

¶ De Aerario & Pecunia pub.

Ocus Aerarij antiquus fuit in rupe Tarpeia in
 tēplo Saturni & Opis eius uxoris / ut adhuc di-
 ruta fundamentorū uestigia cernūtur ab ea par-
 te qua itur ad ecclesiā .s. Nicolai in carcere / ubi nunc par-
 ua est ecclesiā .s. Saluatoris collapsa in minenti Hospitali
 .s. Mariæ de porticu q̄ uocatur .s. Saluator in Aerario: &
 horrea uicina uocant in Aerario. Romanorū Aerariū
 erat in æde

erat in eade Saturni/quoniam in Italia Saturnū primū
 instituisse nūmos signare dicitur/teſte Cypriano. Macro-
 bio uero ſic refert. Aedē Saturni erariū. Ro. eſſe uoluerūt
 q̄ t̄p̄e quod incoluit Italiam fertur in eius finibus nullum
 eſſe furtū cōmiſſum/aut quia ſub illo nihil erat cuiuſq̄
 priuatū. Phil. Be. ait primus aut̄ oīum Valerius publico-
 la exactis regibus eadem Saturni erarium declarauit, du-
 ctus oportunitate loci/et apertum, et ab inſidiis tutū, et
 in primis munitū animaduertit. Tulliū Hoſtiliū quidā
 cōſecraſſe templum Saturni ferunt, quidā Lutiū Tarqui-
 nium Varro uero refert Titū Largiū dictatorē eadem Sa-
 turni Saturnalibus dedicaſſe/Liuius aut̄ a plāco reſtitu-
 tū fuiſſe Aulo Sempronio et. M. Minutio conſ. in quo
 pecunia. po. Ro cōſeruaret. Eratq̄ ibi tabulariū/in quo
 tabulę pub. aenae ſeruabantur/teſte Cicerone. Traianus
 uero imp. erarium/qd̄ ſub Capitolio erat in nouā eadem
 Saturni traduxit/ubi et libri Elephantini ſeruabantur/
 in quibus. xxxv. tribus erant conſcriptę cū libris lintheis,
 in quibus quidē Annales cōſcribebantur a pontificibus.
 Erat p̄terea in ipſo Aerario locus ſecretior, ubi ueſtigaliū
 uigeſima/teſte Liuius ſeruabat. Locus ultimi Aerarii erat
 ubi nunc eſt pulchrum tēplum in honorem diui Hadria-
 ni mart. dedicatū. Nō longe a quo erat officina cudendę
 pecunię. Seruius. n. Rex. Ro. primus in urbe ſignauit
 aes/ſignatūq̄ eſt antiquitus nota pecudū/unde et pecu-
 nia appellat. Argentum uero ſignatum eſt āno Urbis
 DLXXXV. Nota aeris Romanorū fuit Ianus gemi-
 uus ab una parte/ex altera uero roſtrū nauis. Nota aut̄
 argenti fuerunt bigę atq̄ quadrigę/unde bigati atq̄ qua-

DE FORIS

drigati. Aureus uero nūmus post annū sex centesimum quadragesimū septimū percussus est / quibus nonnulli post sexagesimū annū uelint. ¶ Auri in pp̄li. Ro. arario fuisse Sexto Iulio, Lutio Aurelio consulibus pondo septingenta uiginti sex / argenti uero nonaginta duo mill. & extra numerum tricenta & septuaginta quinque mill.

Item Sexto Lutio Iulio Aurelio consulibus, hoc est belli socialis initio Octingenta quadraginta septē pōdo. Cæsar primo introitu in ciuili bello ex arario protulit latearum aurearum triginta sex milli / & in nūmis pondo tricēta. Asconius scribit Aerariū dici p̄ priuata pecunia / Fiscū uero p̄ publica / quibus nonnulli dicāt aerariū p̄ repositorio pecuniæ pub. capiatur / fiscus uero pro pecunia imperatoris.

Tarpeia rupes foro. Ro. imminebat / unde primo fontes precipitabantur & dānati. /

¶ De Foris & Curiis

Rant. n. in Vrbe fora. xvii. principalia .s. Forū Romanum / Fo. Cæsaris / Augusti / Neruæ / Traiāi / Dioclitianū / Aenobarbi / & Salustii / Fo. Boarium / Pistoriū / Holitoriū / Galloꝝ / Rusticoꝝ / Sularium / Archemonium / Piscarium / & Cupedinis. Forū Romanum ab arcu Seueri / & hortis Mariæ gratiæ ad radices palatini usq; ad eccliam. s. Cosmæ / & Damiani tendebat / ampliatur fuit a. C. Cæsare / postea uero ab Augusto imperato. quod olim Cæsar totum interxit uelis / & Cato Censorius sternendū muricibus censuerat / ut ita litigantes eiicerentur / in quo erant Tabernæ nouæ septem / quod forum dictum fuit / & Forum Latium / in quo stabat Domitiani collossus / teste Papinio.

Latialis Iuppiter in Albano mōte colebatur / Dionysius lib. iiii. Histor. auctor. Lactantius Latialem Iouem a Latini colitum humano sanguine. Erat ibi p̄terea Suggestum Rostris nauium extructū. Lilius i. viii. ait. Erāt ergo Rostra ad radices Palatini mōtis. Seruius uero dicit. Romanū for̄ est ubi nunc rostra sunt. Erat & Sacratariū Senatus Theodosii t̄pe / ut l̄r̄æ incisæ demonstrāt in maiori capella eccl̄ia. s. Martinæ apud carcerē Tul. u3. Saluis dominis nostris Honorio & Theodosio uictoriosis. principibus secretariū amplissimi senatus. Q d̄ uir illustris Flavianus instituerit & fatalis ignis assūpsit. Flavius Annius Eugharius Epiphanius. V. C. pref. urb. uice sacra. i. u. d. reparauit & ad pristinam faciē reduxit. In qua eccl̄ia tabulis marmoreis antiquæ celaturæ parietes undiq; exornati sunt. ¶ Forum Cæsaris erat apud for̄ Ro. stauis & pulcherrimis columnis decoratū / de quo Ouid. Hæc sunt fora Cæsaris inquit. Quod forum inter magnifica opa urbis enumerat Plin. cum solum tantū foro extruēdo sextertiis mille ducētis Cæsar Dictator emerit / in quo loricatā sibi fieri statuam passus est. Forum Augusti erat apud ecclesiam sanctorum Cosmæ & Damiani uersus turrim Comitum. Cæsar enim Augustus ædificauit forum cum æ de Martis ultoris & in eo Castorem & Pollucem cum uictoria / & Alexandro Magnō / & in magine belli insignia / opa Apellis posuit. Aulus uero Gellius dicit statuam Coruino diuus Augu. in foro suo statuendam curauit / & in eius statuæ capite Coruis simulachrum rei / & pugne ornāmētum / quod forum postea ab Hadriano instauratum est.

Forum Traiani ab ipso Traiano extructū & dictū apud
 colūnam eius Coclidem i quo posuit lapidē marmoreū
 cū his lris. Talem priuatis impatorē esse oportere: qua-
les sibi priuatos optat habere. ¶ Forū Neruæ siue transi-
 toriū/qđ a Traiani ad alia Fora transiebat/apud palatiū
 ipsius Neruæ/ut adhuc cubitales lræ dirutæ apud .x. in-
 gentes colūnas marmoreas apparēt. Imp. Nerua Cæs.
 Aug. Trib. potes. iiii. Imp. Helius spartianus dicit sta-
 tuas lacosās ul' pedes tres nudas uel equestres diuis im pa-
 toribus in foro diui Neruæ/quod transitoriū dī/locabat
 omnibus cū titulis & colūnis æreis/quæ gestorū ordi nē
 cōtinerent. ¶ Forum piscariū erat nō longe ab ecclia. s.
 Georgii, cōiunctū foro boario/quis nō nullis placeat ap-
 ud eccliam. s. Nic. in Carcere dictū forū fuisse. Varro ue-
 ro lib. i. secundū inqt Tyberim ad Ianū est forū piscariū.
 Erat ibi forū Iugarium a uico iugario dictū, ubi sacra iuga
 bobus pro in auguranda Vrbe posita sunt.
 Forum Boariū erat ubi nunc est ecclia. s. Georgii in Vela-
 bro/in quo erat statua Herculis ab Euandro antiquitus
 sacrata/q̄ uocabatur triūphalis/& usq; ad tpa impatorū
 p triumphos uestiebatur habitu triūphali/ teste Plinio.
 Erat & Ianus geminus a Nūma rege dicatus/q̄ pacis bel-
 loq; argumēto colit/i quo & bos æneus stabat unū Oui.
 in Fastis. Hic ubi pars Vrbs de Boue nomen habet.
 In monumentū/quod ibi ceptus est sacer sulcus a Ro-
 mulo auctor est Cor. uel a boue Herculis/q̄ ob uictoriā
 cōtra Caccū bouē sacrificauit. Ouid. Immolat ex illis
 thaurz tibi iuppiter unū. Nō longe a quo stat arcus mar-
 moreus cū statuis/ac lris uetustate cōsumptis / u3.

Imp. Cæs. Lutio Septimio Seuero. Pio. Pertinaci. Aug.
 Arabic. Adiabenic. Parth. max. fortissimo & felicissimo
 pon. max. trib. pot. xii. imp. xi. col. iiii. patri patriæ. Et
 Imp. Cæs. M. Aurelio Antõino. pio. felici. aug. trib. pot.
 vii. col. iiii. p. p. procos. fortissimo. feliciss. qz principi. Et
 Iuliæ Aug. matri. Aug. N. Et castrorum, & senatus, & pa-
 triæ. Et imp. Cæs. M. Aurelii Antonini. pii. felicit. aug.
 Parthici max. Britãnici maximi. Argentarii & negocian-
 tes Boarũ huius loci / q uehêt deuoti numini eoz.

Forum Holitoriũ nõ longe erat ab æde Vestæ. ¶ Forz
 Salustii erat in Quirinali post templũ ubi fuit ecclia .s.
 Sabinii apud ecclia .s. Sulannæ. ¶ Forz Suariũ erat
 in loco ubi nũc est ecclia .s. Nic. in Porcilibus / quod ad-
 huc nomen retinet / nõ longe ab ecclia .s. xii. Apostolorz.
 Erant & alia fora ab his rebus cognominata, quæ illic
 uendebantur.

Curia duoz generz erant. M. Varrone auctore / in qui-
 bus. S. P. Q. R. Conueniebat / & ubi curabant sacerdo-
 tes res diuinas / Senatus uero humanas / ut erat in curia
 hostilia / quã Tullus Seruij rex fecit / ubi nunc est ecclia
 .s. Ioan. & Pauli / ut ipsa uestigia demõstrant : Gellius &
 Varro scribunt Senatus consulta iure nõ potuisse nisi in
 loco p augures constituto / quod templũ appellaretur /
 nõ. n. oēs ædes sacræ tẽpla. Curia in qua habebatur sena-
 tus tẽplum erat, habebatur modo senatus in æde Apolli-
 nis / mō in concordia delubro sub dextra. Curia Hostilię
 erat Gregostalis supra comitiũ / ubi nationũ legati subsi-
 sterent / qui ad senatũ essent missi / de quo loco meminit
 Cic. in eplã ad. Q. Fratrem. ¶ Erat & Senaculum su-

DE CAMPO

pra Gregostasim, ubi ædes Concordiæ & Basilica Optima/in quo loco seniores consistebant. Nonnulli uolunt Gregostasim solummodo in capitolino colle fuisse. Erat & Senatulū aureū nō longe à Curtio lacu/de quo Valerius Max. meminit dicēs. Ante senatus assidua statione eo loci pergebatur/q̄ hodie senatulū appellabatur. Aliud senaculum seu senatulū/ut in marmore antiquo apparet inciso/erat apud portam Capenam. Erat deniq; senatulū mulierū mōnax̄ ī colle Quirinali/ab Anto. Pio Bassiani filio constructum. Curia uetus erat iter ecclīā. s. Pet. Aduicula/ & Lateranensem Basil. ¶ Curia Pōpeiana erat apud ipsius theatrū/ qua Cæsar interfectus fuit Idibus Martias/q̄ periit. vi. & quinquagesimo ætatis āno. ¶ Erat & curia Calabra teste. P. Vict. ubi pontifex minor dies pronunciabat. Erat & curia siue senatulū ī cāpo Mart. circa ædē Bellōæ/ ubi dabatur senatus legatis/quos ī urbē admittere nolēbāt. Erat etiā extra portā Capenā tēplū Martis/ubi dabatur senatus legatis hostiū/q̄ intra urbē nō recipiebātur.

¶ De Campo Martio

Ampus Martius olim ager fuit Tarquinii Regis ultimi Romanorū extra Urbē eo tēpe/ut Livio placet/q̄ ait. Quicquid Capitolium & Tyberim interfluit fuisse cāpum Mart. Nam urbs prima ad Capitoliū finiebatur/pōst expulsionē Tarquinii fuit cōsēcratus ager Tarquiniorū deo Marti/unī campus Martius dictus fuit/in quo erant multa templa, & ædificia & colūnæ memorandæ/ & porticus cum infinitis statuis & Obeliscis. Martius proprie fuit ubi nunc ecclīa. s. Laurē.

in Lucina/in quo habebatur comitia/ut dicam inferius.
 In loco uero ubi nunc est domus noua capellæ aploꝝ Phi.
 & Iaco.in ecclia.s.Laur.in Lucina fuit Basis nominatissi-
 ma urbis/nō longe à qua est Obeliscus magnus semise-
 pultus/ubi effossū fuit Horologiū cū lineis & gradibus
 deauratis/in angulis uero.iiii.uenti ex ope musiuo sculpti
 uisebantur cū hac inscriptione cubitalibus lris. Ut Bo-
 reas spirat. ¶ Erat p̄terea Villa pub.ubi census habeba-
 tur à Censoribus/ubi nunc est Gimnasiū publicum.
 In dicto Campo Martio habebantur comitia/idest loca
 in quibus tribus ipse petebant suffragia de eligēdis magi-
 stratibus nō longe à monte Citatorio. Vnde usq; ad Lu-
 stiniani tempora in creatione principum acclamatū est.
 Felicior sit Augusto/ac Traiano melior.

Nonnulli respondebant.

Nec Hadriano deterior.

Erat & locus comitium in Fo. Ro. inter turrim Pallariā
 & lacū Curtium/duobus in locis p̄dictis oēs deligeban-
 tur siue Dictatores/siue Consules & alii magistratus.

Eratq; triplex deligendi modus/de quibus per pulchre
 A. Gel. scripsit. lib. xvi. Septa uero loca erāt in cāpo Mar-
 tio/teste Seruio/inclusa tabulatis/i qbus. Po. Ro. suffra-
 gia ferre consueuerat de quibus. Pli. & Mart. scribunt.

Erat templum Ant. Pii nō longe à colūna eius Coclide/
 ut cubitales lre in marmore effosso āno salutis. M. D.
 demonstrarunt/ubi nunc uisuntur ingentes columnæ
 marmoreæ/in quo loco noster Alexāder Nero Floren.
 habitat/corrupte dicitur lo Trullo ad imitationē pala-
 tii constat/in ciuitate regia positi/ut patet in lectione

DE PALATIIS

Beati Leonis pp̄. ¶ Erat & Trigaria unde equi ad cursū
mittebantur ad certamina currilia trigarū. Triga .n. a tri-
bus equis/dicitur quadriga a .iiii. ¶ Erat & Equiria ab
equorū cursu dicta/& adhuc retinet nomen ecclia .s.
Mariæ in Equiria/ut dixi in stationibus. Cassiodorus ue-
ro in ep̄la dicit solito ab Augusti Mausoleo sex portis di-
mitti iunctos currus/qui p̄ Equiriā in Flāminium circū
currerent. ¶ Erat in dicto cāpo multa loca pub. de quo
cāpo Strabo nōnulla scribit lib .v.

Cāpus Exquilius erat sub turri Mecēnatis uersus sep-
tentrionē/ubi antiquitus cōburebantur cadauera mor-
tuorū ut nōnullis placet: erat sepulchrum peregrinorū/
quē Mecenas ab Augusto impetrauit p̄pter foetorē uipi-
cis molestum. ¶ Erāt p̄terea in Vrbe .vii. alii cāpi .s. Vi-
minalis/ Agrippinus/ Codetanus/ Octauius/ Pecua-
rius/Lannatarius/& Brunianus.

Extra tyberim uero erat Cāpus Vaticanus p̄ter numerū:
Erat & campus Iouis/in quo erat domus Pescenii nigri/
teste Spartiano/in qua simulachrum eius in trichoro cō-
stituit/ q̄ Pescenniani appellabatur.

¶ De palatiis imperatorum.

p Alatum maius erat in monte Palatino/in quo
multæ aræ cū biblioteca pulcherrima erant /
& tēpla & alia loca sumptuosa uariis picturis &
statuis exornata. In parte palatii uersus septētrionē fuit lo-
cus palladii/cui insignes extant ruinae cum marmoreis
portis dirutis/quē locum nunc pallariā p̄ palladium cor-
rupte appellant/in quo loco est ecclia .s. Mariæ in pallaria
cum sepulchro .Io. pp̄ .viii. Forz tñ dictum est palladiū
ob propin-

ob propinquitatem templi ipsius Palladis .Martialis.
 Limina post pacis palladiumq; forum,
 C. Callicula Imp. teste Suetonio sup tēplum diui Aug:
 pont. transmissio palatiū capitoliumq; coniunxit. Palatiū
 seu domus regia neronis/ q̄a p̄dicto palatio maiori Exq̄
 lias usq; tēdebat/ quā domū primo transitoria/ mox incē
 dio absumptam restitutamq; Aureā nominauit. de qua
 Plin. Bis uidimus inquit Urbem totam cingi domibus
 principum Caii & Nerōis/ et huius quidē nequid deesset,
 Aurea/ nōnulli uolunt ex iunioribus ultra prædictam
 domum palatium Neronis in Ianniculo fuisse.
 Pallatium Claudii erat pulcherrimū et amplū inter Col
 losseum et ecclesiā. s. petri Aduic. ¶ Palatium Traiani
 apud colūnam eius erat per pulchrū uariis marmoribus
 incrustatum/ intus uero picturis exornatum cū statuis.
 Palatiū Romuli erat apud eccliam. s. Marię nouę absq;
 marmoribus et colūnis, cū statua eius. ¶ Palatium an
 tiquū senatorū erat apud eccliā. s. Sixti multis columnis
 et statuis exornatū. ¶ Palatiū Augusti erat iter eccliā. s.
 Felicis in pincis & Augustā in quo marmora innumera
 cum pulcherrimis columnis sita uisebantur.
 Palatiū Antonini imp. apud colūnam eius nō longe a tē
 plo Ant. multis marmoribus & porphireo lapide exorna
 tū. ¶ Palatiū Ant. Caracallæ pximū uia Appiæ apud
 thermas eius maximis erat subfultū colūnis ac marmori
 bus multis in locis incrustatū. ¶ Palatium Titi & Ve
 spasiani apud thermas Titianas in quo loco hoc āno. M.
 D. VI. Felix Ro. ciuis/ in uinea sua Lacohontis statuam
 inuenit. ¶ Palat. Neruæ apud Fo. eius erat a sectis qua

DE PALATIIS IMPERATORVM

dratisq; lapidibus absq; calce positis iter turrim Comitū,
 & Militiæ aduc dirutū/mirabile uisu cernit/ i quo sūt igē-
 tes colūnæ marm. inclusæ cū ecclia. s. Basilii. ¶ Palatiū
 Fl. Cōstantini apud Basilicā Lateranēsem/ & Later. hu-
 cusq; appellat a noīe pprio Laterani patritii. Ro. auctori-
 tas cuius fuit maxima in urbe/ hic dū esset cōsul iussu Ne-
 ronis interfectus ē. Aedes uero eius āplissimæ datæ fuere
 post multū tēpus Cōstantino imp. q̄ āpliauit/ ac postre-
 mo Siluestro pont. max. cōcessit/ & a Laterano p̄dicto
 Later. palatiū dictū est. Apud quē locū Late. Basilica cū
 pulcherrimo Baptisterio sita est/ q̄ nūc oīa minātur rui-
 nā. Nisi. T. S. māus porrexit adiutrices/ ut iā fecit Mar-
 ti. Nic. Symacus/ Inocent. & alii q̄ plures pont. O. P. B.
 hæc est glia sedis Aplicæ, ne primaria orbis & urbis Basi-
 lica penitus collabatur/ cui quidē .S. T. in minoribus p
 multū t̄p̄i spaciū Archipresbiter digniss. fuit/ ut nūc i ma-
 ioribus Ep̄us/ & Pastor oīum/ ut alter Franc. Seraphi.
 ecclia tuā militantē repara in terris/ ut triūphantē repe-
 rias in cœlis. Bonū & utile fuisset oparius fabricæ i stitue-
 re/ & puentū quotidianū ordinare annexione alicuius Ec-
 clesie/ uel abbatie, p̄ reparatione istius ad perpetuam rei
 memoriā/ ne absente pont. basilica p̄dicta penitus corruat.
 Palatium Decii imp. nō longe fuit ab ecclesia .s. Laurētii
 panis perne/ ut adhuc ipsa uestigia denotant.
 Palatium Lucinianum erat apud ecclesiam .s. Balbinę/
 ut appareēt uestigia.
 Palatium Sossorriani ubi nūc est ecclia .s. Crucis ⁱⁿ Hierusa-
 lem uariis colūnis exornatum.
 Erant & alia palatia in urbe/ q̄bus finē imponam.

DE DOMIBVS ET INSVLIS XXII

Omū a palatio exquilias usq; fecit Nero auēt.

d Suet. quā primo transitoriā/postremo Aureā
nominauit/ī cuius uestibulo stabat Collossus

magnus/habebatq; porticū.iii.mill.passuū;& stagnum
circūseptū ædificiis ad Vrbiū speciē/uineta & arua cū pa-
scuis & siluis uaria cū multitudine oīs generis pecudū ac
ferarū/in cæteris partibus cuncta auro illita distinctaq; ge-
minis/cenationesq; laqueatae ibidē erāt p pulchræ cū ta-
bulis eburneis,uerfatilibusq; fistulis/ut unguenta de sup
spargerētur.Erā p̄terea ædificia rotūda depicta q̄ diebus
ac noctibus cōtinuis p̄petuo uice mūdi circūagerentur.

Erāt deniq; balnea cū hortulis/&eqs marinis,cū albulis
& alia q̄ plura mirāda & incredibilia/ut scribit.Cor. Taci-
tus in incēdio urbis.Pli. uero ī aurea domus Neronis so-
lariis aues ex argēto mirabili ope scultas fuisse cōprobat.

Domus Corneliorū familiae erat sūptuosissimis ædificiis,
ut ipsa uestigia demōstrant in uico/q̄ adhuc Corneliorū
nomē retinet/a nōnullis impitis uocātur ipsæ ruinae Cor-
neliorū thermæ/ob magnitudinē ædificiorū/apud equos
marmoreos Fidiæ & Praxit. ¶ In colle Viminali erāt
oīum totius urbis speciosissimæ.Domus M.Crassi ora-
toris/& Q. Catuli/q̄ cū.C.Mario fudit Cymbros/&
C.Aquiliæq; Ro.q̄ legē tulit Aqliā/fundamēta qua-
rū in uincis apud eccliam .s. Susannæ uisuntur.

Dom. Balbini etiā nūc.Ro. oñditur ī Carinis magna &
potēs & ab eius familia hucusq; possessa dicit Spart.

Domus Cornelii in monte Cœlio erat spaciosissima,
qui primus in Vrbe parietes totius prædictæ domus
marmoreis crustis operiit. M. uero Lepidus Catuli

DE DOMIBVS ET INSVLIS

cōsulatu collega primus oīum limina ex Numidico mar-
 more in domo posuit magna reprehensione/anno Urbis.
 DCLXVI. ¶ Domus Gordianorū erat p̄ pulchra
 uia præstina/ḡ. cc. colūnas uno stilo habebat. Ael. Spar.
 auctor. nō longe ab ecclia. s. Eusebii. Leo Bap. Flor. li. ix.
 scribit. Valerius Romæ cū ex q̄lis in plano domū hēret
 altissimā inuidiæ uitandæ causa diruit/ & in plano ædifi-
 cavit. Itaq; hāc frugalitatē bona illa posteritas & pub. &
 priuatim secuta est/ quo ad p̄ bonos mores licuit. Postea
 uero aucto impio tm̄ in plerisq; oībus creuit luxuries, p̄-
 terq; ī Octauiano/ nam is quidē sumptuosiore ædificatio-
 ne grauabatur/ quin & Villā quoq; nimium p̄fusa extru-
 ctam diruit tm̄ in quā excreuit Luxuries in urbe/ ut inter
 cæteros fuerint ex Gordianorū familia/ qui domum stru-
 xerint uia p̄nestina columnis. cc. uno stilo & pari magni-
 tudine/ quæ. l. Simiadas. l. Numidicas. l. Claudianas/ &
 .l. Tisteas fuisse memini me legisse. ¶ Domus Iulii Cæ-
 saris fuit prius in subura/ teste Sue. qui scribit, habitauit
 prius Iulius Cæs. in Subura/ modicis ædibus/ post aut̄
 pontificatum max. in sacra uia domo pub. quā postea
 Octauianus Aug. sumptuose nimis a Liuia ornata a so-
 lo dirui fecit/ ī cuius area porticus Liuia fuit structa. Oui-
 lib. vi. fast. Disce tm̄ ueniēs ætas ubi Liuia nunc est.
 Porticus: immensæ tecta fuisse domus. Ibi postea/ te-
 ste Plinio / suam pacem ædificauit Vespasianus.
 Domus Catilinæ ubi erat locus qui Vellia dicebatur in
 parte Palatini mōtis/ quæ uidet. Fo. Ro. quod antiquus
 pastores uellebāt lana ex ouibus ante usum tōdendi.
 Dom^o. Cicer. iuxta foro nō lōge a tēplo Iouis Statoris.

DE NYMPHEIS ET HORREIS XXIII

Dom^{us} Verg. poetæ in Exquilis iuxta hortos Mecēnatis.
 Dom. Ouidii erat ppe Velabrū sub tēplo Diuæ. M. de
 Cōsolatione. ¶ Domus Pomponii Attici/erat in ualle
 Quirinali/ubi nunc est ecclia sancti Vitalis in quo loco
 Romulus apparuit ante lucē & nunq̄ postea uisus est.
 Dom. Martialis erat inter collem Viminalem & collem
 Hortulorū/ubi nūc est uinea notissima/q̄ appellat̄ Pyla
 Tyburtina. Mart. Ped. tyburtinē sū p̄ximus accola pylæ:
 Quæ uidet antiquū rustica flora louem. ¶ Domus
 Coruina ubi hodie corrupte dicitur Macellum Coruorū
 Alex. Seuerus: teste Spar. fecit domos pulcherrimas.
 Eisdemq; amicis suis/maxime integris uiris donauit.
 Erāt & aliæ multæ domus in Vrbe numero. M. CCC.
 XCVI. quibus nōnullis placeat. M. DCC. XCVII.
 INsulæ uero. i. parū domus erant numero. III. M.
 CC. II. Quibus nōnullis placeat fuisse. III. M. DC. II.

¶ De Nymphæis & Horreis & aliis rebus.

Nymphæa in Vrbe. xi. fuisse reperio. Erant. n. lo-
 ca principum amœna, aquis inductis/ut Nym-
 pheum Iouis /& Nymphæum diui Alexandri
 in regione. v. positum. Spartianus dicit.

Opa Gordiani Romæ nulla extant, p̄ter q̄dam Nym-
 phæa/& balnea/sed & balinæ priuatis hominibus fuerūt,
 & ab eo in usum priuatum exornatæ sunt. ¶ Erant &
 alia nymphæa siue nymphæia ut in regionibus. ¶ Erant
 & mutatoria/ut mutatoriū Cæs. q̄ erant priuatę domus
 magnorū ad secessum & delicias uariis picturis et marmo-
 ribus exornata. Nō solū in Vrbe et ipsa Italia extruebāt
 ædificia impatores. Ro. sed in ultimis finibus. Leo enim

DE NYMPHEIS

Baptista n^r Flor. scribit lib. x. de re ædificatoria. Mu^z p
 Britannia Cæsares inter quos Hadri^us mill. lxxx. duxit/
 quo barbaros a Romanor^z agro separaret. Ant. et Pius
 eadē p in sulā mu^z astruxit cespitē. Severus post hunc
 trāsuer^z sam p in sulā utrinq; ad fines Oceani pduxit uallū
 millia passuū. c. & duo/ & .xx. ¶ Post Auētinū montē
 uersus meridiē supra Tyberim est planities magna, ubi
 erāt. clx. Horea pub. maxime capacitatis/ in qbus frumē-
 tū po. Ro. seruabatur. Tñ in urbe dicunt fuisse horrea
 ccxci. ultra p̄dicta/ ut i regionibus Alex. n. Severus Hor-
 rea in oibus regionibus/ teste Spar. publica fecit: ad q̄ cō-
 fērent bona hii/ qui priuatas custodias nō haberēt. Erāt
 in Vrbe officinæ pistoriæ numero. ccxliiii. ¶ Apud ecclia
 .l. Susannæ in thermis, erat uicus Māmurii/ de quo. bea-
 tus Ambrosius mentionē facit cū eccle. l. Susa. a Māmū-
 rio fabro peritissimo dicta/ qui. xi. ancille fabrefecit/ i quo
 loco posita erat statua ipsius a po. Ro. & adhuc nomen
 retinet Māmurii. ¶ Erat & uicus Sandaliarius in regio-
 ne. iiii. ut apparet in marmore quadrato in domo Roscia,
 cū statuis/ & signis undique inciso, in parte anteriori tres
 statuæ cū gallo uisuntur, cū hac inscriptione i parte superiori
 Imp. Cæsare Augusto. KIII. M. plautio Siluano cos.
 Sub pedibus ipsar^z erant minores litteræ/ uidelicet.
 Doppius. .j. L. Iaso. D. Lucilius. D. L. Saluius. L. Bru-
 uuius. .j. L. principes. L. Furius. L. L. Saluius.
 Mag. Vici Sandaliarius.
 Vicus iugarius in Fo. Ro. Linius saxum inquit ingens
 ex Capitolio in Vicum iugarium procedit & multos op-
 ptellit.

Vicus Thuscus apud ecclia. s. Geor. i. Velabro. Tybul.
 At qua uelabri regio patet/ire solebat/ Exiguus pulsa
 puada linter aqua. Proptius uero de Thusco ait
 At tu Roma meis tribuisti p̄mia Thuscis. Vnde uicus
 hodie nomina Thuscus habet. De quo ait Varro post
 mortē Cœlii thusci/qui nō suspitione carebāt, uisu sunt ī
 cōuallē descēdere, & ab eis dicit uicus Thuscus, ibi est & tē-
 plū Vertūnii/qui ē principēs deus Aethruriæ. Cœlianus
 uero qui suspitione carebāt, datus est Cœliolus cōiūctus
 Cœlio, quā aliter sentiāt Dionisius Alicarnasseus. Ioan.
 uero Annius scribit. Et ideo recte Fabius dicit principiū
 uici Thusci incipere sub Cœlio uersus Auētīnū, & termi-
 nari/ad radices Capit. Annio Viterb. li. iii. Q. Fab.
 satis dictū ē de uico Thusco, & foro boario. Dicit. n. ī hac
 boaria maxima portione uici Thusci erāt opulētiores &
 ditiores/atq; nobiliores. Ro. ubi frequētiores arcus triū-
 phales, & monumēta impatorū uisidemus/ alios uicos ne
 sint plixior obmittam. Erāt. n. numero. cxviii. Vico ma-
 gistri uero. dclxxiiii. Aediculæ numero. cccxxxix. Curato-
 res uiarū. xxix. Denunciatores. xxviii. Lupanaria. cccclī.
 Vexilla cōmunia duo. i. Roseū p̄ pedibus cū lris. S. P.
 Q. R. Ceruleū p̄ eq̄tibus. Nā color ceruleus ē maris a
 cuius deo Neptūno equū cōstat inuētū fuisse. Ro. habe-
 bāt Aqlā. uñ Aqliferi dicunt: signiferi uero ī Ro. militia
 ab Aqla/ quā Ro. legiōibus. C. Marius ī. ii. cōsulatu suo
 pprie dicauit. Habuerūt p̄ter Aqlā Ro. quattuor alia si-
 gna/ u3 Lupos/ Minothauros/ Equos/ & Apros/ q̄ sin-
 gulos ordines ante ibāt/ ut inquit pli. lib. x. Et ī Arcubus
 triūphalibus uisuntur sculptæ in marmoribus.

DE TRIBVVS

Cohortes pretorię . x . Urbane . iiii . Vigiliū uero . vi .
 Erant castra Peregrina et Misenantium . Tabelliorum /
 Salgamariorum / Lectigaliorum / Victimariorum / Saligaliorum
 Et Equitum singulorum / Milites pretoriani erant extra Urbem
 ut ingentes ruine demonstrant apud locum qui uulgo
 dicitur caput Bouis, ubi est sepulchrum mirandum, in quo
 uisuntur incisę infrascriptę lřę . Ceciliae . Q . Cretici . f .
 Metelae Crassi . Non longe a predicto loco fiebant ludi
 Olympiaci . Erant in urbe menses Holitorie siue Holę-
 rie numero uiginti mil . ccc . P . Victor dicit . xxiiii . mill . me-
 dosum codice legisse credo / ut dicere uelit duo millia qua-
 tuor centum / ut apparet in regionibus .

De Tribubus et Regionibus urbis

Tribubus in urbe fuerunt . xxvii . postea . xxx . po-
 stremo uero . xxxv . ut apparet in lapide marmo-
 ridibus Franc . d Porcariis . Ro . cū hac inscript .
 Imp . Caesari diui Neruae . f . Neruae Traiano Aug . Ger-
 manico . Dacico . pontifici max . tribunit . pot . vi . imp . iiii .
 cos . v . p . p . Tribus . xxxv . Quod liberalitate optimi prin-
 cipis comoda earum etiā locorum adiectione amplificata sint .
 Nomina quarum nonnullis uariantur / tñ ut omitam aucto-
 ritatē Ennii / Liuii / & M . Varronis atq; Tolūni Trage-
 diae Thuscaę scriptoris breuitatis causa nomina ipsarum
 Tribuum scribam / quę sunt hęc . Taciensis, a Tatio / Luceris,
 a Lucumone quis Suburtana a nonnullis dicatur . Rūne-
 sis, siue Rānensis a Romulo / nonnulli Romuliā dicant .
 Sed Liuius / & Varro lib . i . dicunt suā tamen nō esse uo-
 luit dici romuleam, sed rhumnensem: quarta uocabatur .
 Exqlina / Capitolina / Quirinalis / et Collina / Coeliana /
 Auentina

ET REGIONIBVS XXV

Auentina a septem primis collibus dicta. Ser. lib. iiii. scribit, Tullus diuisit Urbē i. iiii. partes. Palatinā / Baboranā / Collatinā / Exquilianā p Suburbanā & Collinā. Livi. uero ab Urbe cōdita dicit. Additæ sunt ex nouis ciuibus tribus. iiii. Sabatina / Tromētina / Arniēsis / & Stellatina. Sabatina a Sabatia regione Athruriaz dicitur / ubi Sabatius locus / nūc uulgo Anguillare dī / a quo loco Hieron. Spiñ. physicus noster uir doctiss. originē traxit / de quo loco Strabo lib. v. & Sillius li. viii. scripsere. Tromētina a Tromētino / ut ait Fabius / & Tolūnius. Trometes uero cāpus uocatur / teste Festo. Arniēsis ab Arno fluuio. Io. An. scribit / hūi sunt Fluuentini pfluēti Arno appositi / ut exponit Plin. nūc Florētini / cū quibus intelligūtur Phesulani. Stellatina a fluuio uicino Pistoriēsis & Pratenfis / bus in Thūcia / ut placet Io. Viterb. quibus sint & ppli Stellatini in Cāpania. Sed Fab. pictor. de Thuscis loquitur. Erat regio Metina / & Scapeia siue Scapia / de quibus Livi. lib. viii. ait. Eodē āno cēsus actus / nouiq; ciues censitri bus ppter eos addite Metia / & scaptia / Censores addiderūt. Qu. philo. Sp. posthumius. Erat & Velina & Fabia / de quibus Oratio. Valet hic Fabia / ualet ille Velina. Aliarū uero nomina hæc sunt / u3. Lemonia / Pontiana / Crustemēa / Papiria / Pollia / Publicia / Tyberina / Vfentina / Pontiana / Faleria / siue Galeria / Veturia / Cornelia / Mētina / Anthesia / Volicinia / Faucia / & Pupinia / siue pupillia. Antiquitus Roma erat diuisa i. iiii. partes a Tull. rege. Ro. prius. n. a Romulo in tres / teste Ennio / quas tribus appellauit / singulæq; tribuū duces / Tribunos nominauit / & tribus p̄dictas diuisit i partes. xxx. cu

*Sabatius locus
Indie Anguilla*

*Aut Er ibe in
horum sic di
hij discursu fa
non in mini t
primam tribu
qua facit uer
num Livi. lib. 3
partes p̄t prim
ubi ea Umbriam
uocat*

*in Italia erat li
saluator a quo fo
uicis / nos origme
dum. lib. lib
ad. fol. 280. B.*

PRIMA REGIO

triaſq; dixit. Vnde leges curiatæ / & curiæ præfectos Curio-
 nes appellauit / unde poſtea Nūma pomp. iiii. ſacrauit uir-
 gines Veſtales. ſ. Geganiã / Beroniã / Camillã / & Tarpe-
 iã. Plutar. auctor. Poſtea uero diuiſa fuit i ſex partes prin-
 cipales / uñ. Seruius. Tul. addidit duas uirgines prædictis ue-
 ſtalibus. prima Veſtaliũ appellabat maximã / ſicut & nos
 dicimus de monialibus abbatiffã / uñ. Po. Ro. p ſua qua-
 q; pte haberet miniſtrã ſacroꝝ / q numerus ſenarius p lō-
 gũ tēpus ſeruatus ē. Poſtremo uero fuit diuiſa i regioni-
 bus quattuordecim teſte. Pli. li. iiii. quaz ſingulæ cōpita
 ſupra. cc. & uicos in numeros teſte Macro. cōtinebāt. Vñ
 compitalitiũ ludi a uiis cōpitoꝝ. Suet. uero dicit. Secula-
 res & cōpitalitios ſup calibus currere imberbes. nro uero
 tpe regiones corrupte / riones appellant; cū uexillis & inſi-
 gnibus. po. ro. In antiquo marmore in porticu ædiũ con-
 ſeruatoꝝ urbis poſito: nō longe a porta palatii ſenatoris
 regionũ. quattuordecim nomina & uicoꝝ: lr̄is uetuſtate
 deletis adhuc ſtare uiſuntur; cū inſcriptione huiusmodi.
 Imp. Cæſ. diui Traiani parthici. ſ. diui Neruæ nepoti Tra-
 iano Hadrião aug. pont. max. trib. pot. xx. imp. ii. cof. ii.
 p. p. Magiſtri uicorum urbis regionum. xiiii.

¶ Prima Regio.

Regio prima Capena dicit / q cōtinet areã Apol-
 linis / ſpei / gallii / ſeu thallii / carſucæ / ſiue carſuræ /
 erat & area pinaria. Erāt uici multi / ut puluera-
 rius / & camenaræ / drufiani / ſulpitii ulterioris / & alterius /
 ſulpitii citerioris / fortunæ obſequentis / honoris & uirtu-
 tis / ſabritii / & trium araræ / oēs numero nouem. Erat præ-
 terea ædes matris Mineruæ / tēpeſtatis / & camenaræ / lacus

.II. ET .III. REGIO XXVI

promothei/& uipsani/& almo fluuius/mutatoriū Cæsaris/arcus tris Drusi/Veri/Parthici/atq; Traiani. principi/erant & thermæ Cōmodianæ & Seuerianæ/& balnea Torquati/Mamertini/Abasātiani/Vectii/Bolani/seu uolani/ædiculę decē/uico magistri. xxxvi. uel. il. curatores duo/denūtiatores duo/domus numero. cxx. insulæ duo mil. ccl. uel quattuor mil. ccl. horrea rredecim, uel xvi. pistrina. xv. balnea priuata. lxxxiiii. lacus uero. lxxxii. regio ipsa continet ped. uigintiduo mil. ccxxvi.

Secunda regio.

Regio secunda Coelimontana dicitur / q̄ cōtinet templum Claudii/macellum magnum/luparias/seu lupanaria/aratum ciclopis/campum Martialem/castra peregrina/caput aphricæ, seu aphretæ/arborem sanctam/regiam tullii hostilii/& templū quod in curiam redegit patribus minorum gentium/domum uectilanam/& philippi/mansiones albanas/micam auream/armentariorum/spolium samarium/ludum matutinum/& gallicum/cohortes quinque uigilum. Erāt p̄terea uici septē/aediculæ octo/uicomagistri uigintiocto/curatores duo/denunciatores duo/domos . cxxxiii. siue clx. insulæ mil. dc. seu tria mil. horrea uigintitria /pistrina quindecim/balnea uiginti/lacus uerol. xv. Regio ipsa cōtinet in ambitu ped. M. CC.

¶ Tertia regio

Regio tertia Isis & Serapis moneta dicitur, quæ continet ludum magnum & dacicum/amphitheatrū/domū Bruti/samiū/coragiū/p̄turā p̄sentissimā/thermas Titianas/Traianas/& Philippia aug.

.iiii. ET .V. REGIO

Lacum pastoris/scolā Quæstorū/& Capulatoꝝ/porticū Liuiæ/castra Misenatiū/& subūrā. In qua regione erant uici.x.Aediculæ totidē/uico magistrī. xxiiii. Curatores.ii. Denunciatores.ii. Domus.clx. Insulæ mil. dclvii. Horrea. xviii. pistrina. xvi. balnea. lxxx. lacus uero. lvy. Regio ipsa in ambitu continet ped. xiiii. mil. cccl.

Quarta Regio.

Regio quarta Templum pacis dicitur/ q̄ cōtinet templum ipsius pacis & Remi/Veneris. P. Faustinae & Telluris/Basilicā Cōstantini, & Pauli Aemilii/foræ transitoriū/sacriportū/balneū Daphnidis/porticū asidatā/aream Vulcani/buccinam aureā/apollinē/uicū sandalarium/horrea cartarea, seu testaria/collosum magnū radiatū/sororium/tigillū/metam sudantē/carinas/domum Pompei & Ciceronis/uiā sanctam. In qua regione erāt uici. viii. ædiculæ. ix. uico magistrī. xl. curatores. ii. denūciatores. ii. domus. cxxxviii. siue. clx. insulæ mil. dlxv. siue mil. dcccii. horrea. xviii. pistrina. xv. balnea. lxxv. lacus uero. lxxxviii. Regio ipsa in ambitu cōti. ped. xxiiii. mil.

Quinta Regio.

Regio Quinta Exquilina dicitur/quæ cōtinet nympheū Alex. macellum Liuiani. Lacū Prometheus. cohortes septē uigilsū. Aedem Veneris Aericinæ/hortos plantianos & mecēnatianos/regiā seruitull. Herculē sullanū/amphiteatrum castrense/cāpū exquiliū & uiminalem sub aggere. Lucum exquilinū & perelinū atq; Fugutalem/teplum Iunonis Lucinæ/domū Aquilii/& Q. Catuli. & M. Crassi/aram Iouis uiminci/Mineruā medicā/isidē paraticiam/lauacrū Agrip

.VI. ET .VII. REGIO XXVII

pinæ & thermas olympiadis. In qua regione erant uici xv. ædiculæ totidem / uico magistri .xlviii. siue. lx. aur. ii. denun. ii. dom. clxxx. insulæ mil. dlxvii. seu. iii. mil. dccc. horrea. xxii. pistrina. xv. balnea. lxxv. lacus uero. lxxii. Regio ipsa cont. ped. xxv. mill. dcccc.

¶ Regio sexta.

Regio sexta Altesmита dicitur q̄ continet tēplū salutis/quirini/serapis/apollinis/clatræ/& flore/ uicum mamuri/& bellonæ/Circū/& floralia/capitolium uetus/diuum fidiū in colle/foꝝ salustium/ fortunā pub. i colle/statuam plūbeam mamuri/domū atticam/malum puniū/templū & domum gentis flauia/hortos salustianos/senaculū mulierū/thermas dioclitianas & cōstantinianas/decem tabernas/balnea pauli/gallinas albas/areā calidii/& cohortes. iii. uig. In qua regione erant uici. xii. siue. xvii. ædiculæ. xvi. uico magistri .xlviii. cur. ii. den. ii. dom. cxlvi. seu. clxix. insulæ .iiii. mil. ccciii. siue. iii. mil. dv. horrea .xviii. pistrina .xv. balnea lxxv. lacus. lxxvi. Regio ipsa cōtinet ped. xv. mil. dc.

Septima regio

Regio septima uia lata dicitur q̄ cōtinet lacum Ganimedis/cohortes septem primorū uigilū/ arcum nouū/nymphæum Iouis/ædiculā capraria/cāpum agrippæ/tēplum solis/nouū spei/fortunæ/& quirini/sacellum/geniisangi/castā gipsiana, siue gentiana/porticum cōstantini/equi ænei tiridatis/foꝝ suariū et archemorium/hortos largianos/pyla tyburtina/ad mansuetos et lapidem ptusum. In qua regione erant uici. x. siue. xv. ædiculæ. xv. uico magistri. xlviii. cur. ii. den. ii. do

.VIII. REGIO.

mus. cxx. insulæ. iiii. mil. ccclxxxv. horrea. xxv. Pistina²
 xviii. balnea. lxxv. lacus uero. lxxvi. Regio ipsa cōt. ped.
 xii. mil. dcc.

Octaua regio

Egio octaua For. Rom. dicitur / q̄ cōtinet ro-
 stracomitium / ædē uictoriæ / tēplū Iulii Cæs.
 ædē Opis & Saturni in uico iugario / tēplum
 Castorū ad lacū Iuturiæ / tēplum Cōcordiæ & Iani / Ro-
 muli / Vestæ / carmētæ / Titi / & Vesp. de p̄natiū / & Iouis
 .O. M. & tēplū uetus mineruæ / & dlubrū miner. ædē io-
 uis tonātis / ædiculā iuuētē / sacellū pudicitie patritie / ædē
 herculis uictoris in foro. boa. ædē matutē / ædē uortūni
 i uico thusco / sicū ruminālē siue romularē / lupeal uirgīs /
 colūnā cū statua. M. Ludij / gregostasim / senaculū aureū
 equū cōstan. milliariū aureum / pila oraria / equū eneu / do-
 mitiā / atriū mineruæ / ludū Aemiliū / porticū Iuliā / locū
 mercatorū / regiā Nūmę / for. caes. stationes municipiorū /
 for. aug. cū æde martis ultoris / for. traiani cū colūna eius
 coclide & equo eius aeneo / umbilicū romę / lacū curtium /
 basilicā argētariā / basilicā pauli cū frigiis colūnis / apoli-
 neū triginta cubitorū / capitoliū / portā carmentalē / cu-
 riam calabrā / asylū / signū iouis impatoris / horrea germa-
 nica & agrippina / aquā cernentē scauros / for. boariū / &
 piscariū / uicū ligurū & iugarium & unguentariū / carcerē
 tullianū / porticū margaritariā / helephantū / herbarium /
 et antrum cachi. In qua regione erāt uici trigintaquinq; /
 ædiculę totidē / uico magistri quadraginta octo / curię duo.
 den. duo / do. cxly. insulę duo mil. cc. lxxxviii. siue. iiii. mil.
 dccclxxx. horrea uiginti quinque / pistina uiginti / balnea
 lxxvi. lacus. cxx. Regio cōt. ped. uiginti mil. dccclxii.

.IX. ET .X. REGIO. XXVII

¶ Nona regio.

Egio nona Circus flaminus dicitur: q̄ cōtine.
r theatrū balbi cū cripta eius/theatrū pōpei, et
marcelli/thermas alexandrinās/hadrianas/et
agrippinas/porticū chorinthiā/Cn. Octauii et philippi
et argonauthaur/templum bruti callaici/templū diui ant.
cū colūna eius coclide/templū boniuentis/ēdē bellong
et iurnæ ad aquā uirginēā/ēdem uulcani i circo flāmi:
ēdem antiquā apoll. cum lauacro, et ēdem magni herculis
custodi cū p̄dicti/stabula quattuor factionū / mimitiā
uetus/et mimitiā frumentariā/iouē pōpeianū/delubrū
Cn. domitii/cāpum martis/uillam publicā/septa triga-
ria/eq̄uiriā: hortos lucullanos: fontē scipionis: sepulchrū
augustorū:ciconia nixa: pantheon: basilicam macidii et
martiani: insulam phelidii/ mineruū meleagricū, serapeū
iseum, et mineruā calchidicā, et carcerē claudii .x. uir. In
qua regione fuerunt uici trīginta quinque: edicule trīginta:
uico magistrū quadraginta octo: cur. duo: dēn. duo: do-
mus. c. quadraginta: insule duo mil. cclxxviii: siuē. iii. mil.
ccclxxviii. horrea uiginti quattuor: pilstrina uiginti: bal-
nea septuaginta quattuor: lacus uero octuaginta. Regio
ipsa cōt. ped. trīginta mil. D. ¶ Decima regio.

Egio decima Palatiū dicitur: q̄ continet casam
r romuli: prata bachi: aram febris: et aram palati-
nā: uicum padi: et fortunę respicientis: salutis:
apollinis: et curtarū: ēdē iouis statoris et m̄ris deum: et io-
uis uictoris: et dii iouis: et ēdē apollinis: ubi lychni pen-
debant instar arboris mala ferentis: templum fidei: do-
mum Caeioniorum: Suellia: Caenationem Iouis:

.XII. REGIO

Aedem deæ uiriplacæ in palatio et rannusiæ/et bibliote-
cam/pēthaphilon iouis arbitratoris/domū augustanā
et tybirinam/dionyfii. Q. Catuli et Ciceronis/māmeā
auguratorium/sedem imperii romani/uellia/curiam ue-
ter/fortunam respiciētem/septizoniū seueri/uictoriam
germanitianā/lupercal. In qua regione erant uici uiginti/
ædiculę totidē/uico m̄ri uiginti quattuor/siue .xlviij. cur.
duo/den. duo/domus. lxxxix. insulę. duo mil. decxliij. hor-
rea. xviii. pistrina. uiginti/balnea. xxxvi. seu. lvi. lacus uero
lxxviii. regio ipsa cont. ped. duodecim mil. dc.

¶ Undecima regio.

Regio undecima/Circus maximus dicitur/ḡ
cōtinet circū maximū / templū solis et lunę
mercuri et castoris/Aedem ditis patris et cere-
ris / ueneris/portuni/pōpei/mutie/aedem consii subter-
ranā. Pietatis in foro olitorio/et iunonis matutę / aram
maximam/portam trigeminā/salinas/apollinē celispiciē-
tem/herculem oliuarium/obeliscos duos/forę olitoriū
et uelabrū maius. In qua regione erant uici. octo. seu. xix
ædiculę totidem/uico magistri triginta duo/cur. duo/den.
duo/dom. cxiii. insulę mil. dc. siue duomil. dcl. horrea deci-
meptima/pistrina totidē/balnea decimequinte / lacus
uero. lx. seu. lxxxviii. regio ipsa cōt. ped. undecim mil. D.

Duodecima regio.

Regio duodecima Piscina publica dicitur / ḡ cōti-
net/uicum almę ueneris/et piscinā pub. et dia-
nę/ceios/triarii/aquę salientis/et laci tecti/uicū
fortūę māmose/colopeti pastoris/portę rudusculang/ui-
ctoris/& portę neuie/hortos asinianos / aream radica-
riā/capu-

fiam. Caput uianouæ/fortunā māmosam/isydem/an
thenodoriam/ædem bonæ deæ/subsaxanæ/signum del
phyni/thermas Ant.septē domos parthorū/campū lā
natariū/domū chilonis & cornifici/cohortes tres uigilū
& priuata hadriani. In qua regione erant uici duodecim
seu.xvii.ædiculæ totidē/uico mgarī quadraginta octo /
cur.duo/den.duo/dom.c.uigintiquattuor/seu.clxii.insu
læ.duo mil.cccclxxxvi.horrea uiginti/pistrina totidem.
balnea quadraginta quattuor/lacus uero octuaginta.
Regio ipsa cont.ped.duodecim mil.

¶ Decima tertia regio.

Regio decima tertia Auentinus dicitur/ḡ cōtinet
armilustrū/tēplum lunæ/& dianæ/libertatis/
& iunonis reginæ/ædē bonæ deæ in auentino
& atriū libertatis/forū pistoriū/scolā cassi/porticum fa
bariā/scalas gemonias/thermas uarianas, & decianas /
priuata traiani/dolacrū seu doliolū/mappā aureā/& au
reā platonis/& horrea anicientiana/uicū frumentarium/
& trium uariarū/uicū fidii & ualerii/cæseti laci miliarii/ca
pitis canteri/triū alitū/uicum nouū & armilustrii, & co
lūnæ lignæ/fortunæ dubiæ/loreti maioris/& loreti mi
noris/uicū munditici/& materiariū. In qua regione erāt
uici quadraginta octo/cur. duo/den. duo/ dom.c. quat
tuor.seu.clxii.insulę duo mil.cccc.octuaginta octo/pistri
na.xx.horrea.xvi.balnea.lxiiii.Lacus uero.viii.Regio
ipsa cōt.ped.xvi.mil.cc.

¶ Decima quarta regio.

Regio decima quarta & ultima Translyberina
dicitur/ḡ continet ianiculum/hortos neronia

nos/ & Domitii/ & Gethæ/ naumachiã Neronis/ Vati-
 canum/ Gaianum/ infulã Iouis/ & Aesculapii/ ædem Fau-
 ni/ balneum Ampelidis/ sacellum Mamæ/ balneum si-
 ue balineum Priscillianæ/ statuam Valerianam/ & sicinia-
 nam/ sepulchrum Nummæ/ caput Gorgonis/ cohortes
 vii. uig. templũ Fortis Fortunæ/ Ianũ Septimianum, &
 aream Septimianam/ Herculem cubantem/ campũ co-
 detanum/ & Brutanum/ castra Lecticariorum/ uicum
 Cenforium/ Gemini/ Longiaquilæ/ Rostrati/ Q uadra-
 ti/ Sicinianæ/ Racilianis maioris/ Raciliani minoris/ ui-
 cum Ianuclensem/ & Laurum Ruralium/ Bruttanum/
 Valerianũ/ Salutarem Pauli Ploti/ Saufei/ Sergii/ & la-
 ci restituti semipub. Patrattilli/ Viberini/ & sex lacei / qui
 omnes uici in dicta regione sunt numero uigintiduo, quibus
 nonnulli. lxxxix. fuisse dicant. Aediculæ totidẽ. Vico magi-
 stri. xlviii. siue. lxxxviii. Cur. duo. Denun. duo. Dom. cl.
 infulæ. quattuor mil. cccv. Horrea. xxii. Pristina totidẽ:
 Balnea. lxxxvi. Lacus uero. clxxx. Regio ipsa in habitu
 continet ped. xxxiiii. mil. cclxxxvi.

Hæc de ipsis regionibus in superficie dixisse sat est.

Alias uero domino concedente prædictas .xiiii. regiones
 in libros .xiiii. exponam publicatis prius opusculis duo-
 decim diuersarum rerum circa honorem Deũ & salutem
 animarum/ ut est illud de confessione/ & aliud de oratione
 & uirtutibus/ nunc uero primo libello finem imponã.

Explicit Liber Primus.

Incipit Secundus.

¶ De Sacerdotibus/ & Magistratibus.

OMANI Habebant in Vrbe Pontificem Maximum sup omnes pontifices, & Sacerdotes/ ut nostro tpe Christiani habent Papam sūmum pontificem sup omnes Epos & Sacerdotes. Erat. n. in maxima auctoritate & dignitate/ in cuius manibus erāt omnia sacra cum libris ritualibus/ & lintheis/ atq; elephātinis/ quā dignitatem maiori cum potestate ac sūma reuerentia ueræ fidei. T. S. adepta est/ ut merito & numero pplus Christianus augeatur/ ac in bonis operibus confirmetur. Primus. n. pontifex fuit Martius Martii. F. a Nūma Rege institutus. ¶ Erant & Flamines sacerdotes a Nūma Pomp. istituti/ q; gestabāt ī capite lanę filamen. Erant enim sacerdotes Martis & Quirini. Primus eorū uocabatur Flamen dialis/ qui aliis superior erat/ atq; solus Ioui mīnistrabat. Dialis aut a potu dyos quod est Iouis. Salij uero erant. xii. sacerdotes Marti deo dicati/ qui per Urbem cum ancilibus saltabant. ¶ Fecialis & pater patratus erant sacerdotes/ qui cū hostibus belli tpe bellū indicebant inferiēdo foedere. ¶ Erant & Augures/ q; captabant auguria uelato capite, lituum dextra tenentes. Erant & sodales Titii sacerdotes extta Urbē habitātes in Tuguriis seruātes auguria. ¶ Erāt & Epulones pontifices ueteres/ ut ludog; Epul. sacrificium facerent. Septē uiratus Epulorum dicebatur/ ut apparet in Pyramide apud portam sancti Pauli moenibus coniuncta/ in quo adhuc litteræ incisæ uisuntur de. C. Cestio. vii. uir. Epulorum/ ut dicam inferius in Methis.

DE SACERDOTIBVS

Erant p̄terea uirgines Vestales a Romulo ordinatæ postea uero (ut superius dixi) deæ Vestæ a Nūma institutæ / q̄ p̄petuum ignem conseruare deberent.

Reges Romanorum septem fuere / e quibus Romulus fuit primus / & a regendo dicitur / spaciu uero t̄pis a defūcto rege usq; ad creationē sequētis interregnū dicebatur / ut nos dicimus inter pontificū a defuncto pontifice ad creationem usq; sequentis pont. ¶ Erant Senatores / q̄ primū a Romulo fuerunt instituti patres cētum / postea uero / teste Gelio / mille fuere a nobilitate generi / uel a senili ætate / aut a sapiētia / postremo uero / patres cōscripti appellati sunt. ¶ Quæstores semp̄ duo fuerunt regū t̄pe / ut inquit Iunius lib. vii. ab inquiredo dicti / & habebant curā ærarij / erant & q̄stores urbani & prouinciales.

Cōsules duo ab urbe condita anno. CC. XLIII.

Primi. n. fuerunt. L. Iunius Brutus / & L. Tarquinius Collatinus / quibus datū erat a Po. Ro. xii. fascibus uti / totidēq; Lic̄toribus cū securibus p̄ annum / & primus uocabatur maior / qui talia insignia tenebat. ¶ Proconsules uero habebant sex lic̄tores / & potestatē solūmodo i prouincijs / functi. n. magistratu Cōsulatus fiebāt Proconsules.

In ædibus dñi Petri de sancta Cruce apud plateā Iudeorū in lapide marmoreo adhuc uisuntur insignia sex cū his l̄ris. Fasces & secures consulares. Ut depictas ostēdam in epytaphi. opusculo. Io. An. Viterb. ait. Et ut recte nosset Christophorus Flo. eruditissime posuit sup̄ Oratii Odam illam. Quem uirḡ aut heroa. Fasces erāt fasciculi uirḡ in quibus sigulis singulæ secures inclusæ erāt. Eas duodecim / primas Ianus dedit in Olympo Aethru

rig ad cōtinentes recentes colonias in aureo officio & ad terrendos & flagellādos malos/ut hic n̄. Fab. pictor in princi. insinuauit. Romulus postea: teste Liu. ab Aethruscis pplis fascēs. xii. cū lictoribus assumpsit/qui numerus cōformis erat duodecim auibus augurii. Erant aut̄ duodecim fascēs: teste Annio Viterb. ut oēs concedunt/cuius princeps dicebatur Aethrusca lingua Baracel/latine lictor & p̄cussor. Vnde & Barac p̄cussorem interpretatur diuus Hieron. inde interpretatione nominum/á quo nomine Baracel. B. P. existimo dictum esse uix illum/quem uulgo appellamus Baracello: nō aut̄ á barōibus: ut nōnulli uolunt: habet. n. iuuenes armatos cū insignibus puniendi/ ut ipsi: lictores Philip. Ber. ait. Lictores ministri sunt magistratuum á ligando appellati/quod cū magistratis ppli Ro. uirgis quē pia uerberari iussissent/crua eius/ & manus ligari uiciriq; á lictore soliti sint/auctores Valgius Rufus/ & Gellius. ¶ Erant & Censores: primi. n. fuerunt. L. Papius Mucillanus/et. L. Sempronius Actratius áno Urbis. CCCX. p̄ quinquennium/quod tēpus lustrium appellabāt: postea uero ánuatim creabant̄. Erāt et dictatores: primus fuit. T. Largius aduersus Latinos post reges. ¶ Tribuni plebis erāt. x. postea. v. áno xvii. post fugam Tarquinioꝝ. Erant et tribuni militares in castris/et tribuni erarii. ¶ Prætores. xviii. q̄ sex lictores habebāt et sellam/in principio unus fuit p̄tor. ¶ Erat p̄fectus urbi/et p̄fectus ánonę. ¶ Erāt curatores xiiii. urbis ab Alex. Seuero instituti/quos audire negotia urbana cū p̄fecto urbis iussit: Spar. auctor. ¶ Erat p̄fectus Vigilū tpe Augusti institutus ad icēdia reprimēda.

DE SACERD. ET MAGIS.

¶ Præfectus prætorius erat apud Imperatorē/qualis & magister equitum apud Dictatorem. ¶ Erat præfectus legionis/qui etiam comes primi ordinis erat/quæ primi pilum dicunt/qui. clx. militibus præerat. ¶ Erat & præfectus castrorum/cui obediebat præfectus Fabrorum. ¶ Aedile plebei Currules erant/qui ludos hæebant. ¶ Erant & Aediles/qui cloacas & ædificia curabant. ¶ Aediles uero Cæreales creati sunt a Julio Cæsare/qui rei frumentariæ præerat/ut nō tpe. T. S. instituit. ¶ Duo uiri sacrorum in legē doli libris Sybillinis/& duo uiri/qui uisus. Tul. Hostil. Rex potestatem fecit iudicandi capitale/apud Varronē/Letūq; Pomp. de scripta reperi de ipsis magistratibus. ¶ Tres uiri capitales/qui cognoscebant criminū causas/teste Lioio lib. tertio. Triū uiri Coloniaꝝ/sup Colonias officiū habentes/triū uiratus Reip. ut fuit. M. Antonius/Octavianus/& M. Lepidus. ¶ Quinq; Viri/ut inquit Cecilius lib. ii. epularū/erant/qui p magistratibus fungi possent/cū Vespertinis horis magistratibus in pub. uenire nō esset. ¶ Septē uir Epulæ in sacrificiis/& hierant ex genere sacerdotali pontificibus additi/ut epulæ carimoniam curarent. Decem uiri legum p Cōsulibus creati fuere/āno Urbis cōditæ. CCCIX. Tertioq; depositi libidine Appii Claudii ¶ Centum uiri/nā cū essent Romæ. xxxv. tribus terni ex singulis tribus sunt edicti ad iudicandum / qui Centum uiri appellati sunt / & licet quinque amplius quam centum fuerint/ā facilitate numeri Centum uiri dicti. Plinius in Epistolis Centum uirales causas tractasse se scribit. ¶ Erant et procuratores Cæsarium & Iurisperiti/& alii magistratus. /

DE TEMPLIS VRBIS XXXII

N Vrbe multa erant templa et Arę atq; Aedificule/ut habetur in regionibus.

Tēplum pantheon dedicatū erat ioui ultori et Cybeli/et oībus diis/nunc uero Deo æterno/et Marię Vir. et oībus Sanctis/uulgo. s. Maria Rotūda, cū portu cupulcherrima. M. Agrippę /in frontispitio cuius uisuntur cubitales literę cū hac inscriptiōe. s. M. Agrippa. L. F. cos. tertiū fecit. Sunt & alia minores lřę ibidē incisę. u. z. Imp. Cæs. L. Septimius seuerus. pius. pertinax. arabicus. adiabenicus /parthicus /pontif. maxi. tribu. pot. xi. col. iiii. p. p. procos. et Imp. Cæs. M. Aurelius. Ant. felix. augu. trib. pot. v. col. procos. Pantheon ob uetustatē corruptū cū omni cultu restituerūt. Sunt alia lřę corrosę apud p̄dictas de instauratiōe facta ab Hadriano /ut iquit Spartianus /postea uero a. L. Seuero et. M. Aur. Ant. impatoribus. In quo templo erāt pauimenta pulcherrima, et colūnæ in capitibus e lapide syracusano / altitudo tēpli bracch. lxxvii. latitudo uero totidem / tegmen testudinis fuit ex laminis / nō plūbeis (ut nūc) sed argēteis / quas laminas cū argēteis uasis substulit Cōstātinus nepos Aeraclii ueniens ad Urbē. erāt p̄terea in dicto tēplo in crustationes diuersorū lapidū / et aureę statuę atq; eburneę. Inter alias erat Statua Veneris / in auribus / cuius erat unio maxime taxationis / q̄ olim Cleopatřę Regineę fuerat / q̄ uno ausu cętes sextertiū i coena Antonii ebibit resolutis in uasę p̄ciosis margaritis / teste Plin. lib. ix. Tēplū magnę matris deū erat i palatio post bellū Maced. ā. M. Iunio Bruto dedicatū i quo erat statuę pulcherrime / et colūne p̄ciosę cū pauimētis diuersorū lapidum.

*In dno uiribulo
erant caly dno
qui ab urbane dno
Pat. Mag. fuerunt
ab hęc et q̄ ip̄ij
conferi columnę
qui erant in ce
no d' u. Petri
supra locum q̄
appellat. Confe*

DE TEMPLIS

Templum Victorię erat in palatio p̄dicto uariis lapidi-
bus et auro exornatū/in quo statua magnę matris deum
ęgręcia aduecta posita fuit/teſte Liiuo in octauo/cū alia
ędicula Victorię uirginis á Portio Catone cōſtructa.
Templū Pacis apud forę Caęſa. ędificatū fuit á Veſpaſia-
no deae ipſius pacis/in quo clariffima q̄q; artificum opa
dicata fuere mira celeritate ab ipſo Veſpaſiano/ueſtigia cu-
ius miranda apud eccliam. ſ. Marię nouę cōſpiciuntur/q
coronas ex cinnamomo in terrafili auro inclufas primus
oium í tēplis Capitolii et Pacis dicauit Veſpaſianus aug.
in quo templo erant colūne ingentes/et ſtatue pulcherri-
me p̄tioſis margaritis adornatę. Titus et Veſpaſianus ua-
ſa tēpli Hieroſolimitani cum uniuerſis donariis in tēplo
pacis cōſtituerunt. ¶ Tēplum et ſacellum Pudicitię ad-
huc apparet integrū apud pontē. ſ. Marię ad honorem
beatę Marię Aegyptiacę dicatum:nōnulli uolunt fuiſſe
tēplum Fortungę ſiue Dianę. Hęc duo tēpla. ſ. Ma. Aegy-
ptiacę et. ſ. Stephani/unum in honorem Dianę ſiue Au-
rorę/alteꝝ uero Fortungę. ¶ Erat et ſacellum pudicitię
plebeę cum ara í uico longo á uirgine plebea cōſtrutū.
Tēplum Veſtę nōnulli dicunt illud fuiſſe quod nunc di-
catum eſt ad honorē. ſ. Stephani á Syxto. iiii. inſtauratū
inter eccliam. ſ. Marię í Coſmodim et tyberim/uidimus
.n. in argenteis aeneiſq; nummis Māmae genitricis Ale-
xandri imp. et Liię genitricis Aureliū Ant. Aedem ueſtę
ſcultam rotundā, columnis in circuitu altare muniētibus
ut eſt illud: tñ a nōnullis putat Matutę ſiue Aurorę tēplū
fuiſſe. Veſtę uero (ut placet Modeſto) rotūda effigie erat
inter Capitolium et palatium/et in eo ſeruabat̄ p̄petuus
ignis. Credibile

ignis. Credibile est Romulum qui in omnibus curiis Ve-
 stā esse uoluit, separatim nō posuisse: eadē affirmat Ra-
 ph. Volaterranus/qui dicit dictū tēplum fuisse ubi nunc
 est ecclia. s. mariæ libera nos á penis inferni. Pomp. Læ-
 tus eadem confirmat qui lib. ii. scribit. Romæ in templo
 nuper reperto ad Fo. Ro. in quadā marmorea basi. De-
 dicata. xiiii. kl. Ian. Cōstantio. iii. & Maximiano. iii. cels.
 col. curante Vur. Niceta. ¶ Tēplum Mineruæ ubi
 nunc est ecclia. s. Mariæ sup Mineruā/uestigia cuius in
 ædibus fratrum apparēt/in quo erat statua ingens marmo-
 rea ipsius Mineruæ & alia quam multa notanda.

Templum salutis in colle Q uirinale á Fabio Maximo
 depictū/constructū uero á Iunio Censore/quod consul
 bello Sannitic. uouerat. ¶ Tēplum Felicitatis á Nerōe
 cōbustum ubi fuit domus Aurea. ¶ Tēplum Spei erat
 in Fo. Holitorio uariis exornatū marmoribus/quis nō
 nulli dicant extra Urbē fuisse ad primū lapidem uia Sala-
 ria á sinistris exeūtibus/inter mœnia. n. esse nō poterat.

¶ Tēplum Pietatis in cāpo Martio ubi nūc est ecclia. s. Sal-
 uatoris de Pietate/seu de Cupellis. ¶ Erat & templum
 Pietatis apud Marcelli theatrū/teste Pli. C. Q uiritio &
 .M. Atilio consulibus consecratum fuisse in honorem
 Pietatis/in quo erat statua aurea Pietatis: in Fo. Holito-
 rio habebat aliud templum dea pietatis/teste .P. Viſt.

¶ Tēplum Concordiæ in Arce Manilio p̄tore cōstructū/
 in porticu cuius adhuc extant octo ingentes colūnæ cū
 inscriptione. S. P. Q .R. ¶ Erat tēplum Aesculapii &
 Cōcordiæ/quod Livia cōstruxit inter eccliam. s. Mariæ
 Nouæ/& Collosseū/uestigia cuius in hortis fratrum ap-

DE TEMPLIS

parent in quo Sardonicem gēnam fuisse constat cornū aureo augustę dono inclusam. ¶ Erat & tēplum Concordiæ in area Vulcaniā Flauio constructum ppter reconciliationem ordinis Senat. & Eq̄st. uariis picturis exornatum ex pecunia multatiā. ¶ Tēplum bonæ deæ in Auentino a Claudia Vestali/postea uero a Liuiā restitutum fuit/nō longe fuit a saxo Auentino, ad honorem Fatuæ castissimæ sororis Fauni/unde ingressus uirorū prohibetur/& ei fœminæ tantum sacrificabant.

¶ Tēplum Libertatis in Auētino ex pecunia multatiā constructum fuit cū Aereis colūnis & statuis pulcherrimis.

¶ Tēplum Iunonis in Auentino uariis marmoribus & picturis exornatum. ¶ Erat & tēplum Iunonis Reginæ in urbe a Camillo dedicatū captis Veis. ¶ Erat & tēplum Iunonis monetæ in capitolio a monendo dict. ubi nunc ædes conseruatoꝝ/nō longe a quo erat tēplum Telluris ubi nunc est ecclesia. s. Saluatoris in Tellude.

¶ Tēplum Vulcani apud lacum Curtiū/ante quod pēdebat Scyphus Romuli/nō longe a quo erat terræ hiatus in quo se demersit Curtius ornatus cū equo & pestis uersa urbis euanuit. ¶ Tēplum Herculis in Auētino/ ubi nunc est ecclesia. s. Priscæ Vir. ¶ Tēplum Herc. uictoris in Fo. Boario erat rotundū in quo loco repertum fuit simulachrū Herc. deauratū tpe. Sixti. iiii. post. eccliā. s. marie in Cosmodim/ut apparet in Epythaphiis/nō lōge a quo erat ara maxima. ¶ Erat p̄terea tēplum Herculis uictoris apud portā Trigeminā/& in dorso Quirinalis montis aliud temp. Herc. a sinixtris uero tēplū Quirini & adhuc uestigia ipsorum uisuntur.

*templū liberranij
cūm dicit Plut.
Cecione, ubi do-
mif. circūmferat.
in. lib. 3.*

Apud circum maximum erat templum Herc. iussu Sybillæ cōstructū / i quo nec canes / nec muscæ stabāt. Qui. Altera pars circi custode sub Hercule tuta est :

Tēplum Iani in capitolio ubi nūc carcer pub. claudebat pacis tpe / aperiebaturq; fatiscente bello. Vnū fuisse Ianū priscum Berosus li. v. Antiq. ait / plures uero posteriores. Ianū & Vertunum eundē fuisse uolunt / id cōsonat & p^ria eorū epitheta / & interpretationes demonstrat / auctore Annio Viterb. Ianus. n. ut ait Cicero & Macrob. lib. i. significat quasi eanus ab eundo dicitur / quod eat & uertat cœlum & res oēs. Apud Ianū. n. solū est omne ius uertē / di cardines. Erat multa loca Iani : unde Ouidius.

Cum tot sint Iani / cur stas sacratus in unum ?

In Velabro sic dicto a pecunia q̄ nautis ibidem soluebat. *in labro.*
Est moles illa marmorea quadrata iano dicata / statuisq; dispoliata. Erant. n. iani ædificia fornicata / & undiq; peruia in omnibus regiōibus / in quibus Feneratores & mensarii cōueniebāt. Oratius. Postq̄ res mea ianum ad mediū fracta est. Fabius pictor ait principio ianū inuenisse uinū / & fari ad religionē & sacrificia magis / q̄ usum / & ob id sibi farrata & uinum in sacrificiis prælibari. Berosus autem addit / q̄ ipse dictus est a Scythis lingua eorū Ianus / quia primus in Armenia inuenit uinum. Aramea enim & hebraea lingua iajn uinum dicitur teste Io. Annio Viterb. a quo Ianus uinifer deriuatur. Ergo aramen ianus / græce ænotrius dicitur / latine uinifer / & ab iano ianua dicta est.

Templum Fortunæ equestris erat iuxta theatrum / siue amphiteatrum.

DE TEMPLIS

In Exquiliis erat tēplum Fortunæ malæ. ¶ E & tēplum Fortunæ uirilis iuxta lucū nemorosum / ubi uirgines a sacerdotibus tēpli inspiciebant. ¶ Templum Fortunæ primogeniæ a Cn. Domitio p̄tore urbano cōstructum fuit. ¶ Tēplum Fortunæ in domum Aureā inclusit Nero / q̄ ex lapide p̄gynide translucēte ædificatum erat foribus clausis claritatem diei intus haberet.

¶ Erat & ædis fortunæ a Ser. Rege cōstructa apud domū Auream / quā Seiam appellant. ¶ Templum Florę in Quirinali / ubi fiebāt floralia / de quo Martialis.

¶ Tēplum boni euentus apud Pantheon uariis columnis exornatum. ¶ Tēplum Apollinis ī Vaticano / ubi nūc est oratorium. s. Petronillæ uir. cōiunctū ecclīæ. s. Petri.

¶ Erat & tēplum Apollinis in palatio a. C. Cæsare cōstructum / & aliud p̄pe Cæsare Aug. ¶ Tēplum Castoris & Poll. in uia sacra in Fo. Ro. sub palatio / ubi nunc est tabernaculum Virg. ad ponticulū / in quo loco effossa fuere uestigia cum duabus tabulis marmoreis dedicatione ipsius teste pomp. lēto / q̄ eas uidisse affirmat. Nōnulli uolunt fuisse ubi nūc est ecclesia. s. Loy. ¶ Tēplum Neptūni apud tyberim ab Hadriano restitutum nō longe ab ecclīa. s. Blasii de Pan. fuisse Raph. Vol. scribit lapides cū titulis ibidē effossos uidisse. ¶ Tēplum Isydis, in quo loco Vesp. & Titū triumphatores nocte illa / q̄ triūphū p̄cessit quieuisse dicūt / ut Iosephus & alij uestigia cuius miranda apparent in ædibus ornatissimis. Car. s. Sabina / quis nōnulli dicant apud ecclīam. s. Mariæ in Equiro fuisse / ubi adhuc uisuntur tres columnæ ingentes in ædibus Domini Mauritiū de Capranica.

Templum Iuturnæ erat in cāpo Martio apud aq̄ Virgineā/ubi nūc dicit̄ (corrupto uocabulo) Treggio. Ouid. Te quoq; lux eadē Turni soror eade recepit. Hic ubi Virginia cāpus obitur aqua. ¶ Templū Faustine uxoris Hadriani/quam .iii. āno imperii Hadrianus amisit diuinis honoribus a Senatu coli, delatis circensibus & flāmin. & tēplo cū aureis statuis/ut adhuc uestigia nōnulla extāt in ecclīa. s. Laurentii. in miranda/ubi ingentes colūnæ cū hac inscriptione apud ecclīā. s. Cosme & Dam. uisuntur. Diuo Antonino/& diuæ Faustine ex. S. C.
 Templum Romuli in uia sacra/ubi nunc est ecclīa scōge Cosmæ & dam. Aliud habebat tēplum Romulus/ubi nūc est ecclīa. s. Theodori apud palatiū maius/in quo loco Romulus & Remus expositi fuerunt in Alueolo, qui locus dicebatur Germalū/ teste Varrone/ nō lōge a quo erat Ruminalis ficus a rumine Lupæ/nōnulli Romularem ficū appellant/ut Franc. Petrarca in eplis ad Io. Car. de Colūna: supra uero in capitolio ē regione istoz fuit Lupercal/hoc est mansio Lupæ/q̄ nutriuit pueros: eius uero antrum erat ibi prope tres columnas nō lōge a palatio. ¶ Erat & tēplum Romuli in colle Quirinali/ & ipse deus Quirinus appellatus est/ uñ & Quirites/ ex cuius spoliis facti sunt. cxxx. gradus marmorei apud ecclīā. s. Mariæ Ara coeli & capitolii āno xpi. M. cccxlviii. die uero. xxv. Octob. ¶ Tēplum Aesculapii erat in insula tyberina/quod. Kl. Ianuarii sacratū fuisse dicunt, unā cū delubro Iouis ibidē propinquo/ teste Ouid. Ut in lapide tasio adhuc nauis, & dei Aesculapii apparent uestigia sculpta. Marmora thasia nobiliss. erant in insulis Ci

DE TEMPLIS

cladibus/est.n.maculosum marmor/teſte Plin. & Papi-
 nioſimiliter & in tēplo diui Laurentii extra muros in pul-
 pito marmoreo nō nulla p̄dicti Deiſcalpta uiſuntur /ha-
 betur hystoria Aesculapii ab ipſo Liuiolib. i. & Valerio
 li.xi.in dicto templo ponebātur infirmi/qm̄ deus erat ip-
 ſius medicine. Cōpoſitionem aduerſus animalia uenena-
 ta incifaſm lapide uetſibus in limine edis Aesculapi /refert
 Plin.ſe uidiſſe/nōſtra uero etate duo ibidem uiſuntur tē-
 pla ſuper antiqua ueſtigia/unū in honorē Ioan. Bapt.al-
 teꝝ uero diui Bartholomei Ap̄li. De quo Bap. Leo ait.
 Aesculapio i inſula tyberina tēplum locarūt/quod egro-
 tos aqua in primis indigere arbitrabantur/Alibi extra ur-
 bem edem huic deo ponere aſſueſſe aiebat. Plutarcus/qd̄
 illic eſſet aer ſalubrior. ¶ Erat tēplum Rauēnateū, &
 taberna meritoria ubi nūc eſt ecclia.ſ. Marię trāſtyberim:
 de quo loco nō nulla ſcripſi in ſtationum opuſculo.

¶ Tēplum Conſi id eſt dei cōſilioꝝ/uel Neptūni equeſtris
 fuit ante circū maximū ſub terrā,uerſus forꝝ boariū. Duo
 numina ſubterranea ſolūmodo habebāt tēpla.Pluto.ſ.
 & Cōſus/quia p̄eſt rebus inferis/q̄ ſub terra ſunt: hic cō-
 ſilio/qd̄ debet eſſe occultū/in tēplum Conſi deſcende-
 tur pluribus gradibus. Antiq. n. in omnia tēpla ingredie-
 bātur p̄ gradus .iii. abſcēdendo/& in unū tm̄ deſcende-
 bāt Cōſi tēplum/ut placet Pomp. Let. ¶ Tēplum So-
 lis fundauit in Vrbe Valerius Aurelianus imp. nō longe
 a turri Militię/q̄uis nōnulli dicant in ampliacione Vrbiſ
 fundatū apud moenia fuiſſe ab Aureliano: duoq; fuiſſe
 tēpla Solis Volat. dicit qdam exiſtimant eas eſſe ruinas/
 quę ſuper ædes Columnēſium apparent.

- ✓ Templum Lunę erat in Auentino ppulchrũ. nō longē a
 a quo erat templũ cōmune Dianę apud ecclia. s. Priscę.
- ✓ Tēplũ Martis in Vaticão ubi nũc est oratoriũ. s. Ma. de
 Febribus: tñ Cęs. Aug. extruxit eđē Martisultoris et eđē
 iouis tonantis in Capitolio/parietes cuius erāt incrustati
 numidico marmore. ✓ Tēplum Mercurii erat in regio-
 ne. xi. cū statua eius pulcherrima p̄ciosis exornata marga-
 ritis. ✓ Tēplum iouis feretri in capitolio ubi erat quer-
 cus pastoribus sacra/primũ oĩum Romę sacratũ/est au-
 ctore Liuij a Romulo edificatũ/ubi nũc est ecclia. s. Ma. *lib. 1. fol. 4. A.*
- Ara cœli. ✓ Tēplũ Iouis. Opt. Max. erat ubi nunc est ec-
 clia. s. Saluatoris in maximis. ✓ Tēplũ Iouis magni Ca-
 pitolini quadratũ quoquo uersu ped. c. altitudo uero. cl.
- ✓ Tēplũ Iouis capitolini ueteris apud hortos Salustiaos.
- ✓ Erat et Tēplũ iouis statoris a Romulo constructũ post *See plat. in Cicione*
 pugnã et reconciliationem Sabinorũ ubi nunc est ecclia
 .s. Nicolai in statera. ✓ Tēplum iouis custodis in capito-
 lio a Domitiano constructum est.
- ✓ Templum Veneris & Cupidĩs simul iuncta in locu ubi
 nunc est ecclia. s. Crucis in Hierusalem.
- ✓ Erat et templum Veneris apud Circum maximum a
 Q. Fabio edificatum.
- ✓ Templum Saturni in Cliuo positũ ubi erat erariũ. R. o.
 ubi nunc ecclia. s. Saluatoris i erario: habuit postea aliud
 tēplũ ubi nunc est ecclia. s. Hadriani mar. Erāt et alia tē-
 pla et arę atq; ediculę i urbę q̄ oĩa ne sim plixior omitto.
- ✓ Extra urbem uero erat templum Veneris ericinę extra
 Collinam portam a .L. Portio dedicatũ/uestigia cuius
 diruta adhuc extant.

DE BIBLIOTECIS ET BASILICIS

- ✓ Erat aliud tēplū Veneris Aericinæ in capitolio á. Q. Fabio maximo ædificatū. Attilius uero teste Liuio ibidem tēplū Mētideæ ædificauit/ac multis muneribus ditauit.
- ✓ In uia Labicana erat templum Q uietis.
- ✓ Tēplum Bacchi erat apud eccliam. s. Agnetis extra muros/ut adhuc picturæ antiquissimæ émuisuo indicant.
- ✓ Erat & tēplum Martis extra portā Capenam uia Appia: unde equites. Ro. nonis Q uintilibus trabeati holeræ ramos dextera manu ferētes cū pompa ibant ad templū Castoris & Poll. ueluti ad urbem cū uictoria redeūtes.
- ✓ Templum Mercurii erat ibi p̄p̄ in quo sacrificabāt mercatores/ut periuriis absoluerentur. ✓ Erant & alia tēpla multa de quibus nulla facio mentionem breuitatis causa de uariis formis & locis temploꝝ nōnulla scripsit Bapt. Leo. lib. vii.

¶ De Bibliotecis & Basilicis.

Ibliotecæ in Vrbe fuerunt numero .xxviii. uariis marmoribus & picturis exornatæ:

b rii marmoribus & picturis exornatæ:

Augustus Cæsar in monte Palatino pulcherrimam extruxit bibliotecam Latinā. s. & Græcā, cū porticu/ q̄ Palatina dicebatur primaria inter oēs/ in qua erat statua Numeriani imp. á senatu posita cum inscriptione. s. Numeriano oratori potentissimo. Erat & statua. M. Varronis uiuentis/ teste Pollione. ✓ In Capitolio erat biblioteca pulcherrima maiorū cura seruata, pulcherrimis colūnis & marmoribus exornata. Gordianus Imp. bibliotecam maximam extruxit in urbe/ in qua ad sexaginta duoz millia posuit uolumina. ✓ Hadrianus uero imp. fecit bibliotecam pulcherrimam marmoreis exornatā colūnis/ q̄ Vlpia uocabat̄ apud thermas Dioclitianas

aucto re

auctore Pollione/in qua libros lyntheos & elephantis nos principū gesta & S. C. cōscripta posuit. ¶ Erat biblioteca Asinii Pollionis Romæ/q primus bibliotecingenia hominum rem pub.fecit. Biblioteca Marcelli apud theatrū eius quam Octavia m̄ post mortē ipsius ad honorē eius construxit. Biblioteca Pauli fuit magna & interingentia opera apud Forū/alias uero bibliotecas/ ne sim prolixior obmitā. ¶ Basilica locus erat ubi litigabant Romani/quæ ex binis cōstabat porticibus/in prima. n. porticu stabant caufidici/in secunda uero plebei & serui. ¶ Basilicę principales. xii. erant. uis delictet. Iulia. Vlpia & pauli cū frigiis colūnis. Nestini. Nerumii. Sicimini. Macidii. Portii. Flosellii. Constantini. Martiani & Vascellarii/quæ oēs erāt exornatæ stautis & colūnis pulcherrimis/ue stigia quarū haud facile discernūtur. Papinius de basilica Pauli ait, Sublimis regia Pauli. M. Ant. sabel. exponit regiam idest basilicā latine. ¶ Basilica Cōstantiana erat apud uiam latam; Portia uero apud Fo. Ro. a portio Catone. Vlpia uero apud Thermas Diocletianas/ubi & Biblioteca.

¶ De Capitolio.

Apitolium Tarquinius priscus Romanorū rex bello Sabino ædificaturum se uouerat, ieceratq; fundamēta/postea uero Oratius puluillus Consul dedicauit. Interiecto deinde quadringentorū / & quindecim annorū spacio igni consumptū est. Cons. Appione & Norbano per bella ciuilia & mariana/refectionis curā uictor Sylla suscepit. Dedicatio autē per. Q. Catu

K

DE CAPITOLIO

lum celebrata est / cuius nomen inter tanta Cæsarū ope-
 ra usq; ad tempora Vitellii imp. mansit. Plutarcus & Ta-
 citus auctores. Vespasianus autē imp. de formem Vrō
 bē acdirutū Capitolium ueteribus incendiis ac ruinis in-
 ueniens / uacuas areas occupare & edificare / si possessō-
 res cessassent / cuiuscūq; permisit : restitutionē Capitolii
 aggressus ruderibus purgandis manus primus admo-
 uit / arearumq; Tabularum tria millia / quæ simul con-
 fragrauerant, restituēda suscepit : undiq; inuestigatis exē-
 plaribus / in quibus tabulis monimēta pub. continebā-
 tur / ut inq; Polibius lib. iiii. E quibus unam uidi affixā
 in ecclesia lateranēsi apud maiore capellā, ut inferius dis-
 cam de legibus. Tum Heluidius prætor præeunte pon-
 tifice iustrauit Areā capitolii, precatu Louē, Iunonē, &
 Mineruā Capitolinos deos / ut cepta prosperarent. Ter-
 tio fuit dirutum & incensum Capitolium : a Domitiano
 reffectum fuit magnificentius & elegantius, q̄ antea fuis-
 set : cuius impensam duodecim millia Talentorum exce-
 disse dicit Plutarcus. Intelligēdum est de Talentis Ro-
 manorum. Talentum enim æticum magnum / habet
 auri lib. lxxxiii. Talentum uero paruum. lx. Roma-
 num autem lib. habet. lxx. tegulæ ipsius Capitolii
 erant æreæ / quas postea Catulus deaurauit. Honorius
 uero primus postea ad ecclesiā sancti Petri in Vatis-
 canum transportare fecit / ut adhuc multæ ibidem uisun-
 tur. In dicto Capitolio erat arx fortissima Capitolina,
 uarijs exornata marmoribus. Erant & templa deorum
 & sacella, & areæ, & alia q̄ plurima ædificia pub. habuit
 enim supra sexaginta templa & loca deorum, teste Vas-

DE CAPITOLIO XXXVIII.

lerio maximo; In æde Veneris genitricis Cæsar Dictator sex dactyloecas consecrauit teste Plinio & in tēplo martis Scyphos ferreos posuit; a Liuiā uero Augusta dicatum fuit uas cristalli magnitudinis amplissime, lib. quinquaginta. Nullus enim existimare posset diuitias & præcium atq; pulchritudinem ipsius Capitolii, propter aureas statuas, & gemmas cum aureis argenteisq; uasis templorum. Eutropius ait, nullam sibi nisi auream et argenteam statuam in Capitolio passus est poni. Plinius uero scribit regum Ro. statuas fuisse in Capitolio positas. Erat & argenteus anser: & Custos armorum Ianus. Erat præterea sedes & domus omnium triumphorum: in quo loco Augustus tributariū orbem uidit. Deinde uero. L. Ant. commoditempore Capitolium fulmine ictum unā cum egregia illa biblioteca, maiorum cura parata crematur. Aedes quoq; in proximo posite eandem calamitatem sensere. Exortum est deinde aliud incendium / quo & ædes Vestæ & palatium, bonaq; Urbis pars exusta est, ac solo adæquata / ut uestigia semiusta indicant. Extant in capitolio fornices duplici ordine nouis inserti ædificiis publicis receptaculum cum hac inscriptione uetustate consumpta. Q. LVTATIVM. Q. F. ET. Q. Catulum Coss: substructionem & tabularium de suo coerauisse. Post Capitolium inter Septentrionem & Orientem est locus busta galli dictus: ubi Galli a Camillo interfecti fuerunt, ibidēq; sepulti: nunc uulgo dicunt portugallo: Erat & capitolium uetus in mōte Quirinali multis statuis & picturis exornatū/uestigia

de Domitiano

Arcus S. Portugalli
Hæc de dicto

DE ASYLO

nonnulla fundamentorū adhuc uisuntur/in quo loco
effossum fuit marmor cum his litteris fractis. ¶ Nil
esse difficilius, q̄ bene imperare.

Nota.

¶ De asylo & turri militiæ.

a Sylum nepotes Herculis Athenis sibi primū
deæ Misericordiæ cōsecrarunt. Asylum quasi a
Syleo, quod est inde extrahi nullus posset: uñ Romu-
lus Romæ aperuit asylū/ quod cōfugientibus illuc ser-
uis liberisue tutissimū erat receptaculū/asyli. Locus fuit
in Vrbe inter auentinū & rupem tarpeiam, apud saxum
prædictæ rupis, inter duos lucos. teste Dionysio. Oui-
Romulus ut saxo locum circūdedit alto.

Quilibet huc inquit confuge/tutus eris.

¶ Nonnulli uolūt Asylum fuisse templū illud, quod
nunc beatæ Marię ægyptiæ dicatum est. Tamē. Pō.
lætus diuidit Tarpeium montē in duos Colles, in capi-
tolium. s. & Arcem: in medio erat uallis, in q̄ fuit Asy-
lum templū inuiolabile/ & templū ue Iouis, id est parui
Iouis/ in quo erat simulacrū eius cum sagittis, ut inquit
Gellius lib. v. ¶ Turris militiæ est apud palatiū Ner-
uæ. Impe. in q̄ milites Traiani principis cōtinebantur:
quæ plurimos habebat murorum circuitus: ut adhuc
in aliquibus locis apparent uestigia: non longe a qua est
fossa fuere nonnulla marmora cū his litteris incis. ¶ Po-
tissima dos in p̄ncipe Liberalitas & Clemētia. Turris me-
cognatis in Exquiliis marmorea / quā nonnulli eā fuisse
affirmant: quā dirutā uidemus apud domū. Car. de co-
lumna. sed ibi Flauię gentis ædes fuisse credo. Pompo

Nota P̄nceps.

Turris Mecognatis.

ET PORTICIBVS EXXXIX

latus ac ipse Poggius noster Flo. dicūt fuisse ultra the-
 mas Dioclitianas uersus orientē, non longe ab eo loco,
 qui uulgo Buttedi Thermi dicitur / in quo loco hoc an-
 no multa marmora eū Tyburtinis lapidibus effossa
 fuere in parte eminentiori / ut inde facile totam Urbem
 quisq; uidere potest. Petrus uero Marsus dicit eā Tur-
 rim fuisse ubi prius erant pub. Ostinæ non longe à tē-
 plo diuæ Mariæ maioris: uinitores huius memoriæ los-
 cum illum appellāt foculū / quas Mecēnas illic hortos
 suos constituēs salubres reddidit / in quo loco adhuc ap-
 parent uestigia Viuarii eū porta reclusa: nōnulli uolunt
 apud ecclesiā Petri ad uincula fuisse / super quā turrim cru-
 delis Nero spectabat Romæ incendiū. Suetonius ait:
 hoc incendiū ē turre mecēnatica prospectās, & est quod
 ab ea parte circi ortum esse dicitur: quæ palatino Celioq;
 mōtibus contigua erat: fuitq; tale incendiū. xiiii kal. Sex-
 tilis: quo die senones galli Urbem prædictā incenderūt.
 Quem Mecēnatē increpabat. Oratius / quod edificā-
 do insaniret. Erant & aliæ turres multæ in Vrbe: uesti-
 gia quarum haud facile discernuntur.

¶ De porticibus & labris porphireticis:

c Aesar Augustus in monte Palatino fecerat por-
 ticum uariis exornatā marmoribus atq; pictu-
 ris / quo loco iam senior sæpe etiam senatum habuit, de-
 curiasq; iudicum recognouit. Erat porticus. Gn. Ostra-
 uii in campo martio, non longe à Circo flāminio: quā
 duplicem fecerat / quæ quidē Corinthia appellabatur / eū
 æreis capitulis columnarū, mirabile uisu / mille pedū spa-
 cio: & ex opposito: alia erat similiter mille pedū æquali

*Porticus Corinthia
uel Augusti.*

DE PORTICIBVS ET

ter/ut scribit Iulius Capitolinus in rebus gestis Gordianorum Augustū instituisse porticū in campo Martis sub colle pedum mille: ita ut ab altera parte porticus mille pedum fieret/atq; inter eas spacium hinc atq; inde uiridaria essent, lauro, mirtho & buxo frequentata: medium uero litostratium breuibus columnis intrinsecus positis:& singulis per pedum mille/quod esset de ambulatorium/ita ut in capite esset basilica ped. quingētorum. Cogitauerat præterea cum Misitho: ut post basilicam Thermas estiuas sui nominis faceret: ita ut hyemales & alia q̄ plura sumptuosa ædificia, uestigia adhuc apparent in radicibus collis Pincii. Porticus Neruæ erat apud forū eius cum excelsis columnis, uariis coloribus mixtis: e quibus hoc anno effossas uidi nōnullas fractas: Porticus Liviæ apud templū Pacis uariis picturis & statuis exornata/de qua mentionē facit Ouidius lib. vi. Erat & porticū Antonini & Faustinae pulcherrima nō longe a tēplo in foro uariis exornata marmoribus. Erat & porticus ædis Mercurii/quæ adhuc semidituta apparet apud ecclesiā Michaeli. Arcægeli in piscaria cū hac inscriptione. S. IMP. CAES. L. SEPTIMIVS SEVERVS. PIVS. PERTINAX. Aug. Arabic. Adiabenic. parthic. Max. Pon. Trib. Pot. xi. Cos. iii. Et IMP. CAES. M. Aurelius Ant. Pius. foelix. Pont. Max. Trib. Pot. vi. Cos. procos. PP. incendio consumpta restituerūt. Porticus ædis Cōcordiæ in Capitolio/de qua Poggius. Flor. ait. Capitolio cōtigua forū uerō sus superest porticus ædis concordia: quā cum primū ad Urbē accessi uidi fermē integrā, opere marmoreo ad

Porticus Neruæ.

Porticus Liviæ.

Porticus Antonini & Faustinae.

Porticus ædis Mercurij.

Porticus ædis Concordiæ.

modum specioso/cum inscriptione, quæ adhuc super columnas ingentes legitur. S. P. Q. R. INCENDIO consumptum restituit. Erat et porticus Metelli pulcherrima, cum statua Cornelie Gracchorum matris. Erat & porticus Constantini & Philippi & Iulie atque Octaviae/ut habetur in regionibus. Omitto porticum Pantheon à M. Agrippa constructam cum admirabilibus columnis/ut dixi in templo eius/de qua port. Bap. Leo ait. Extant in hanc usque diem ad porticum Agrippæ cõtignatiões æneis tabulis pedum. xl. opus in quo nescias impensam ne magis/an artificis ingenium miteret. In ecclesia & platea lateranensi sunt nonnulla uasa porphiretica. In platea sanctæ Mariæ Rotundæ est uas porphireticum cum alio paruo miræ pulchritudinis. In ecclesia. s. Petri, & Mariæ maioris, & sanctorum apostolorum, & in plateis ipsarum sunt labra porphiretica maximæ pulchritudinis. In platea. s. Saluatoris de Lauro & s. Petri ad uincula & Eustachii, & in uaticano sunt uasa marmorea & mixta maximæ capacitatis simul cum pulchritudine. Omitto ea quæ sunt in ædibus columnarum fundatis à tua beatitudine. In ædibus Butii est uas porphireticum cum puteo marmoreo, uariis coloribus mixto, cum his litteris incisis. Cur messibus Algei & Brumatepeo. In multis ecclesiis sunt uasa diuersa, & labra è lapide Porphiretico, in quibus sunt reliquie multorum sanctorum & sanctarum dei, ut apparet in ecclesia. xii. Apostolorum, & sancti marcelli. Omitto labrum porphireticum in Vestibulo sancti Petri in quo iacet corpus Ostonis. iii. Imp. & in ecclesia. s. Ma. maioris, in quo fundator ecclie positus est/ut dicam in sepulchris memoratis.

Porticus Metelli.

Porticus Constantini.

Porticus Pantheon.

Vi. de supra fol. 2. d. de cõsignat. in. t. p. p. u. a. s. e.

Vasa porphiretica

Labra porphiretica & marmorea.

Cur messibus Algei & Brumatepeo.

DE TROPHEIS

Omitto præterea uasâ, quæ sunt in loco Beluidere nuncupato/ & aliorum locorū extra urbem ipsam.

De Tropheis & columnis memorādis.

Trophea Cæsarum de Jugurtha, deq; Cymbriis atq; Theutonibus apud ecclesiâ sancti Eusebii semidirutata uisuntur/ & Cymbriâ uocatur/ quæ a C. Cæsare instaurata fuere, cum a Sylla fuissent disiecta, teste Suetonio. Ibidem in marmoribus uetustissimis adhuc apparent Galeæ & Thoraces cū clipeis sculptæ. Erant enim Romæ in pluribus locis Trophea/ quæ sunt spolia hostibus adempta/ quæ quidē erant in potestate Iouis: & figebantur in locis eminentioribus in stipitibus, teste Seruio. In foro Traiani est colūna coclidis marmorea, miræ pulchritudinis pedum. cxxviii. quæ ut melius circūspiceretur, ipse Traianus Imp. partē Quirinalis montis/ ut patet in eius inscriptione/ solo adæquauit: in qua sculptæ sunt Victoriæ & res gestæ ab ipso Traiano: per medium colūnæ sunt gradus in eodē marmore sculp. ab abase usq; ad culmen/ qui gradus sunt numero. clxxxv. foramina sicut spiracula. xlv. inscriptio uero talis est.

S. P. Q. R. Imp. Cæsari diui Nerae. F. Nerae Traiano Aug. Germanic. Dacico. Pont. Max. Trib. pot. xvii. Cos. vi. p. p. ad declarandū quantæ altitudinis mōs & locus sit ægestus. Super colūnā prædictam Traiani offa in urnā auream collocata fuere, anno xpi. cxviii. Senatus postea elapsis annis duobus Traianū in deos refert. Est & alia colūna maior, Coclidis in campo martio/ quæ Antoniana uocatur/ altitudo ped. clxxvi. cū gradibus marmoreis intrinsecus. ccvi. & spiraculis. lvi.

Trophea. c. Marij.

Colūna Traiani.

Colūna Antonina.

ET COLUMNIS MEMORANDIS XLI

In qua uictoriæ & res gestæ Ant. imp. sculptæ uisuntur miro artificio. ¶ Erat & colūna porphiria cochlidis, quā. M. Flauius. Val. Constantinus ex Vrbero. Constantinopolim transferri iussit/ & locari in foro, super quam Collosum æneū admirandæ magnitudinis posuit: necnon & clauū saluatoris mūdi: statua post multos annos regnante Alexio cognomēto Comeno cecidit uiolentiā uentorū/ deiecta, teste pom. lat. ¶ Erat in foro colūna solida marmorea numidii lapidis. xx. pedum, in qua sculptū erat a populo Romano in honorem iulii Cæsaris. ¶ PATRI PATRIÆ. Non longe erat ab Augusta martis campi alia columna, cū eadem inscriptione. ¶ Erat & columna menia in foro prædicto, quæ menio cōcessa est/ unde ludos spectaret. ¶ Erat præterea in foro colūna milliaria: Milliartū proprie signum erat/ unde principium itineris ad oēs portas Urbis capiebatur. ¶ In circo maximo erat colūna bellica: ad quam Romani ad bella profecturi hastam proiiciebat, eā partē uersus, in quā ituri erāt. Ouidius, Prospicit a tergo summum breuis area circum /

*Colūna porphiretica
Constantinopolim delata*

Clauus saluatoris.

Colūna Iulij cæsaris.

Colūna Menia.

Colūna Milliaria.

Colūna bellica.

Est ibi non parua/parua columna notæ.
Hinc sole hæsta manu belli prenuntia mitti

In regem, & gentes: cum placet arma capi:

¶ In foro Holitorio erat colūna lactaria (quis Tortēlius dicat in foro boarō) ad quam infantes lacte alendos deferbant. ¶ Erāt in Vrbe aliæ multæ columnæ ingentes & memorandæ: ut extat adhuc in Termis, & monte citatorio, & tēplo pacis, & porticu mariæ Rotundæ. Omitto eas quæ sunt in lateranensi basilica &

Colūna lactaria.

L

sanctorū Petri & Pauli, & aliarū ecclesiarum Urbis cū aliis colūnis paruis miræ pulchritudinis/ut apparet in ecclesia Mariæ nouæ, & Hadriani, Gregorij, & sanctæ Sabinæ, & Eusebii, & Cosmæ & Daniani & Ioānis & Pauli, & Agnetis extra urbē. ¶ Omito præterea duas ingentes columnas Ecclesiæ sancti Petri: quas Paulus ii. Venetus aiebat plus ualere q̄ tota Venetiarū ciuitas. ¶ Sunt præterea in Ecclesia. s. Mariæ de Aracoeli nonnullæ columnæ miræ pulchritudinis. In tertia uero colūna dictæ ecclesiæ apparent litteræ obitales incisæ. s. **A. CVBICVLO AVGVSTOLVM.** ¶ Erant in Vrbe aliæ multæ columnæ maxmæ existimatiōis & pulchritudinis: quæ hodie semiuæ dirutæq; plurimis in locis uisuntur maculis diuersorū colorum exornatæ. **De Arcubus Triumphalibus.**

i. In Vrbe erant arcus marmorei triūphales appellati numero. xxxvi. qui fiebant inperatoribus seu ciuibus redeuntibus cum uictoria: in quibus erant sculptæ uictoriæ & statuæ ipsorum triumphantiū/ quos arcus. S. P. Q. R. ē marmore cum litteris ad perpetuam rei memoriā & sempiternam famam triūphantii extruxerat. Arcus ueteres latericios Romuli nūq̄ passi sunt/ florescentes postea opibus Romani in marmoreos mutari/ ne conditoris Urbis memoria deperiret/ quos collapsos uidi apud ecclesiam. s. Mariæ Gratiarum. Erat Arcus triūphalis marmoreus Oratii Cœclit'is/ quem a fundamentis. io. Blōdis excedi se uidisse dixit ad radices auentini cum inscriptione dicta. Erat arcus pulcherrimus multis stauis & columnis

Arcus. xxxvi.

Arcus Romuli.

Arcus Horatii Cœclit'is.

marmoreis exornatus ad honorem Iulii cæsaris nō longe a templo pacis. Erat præterea triūphalis arcus Diui augusti non longe ab arcu Domitiani in quo erant scultæ victoriæ & res geste per eum. Tres. n. habuit/ teste Seruio/triūphos. Diuus autem Hieronymus Doctor Ecclesiæ scribit. augustum celebrata de. M. antonio Victoria Romā repedasse ducentem secum infinitum captiuorum numerū/ & antiquorum Pholomeorum omnium gazas/ ut nec ante/ nec postea tanta copia auri/ argenti/ gemarumq; Romam aduecta fuisse noscatur. Arcus Domitiani est apud ecclesiam. S. Laurentii in Lucina/ qui marmoreis lapidibus erat in cruce status cum. iiii. pulcherrimis colūnis in prima facie uariis coloribus naturalibus mixtis: ut uestigia adhuc indicant, cum statua Domitiani, ut inquit Suetonius. Statura procerū. Non longe a quo erat arcus. C. Marii quis nonnulli uelint supradictum arcum Domitiani fuisse postea dissectū cum tropheis a Sylla siue Sulla/ ut placet. Pomp. læ. tempore cuius inter augustam & ecclesiam. s. Thomæ in uinea fratrum. s. Mariæ de populo positam effossa fuere multa marmora cum statuis & columnis dirutis cum lapide marmoreo & semidirutis inscriptione uidelicet.

Arcus cæsaris.

Arcus Augusti.

Gaza Ptolemeoru Rom
aduecta per Aug.¹⁴³

Arcus domitiani.

Arcus Marii.

Vgur TR. Mil. Extra

Iugurtha Rege numid.

Triumphans in

Ante currum suum

Sul. ap. sens. creatus.

Norum exercitum

DE ARCVBVS.

Imbros fugauit ex icis. &
hauit: rem pub. turbatam.

In fine lapidis est fractura cum apicibus litterarum: quem lapidem uidi in Quirinali in ædibus Pompo. læti a lapicida quodam flor. emptum auctore Andrea Fulvio prænestino uiro doctiss. Pomponiæq; amiciss. auditori: fragmenta cuius repperi in alio loco: ex quo facile coniecturam facio illius dictionis Sul. non pro syllā / ut pomponio placet: cui fragmenta erant inco- gnita / sed pro Con, dictione, saluo semper iudicio alio- rum: nullum unq; reprehendi authorem, nec Pomp: ipsum / cui gratias infinitas ago, reprehendo: qui dixit Sullam non syllam scribere debemus / in qua opinio- ne semper ante fragmenti reperti noticiam fui: Litteræ fragmentorum hæ sunt.

C. Marii.

Cos. VII.

Q. A.

Cos gestis cum cepit:
duci iussit.

III. Consul. Theuto

Theutonis iterū triūp. Seditionibus ex. P. L. & p̄tor
V. Q. armati. Capitolium occupauerunt. VI. Cōsul.
uindicauit post. lxx. annū, patria per arma ciuilia pul-
sus armis restitutus. VII. Consul factus est, de manu-
būs cimbricis & Theutonis. Erant & alia fragmenta,
e quibus nil certi cōprehendere potui / quas quidē litte-
ras per ordinē in epyth. opusculo cōnectā. Quintilia-
nus lib. primo scribit Sullam mathematicū doctorem

C. Marius.

PR. PL.

Urbem cum

in secūdo consulatu

III. Con.

deleuit. V. Consul C

TRIVMPHALIBVS: XLIII

subtilem origines mille nominū scrutaturū unde sullæ dicti sint. Hæc de sylla & sulla dixisse uolui: redeamus ad inceptum. In prædictis arcubus erant sculpta ornamenta triūphalia. i. coronæ aureæ. Sella cūrulis, & patera aurea cum toga picta, & palmata tunica: de quibus apud Liuium. Est arcus marmoreus Titi & Vespasiani apud ecclesiā s. Mariæ nouæ / in quo sculptæ sunt uictoriæ cum arca fœderis, & candelabro & arca fœderis spolia ciuitatis Hierosolymitanæ: ab altera parte uisuntur insignia Romanorum cum fasces. xii. & securibus consulum / in quo arcu est hæc inscriptio.

SENATVS POPVLVS .Q. ROMANVS:
Diuo Tito Diui Vespasiani .F. Vespasiano Augusto:
Quæ: omnia fuerunt tempore Cleti primi .PP. Consulibus Domitiano & Ruffo, nam capta Hierusalem euersisq; hierosolymis ad sexaginta millia hominum interfecta referuntur / licet Iosephus iudeus historicus undecies centena millia ferro ac fame eo bello perisse scribat: captaq; ad centum mil. ac pub. uenundata / ut autem rãta multitudo hierosolymis reperiretur, causam azimorum fuisse refert. ex omni enim gente iudea ad templum confluentes Vrbes quasi carcere sunt inclusi: oportuit enim diebus paschæ illos pati / in quibus saluatorem mūdi cruci afixerunt. Arcus Galieni Imp. est apud mæscellum Lydiæ / uulgo arcus. s. Viti ob propinquitatem ecclesiæ, sanctorum Viti & Modesti: est enim constructus e lapide Tyburtino cum hac inscriptione. **GALIENO Clementissimo Principi. Cuius sũicta uirtus sola pietate supata est.**

Omnia triūphalia.

Arcus Titi et vespasiani.

Arca fœderis. et candelabrum.

Iudeorum strages.

Arcus Galieni.

IUX DE ARCIBVS. VIJIT

Arcus Seueri.

Marcus Aurelius Victor dedicatissimi Numini maiestaticq; eius. Est & arcus marmoreus Triūphalis pulcherrimus Seueri Imperato. sub capitolio: in quo sunt Victoria sculpta ipsius Seueri cum arietibus & bellorum machinis illius ætatis cum hac inscriptione.

IMP. CAES. LVCIO SEPTIMIO. M. FIL. SEVERO. PIO. PERTINACI. AVG. PATRI Patriæ. Parthico. Arabico & parthico. Adiabenco. Pōtific. maximo. Tribunic. potest. xi. Imp. xi. Cos. iiii. Procos. Et. Imp. Cæs. M. Aurelio. L. Fil. L. Antonino augu. pio. Felici. Tribunic. potes. vi. Cos. Procos. P. P. optimis fortissimisq; principibus. Ob rem publicam restitutā imperiumq; populi romani propagatum insignibus uirtutibus eorum domi forisq;. S. P. Q. R.

Arcus Constantini.

Apud Collosseum est arcus marmoreus triumphalis Fl. Cōstantini. imp. cum statuis & Tropheis miro artificio sculptis & fæculis quibus nunc utūtur in triumpho saluatoris in uigilia assumptionis Diuæ Virginis cum hac inscriptione. Imp. Cæs. Constantini. maximi. P. F. augusto. S. P. Q. R. quod in instinctu diuinitatis, mentis magnitudine cum exercitu suo tam de Tyranno / q̄ de omni eius factione uno tempore iustis temp. pub. ultus est armis / Arcum triumphi insignē dicauit. Sunt & nonnullæ breues inscriptiones in circulis sculptis cum his litteris. VOTIS. XX: SIC. X.

Arcus Gordiani.

In introitu ipsius arcus est hæc inscriptio. FVNDA TORI. quietis. Ab alia parte est altera cū his litteris. LIBERATOR Iurbis. Est arcus marmoreus Gordiani imper. apud portam inter aggeres non longe a

DE COLLOSSIS. XLIII.

Viminale porta uestigia cuius dispoliata uisunt: cuius marmora Reuerēdissimus Raph. s. Geor. detulit ad suas ædes conficiendas. Est præterea arcus Camilli in platea uulgo camilliana dicta, nō longe à minerua stauis dispoliatus atq; marmoribus/nō longe à quo erat & alter arcus ex tyburtino lapide constructo. Dicunt præterea Romæ in arcu marmoreo iussu sybillæ infra scriptas litteras fuisse. P. P. P. s. s. s. E. V. u. u. u. u. u. u. F. F. F. F. Quas beda declarauit. Pater: Patriæ: p̄fessus est; secū salus sublata est; uenit uictor ualidus. uicit uires: urbis: uiræ ferro, fame, flāma frigore. Erāt & alii arcus triūphales in uia lata & flāminea, uestigia quorū haud facile cognoscuntur. Erant præterea arcus triūphales Theodosii & Gratiani & Valētini & pauli amilii & Fabiani, & aliorū fundamenta quorū nostro tempore/partim in nouis fabricis/partim uero lachrymabile dictu in coquenda calce translata sunt. Vidi præterea infracto lapide cuiusdā lapicidæ has litteras incisas. Misit heo Parenti, principum. P. R. Tutori Reipub. S. P. Q. R.

De Collossis.

i N Capitolio erat Collossus Apollinis. xxx. cubitorum. xli. Talentis factum / quem Lucullus ex Apollonia ponti in urbem transtulit. Talis in campo martio Iuppiter a claudio Cæs. dicatus / qui & Pōpeianus uocabatur à uicinitate theatri. Visus est & romæ Apollinis collossus in biblioteca tēpli Augusti quinſ quaginta pedum, pollice nō minus pulchritudine, q̄ ære spectabilis. Est præterea prope porticum mineruæ in horto cuiusdam ciuis Ro. statua fracta / caput / cu

Arcus Camilli.

Trē sibyllæ in arcu.

*Colossus apollinis.
simā aureos & efficiant.
Colossus Iouis.*

alter colossus Apoll.

Colossus radius habens.

Colossus Domitiani.

Colossus Comodi.

Sp. Coruilius.

Statua Iouis.

Statua Mercurij
in quernis.

Colossus Neronis.

Statue Saturni et
Bacchi.

ius adhuc integrum apparet, tantæq; magnitudinis, ut
omnia signa Urbis excedat: Patronus horti strepitum
adeuntium pertesus, super imposuit humum: Poggius
auctor. Erat & colossus magnus in regione iiii. habes
radios octo/singulos ped. xxii. & semis. Erat in foro
colossus Domitiani æneus. Erat & colossus comodi
di Anto. aug. altitudo cuius erat cubitū tricenum: ut
adhuc marmoreū caput cum pedibus in Conservato-
rum ædibus apparet: SP. Coruilius victis famulibus
fecit iouis statuam in capitolio collocare/amplitudinē
cuius cernebatur ab ioue Lariario cum statua sua ante
pedes prædicti iouis posita. Zenodorus statuarius fe-
cit statuā Mercurij aluernis in ciuitate Gallia per an-
nos x. ped. cccc. Romam. deinde accitus est a Nerone
ubi destinatū illius principis collossum fecit. ex. pedum
quis Tranquillus. cxx. dicant/quem posuit in uestibu-
lo domus aureæ. In uia Cornelij apud equos Tyridas
tis regis armeniorum uisuntur duæ ingentes statuæ sa-
turni. s. & Bacchi; quis Neptunni nonnulli ueliniacens
tes corpore/capitaq; sustentantes/ac manu dextra co-
piæ cornum tenentes/ut inquit Apollodorus. Erāt in
urbe multæ aliæ statuæ ingentes/sut adhuc in campo
martio apud ecclesiā sanctæ Mariæ & in ædibus reuer-
tēdissimi Car. L. Georgii: nonnullæ integræ uisuntur:

De Statuis & picturis.

i Nurbetot erant statuæ in pub. locis & priuatis
quot ciues, Nec tamē potuit inhiberi quo minus
Romæ ponerentur statuæ mulierum: sicuti Cornelie
Grachorū matris: sedens enī huic posita statua insignis

in metelli publica porticu/ & in summa sacra uia, teste
 Liuius fuit posita Coelis uirginis statua insidens equo.
 Strabo dicit/posteri uero & hi præsertim qui nostris
 fuere temporibus innumerabilibus & p̄clarissimū urbē
 Ro.impleuerunt insignibus. ¶ Polycletus sycionius
 Agelidis Discipulus Diadumenum fecit molliter in ui-
 cem centum talentis nobilitatum. Item & Dorifilum
 uiriliter puerum: fecit & quem canona artifices uocant
 liniamenta artis ex eo petētes, uelut a lege quadam fe-
 cit & distringentem sequē. M. Agrippa ante thermas
 suas dicauit/multaq; alia in atrio Titi imp. quo opere
 nullū absolutius pleriq; iudicarunt/fecit & duos pue-
 ros nudos ludentes, & Mercurium atq; Hercule an-
 theum a terra sustinentem/quē puto fuisse truncum
 fracti marmoris illius statuae marmoreæ in Vaticanū
 a tua sanctitate trāslatæ: fecit & alium Herculem/ qui
 erat in æde pompeii apud circum maximum. Visūtus
 & nostro tempore celebres equi marmorei cum auris
 uetustate consumpti a Fidia & praxitelle sculptori-
 bus præclarissimis: ut apparet in litteris ibidē incisis.
 OPVS FIDIAE. OPVS PRAXITELIS.

¶ In Vrbe. xxii. principales equos marmoreos fuisse
 fertur/ equibus caput cū collo unius uidi fractū apud
 ecclesiā. s. Thomæ nō longe a platea iudeorū: Fecit &
 Proserpine raptū Praxitelles, & ære & Bacchū & saty-
 rum miro artificio/ & alia q̄ plura signa posita in por-
 ticu Octauiae/ primus Romæ fecit speculum argen-
 teum miræ pulchritudinis. In æde iunonis erat imago
 ipsius iunonis a Dionysio & policleto facta, & panā &

Polycletus sycionius

Equi marmorei. xxij

Nōnulla Praxitelis opa

Dionysius et Policletus

Heliodorus.

Apollinis statua
in vaticano.

Veneris statua cū cupidine.

Laocoon.

Plinius.

Agelander. Polidorus &
Athenodorus.

Statua Comodi.

Craterus et Lichodorus.

Hercules aeneus.

Lupa aenea.

olympum luctantes: eodemq; loco. Heliodorus Venerem fecerat lauātem se; & Dedalum astantem miro artificio. Quid dicam de pulcherrima statua Apollinis/ quae uiua (ut sic dicā) apparet: quā tua beatitudo in Vaticanum transtulit: apud quam est Veneris statua cum alato cupidine paruulo in eodē marmore sculpto cū his litteris. VENERI FELICI. SACRVM. SALLVSTIA HELPIDVS. DD. Nō tacebo Laocoonis statuam pulcherrimam / quam propriis oculis aspexi, inuētam anno. iiii. tuae sanctitatis in loco Beluidere collocatam: de qua plinius lib. xxxvi. cap. v. circa finē dicit. Sicut in laocoonē / qui est in Titi imp. Domo / opus omnibus & picturae & statuariae artis proponendum / ex uno lapide / eum & liberos: draconū ue mirabiles nexus de consilii sententia fecere summi artifices Agelander, & Polidorus / & Athenodorus Rhodius. Nec obmittam aliam statuam Paulo post inuentam apud campum flore / a plebe, Herculis cum puero uocata: quā tua sanctitas in aedibus palatinis collocauit apud ianuā porticus super Viridarium cū Epithaphio. PROCVL ESTE PROPHANI: Quae quidē est statua Comodi imperatoris imitantis Herculem Hylā puerū tenentē cū pelle leonis. Craterus uero cū Pithodoro Domos Palatinas repleuere probatissimis signis. Est praeterea in aedibus Conseruatorum Herculis aenei simulachrū cū aliis nonnullis statuis aeneis & lupa aenea cum romo; & remulo / & alia quae plura roe monumenta / cum duobus pulcherrimis tabulis lucensibus mirae pulchritudinis & artificii ibidem uisuntur.

ET PICTURIS. XLVI.

Obmitto caput æneū colloſſi cum pede & manu ibi-
dem poſitum: & caput æneum turritū in uiridario pa-
latii. ſ. Marci. Omitto præterea marmora & lapides
porphiretic. diuerſorum colorū, ſed taq; in ſtatuis picto-
rum more reducta ut apparet in porticu ſancti Petri, &
ſ. Mariæ tranſtyberianæ, & in eccleſia. ſ. Andree miro
artificio in cruſtata ut dixi in ſtationibus Urbis / & in
eccleſia ſanctæ Lucie in ſilice / in quibus eccleſiis pictu-
ræ animalium auiūq; ac ſi é muſiuo & pictura eſſent
depictæ uiſuntur: ſpolia templorū & thermarum Ro-
Inter Capitolium & palatium erant. xiii. Columnæ
marmoreæ cum ſtatua equeſtri aurea Domitiani ſub
cuius pedibus erat Rhenus fluius germaniæ, de
qua triūphauit. ¶ Erat Traianæ equus æneus in atrio
cuius inſtar alterū ſibi fieri Conſtantinopoli. Con-
ſtantine petebat ab Hormiſda architecto / quē ſecum
duxerat / cui Hormiſda / ſtabulum quoq; tale condas
oportet / ſi uoles equum late ſuccedere. Erat in urbe
equus aureus Conſtantine apud. fo. ro. ut apparet in
regione. viii. M. Aelius aurelius Ant. educatus fuit in
mōte Cælio apud lateraneſe palatiū / in quo loco fecit
ſtatua eius pacificatoris equeſtrem: uulgo equus Con-
ſtantine dicitur in platea ſancti Ioannis lateranenſi. quā
Sextus. iiii. cum ingenti baſe marmorea uariis inſigni-
bus ſculpta inſtaurauit cum hac inſcriptione. Sextus.
iiii. Pont. max. equum hunc æneum uetūſtat e quaſſa-
tum collabentē cum aſſeſſore reſtituit. In urbe fuerunt
equi ænei deaurati numero. xxiiii. Eburnei uero. xciiii.
Tabulæ & ſigna ſine numero: Omitto ſtatuas decorū

Capita ænea dantur
Colloſſæ...

xiii. Columnæ marmoreæ
ſtatua equeſtris aurea
Domitiani.

Equus Traiani.
Conſtantine.
Hormiſda architecto

Equus aureus Conſtantine

Equus. M. Antonini
cui inſcriptæ ſexti. iiii.

Equi ænei deaurati. xxiiii.
Eburnei uero. xciiii.

statuæ eburnæ .lxxx.
statuæ eburnæ .lxxij.

numero .lxxx. Dei uero eburnei. i. statuæ eburnæ nu-
mero .lxxij. marmorei uero sine numero margaritis &
unionibus exornati. Nunq̄ Iulius Cæsar / beatissime
pater Iuli / i illud glorię culmē ascēdisset / nisi mirari &
imitari Mariū ab adolescētia didicisset: quā & Alex.
p̄fuit imago in tēplo Herculis ghadibus conspecta:
qua mox ad cupiditatem magnas res agendi / non ex-
arsit modo / sed ut ait Tranquillus, ingenuit: profecto
si statuæ illustrium possunt (ut inquit Fran. Petrar-
cha) nobiles animos ad imitandi studium accendes-
re. Quod. Q. Fabium. max. & Q. Cornel. Scipio-
nem dicere solitos / Crispus refert. Quanto magis
ipsa uirtus hoc efficit: claro dum proponitur, nō ma-
more, sed exemplo. Quæ quidē omnia sanctitas tua /
ut alter Iulius cæsar uirtutē propria immensoq; labo-
re ad summū imperium deuictis hostibus potentiss-
imis peruenit. sed ut cepta prosequar beatissime pater.
In ædibus columnensiu & ursinorū sabellorūq; sunt
multæ statuæ. Omitto multas in ædibus cæsarinis &
mediceis. Diae. Car. & in palatio Pauli Veneti / in quo
multa signa marmorea posuit Reuerendissimus. Do.
de Grimaniis uir doctissimus. ¶ In domo saxea apud
parionē sunt statuæ pulcherrimæ marmoreæ & poro-
phiretico lapide sculptæ / cū capite & titulo magni Pō-
pei. Sūt p̄terea i ædibus Laurētii maniliis / sanctæ Cru-
cis, & de branca, & ciampolinis nō longe a platea ius-
deorū statuæ insignes. Sunt deniq; in ædibus de ma-
ximis / & de ualle / atq; porchariis / mellinis / & mapheis /
atq; buriis nō lōge a Minerua statuæ cū epithaphiis

Magni Pompei caput.

ET PICTVRIS. XLVII.

ro. Obmitto orologiū & mēses duodecim in lapide marmoreo cum signis zodiaci & festis deorum sculptum apud domum Vall. & in domibus Palauiciñ. in cāpo Martio: maximo artificio incisa uisuntur festa & alia notāda. Obmitto nōnullas statuas apud aquam Virgineā in regione Triuii, in ædibus Fricapan. & turris Rosciæ & iulii de thomais apud ecclesiā sancti Eustachij & de Capharellis, & aliorū. Ro. Vidi præterea in ciuitate Viterb. statuas uerustiss. repertas i colle cybellario. Cybelis / Iascii / Armonia / Vestalis / & Electre: de quibus a Io. Viterb. satis dictū est / ut in codice Hieronymi carbon. de Viter. uidi cū postillis manu propria. Io. annii Viterbien. de quibus nonnulla dicam in epitha. opusculo. De picturis pauca scribam / nonnullæ adhuc apparent picturæ in thermis & hortis salustianis & Mecen. & in mōte Quirinali pluribus in locis multa uisunt uestigia historiarū depicta i ipsis ruinis. Obmitto loca diruta apud ecclesiam Petri ad uincula uariis picturis exornata. Fabius maximus e clarissima gente Fabiorū adē salutis pinxit anno Urbis conditæ ccecl. teste Plinio. Pacuuius uero poeta adē Herculis in fo. bo. miro. artificio depixit. In mōte palatino in uinea phedræ uolaterr. uiri doctiss. oratoris & artis peritiss. nōnullos uidi parietes antiquos depictos uariisq; coloribus exornatos. Extra Urbem uero uia salaria prope portā est sepulchrum quoddam in uinea ad similitudinem templi constructum / in quo cæteris & Bacchi picturæ cum uitibus & uasibus hydriæ depictæ uisuntur miro artificio / quæ omnia Petrus Paulus

Lapis cū horologio. x
mensib) et sigs Zodiaci

collis cybellarius

Fabius Pictor.

Pacuuius.

DE COEMITERIIS.

*hacchi templum apud
sanctam agnetem.*

de Symeonibus. ro. mihi ostendit apud uineam suam non longe a porta Salaria. ¶ Omitto Templum Baechi apud ecclesiam sancte Agnetis depictum opere suo suo cum uiribus & piscibus.

De Coemiteriis sacris.

Coemiteria, loca erant sacra in quibus corpora s. martyrum sepeliebantur / & scribitur per oe. Coemiteria fuerunt multa diuersis in locis Urbis & extra. Coemiterium ad elium cucumeris in laterano. Coemiterium Vrli pileati / in quo loco erat imago Vrli habentis pileum in capite apud ecclesiam sancte Bibianae & sex millia martyrum: antiquitus ad uerbum pilearum, uel palearum dicebatur. Coemiterium Priscillae, Via salaria apud ecclesiam sancti Siluestri. Coemiterium inter duas lauros uia labicana. Coemiterium Trasonis Via salaria apud Ecclesiam sancti Saturnini / in qua erat coemiterium Amproniani & Babillae. Coemiterium Praetextati Via appia apud ecclesiam sancti ianuarii. Coemiterium Domitillae uia Ardeatina apud ecclesiam s. Petronillae. Erat & coemiterium Damasi & basilicam Balbinae in dicta uia. Coemiterium Calepodii uia Aurelia apud ecclesiam sancti Calixti. Coemiterium calixti in urbe apud ecclesiam sancti Sixti / erat & aliud coemiterium calixti ad cathecumbas extra urbem ubi nunc est ecclesia sanctorum Fabiani & Sebastiani mar. Coemiterium comodillae uia hostiensis. Coemiterium ad insalatas uia Portuensis apud ecclesiam sancti Felicis. Erat coemiterium Pontiani / & Amproniani.

*ad elium cucumeris.
Ad uersum pilearum qui
adhuc conspicitur in saxo
erecto: -*

Priscillae.

*Inter duas lauros.
Trasonis.*

*Amproniani &
Babilae.*

Praetextati.

Domitillae.

*Damasi / Basilicam &
Balbinae.*

Calepodii.

Calixti duplex.

Cathecumbae.

Comodillae.

ad insalatas.

*Pontiani et
Amproniani.*

DE SEPVLCHRO. XLVIII.

De sepulchro augustorum, & mole hadriana.

i. Nualle maria Octavius augustus Mausoleum extruxit / ut adhuc apud ecclesiam sancti Roeschi uestigia ipsius antiquæ celsitudinis demonstrant: in quo sepulchro erant statuæ aeneæ atq; marmoreæ cum inscriptione pacis & uictoriæ. & P. P. ad honorem ipsius Augusti: quod quidem mausoleum nō sibi solum sed posteris cōmune posuit: de quo suetonius. Reliquias mausoleo condiderunt: id opus inter Flāminiam uia ripamq; Tyberis sexto consulatu suo extruxerat: Cassiodorus uero ait: sed mūdi dominus ad potentiam suam opus extollens mirandam Romanis etiam erigens fabricam in Vallem martiā tetendit Augustus: immēsa molles firmiter præcincta montibus continetur: ubi magnarum rerum inditia clauderētur: bisseña quippe hostia ad. xii. signa posuerunt: strabo autē dicit. Cōmemoratione dignissimum est: quod Mausoleum appellat: in excelsis fondatū molibus. lapide niueo & perpetuæ uiriditatis arboribus coopertum: in summū usq; uerticem ad fluminis ripam exagheratum: in summo autē positum est Cæsaris Aug. simulachrum ex ære fabricatū: sub agere ipso sunt eius oculi & cognatorū & necessariorū: a tergo uero lucus est mirifica continens ambuacra: in medio autē cāpi spacio busti extat ambitus / & hic ipso niueo perfectus lapide ferreos in circuitu cancellos habens / & plātas interitus per se ferens populos. Erant ibi pater beatissime circūiectæ filuæ atq; ambulationes in usum populi Romani. Stabant præterea apud dictum locum Obelisci duo

Augusti sepulchrum
cum inscriptione
Pacis et uictoriæ
P. P.

to
vi. consulatu extruxerat
Cassiodorus.

Strabo de Aug. septem

Obelisci duo.

& colūnæ ingentē: pulcherrimæ, cum parietibus mar-
 moris porphireticisq; lapidibus incrustatis. Arthemio-
 lia regina fecerat mausoleū monumentum mausoleo
 Regi Carix marito: quem amasse fertur supra omnis
 amox fabulas teste Gellio/sepulchrū memoratissimū
 dignūq; numerari inter septē omniū terrarū spectacul-
 la. Erat mausolus nomē regis, & Tragediæ. Higinus
 author. Hadrianus. Imp. Augustū prædictū emulatū
 non lōge ab ipsa mole augusta in Vaticano aliā pul-
 cherrimā de suo nomine excitauit: in qua erat duplex
 ordo colūnarū superpositus/ut in nūm̄s: Hadriani ap-
 parer/ quas colūnas postea Cōstantinus imperator ad
 ecclesias apostolorū Petri & Pauli trāsferri iussit. Apud
 quā molē erat pōs præstātissimi operis: fuerat enim
 illic tectū columnis exitatū quadraginta duobus mar-
 moreis/opere trabibus s̄fabricato tectura ænea ornatu
 mirifico/ut ipsa uestigia demōstrat. In dicta mole sunt
 nōnullæ inscriptiones imperatorum. s. IMP. CAES.
 DIVI TRAIANI. PART. F. Diui Neruæ. Nepo-
 ti. Traiano Hadriano Aug. Pont. Max. Trib. pot. xxiii.
 imp. Cæs. Cutaleus Hadrianus. Ant. Aug. pius. Pont.
 max. Trib. potes ii. Cos. Des. iiii. PP. parentibus suis.
 Alia inscriptio ibidem. IMP. CAESARI. L. Aure-
 lio Vero. Aug. Armeniæ ac Med. Parthiæ. Pōtific. Trib-
 unic. Pot. ix. imp. v. Cos. iiii. P. P. Est & alia inscriptio
 ibi ppe. IMPERATORI Cæsari Diui Marci An-
 tonini. Pii. Germanici. Sarmatici filio. Diui pii nepoti/
 Hadriani p nepoti. Diui Traiani Partic. Abnepoti. Di-
 ui Neruæ Abnepoti. Lutio Aelio Aurelio Commodo.

Mausoleum.

Hadriani Moles.

Pons Hadriani.

Augusto. Sarmatico. Germanico. Maximo. Britannico.
 Pontifici Maximo. Tribunitia Potestat. xviii. imperat.
 viii. Consul. VII. Patri Pater Pat. Sunt & alię inscriptione-
 nes, ut dicam in epithap. opu. ¶ In qua mole uisuntur
 Bouum capita & alia q̄ plura mirabili artificio sculpta: de
 instauratione eius nonnulla dicam inferius de noua Ve-
 be. Apud ecclesiam s. Marię populi est moles quadra-
 ta dispoliataq; marmoribus non löge ab Augusta iul-
 go sepulchrum matris Neronis: quæ moles fuit sepule-
 chrum Marcelli. F. Augusti. Non longe ab ipsa mole
 erat sepulchrum Neronis E bore exornatum. Quod
 Aegloge & alexandria nutrices & Attria concubina gen-
 tili Domitiorum monumento condiderunt / quod pro-
 spicitur / ut inquit Suetonius / e campo martio impositū
 colle Hortulorum / in quo solium porphirenici marmo-
 ris superstanti lunensi ara circumscriptum erat lapide Tra-
 xio: eadem confirmat Spartianus uestigia cuius extant
 in uinea contigua ecclesię sanctę Marię populi in quo
 loco bis fui cum Iacobo de ceccharinis Vghubin. poss-
 sessor uineę. Non longe ab ecclesiã sanctorum. xii. apo-
 stolorum in lapide marmoreo putei apud ecclesiam. s.
 Andreę uisuntur incisę litterę infra scriptę.

O S S A .

TI. CAESARIS. Diui Aug. F. Augu. Pont. Maxi-
 mi. Trib. Pot. xxxix. imp. viii. Cos. v.

Ante ædes Conservatorem in lapide marmoreo.

O S S A .

NERONIS Cæs. Germanici. Cæsaris. F. Diui Augu.
 Pron. Flamin. Augustalis Q uestoris.

N

Sepulchrū Marcelli.
 Aug. de quo virg. Tu
 Marcellus eris. 7. 5
 Sepulchrū Neronis
 colle hortulorū.

DE SEPTIZONO.

In alio lapide ibidem propinquo marmoreo.

OSSA.

AGRIPPINAE. M. Agrippæ Diui augusti Neptis uxoris Germanici cæsaris matris. C. cæsaris augu. Germanici principis. Omitto multa sepulchra cum epithaphis quæ sunt in Vaticano, & uia flaminia, salatiacq, & appia sicut dicam in opusculo epithaph. nonnulli faciebant sepulchra in modum sacellij alij extruebant pyramides & molles nonnulli uero columnas memorandas de quibus mentionem facit. Bap. leo. lib. viii.

De Septizonio & nonnullis epithaphis.

s Septizonium est inter palatium & ecclesiã sancti Gregorii/ut adhuc tris ordines columnarum superpositi cernuntur non longe a Circo maximo: apud quæ locum sepulchrum seueri aphri imp. fuisse dicunt de quo Iulius capitolinus in uita ant. ære. F. seueri scribit: illatus est maioris sepulchro/hoc est seueri/quod est in appia uia cūtibus ad partem dexteram septizonii: quod ille sibi uiuens ornauerat. Spartianus uero dicit: Cum septizonium faceret/nihil aliud facere cogitauit/quam ut ex aphrica uenientes suum opus cernerent, & medium simulachrum eius locatum additum palatinis ædibus. is regium arcum ab ea parte facere uoluisse perhibet: & ab auruspiciibus prohibitus/apud quod erat templum ai loquentis in uia noua, teste Cicerone/in quo loco fasciæ petri ceciderunt. Septizonium templum conditum a seuerio imperatore: qui cum uidisset in Vrbe omnium deorum esse templa/hoc uoluit ad honorem septem planetarum: qui per hebdomada dies exprimuntur condere / appellauit illud septis-

P. sepulchrum seueri.

occiderunt fasciæ Petri.

zonatum a septem zonis. Nonnulli septodiu uocāt a septem uis/legimus Eliogabalum latiores & digniores uias strauisse saxo macedonico & porphiretico/ teste bap. leo. ¶ Fuitq; hoc unū inter seueri opera pub. numero meratū. Seuerus enī imp. & dificiis pub. urbem ipsam multis in locis exornauit /ut legitur apud spartianū /in quo loco adhuc uisuntur nōnullæ cubitales litteræ dirutæ. Aug. trib. Pot. vi. Cos. fortissimus nobilissimusq;. Apud domū coruinā in loco qui corrupte dicitur macellū coruorū, sunt infrascripte litteræ in lapidibus Tyburtinis incisæ. C. POLITIO. L. F. BIBVIO AED. PL. Hon. Virtutisq; Caussa. Senatus econsulto Populiq; iussu locus monumento. Quo ipse posteriq; eius inferrentur publicæ datus est. Ab alia parte sunt litteræ prædictæ iterū incisæ. In lapide fracto apud colūnā Cos. cl. ant. uidi has litteras. NON Enim Quicquam est quod imperatorē ro. melius cōmendet gentibus, quā clementia. Hæc cæsarē deum fecit: hæc augustum consecrauit. hæc ant. Pii nomine ornauit. ¶ De aliis epythaphiis antiquorū. Ro. nullā nunc facio mentionē: uidi nanq; libellū Io. Vectorsii clerici Vulterani/ in quo nonnulla collegij ut dicam in opusculo Epytaphiorum.

De obeliscis & merhis.

e St autē Obeliscus lapis asperimus maculisq; circum ornatus, in figuram methæ cuiusdā sensim ad proceritatem cōsurgens excelsam: utq; radium imitetur, glaciens paulatim specie quadrata in uerticem productus angustū, manu leuigatus artificis, in nōnullis uero innumeræ formatū notæ apparēt undiq; incisæ.

Septodiu.

Domus Coruinæ.

Clementia Impat.

¶ Erat Obeliscus maior omnibus/ quem diuus augu-
 stus miraculi gratia aduexerat/ puteolisq; naualibus po-
 petuum dicauerat. Diuus uero claudius per aliquot an-
 nos asseruatum eum/ quem p̄dictus. C. importauerat:
 omnibusq; nunq̄ in mari uisā sunt perductum Hostiā
 portus faciendi gratia mergis/ quo experimento palām
 fuit/ non minus aquarum huic annielleq; Nilo. Tamē
 isdem Tyberest/ sed tot aquæ ductus ubi nam sunt/
 ad quem superabundantes aque confluebant? Erant
 præterea in urbe ipsa Obelisehi minores uariis figuris
 & carath. exornati numero. xlii. ut in multis locis non
 nulli adhuc apparent. Non longe a mole Hadriana
 erat Metha/ quam Alex. sextus Pont. destruxit/ ut uiam
 aperiret/ uestigia cuius adhuc extant apud ecclesiā. S. ma-
 riæ transpontinæ/ quā (ut plutarcus ait) Scipionis fuisse
 sepulchrum in pyramide sub Vaticano/ quāuis non
 nulli sepulchrum æpulonum fuisse comprobēt ab uul-
 go Romuli Metha dicitur: alia uero apud auentinum
 Remi appellatur. Est & metha seu Pyrrhamis prope
 portā. S. Pauli moenibus Urbis inserta/ nobile sepulchrū
 C. Cestii vii. uiri æpulonū. Quod opus absolutum ex
 testamento C. corn. diebus cccxxx. in qua sunt sculptæ
 infra scriptæ litteræ ab una parte. C. CESTIVS. L. F.
 POPVLO. PR. TR. PL. VII. VIR. EPVLONŪ.
 Sūt & aliæ litteræ minores icisæ cū suprascriptis ab alia
 parte uidelicet. Absolutū Ex Testamēto diebus cccxxx.

ARBITRATV.

Ponti. p. E. Clamelle heredis. Et pothi. L. Tamen tua
 beatitudo ut alter cæsar in āpliādo iperio/ exornandaq;

Obeliscus oibus maior

Non minus aquarū Tyber
 & Nilo.

Obelisehi minores xlii

Metha. quam diuus
 uidi:

Scipionis Sepulchru.

sepulchrū. c. Cestij.

DE CARCERE

urbe gloriari potest. Gloriarī enī solitus erat Dīus Aug. caesar urbē se marmoreā reddere: quā Lateritiā accessisset/ cuius suāsu cū gener agrippa. asīnius pollio. Plautius & Cornelius balbus reliquiq; amici eā uariis operibus exornassēt/ ut nostro tempore syxtus fecit/ & tua beatitudo cū Dominico Ruero & Raphaelle Riario/ Fatioq; Viterb. Cardinalibus additis Francisco sotherino. & io. de medic. flor. & aliis amicis tuę sanctitatis ad ornāmētū & utilitatē Urbis nouę, & sanitatē corporis: nō enī quotidie pestis in Vrbe/ ut prius/ passim audit/ purgatis uis ac dilatatis gratia domini nostri Ihesu Xpi/ qui Iuliū pastoreē ii. conseruet cum omnibus suis./

De carcere pub.

E Arcer a cohercēdo/ quod exire phibetur. Erat carcer a Tullio rege in radicibus capitoliū super forum Ro. uersus septētrionem constructus/ & ab ipso Tullio carcer Tullianus dicitur/ quōis & Mamertinus postea a mamertinis populis appellatus sit/ in quo loco postea fabricata fuit ecclesia/ quę hodię sancti Petri in carcere nominatur/ supra porta cuius sunt litterę cubitales tyrburtino lapide incisę cum hac inscriptione scilicet. C. Vibius. C. F. R. Enius M. Coecius. M. F. Neru Sequētes litterę sunt calce & pictura coopertę/ ex altera parte capitoliū uersus meridiem ubi nunc est ecclesia s. Nic. in carcere fuit postea ædificatus carcer/ & a Claudio. x. uiro: quem appellauit carcerem plebis Romanę/ in quo loco erant Latomię, & lapicidinę, & atriū Titium a Catone censorino extructū/ qui & martium edificauerat/ teste Līuio de bello macēdonico. Latomia lo-

carcer tullianus.
uel Mamertin.
a h
s. Petri in carcere.

ti
s. Nic. in carcere.

Latomia.

cus erat in carcere tulliano teste Varrone / Lúius lib. xxxvi. scribit. Triuiri carceris latoriarum intentiorem custodiam iussi. & Sabinium in Latomias fuisse damnatum scribit Seneca lib. ix. erat & carcer apud ecclesiã sancti Laurentii in fontana / & in aliis locis Urbis.

Sabinus ad Latomias tanatus.

De legibus & tabulis æneis:

IN Vrbe multæ fuerunt leges / ut inquit Põ. læt. in opusculo de magistratibus. Lex aquilia ab ipso aquilio lata de dolo & fraude. Lex Cynthia a Cynthio, nequis pecuniã ob causam orandã acciperet. Cornelia lex a cornelio lata. Fabia lex a Fabio producta. Lex frumentaria a Sempronio Gracco lata. Erat & flauia & Iulia / Manlia / Papia / & Gabinia / & aliæ leges quæ multæ a latoribus nominatæ. In ærario & in templo iouis Capitolini: ut supra diximus: multæ extabãt æreæ tabulæ affixæ: e quibus unam tantum nostro tempore in lateranensi basilica prospexi apud Tabernaculum sacratissimi corporis Christi: latitudo cuius ped. iiii. longitudo uero. vi. in qua continentur infra scripta. Fœdus ue cū quibus uolet facere liceat, ita ut licuit Diuo Aug. Ti. Iulio cæsari Aug. Tyberioq; Claudio Cæsari Aug. Germanico, Vtiq; ei Senatum habere relationẽ facere remittere, senatus consulta per relationẽ discessionẽq; facere liceat, ita ut licuit Diuo Aug. Ti. Iulio cæsari Aug. Ti. Claudio Cæsari Aug. Germanico. ¶ Vtiq; cum ex uoluntate auctoritate ue iussu, mandatu ue eius presentente ue eo Senatus habeatur, omnium rerum ius perinde habeatur seruetur, ac si e lege senatus edictus esset habereturq;. Vtiq; Cos. magistratum potestatem impe-

*Aquilia.
Cynthia.
Cornelia.
Fabia.
Frumentaria.
Flauia. Iulia.
Manlia.
Papia.
Gabinia.
Tabule æreæ.*

ET TABVLIS AENEIS:

rium, curatorem ue cuius rei petentes senatui populoq;
 Ro. cōmendauerit. Quibus ue suffragationē suam de-
 detit promiserit eorū comitis quibusq; / extra ordinem
 ratio habeatur. Vtiq; ei fines Pomerii profectre / promo-
 uere cum ex republica cēsebit esse, liceatq; ita, ut licuit, Ti:
 Claudio cæsari Aug. Germanico. Vtiq; quęcūq; ex usu
 rei publicę maiestate diuinarū humanarum, publicarū,
 priuatarūq; rerum esse ecensebit, ei agere, facere ius po-
 testasq; sit, ita uti diuo Aug. Tiberioq; Julio cæsari Aug.
 Tiberioq; claudio cæsari aug. Germanico fuit. Vtiq;
 quibus legibus plebei ue scitis scriptū fuit, ne Diuus au-
 gu. Tiberius ue Iulius cæsar aug. tiberiusq; claudius cæ-
 sar aug. Germanicus tenerētur, iis legibus plebisq; scitis
 Imp. Cæsar Vespasianus solui iussit q̄q; ex quaq; lege
 rogatione diuū aug. Tiberium ue Iulium cæsarem aug.
 tiberium ue claudium cæsarem aug. germanicum face-
 re oportuit, ea omnia imp. cæsari Vespasiano aug. facere
 liceat. Vtiq; quę ante hanc legē rogatam acta / gesta, de-
 creta ab iperata ab imperatore cæsare Vespasiano Aug.
 iussu mandatuq; ue eius a quoq; sunt, ea perinde iusta
 rataq; sint, ac si populi plebis ue iussu acta essēt. Quę
 quidem omnia beatissime pater in rigis lineatis seu pro-
 sarum uersibus xxxii. incisa continentur. Sunt & alia
 uerba in eadem tabula sculpta in lineis quinq; uidelicet:

SANCTIO.

Siquis huiuscę legis ergo aduersus leges, rogationes, ple-
 bis ue scita / senatus ue consulta fecit, fecerit, siue quod eū
 ex lege, rogatione, plebis ue scito, S. ue. C. facere portebit,
 nō fecerit / huius legis ergo id ei ne fraudi esto, neque quid

ob eam rē populo dare debet/neue cui de ea re, actio-
ne ue iudicatio esto/neue quis de ea re apud. ci sintio.
Omittitur particula ex anguli fractura.

Io. an. Viterbiensis in. iiii. eius institutione de excisis meo-
moriis mentionē facit de sex tabulis dicens. Sex tabulæ
memoratu dignæ excisæ marmoribus extant de antiq-
uitate, & rebus Ethruriæ. Duæ sunt. I. ybiscillæ. Duæ
cybelariæ. Vna tuscaniēsis & altera libana & q̄ sequūt.

De laudibus nonnullorum. Ro.

a Nimi præstantissimū arbitror inquit plinius. Cæ-
sarē dictatōrē. Nec uirtutē cōstantiāq̄ nunc cō-
memoro: nec sublimitatē omniū capacē/ quæ cælo cō-
tinentur: sed proprium uigorem celeritatemq̄ quodam
igne uolucrum/ scribere, & legere, simul dictare, & audire
solitum accepimus: epistolas uerū tantarum rerum
quaternas pariter librariis dictare/ aut si nihil aliud age-
ret septenas. Idē signis collatis quinquagies dimicauit.
Solut enim Marcū marcellum transgressus/ qui unde-
quadragies dimicauerat. Nam præter ciuiles uictorias
undecies centum & nonaginta duo milia occisa præliis.
ab eo nō quidē in gloria posuerim. Tantā etiā cohaetā
humani generis iniuria/ quod itā etiā confessus est ipse:
bellorū ciuiliū stragē non pro nō prodēdo: ut iustius
Pōpeio Magno tribuatur: octingentas quadraginta sex
naues pyrthatis ademisse: cæsari ppriū & peculiare fuit
præter iā supradicta clementiæ insignia/ cui cōparari nō
possit aliud. Spectacula enī edita effusa sçq̄ opes, aut ope-
rū magnificētia ī hac parte enumerare luxuriæ fauētis
est. illa fuit uera & icōparabilis inuicti animi sublimitas

Laus cæsaris.

Quinquagies collatis
signis dimicauit.

C. nonaginta duo milia
ab eo præliis occisa.

Peculiare. C. clementiæ

DE LAVDIBVS

captis apud pharsaliã Pompei magni seriniis Epistolarum: iterũq; apud Tapsum Scipionisca optima condere malle fide atq; nõ legisse. ¶ Sequũtur uerba Plinii in Põpei magni laudẽ: Verũ ad decus imperii Ro. non solũ ad uiri unius pertinet Victoriã: Pompei magni titulos omnes triũphosq; hoc in loco nuncupare / æquato non modo Alexandri magni rerũ fulgore: sed etiã Herculis propẽ ac liberi patris. igitur Sicilia recuperata / unde primũ Syllanus in rei pub. causa exoriens auspiciatus est. Africa uero tota subacta, & indiõtionẽ redacta: magniq; nomine spoliũ inde capto eques Romanus, id quod antea nemo curru triũphali reuectus est: & statim ad solis occasum trãsgressus, excitatis in pyreneo tropheis, oppida octingẽta. lxxvii. ab alpibus ad fines hyspaniã ulteriores in diõtionem redactã uictoriã suã ascripsit / & maiore animũ fertoriũ domuit, belloq; ciuili. quod omnia cõcutiebat externa extincto: iterum triũphales currus eques Romanus induxit, totiens imperator / anteq; milles. Postea ad tota maria & deinde solis ortus missus, hos rettulit patriã titulos, more sacris certaminibus uincientium: neq; enim ipsi coronãtur, sed patrias suas coronant. Hos ergo honores Vrbi tribuit in delubro Mineruã: quod ex manubiis dicebat. Gn. Põpeius magnus imp. bello xxx. annorũ cõfecto, fuis fugatis / occisis / in diõtionẽ acceptis hominũ centies uicies semel octoginta tribus millibus. Depressis aut captis nauibus. dcccxlvi. Oppidis / Castellis mille quingẽtis. xxxviii. in fidem receptis. Terris a Meothis lacu ad Rubrũ mare subactis uotũ merito Mineruã. Triũphi

Laus Pomp. Magni.

oppida. 877.

ertorius domitus.

Pompei tituli uictoriã.

in. 1283000. et in diõtionem accepti.

mes. 846. de passis seu capis.

ida et castilla. 1538. in fidem recepta

uero quem duxit. iii. Kal. Octob. M. Metella & M. Pi-
sone Cōsulibus. præfatio hæc fuit. Cū oram maritimā
a prædonibus liberasset: & imperiū maris popu. Ro. re-
stituisset/ ex Asia Pontho. Armenia. Paphlagonia. Capa-
dotia. Cilicia. Siria. Scythis. Iudeis. Albanis. Hiberia. insu-
la Creta/ Basternis. & super hæc de regibus Mitridate
atq; Tigrane triūphauit: summa summarū in illo glos-
ria fuit/ ut ipse in cōditione dixit/ cū de rebus suis disse-
reret/ Asiā ultimā prouinciarū accepisset: eandēq; me-
diā patriæ reddidisset. Si quis ecōtrario simili modo uelit
percesere Cæsaris res/ qui maior illo apparuit: totū pro-
fecto terrarū orbē enumeret/ quod infinitū esse cōueniet.
¶ Sequūtur & uerba Plinii ubi agitur de Fortitudine
L. Dētatiq; Tribunus plebis fuit. Sp. Tarpeio A. Thec-
mo Coss. haud multo post exactos Reges in numero-
sissima suffragia habet centies uicē præliatus: ocellis ex
prouocatione uictor. xlv. cicatricibus aduerso corpore in-
signis/ nulla intergo. Itē spolia cepit xxxiiii. donatus ha-
stis puris duode uiginti: phaleris xxv. torquibus tribus:
& octogita armillis. cly. coronis. xxxvi. Cuneis. xiiii. Au-
reis. vii. Muralibus tribus. Obsidionali una. Fisco æris
x. Captiuis xx. millibus. Imperatores nouē ipsius maxis-
me opera triūphātes sequutus. Prætereo quod optimū
in operibus eius reor uno ex Ducibus. T. Romulo ex
cōsultatu ad populū cōuictō male acti imperii rei mili-
taris: haud maiora forent Manlij Capitolini decorāni
perdidisset illa exitu uitæ/ antæ xxii. annos binā ceperat
spolia. primus omnium equus Coronā muralē acceperat.
vi. Ciuitas. xxxvii. Dona. xxxiiii. cicatrices aduerso corpore

Mitridatis. &
Tigranes.

Asia media. Po. Ro.
reddita.

L. Dentati laus.

Manlij Capitolini laus

DE DÍVITIÍS

M. Sergij laus. max.

re exceperat. P. Seruiliū magistrum equitū seruauerat: si nō regno suo seruasset. Verū sunt in his quidē uirtutis opera magna: sed maiora Fortunæ. M. Sergio ut equidē arbitror nemo quēq̃ hominū: iure prætulert: licet et pronepos Catilina gratiā nō derogarit. Secūdo Stipēdio dextrā manū perdidit. Stipēdius duobus ter & uicies uulneratus est: ob id nā manū neutro pede satis utilis uno tātū seruo plurimis postea Stipēdis debilissimiles bis ab Hānibale captus: neq̃ enim cū quolibet hoste res fuit. bis uinculorum eius profugus xx. mēsis nullo nō die in cathenis, aut cōpedibus custoditus: sinistra manu sola quater pugnauit: duobus equis suffossis Cremonā ab obsidione exemit. Placētiam tutatus est: duodena hostiū castra in gallia cepit / quæ omnia ex Oratione eius apparent habita, cū in prætorio sacris arceretur á collegiis ut debilis. Quos hic coronarū acer uos constructus hoste mutato. Etenim plurimis refert inique cuiusq̃ nirtus tēpora inciderit: quas Trebia, Ticinusq̃ / aut Trasimenus ciuitas coronas debere? Quæ canis corona merita / unde fugisse summū opus fuit. Cæteri profecto uictores hominum fuerit / Sergius uicit etiam fortunā. Ingeniorū gloriæ quis posset agere delectum per tot disciplinarū genera / & tātā rerū operumq̃ uarietate: nisi forte Homero uate græco nullum feliciorē extitisse conuenit, siue operis fortuna / siue materia extimetur. De uiris peritis & excellentissimis. Ro. lōgum esset narrare. Opera enī illorum adhuc extant.

De diuitiis. Ro.

m Arcus Crassus negabat diuitem, nisi qui redditu

annuo legionem tueri posset. scribit enim Plinius lib. xxxiii. C. Asinio Gallo. & C. Mario Cyrino. Cos. vi. Kl. Feb. Caius cecilius claudius Isydorus testamento suo edixit / quibus multa ciuili bello perdidisset / tamen reliquere seruatorum quattuor millia centum sexdecim. Iuga bouum tria millia sexcenta: reliqui pecoris. cc. quinquaginta septem mill. innumerato pondio sexcenta millia / qui suonerari se iussit sextertius undecim millibus. Caluus uero orator querebatur uasa coquinaria ex argento fieri: at nos dicit. Plinius Carrucas ex argento celare inuenimus / & lectos mulierum iam pridem totos operiri argento / & Triclinia quaedam quibus argentum addidisse primus traditur Caruilius folio eques Ro. Idem & aureos fecit lanceasque eceteris lib. argenti / quas tunc super quingentas numero Romae fuisse constat & alia multa incredibilia. Narrat denique Plinius lib. xxxvii. Auctoritatem Catulli poetae uidentis consulis citum dicens Auusque Seruilius Noniani, quem consulem uidimus illeque proscripsum fugiens hunc fortissimis suis omnibus Annulum abstulit secum / quem certum est sextertius uiginti millibus extimatum. Quid praeterea dicendum est de P. Clodio / quem Milo occidit, sextertius cerum quadraginta septem millibus domo empta habitasse. Itaque & ipsum Milonem sextertia septingenta millia aeri alieni habuisse. Omitto multa de Caesare Aug. de quo Suetonius ait. Aedes sacras uentustate collapsas aut incendio assumptas refecit: easque & caeteras opulentissimis donis adornauit / utpote qui in cellam capitolii Iouis sexdecim millia pondio auri gemasque ac margaritas quingentes sextertium una donatione contulerit:

C. cecilius Claudius

Carrucae ex argento
celatae et lecti operi
argento.

Caruilius Folio.

P. Clodius.

Milo.

Augustus Caesar.

DE NONNVLIS

¶ Quid dicā de nobilissima & potētissima Fabiorū
 familia/ quæ propriis sumptibus bellū contra Veientes
 sūmens in uno conflictu sex supra trecentos eiusdē fa-
 miliaē milites patritii ordinis viros amisit & Diues apud
 Romanos habebatur: qui exercitū Ro. poterat ex pro-
 priis alere sūptibus/ pro ut. M. crassus aluit/ & alii q̄ plus
 res fecere. Quis præterea in Italia est beatissime pater
 Iuli nostro tēpore princeps, seu ciuis tā potēs/ tantaq̄ p̄-
 ditus superlectili. ut erat Lucullus ipse Romanus/ quem
 cicero Xersēm appellauit/ qui ad uiginti quinq̄ mil. ho-
 minū honorifice suscipere poterat: nec tamē Lucullus
 solus ea in Vrbe diues habebatur, teste Plinio / cū etiā
 uiginti ciuium millia & eo amplius in Vrbe Romana
 fuissent/ qui cū Luculo de diuitiis cōtendere potuissent.
 Clodius uero Aesopi tragediæ filius Romæ singulos
 uniones ac preciosissimas margaritas ī cōuiuio magnis
 ficētiaē cā ad sorbendū dedit. Ancus autē Martius salis
 modios sex millia in cōgiario dedit. Po. Ro. qui primus
 salinas instituit. T. petronius iuris consultus moriturus
 inuidia Neronis principis/ ut mensam eius exheredaret,
 Trullam murinam trecentis sextertis emptam fregit.
 Sed Nero (ut par erat) principes uicit omnes. cccc. sex-
 tertis fragmenta emit/ & cupidinem unā parauit, q̄ po-
 taret. Omitto Trullam cristallinam centum quadragis-
 ta millibus emptā a matre familias nec diuite: Opera ip-
 sa ædificiorum diuitias Ro. ciuium demonstrarunt.

De nonnullis triumphantibus.

- i Vlius cæsar quinques triūphauit: Primus excellē-
 tissimus triūphus fuit gallicus. Sequentē uero egit

Lucullus.

TRIVMPHANTIBVS. LVI

Alexandrinū. Deinde pōtum/Proximū Aphricanum/
 Nouissimū uero Hispaniēsem diuerso quēq; apparatu
 ascēditq; capitoliū ad lumina. xl. Elephantis dextra atq;
 sinistra Lychnos gestātibus/ teste Suetonio / Pontico
 Triūpho inter pōpæ fercula triū uerborū p̄tulit titulū.
VENI. VIDI. VICI. Quid dicā de Pompeio
 Magno: qui primus triūphans Myrrhina uasa inuenit,
 sexq; pocula ex eo triūpho capitolino Ioui dicauit/ quæ
 primū ad hominū usum trāsire. Abacis etiā escariisq;
 uasis idē expetit. Excreuitq; in dies eius rei luxus. Myr-
 rhino. lxxx. sextertis tres Pōpcius ipse magnus in tertio
 Triūpho transtulit alueū cum texaris lusorium e gēmis
 duabus latū pedes tres lōgum uero ped. iiii. & lunā au-
 reā pōdo. xxx. milliū: tactos triclinares tres: uasa ex auro
 & gēmis abacorū nouē: Signa aurea tria. Mineruæ ma-
 tris & Apollinis/ coronis ex margaritis. xxxiii. Montem
 aureū quadratū cū ceruis & leonibus & pomis omnis
 generis circumdata uitæ aurea. Museū ex margaritis in
 cuius fastigiū horologiū erat cū imagine. GN. Pōpcit
 e margaritis/ & alia q̄ plura spolia aurea. Omitto trium-
 phum Scipionis Aphricani: qui teste Liuiο lib. xxxii. in
 triūpho suo argēti pondo cētum millia xxii. in pub. ara-
 rio posuit ad urbēq; statuas pulcherrimas, & īfinitam
 predā perduxit. Paulus Aemilius ex uetustissima Aes-
 miliarū patrioꝝ familia post uictoriā de hugubris ha-
 bitā profectus est cū exercitu cōtra Persēū Macedonū
 Regē: ipsum tādē cū filiis ac filia captū cum uniuerso
 thesauro Macedonia Romā deduxit: cui S. P. Q. R.
 Preparauit triūphum. Omnia tēpla Urbis aperta erāt

DE NONNVLIS

fertis & floribus exornata/ & in omnibus locis Urbis
 per quæ trāsiturus erat arcus lignei/ triūphales fabrica-
 ti uariis ornamētis erecti fuere. Prima enim die uix Si-
 gnis, Figuris, Colloſis, Tabulis trāsmittendis ſuffecit.
 ¶ Secunda uero die Macedonū arma multis curribus
 delata fuere, ſicut erāt ſcutagaleæ, Thoraces, Ocreæ, oīa
 ex auro adornata. Poſt hæc autē in curribus ſequeban-
 tur uiri, qui nūmiſmata ferebant argentea in ualiſ. ccc.
 Quodlibet enī uas erat triū talentorū: quattuorq; uiri
 ſingula uafa regebant: alii uero crateras/phialas argen-
 teas ornatiſſimoſq; calices aureos deferebant. Tertia ue-
 ro die ſtabant Tibicines clauſicum & bellicū ſonum dā-
 tes: poſt quos. cxx. boues albi deauratis cornibus uiſtis
 & fertis ornati ducebantur cum patenis & ualiſ ſacrifi-
 candi. Poſtea uero ſequebantur & uiri, ut ſupra portan-
 tes aurea nummiſmata in ualiſ numerus uaforū trium
 Talentorum fuit. lxxiii. cum aurata ſcala decē. Talētoꝝ
 pretioſis margaritis exornata cum aliis q̄ pluribus ualiſ
 aureis, magni pōderis lapis ptioſis adornati. Poſt hæc
 erat ornatiſſimus Perſei Regis deuicti curruſ cū ſpoliis
 & diademate, cum armis eius in altum extenſis: Poſtea
 uero Darius & Alexander Regis filii cum pedagogis &
 alumnis fortunium ſuum pro ætate non intelligentes:
 quos pulcherrimos paruulos ad lachrimas Senatus
 populuſq; uniuerſuſ præ gaudio comotus eſt: omniſq;
 turba regis filioſ & filiam ad miſericordiam cōuerſa eſt.
 Ipſe uero Perſeus rex poſt filioſ demiffa facie trepiduſ,
 ac turbatuſ incedebat: poſt quem amici eius & duceſ &
 potētes & familiares ibant. / mœſti & lachrymātes: ut

TRIVMPHANTIBVS. LVII.

ſpectaculum letitiæ & doloris uisum eſt: uictores & uicti lachrymabantur. Poſt eum aureæ coronæ deferre bantur: quas à ciuitatibus Græciæ Aemilius dono acceperat: numerus enim coronarum erat. cccc. Poſtremo uero Aemilius ipſe triumphans uictor, ornatiffimo curru inuectus ſequebatur, ſpūrpūram auro contextam indutus, laureatus, lauricq; ramuſculum manu dextra gerens: quem trahebant quattuor equi candore certantes cum niue. Milites uero ſubſequebantur in ordine canētes patria carmina ſalibus permixta: nōnulli uero Aemilii laudes & uirtutes currum ſubſequebantur captiuitate liberati, caſo capite, & pileati: deinde equites laureati. Erāt ibidem & arma uictorum laureata in triumpho / qui triumphabant coronam lauream cum perueniſſet ad capitolium poſt ſacrificia ponebat in Iouis græmio.

Julianus imperator Romam cum triumpho uia flāminia iſceſſus, aureo carpento ciues obuiam factos mira benignitate inſpexit, & ueneratus eſt, dictitās illud Cinez Pyrrhi legati uerū eſſe, tot ſe uidere Reges in urbe Roma / quot ciues / populum romanum ad iſum cōciſtauit, q̄ porta urbis iſcediēs cellas & ſaſtigiatas arcusq; triumphales præaltos & latos homo parua ſtaturæ caput incuruaret, more anſerum / leſionē peritus. Is præterea campū Martium cū admiratione inſpiciens ſepulchru Auguſti Cæſaris tot ſimulachris marmoreis & Aeneis ornatū. Forum Ro. Iouis tarpei de Iubra, Theſmas / porticus in prouinciæ modū auctas / Amphiteatru Tyburtio lapide extructū, uariis picturis & ſtatuſ ador natū tātæ altitudinis. Pātheon. Tēplū pacis / circū ma

ximum / tot aquæ ductus. tot Arcus triūphales. tot fla-
 tuas per Urbē ad ornatum positas, obstupuit / ac tandē
 dixit. Naturam uires omnes in unā Urbem effundisse.
 eadē uerba in noua urbe cæteris paribus ut alter Iulianus
 dicere potest. Si enī inspiciamus palatia Pontificū /
 & ædes sūptuosissimas Cardinaliū / adornatasq; uineas
 maximus ædificiis / picturis / & statuis exornati obmitto
 pulcherrimas Domos & Vias amplissimas / & templa
 ipsa. instaurata tēpore Syxti cūm pōtib; & tuæ bea-
 titudinis. tamē ut ad inceptum redeā prædictos triū-
 phantes omnes tuæ Sanctitas superauit. deuictis Potē-
 tissimis hostibus fidei Christianæ expulsiq; tyrannis
 Ciuitates ecclesiæ occupantibus. Primus triūphus tuæ
 sanctitatis fuit de uictoria recuperatæ Bononiæ : quam
 Urbem ingressus more triumphantium Sanctitas tuæ
 triūphali curru inuenta ince cedebat cū hymnis & can-
 tibus præædētibus processionibus & magistratibus to-
 tius ciuitatis & uicinorū oppidorum. Post quem exor-
 natum triūphum subsequēbātur Cardinales Reueren-
 tissimi numero xx. cum ep̄is xliiii. & multis prælatis &
 curialibus. Erant & milites ipsi uariis armis exornatiue
 ribusq; sericei auro cōtexto circū ornati cū insignibus
 ruereis. Inter quos erat Præfectus urbis & Senogali
 nunc uero dux Urbini nepos tuæ sanctitatis cum exer-
 citu ecclesiæ uariis armis exornatus. Erat & Nobiliss-
 mus Marcus Anto. Colūna capitaneus Po. Florentini
 cum multis Romanis uiris expertis. Erant & alii milio-
 tes Floren. Bononienses / & Perusini / Pistoriēses uniuers
 so populo spectante cū plausu & læticia cōclamātes lus

li iuli. Pater patriæ & conseruator libertatis & Po. Bono
 niensis. ¶ Omitto Templorū ornāmēta & Arcus triū
 phales per uniuersam Ciuitatem erectos auro /sertisq; ex
 ornatos cū epythaphiis de liberatione patriæ a Tyrānis
 ea seruitute. Omitto præterea laudes & carmina pluri
 bus in locis afixa & recitata audiebatur undiq; Clāgor
 tubarū /& classicum sonitū & bellorū strumentorum.
 Erant præterea nōnulli ministri tuæ sanctitatis /qui pu
 blice inter plebē ipsam spargebāt auream pecuniā & ar
 gēteā i signū liberalitatis & magnificētiæ quod ipsi Ro
 mani triūphantes in eorū triūphis nunq; fecisse legitur /
 mirabilæ dictū /donec ad Tēplum. i. Petri uentū tunc /in
 quo peractis solēnibus sacrificiis ad palatū postea uen
 tum est ubi & pecunia multa aurea i publica platea mi
 litibus sparsa fuit spectaculi gratia dataq; benedictione
 unusquisq; gaudēs ad propriam remeauit. die xi. mensis
 Nouēb. M. D. VI. quo anno & flores rosarū & poma
 & tēpora extiua fuerunt e mense decēbrio. Et omnes Bo
 nonienses dicebant uere iulius pater est colorū & Pla
 netarum. Secundus Triumphus fuit recuperatis ecclesia
 sticis rebus in ingressu magnæ urbis Romæ : ut tēpla
 omnia Urbis apta uariis sertis & floribus exornata erāt
 uiaq; ipsæ arabicos odores spirabāt : in quibus erāt ere
 cti cōtinui arcus lignei auro exornati /colūnisq; de argē
 tatis suffulti. Erat præterea ipse arcus Domitiani i campo
 martio adeo exornatus ac uariis stauis & picturis insau
 ratas a bona memoria Georgii car. Vlix bonēsis & epī
 portuēsis ac si nouiter ipse Domitianus ite triūphasset
 ¶ Omitto magistratus & officiales ac torā curiā Ro

DE NONNVL. TRIVMPHAN.

eum processionibus & Clero totius urbis qui omnes in
 die palmarum/occurrerunt obuiam dicentes. Benedictus
 qui uenit in nomine domini liberator Urbis & amplias
 tor imperii conseruatorq; libertatis ecclesie donec uen-
 tum est ad uaticanum in templo diui Petri Apostoli ut
 alias deo dante maiora de tua sanctitate scribam. ac ter-
 tium triumphum duobus predictis in meliore forma
 redactis addam/quod erit maximum de infidelibus ip-
 sis ac perfidis maumethanis.

De magnitudine imperii & triumphis.

Triumphus non idē ualet quod ouatio teste Pō-
 nio Lato: quid dicit Domitius multa eade ho-
 ribus habebatur triumphus/& boues cornibus aurea-
 tis mactabantur: cum uero hostes sine pugna & sangui-
 ne cum ducibus nostris conuenissent quoniam res per-
 acta siue eade esset ouatio erat. Pedes ingrediebatur ur-
 bem: qui sic uicisset sine ferculorum pompa myrtho co-
 ronatus una cum militibus tibicines obantem precede-
 bant: quæ pacifera choreæ instrumenta sunt in sacris
 mactabantur oues: unde ouationis nomē. In triumpho
 clangor tubarum. In ouatione uero concētus tibarum
 ille martis. hic Veneris erat. Scribit præterea de magni-
 tudine imperii Romani dicens. Ab ortu usq; ad indos
 propagati imperii fines: non euphrates: non Tygris ues-
 tuere/nō superba regum Persarū minæ: a meridie Aethi-
 opes per legatos adcerere: ab Aquilone barbaræ fe-
 ræq; legationes Sarmatarum domita/ab occasu Gens
 Scythicus Oceanus admirabilis uictoria: testis est simul
 & Britannicus. Igitur toto terrarū orbe undiq; Romana

DE LAUDE IPSIVS VRBIS. LIX

armā illustres uictorias ad secuta sociis lætitia præbue-
 re rebellibus metū terrorēq; pugnare cupientibus. Por-
 ro Persæ armis Ro. cedere cōfessi itra positos terminos
 se tenuerūt. Vergilius nāq; Maro. Imperiū sine fine de-
 di. De ueneratione principū Ro. beatissime pater scribe-
 re nō audeo. dicit enim p̄dictus Pōponius. Diocletianus
 uero Ro. principū uictoriosissimus diuinos honores im-
 peratoribus Augustis habēdos præcepit: nā cum prior-
 res ut Cōsules salutarētur. Primus ip̄e uoluit adorari: ue-
 lut in eo esset cælestis maiestas: fratrem solis ac lunæ se nū-
 cupans. Imperatores antea manus exosculādas nobilibus
 præbebant: postea uero subleuebant ad oris oscu-
 lum/uulgius genua exosculabatur. Diocletianus edicto
 sanxit uti omnes sine geberis discrimine prostrati pedes
 exoscularētur/quibus etiā uenerationē quādā adhibuit
 exornās calciamēta auro & gēmis & margaritis/ quod
 fecisse ante C. Calliculam memorant. de triūpho domi-
 tian. parpulchre scripsit Pōponius lib. ii. Quid plura?
 Augustinus tres uidere uoluisse dicitur. Romam triū-
 phātem. Paulum prædicantem/ & Christum in carne.

De laude ipsius urbis.

d E urbe Roma multa dicenda forent. paucis ta-
 men uerbis expediam. Dicit. n. Plin. lib. iii. Nec
 ignoro ingrati ac segnis animi existimari posse merito
 si breuiter atq; in trāscursum in hunc modum dicatur.
 Terra omnium terrarū alūpna eadem & parēs numine
 deum electa quæ cælum ipsum clarius faceret sparsa cō-
 gregaret ip̄eria: ritusq; moliret/ & tot populorū discordes
 ferasq; linguas sermōis cōmertio cōtraheret ad colloqa

DE LAVDE

& humanitatē hominidaret / breuiterq; una cunctarū
 gentium in toto orbe patria fieret. Et quid agam tanta
 nobilitas omniū locorū / quos quis attigerit: tanta rerū
 singularū populorūq; claritas tenet. Urbis Roma uel
 sola ī ea & digna etiā testa ceruice facies / quo tādē narra
 ri debet operes. Et qualiter Campaniæ ora per se foelixq;
 illa ac beata amenitas / ut palā sit uno in loco gaudētis
 opus esse naturæ. Iam uero tota uitalis ac perhennis sa /
 lubritatis cœli tēperies est tā fertiles cāpistam aprici colis
 les / tā innoxii saltus: tā opaca nemora. tam munifica sil
 uarum generas: tot montiū afflatus / tanta frugum & ui
 tium olearumq; fertilitas: tanta nobiliū peccorum uelle
 ras: tot optima thauris colla: tot lacis / tot amnium / fōtiū
 q; ubertas totā eam perfundens tot maria / portus: gres
 miūq; terrarū cōmettio patens undiq; & tanq; ad iuuā
 dos mortales ipsa auida in mare peurrens: neq; ingenia
 ritusq; ac uiros & līgua manuq; iupatas cōmemoro gē
 tes: ipsi de ea iudicauere græci / genus in gloriā suā effulsi
 simum quotā partē ex ea Græciā magnā. Scribit præte
 rea lib. vii. gentē in toto orbe præstantissima una omni
 uirtute haud dubiæ romana extitit. Strabo ait. Hos qui
 dem prosperos rerum euētus ipsa regiones natura præ
 bet adiecit ei Romanus populus quicquid ex prouiden
 tia consultandū erat. Nam cū in condendis ædificiis græ
 ci acuti maxime ac solertes fuisse uideantur / cū pulchri
 tudinē & munimentū ingeniose prospicerent / portusq;
 & agri feracitatē. hi ea maxime animaduertent: quæ
 illi paruifecerunt. Hormisdas a Constantino imp. quid
 de Vrbe Ro. sentiret. Id tātum placere respondit. quod

didicissent ibiquoq; homines mori (ut philosophū de-
cebat) loquutus est. Quid dicā beatissime pater de ciui-
bus & populi ro. numero? Censu Romæ agitato inuē-
ta sunt ciuiū ro. lxxix. centena & cxliiij. mil. Olympiade
ccvi. salutis uero Christianæ an. xlviii. Hæc est illa Ro-
ma/que genuit Scipiones & Fabios/Metellos/& Lu-
cullos/Sullam & Marium/Oratiū/& Mutiū/Fabris-
cium & Dētarū/Marcellos & Pōpcios/atq; ipsum Cæ-
sarem & Augustum. Hæc est illa præclara Vrbs quæ
tot excellentes ingenio uiros edidit Varronē (atq; Cas-
tonem: Salustium/Tullium & Hortensium. Omitto
Gracchū:& M. Antoniū/aliosq; multos prudētissimos
uiros. Hæc tandem illa est eterna & potens aureaq; Ro-
ma que per domito orbe terrarum genuit sanctissimos
pontifices uidelicet Cletum & Clementem Marcellum
& Syxtum Gregorios & Leones atq; Siluestrum &
alios multos:& ad summiculminis fastigium peruenit
ut omnium populorum regna: omnium gentium im-
peria magnitudine. potentia: uirtutesupauerit. Iuuenius
Hispanus in euangeliornm opusculo heroicis carminis
bus auream Romam nominat. Pompo. uero læ. terra-
rum deam & gentium Reginam appellat: quam Urbē
Franc. Petrarca mundi caput & urbium reginam uocat
Hic Christus profugo uicario fuit obuius hic petrus in
trucem actus: hic truncatus est Paulus: hic afflatus Lau-
rentius: hic sepultus uenienti Stephano prothomar. los-
cum fecit: hic spreuit. seruens oleum Ioannes. Hic agnes
post obitum uiuens suos flere prohibuit. Sed quo per-
go possum ne tibi in hac parua papiro Romā designa

DE LAVDE Ipsius urbis:

re: Profecto si possim/nō oportet. nosti omnia/nō quā
 Romanus ciuis: sed quia taliū imprimis rerū curiosissimus
 ab adolefcētia fuisti/qui enī hodie magis ignari re
 rū romanorū sunt: q̄ romani ciues inuitus dico. Nusq̄
 minus Roma cognoscitur/q̄ Romæ: qua ī re nō igno
 rantia solā fleo (q̄q̄ quid ignorātia peius est?) sed uir
 tutū fugā exiliūq̄ multarū. Quis enim dubitare pōt
 quin illico sutrectura sit. si ceperit se Roma cognoscere?
 Forlūiensis autē scribit. Propria quædam habet Vrbs
 Roma adeo preclara excelsa & admirāda. ut nedū alibi
 in orbe inueniatur. sed nec etiā trāsferrī liceat optari: qui
 Romā ipsam rerū caput & Dominā nō uiderit temere
 quicquā alicubi ad mirabitur. Quid plura beatissime
 pater? Quæ nā est illa urbs in toto terrarū orbe sub
 aureo sæculo fundata nisi roma in Latio & Ethruria
 posita? Plinius enī lib. iiii. ait. Saturnia inquit est ubi nūc
 Roma. Antipolis uero ubi Ianiculū in parte Romæ:
 Habet enim sancta Vrbs limina apostolorum Petri &
 Pauli & terram sacro martyrum cruore purpuream &
 alia loca deuotissima cum indulgentiis & reliquiis san
 ctorum & sanctarum dei de quibus in sequenti libro
 nonnulla dicam. secundoq̄ finem imponam.

Bartholomeus Cyniscus Francisco Albertino:

Qui cupis euersam iam per tot secula romam

Princiuam in faciem cernere/nostra legas.

His nanq̄ inspicies fora cuncta: Theatra: Cloacas:

Aelogyæ: Eurypos: Balnea: Tempia: Vias.

Quicquid, quale, & ubi septem sub regibus/& quid

Induperatorum tempore:& ante fuit.

Hæc mælius nemo est qui concinauerit unq̄ /

Quæ uatum mille uix monumenta canunt.

Bart. prædicti Tetrasticon.

Libet impavidus domini subiturus amici

Iudicium / hic musas / hic heliconæ colit.

Non est quod timeas si tu laudaris ab illos

Spernere tunc ronchos inuidiamq̄ potes.

De noua Vrbe.

Yxtus Quartus summus & maximus Pontifex cepit Urbem instaurare. Primus enī obscuras porticus destruxit: ac uias & plateas uerbis dilatauit / & lateritio opere strauit / ecclesiâsq̄ multas dirutas a fundamentis in pristinâ formam redegit. Successores uero ipsum imitari cognati sunt. Postremo sanctitas tua & syxtū ipsum cæterosq̄ breui tēporis spatio superauit / opera enim ipsa dilucide ueritatē rei demōstrant: ut noua urbs merito appellari possit. Multum tamē differt ab illa prima antiquitate. Nā quanta Roma fuit, ipsa ruina docet. Pōpo. latus lib. ii. Ro. hy. scribit. Badulā, qui & Totila flagellum dei appellatur, post euersam italiâ Urbem ipsam solo adequasse: dicit enim Gotthi ducē Totila Urbē romā proditione Isaurici militis. xvi. Kl. Ian. Porta celimōtana ingressi imperio potiti sunt / nec eo contētij, bona diripiunt. Moenia bona ex parte solo æquant / domos aliquot igni absument / incolas omnes cuiusq̄ gradus atq̄ ordinis rex potissimū Totila ab Vrbe abire præcepit / ducturus alio in loco coloniâ. Multitudo omnis in propinquas Vrē

Q

bes se recepit / sine habitatoribus urbis relicta est / man-
 sitq; in ea solitudine amplius .xl. diebus. Hæc sunt tua
 monimēta parens romule / hæc est illa æterna Vrbis ter-
 rarū dea / gentiūq; Roma / cui par est nihil / & nihil secū-
 dum / quæ undiq; uicto pene òbe ab uestros triūphos
 recepit / cuius imperiū occidentis oceano & trans tygris
 tanis regnis terminatū. tu ne illa Roma / ad quam tot
 sunt sub coelo gētes / cōuenire ius erat? Tu ne illa / quæ
 innumerabiles colonias emisisti? Sed iā civili irestinocq;
 hodie eo lapsa es: ut honorificētiōr habereris: si nomen
 tuū tantūmodo extaret. Scribit præterea incendium in
 Vrbe surgentibus flāmis diebus .xiiii. emicuisse. sed nō
 omnia ædificia incineres iuisse. Verūtāmētres regiones
 Portam. s. Capenā / Piscinā pub. & Auentinum ipsam
 adeo consumpsisse / ut neq; tunc / neq; postea restitui pos-
 terit / scribit præterea. Hoc in loco digredi nō ineptū putes
 mus / ut scilicet ostēdamus ep̄m ro. caput catholice fi-
 dei semper fuisse. Roma ipsa terrarū dea & gentiū res-
 gina potēte uidetur dei sedes & imperii generis huma-
 ni / sed ubi noua roma præsentibus Aug. lacertos extul-
 lit absentia principū nostra Roma paululū imminuta
 utraq; tamē Vrbe principatū sibi uendicante & quæ se-
 quuntur. De origine Urbis & nomine satis ab Igino &
 Fabio pictore & Beroso dictū est & perpulchre ab Io.
 An. Viterb. uito clariss. Fabius pictor ait. Denominare
 enī aut imponere gēribus & locis noua nominantantū
 regiā ductiq; ius est. Suscepto igitur italus italiæ iperio-
 tum filiā suā Romā nomine. Siculis & ab originibus
 in latio præfecit. Quæ relicta capena mediū palatinū

tenuit/ & in uertice ubi hæret exquilio Romã oppidũ
 lum cõdit quod Valẽtiam sonat. post eius obitum ob
 plaudes neglectũ oppidũ fuit usq; ad aduentũ Aucan
 dri/ quicum oppido simul restituit nomẽ. Quæ quidẽ
 Vrbs Syxti & tuæ sanctitatis tẽpore instaurata & in no
 uam formã redacta est/ & quotidie diuersis in locis æd
 ificiis amplissimis exornatur.

De nonnullis ecclesiis & capellis.

¶ E primaria basilica lateranensi menciónẽ non faciãt
 in stationũ opusculo satis dictũ est ac etiam in pa
 latio Cõstantini in laterano: tamẽ pater beatissime ite
 rum atq; iterũ prædictã basilicam cũ baptisterio appẽ
 ditio pene collabente sanctitatuæ plurimum commẽ
 do antequã corruat. Basilica diui Petri aposto. principis
 in Vaticano beato Siluestro Pa. eiusdẽ nois primo fuit
 quæ centum marmoreis est substantata columnis: quã
 quidem nunc tua beatitudo amplificat: excedit enim ad
 mirationem & magnificentiam Græciæ in edificatione
 Templi Aepheliæ Diane ducentis uiginti annis factum
 a tota Asia. Templi enim longitudo. cccxv. pedum: la
 titudo uero. cxxx. Columnar. cxxvii. a singulis regibus fa
 ctæ. lx. pedum altitudine ex his. xxxvi. cæliatæ teste Plin
 io lib. xxxvi. Nichil mirandum est Beatissime pater. Nã
 templum cathedralis ecclesiæ sanctæ Mariæ floris nun
 cupatũ ciuitatis nostræ Florẽtiæ e septis quadratisq;
 lapidibus constructum cum nonnullis capellis emulsi
 uo adornatis marmoribus diuersorum colorum totũ
 incrustatum excedit prædictæ Dianæ Templum. Lati
 tudo enim ipsius est ped. ccciiii. in parte crucis: corporis

DE NONNVLIS

uero cxlviii. Longitudo totius ecclesiæ ped. ccccc. Altitudo uero cxi. Altitudo autem marmoreæ testitudinis in medio positæ ped. ccciiii. Turris uero campanarū marmorea uariis statuis exornata ped. cclxxx. omitto pavementum marmoreum inceptum & sepulchra pulcherrima ipsius templi celeberrimi: quæ omnia deo dante sanctitas tua uult luperare in supradicta basilica quod præclarum & admirabile opus iam ad sydera tēdit fabricæ cui sanctitas tua Fatū s. R. E. Car. tit. s. Sabiæ instituit. Omitto turrim campanarum: quā tua beatitudo pluribus laminis exornauit. Basilica diuæ Mariæ maioris a diuersis pontificibus ampliata quam fundauit Ioannes patricius Romanus tempore Liberii PP. quam postea Sixtus tertius ampliauit & musiuo exornauit ut in stationum opusculo dixi. Alexāder uero sextus laquearia aurea posuit/supra quæ hoc anno tua beatitudo tectū cum trabeis instaurauit: omitto organum & turrim pulcherrimam campanarum/quam tua beatitudo plumbea teea & aurata pila cum cruce exornauit Ecclesia S. Laurentii extra muros quam nuper reuerēdissimus oliuerius Carrapha Car. Neapolita. exornauit & laquearia aurea uariis picturis adornata restituit. De aliis ecclesiis principalibus & antiquis satis in opusculo stationū dixi. Ecclesia s. Crucis in hier. in nonnullis locis cū pulcherrima capella emusiuo a reuerendissimo Bernardino hispano ti. car. instaurata est cum imagine prædicti uiri doctissimi ac sacrarū ceremoniarum eruditū. Ecclesia s. Mariæ de populo a Sixto iiii. fuit ab ipsis fundamentis cum clauistro instaurata/quam hoc anno tua sanctis

ECCLESII ET CAPELLIS LXIII

tas non degenerans a patris Sixto ampliavit pulcherrimisq; picturis & sepulchris cum nouis capellis & cœmiterio Iulio exornauit ut dicam inferius de capellis.

Ecclesia s. Mariæ de pace a Sixto iiii. fundata postea uero ab Oliuero Carrapha car. Neapolitano exornata.

Ecclesia s. Mariæ in domnica uulgo in nauicula antiqua & deuota/quam nuper reuerendissimus Ioannes medicus Florentinus primarius Diaconus Car. S. R. E. t. collapsam in pristinam formam restituit, De præclarissima familia medicorum satis in stationibus dixi: quæ quædem in locis piis omnes alias familias nostri temporis superauit ut opera ipsa non solum in Italia multis in locis apparent sed in ipsis ecclesiis & locis terræ sanctæ uisuntur in laudem prædictæ nobilissimæ familiæ auctores multi præclarissimi diuersa opuscula publicauerunt.

Ecclesia sanctæ Mariæ de Loreta urbis & ecclesia s. Ruchi ex helemolinis pub. fundatæ sunt tempore tuæ san.

Ecclesia s. Mariæ de anima apud ecclesiam pacis a natione almanorum instauratur & amplificatur. Ecclesia indiuiduæ Trinitatis in colle hortulorum a rege Francorum incepta & a reuerendissimo Guliermo Maclois uienese presbytero car. & episcopo prænest. exornata / quæ lapides maioris capellæ ex gallia ad urbem propriis sumptibus transferre iussit. Ecclesia sancti saluatoris cū ecclesia s. Lodouici ibidem contigua fundata est a natione gallicorū, Ecclesia s. Barbaræ per pulchra cōstrueta est a natione Anglicorū. Ecclesia s. lo. bap. cū fraternitate florēt. ab ipsis florēt. cōstrueta, Est & alia ecclesia s. lo. ba. de mīa cū hospitale in qua sepeliuntur corpora quæ poenam capitalem

merentur a Natione Florentinorū fundata apud Velas
brū. Ecclesia s. Petri in mōte aureo siue Ianiculo perpul
chra a fundamētis restituta a regia hy/panioꝝ. Ecclesia
s. Iacobi i circo flāmineo a natione hy/panoꝝ diuio offi
cio solēniter quottidie ueneratur maxima cū reuerētia:
Ecclesia s. Stephani in Celio mōte & alia ecclesia sancti
Theodosi marty. apud palatiū maius a Nicolao Papa
y. instaurata. Ecclesia s. Saluatoris de pede montis in
trans Tyberī cū alia ecclesia s. Iōā nis sancti Colmæ &
Dam. cum monasterio & s. Stephani in colūnis ripæ
cū alia ecclesia p̄pinqua ad radices Auentini. Et ecclesia
sanctorū Quirici & Iulietæ cum ecclesia sancti Vitalis
mar. & s. Susannæ & Viti & Modestimar. Et ecclesia s̄
ctorū mar. Nerei & Achilei cū ecclesia sancti Stephani
in Vaticano cū nōnullis capellis quæ omnes collapsæ a
fundamentis syxtus iii. anno Iubilei restituit. Omisit
extra Urbē ecclesiam s. Pācratii cū aliis multis/ quibus
addidit reliquias & indulgentias. Ecclesia s. xii. Aposto
lorum cū porticu & uestibulo instaurata fuit a tua bea
titudine/ ut apparet in epithaphio marmoreo cū his lit
teris s. SEDENTE Syxto iii. Pont. max. Iul. Car. s.
Petri ad Vinc. nepos hanc basilicā pene collabentē res
stituit. Ecclesia s. Petri ad Vinc. cū habitationibus fratrū
a tua beatitudine maxima impēla instaurata est. Eccle
sia sancti Blasii de pannelta apud Iuliani palatiū a funda
mētis incepta est a tua beatitudine/ cui quidē gratiā
cōcedat dñs sp̄nitā uidere. Ecclesia s. Laurētii in Dama
so adamaso PP. cōstructa: quam postea collapsam Ra
phael Riarius Reue. Car. tit. s. Georgii a fundamētis re

ECCLESIIIS ET CAPELLIS LXIII

situit. Ecclesia sanctorum Sergii & Bacchi instaurata fuit
 a reuerendissimo Gabrieli Card. Agriensi. Ecclesia san-
 ctorum Petri & Marcellini a reuerē. Philippo Car. Ceno-
 man. collapsa in pristinā formā restituta est. Ecclesia s.
 Marci ab ipso Marco PP. fundata postea a Paulo ii. in-
 staurata postremo uero a reuerēd. Car. de Grimmanis
 exornata. Ecclesia s. Augustini cū habitatiōibus fratrum
 cōstructa fuit āno christi M. cccc. lxxii. a reuerēdissimo
 Guliermo de Estouteuilla episcopo Ostiensi Car. Ro-
 thomagen. & S. R. E. Camerario. Ecclesia s. Anastasie
 deuotissima / quā collabētem partim uero dirutam reue-
 rēdissimus robertus Vir. doctissimus eiusdē tē. presby-
 teri Car. Nanteū. in pristinā formā restituit āpliauitq;
 Sunt & aliæ multæ ecclesie instauratæ de quibus ne sim
 prolixus mentionē nō faciam. Capella Nicolai v. & alia
 secreta Eugenii iii. quas frater Io. flor. ord. præd. perpul-
 chre depinxit in palatio apostolico sunt a tua beatitudi-
 ne picturis & marmoribus ac porta pulcherrima exor-
 natæ. Capella PP. Sixti iii. in palatio apostolico perpul-
 chra in q̄ sunt picturæ noui & ueteris testamenti cū pō-
 tificibus sanctis / manu & arte mirabili nobiliū pictorū
 concertantiū uidelicet Petri de castro plebis / & Alexan-
 dri & Dominici & Cosmæ atq; Philippi floren: quā tua
 beatitudo ferreis catenis muniuit: ac superiorē partem
 testudine pulcherrimis picturis & auro exornauit opus
 præclarū Michaelis Archangeli floren: statuarie artis
 & picturæ præclarissimi. Omitto sacrarū locū ab Inno-
 centio vii. fundatum ampliatum uero a tua beatitudi-
 ne in quo sunt ad honorē dei & ornatū pōsitæ capellæ

paratheta gemis & auro cum unionibus contexta: sunt & uasa multa aurea & argentea cum pulcherrimis candelas
 bris deauratis: quae omnia tua sanctitas donauit. Sunt ibi per
 cerea reliqua & cruces & calices & alia ornamenta a Pau
 lo Syxto & Innocentio/ atque Alexandro Pontificibus in
 stituta. Omitto pluuiale ditissimum/ quae magnus presby
 ter Ioannes Indianus dono misit Syxto Pont. Max.
 Omitto regnum trium coronatum preciosis margaritis a dis
 uersis pontificibus exornatum. Omitto praeterea aliud re
 gnum ditissimum idest infulam pontificalem cum aliis orna
 mentis/ & indumentis pont. a tua beatitudine. Quid dico
 cam de xii. Apostolis argenteis deauratis a tua beatitudinis
 ne largitis Plura/ praedictos omnes Pontifices quas san
 ctitas superauit. In ecclesia s. Petri est capella cum choro
 & pulcherrimis porphir. spolia thermarum Domiani
 quae uocatur Syxti capella: in qua est sepulchrum aeneum
 Syxti iiii. quae omnia tua sanctitas in minoribus constitu
 ta benemerenti patrio posuit: ut dicam in Epythaphiorum
 opusculo. Est & alia capella parua sed pulchra in eccles
 sia sancti Petri ad uincula cum ferreis cathenis beati Pe
 tri apostoli/ tua beatitudo aeneis intrinsicis & extrinse
 cis sculptis exornauit tabernaculis. In ecclesia sanctorum
 xii. apostolorum est capella maior pulcherrime depicta cum
 tabernaculo marmoreo iiii. porphireis columnis sustentata
 cum alio tabernaculo marmoreo corporis Christi &
 apostolorum Philippi & Iacobi simulachris cum sepulchro
 Raphaelis germano/ quae omnia posuit tua beatitudo an
 no salutis Christianae M. cccc. lxxvii. ut apertius dicam
 in epytha. Omitto marmoream aulam iter antiquas ruinas

reperitā/quā super portā ecclesie. S. tua collocauit. In ecclesia. s. Marie de populo sunt multæ capellæ uariis picturis & marmoribus exornatæ maiorē uero capellam tua beatitudo fundauit/ ac uariis picturis exornauit manu Bernardini Perusini in qua sunt sepulchra pulcherrima ut dicam inferius de sepulchris. Omitto coronationem Virginis argenteā cum angelis pondo lib. cl. quam tua sanctitas dictæ capellæ donauit cum aliis muneribus. In Basilica. s. Petri in Vatic. est tabernaculū marmoreū. iiii. porphireis suffultum colūnis: in quo sunt. xii. Apostoli sculpti eū passione martyrii apostologæ Petri & Pauli manu Mathæi pullari flo. sculptoris præclaris, qn̄ d quidē opus mirandū Sixtus. iiii. restituit auroq; exornauit. In Basilica. s. Marie maioris in capella maiori est pulcherrimum tabernaculū marmoreū manu Minii florenti. impensa uero Reueren. Gulfermi de Estouteuilla Camera rio. In ecclesia. s. Laurentii in Damaso est tabernaculū & capella sacratiss. Corporis Xpi uariis marmoribus & picturis/quod opus societas eius cum dñā Theresia Hyspana fundauit. In ecclesia. s. Mariæ super mineruā est capella in honorē. Vir. Mariæ & beati Thomæ de Aquino constructa ac dotata a Reueren. Oliuero Caraphæ Cardi. Neapo. ep̄s Hostien. quā Philippus alterius Philippi de Lippis pictor excellentiss. Flo. mira arte depinxit ut opa eius Flo. in tēplo diue Ma. Nouellæ demonstrāt. Est & alia capella de Tornabonis Flo. depicta a Domino Girlandario Florē, ut opera eius Flo. in templo trinitatis & Mariæ nouellæ demonstrat. Est tibi alia capella Vir. depicta a fratre Ioā. Flo. Sunt in Vrbe aliæ multæ

DE PALACIIS

capellæ ornatissimæ: ut ē in ecclesiâ. S. Mariæ de ara cœli & de pace & sancti Petri in mōte aureo & .s. Marci & Honorii & aliarum ecclesiarum.

¶ De palaciis Pontificum.

Palacium Lateraneū, a veteribus Pont. instauratum est / in quo nōnullæ antiquitates Ro, ap̄parent. Palacium apostolicū. S. Petri in Varicano instauratū fuit a Nicolao. iii. Ursino, deinde a Nicol. y. & Eugenio. iiii. Postea uero a Paulo pio. ii. & a Sixto. iiii. Qui artium & bibliothecas & capellā extruxit, ac ut dicam a fundamētis ipsis totum restituit. Deinde uero ab Inno. & Alexandro ampliātū est. Postremo uero quantum a tua beatitudine ampliātū & instauratū sit res ipsa est in promptu Plus enim tua. S. hucusq̄ fecit quā omnes alii prædicti per annos centū non fecerunt in quo sunt portæ uariis marmoribus cū statuis adornatæ a tua beatitudine. Sunt præterea aulæ & Camerae adornatæ uariis picturis ab excellent. pictoribus concertantibus hoc anno instauratæ. Præterea faciles ascensus ad cōmoditatem ædium palatinarū cottile opus ex laterculis & lapide Tyburthino: ut ad summitatē usq̄ tecti facile possit equitari. Omitto laquearia pulcherrima auro & picturis exornata in ipsis aulis uariis marmoribus & porphireis lapidibus stratis. Palacium sancte Mariæ maioris a Nicolao. y. inchoatū opus sumptuosiss. & imperfectum quod quidem prout erat tua beatitudo exornauit ac portis ac ualuis & fenestris & aliis necessariis rebus muniuit ecclesiāq̄ ipsam imagine argentea Virginis exornauit tectumq̄ super laquearia instaurauit. Palaciū sancto. xii.

apostolorum a Martino quinto. Colū. inchoatum quod
quidē postea tua beatitudo a fundamentis sumptuosissi-
mo ædificio restituit ac statuis uariisq; picturis & mar-
moribus exornauit una cum ecclesia ibidē inclusa: quod
quidem R. F. Sotherinus flor. uult perficere. Palacium
sancti Marci a Paulo. ii. inchoatum. postea uero a Lau-
rentio Cibo Car. beneuentano exornatū. postremo ue-
ro a Reue. d. Grimano cum ecclesia exornatum est.

Palaciū sancte Sabinæ in quo Honorius. iii. & alter. iiii.
Eugenius. ii. Pontifices habitauerunt & antiquū ac deuot-
um: quod quidē Reue. Car. montis regalis instaurauit
postea uero a Fatio sanctor. Viterb. eiusdem tit. Cardi-
cum Viridario in nōnullis locis instauratū in quo loco
erant ædes sabinæ Ro. Palatiū conseruatorum & senato-
ris Urbis in monte Tarpeio ampliātū est a diuersis Pō-
tificibus, a Bonifacio. ix. Martino. y. Sixto quarto: & In-
nocentio. yiii. multisq; in locis tempore tuæ sancti. pul-
cherrimis picturis exornatum. In quo sunt monumenta
q̄ plura Ro. S. statua Herculis ænea cū hac inscriptione:
SYXTO. IIII. Pont. Max. Regnante. Aeneum Her-
culis simulachrum aurea mala secundū uiuente Tropeū
sinistra gerentis in ruinis Herculis Viēt. fori boar. effo-
sum conseruatores in monumentū glorie romane hęc
locandum curarunt.

Est ibi caput Colossi fracti cum hac inscriptione.

Tempore Innocentii Pont. Max. yiii.

Caput ex colosso Cūmodi Ant. Aug. Alt. tricentum cu-
bitum inter ruinas templi pacis in multa frustra reperto
conspicundū conseruatores Urbis ro. hęc iusser. Pala-

DE DOMIBVS

tium nouū Iulianū cum ecclesia sancti Blasii de pānetta
 ibidem inclusa habet turre & loca fortissima pro cōmo
 ditate & utilitate pub, quod quidem præclarum opus a
 fundamētis ipsis tua sanctitas extruxit cum ampla & res
 cta uia noua: Omitto aliud palacium apud ecclesiam san
 cti Petri ad Vincula nuper inceptum a tua beatitudine,
 Sūt & alia multa ædificia diuersis in locis Urbis a Syx
 to & tua sanctitate cōstructa: quæ ad utilitatē pub & or
 natū urbis pertinet, ut alias deo dante copiosius scribā.

De domibus Cardinaliū

Omnes Reuerē, Car, sancti Georgii cum sta
 d tuis ac picturis columnis & multis marmoris
 bus suffulta cum ecclesia ibidem inclusa est per
 pulchra: quā reuerē, Raph, riarius saonēsis S, R, E,
 Camerarius a fundamentis erexit, Domus Vrsinorum
 propinqua cum orologio campi Flo, quā eximius Frā
 ciscus Venetus Vicecancell, fundauit/postea uero a reue
 reñ, Petro rhegino siculo præbitero Cardi, intus & ex
 tra uariis exornata est statuis atq; picturis, Domus reue
 reñ, Francisci Piccolomini cardi, senensis non longe est
 a prædicta in qua erant statuæ gratiæ positæ, Domus
 cancellariæ/quā Rhodericus Borgia Vicecancellarius re
 parauit, Galeottus uero nepos tuæ sanctitatis Vicecan,
 multis in locis ampliauit ac statuis marmoreis ac pulcher
 rimis picturis exornauit, Domus sancti laurentii in lucis
 na apud arcum domitiani a pluribus Catd, ampliata, s,
 a Ioanne morinensi & a Philippo Calandrino sūmo pe
 nitentiario: postremo uero a ioāne Bap, Cibo & a Geors
 gio Vlisboneñ patria portugall, Cardinalibus/ cui qui

dem Fatus Card, sanctæ sabinæ nōnulla pro cōmodi-
tate addidit prout eius insignia indicant, Domus sancti
marcelli fuit cōstructa a reue, ioāni, Veneto epō Port,
cardi, ti, s, Angeli, Domus sanctæ mariæ in uia lata a re
uerendiss, Gabrielle Agrieli Card, ti, s, Sergii & Bacchi
fundata fuit, Postremo uero a reueren, Fatio de sancto
riis Viterben card, titu, sanctæ sabinæ sumptuosiss, ædi-
ficiis ampliata cū atrio & porticu & capellis & Aula pul-
cherrima depicta. Omitto Viridaria/in quibus sunt uas-
sa marmorea sculpta cum sacrificiis & raptu Sabinarū,
Omitto aquarū conseruationem subterraneā, & came-
ras uariis picturis & statuis exornatis ut eius isigna pal-
mæ indicant. Domus Card. Colu, nen, apud ecclesiā
sanctoz. xii. apostoz quam Io. ii, Diae. Cardi. Colū.
pluribus in locis instaurauit. Domus fr̄acisci Portii nō
longe a predicta: quā Reueren. Petrus fuscharus Card,
amplauit. Domus reueren, oliuetii Carraphæ in quiria
nali solati gratia cōstructa est ab eodem Reue, oliuetio
Card, Neapo. cum uinea & hortulo & aliis locis mul-
tis picturis & epitha. exornatis cum epigram. multis.
Domus reue. Ioan. Stephani Ferr, Pedemontani Car.
Bononien, apud equos marmoreos cū hortulo & pul-
cherrimis habitationibus. non longe a qua est uinea dñi
Vlixis de Fano cū domo pulcherrima/in quo loco est
fossa fuere multa marmora cum statuis/e/quibus unā
habet in ædibus suis fractā Cupidinis uero dormientis
miro artificio sculpta est in palatio Mantuæ. Domus
cum uinea & plurimis hortulis apud ecclesiā. s. Aga-
thæ reue. Federici Diae. Car, s, Seuerini/in qua sunt Vi

DE DOMIBVS

ridaria perpulchra non longe a qua est uinea noua reuerē
 Cardi, de medicis flor. Domus Antoniotti Ianuensis
 epi prænest. & Card. S. R. E. tit. s. Prædis apud eccie
 siam tituli prædicti quã quidem reuerē, Gabriel de fano
 eiusdem tituli præbyteri card, ampliavit. Domus san
 cti Antoni abb, non longe a prædicta quã Reuerē. Fa
 tius ti. s. Sabinæ collabentē restituit cum ecclesia sancti
 Andree poenitus destituta ac pavementū cum tecto re
 nouauit & alia q̄ plura cum hospitali/ & horreis addidit
 in augmentū & ornatū dictæ ecclesiæ. Domus reuerē,
 Ioānis de medicis flor. primi diacon. card. est apud Ale
 xandrinæ & Neronianæ Thermas non lōge ab eccles
 sia sancti Eustachii: in qua sunt nouellæ portæ marmo
 reæ mixtæ eum pulcherrima Bibliotheca statuis & pi
 cturis exornata. Domus sancti Augustini a reuerēdis.
 dominico Card. Firmiano tit. sanctæ crucis fuit cōstru
 cta quã postea reue. francis. Cusentinus card. exornauit.
 Domus s. Apollinaris ædificata fuit a reueren. Gulier
 mo de estouteuilla Car, Rothomacēñ, postea uero ab
 Hierony, R. sabino: & a Leonardo Agen, card, exor
 nata. Domus cum turri de Flisco apud puteū album: q̄
 Urbanus Lauaniæ comes fūdauit: postremo uero a Ni
 colao Lauaniæ comitæ Car. de Flisco ampliata est ac ua
 riis picturis decorata. Domus reueren. Iuliani de Ceseri
 nis diaconi Card. cum speciosa porta exornata: quã Iuli
 anus eiusdē domus diacon. Card. patruus fundauit: in qua
 sunt statuæ Ro. super portam uero uisuntur insignia re
 uera cum his carminibus litteris aureis.
 Iulius auratas reuirementi tu robore glandes

Pollicitus pacem iuracq; remq; dabit:
 Domus reuerendiss. lo. Iacobi apud tinctam Tyberis.
 Domus farnesia ab Alexandro reuerendiss, de farnesio
 tit. sancti Eustachii amplificata est atq; exornata.
 Domus sanctæ Mariæ trans Tyberinæ: quâ reueren,
 Marcus saoneñ. doctis. uir eiusdem tit. Cardi. cū horto
 & aliis habitatōibus instaurauit. Domus s. crucis apud
 plateā iudeoz; site uisuntur cū monumentis priscoz; ro.
 Domus reue. card, Sabelli ro. non longe ab ecclesia san
 cti Nicolai in carcere in qua sunt duo sepulchra marmo
 rea cum statuis sculpta & Herculis erumnæ ibidē uisun
 tur, Sub ædibus p̄dictis est Theatrum marcelli dorico
 Ionicoq; more pulcherrime constructū prout existunt
 uestigia. Domus laurentii manilii in platea iudeoz; uar
 riis ep̄itaphiis & picturis Ro. exornata, Domus bufa
 lorum non lōge a columna antonina, Domus Hieros
 nymi de picis apud ecclesiam sancti laurentii in damaso
 nōnullis picturis exornata: atriu cuius lapidibus tyburt.
 & marmoribus adornatū est, Domus de ualle & saxo
 lis atq; butii & maphis nouæ sūt uariis picturis & sta
 tuis adornatæ, Est & domus ep̄i. N. apud turrin argē
 tinam cum scala pulcherrima apud quâ reue, Iulianus
 ii. de Cæsarinis diaco, card, sancti Angeli porticum pul
 cherrimā cum columna præciosa construxit. Domus
 Ursinorum in monte iordano & aliis locis positæ, Do
 mus Bernardini de monte falco in Aghonis platea cū
 puteo pulcherrimo. Domus mellinoz; est apud eccle
 siam sanctæ Mariæ de ania. Domus ciuium ro. de sanc
 ta cruce cū pulcherrimis statuis, Domus lo, de mon

DE HOSPITALIBVS

te mirabili epi Valsion. apud ecclesiam sancti Augustini.
 Domus cum uinea apud portā septi. august. de Chigis
 Senēss. Domus Hadriani ab ipso Hadriano card. fun-
 data, Domus de sinario: quā Carolus card. construxit
 Domus de soterrinis á reuerē. francisco flor. card. Vul-
 terano cōstructa. Domus pulcherrima sancti Clemen-
 tis a reuerē. dominico cōstructa: in qua sunt infra scripta
 carmina in lapide pario sculpta,

Stet domus hæc donec fluctus formica marinos
 Ebibat: & totum testudo perambulet orbem.

Quā postea reue. francis. de rio card. papieñ. exornauit.
 Domus in platea. s. Pet. a R. Marco Veneto cōstructa.
 Sunt & aliæ multæ domus in urbe: de quibus breuitatis
 causa taceo. Nullam facio mentiōem de Turribus: una
 quæq. n. domus reueren. Cardinalium turres habet.
 Est Turris subūra in Subūra: quæ corrupto uocabulo
 appellatur turris secura pro subūra:

De hospitalibus

Ospitale, s. Spūs in saxia ædificatū fuit ab In-
 nocentio. iiii. postea uero á fundamentis cum
 ecclesia opere sumptuoso instauratū fuit a Six-
 to. iiii. Pont. max. in quo Carolā reginam Cypriam re-
 cepit qua munera multa cum sanctis reliqis accepit ut
 dixi in stationū & Epythaphioꝝ opusculo. & dicitur in
 saxia á uico saxonū: qui saxōes tēpore Hadriani. I. Pōti-
 ficis in dicto loco ob urbis & ecclesiæ defensionē recepti
 fuere. Est & hospitale digniss. s. saluatoris in Lat. Est &
 hospitale. s. Saluatoris & Mariæ de consolatione apud
 capitoliū ex helemosinis cōstructū cum hospitale Ianu

ensum a camera aplice ampliātū, Omitto hospitale Al
manorū Anglicorū & galloꝝ/ atq; Hispanorū/ florenti
norūq; & aliarum nationū: Tamen pater beautū, nullū
ex prædictis inuenio/nt est illud. s. Mariæ nouæ de flo
rentia ab Eugenio. iiii. cōmendatum/ ecclesiā cuius con
secrauit/ in quo loco ad minus sunt. ccc. infirmi/ totidēq;
mulieres in hospitali coniūcto cū omnibus medicorum
subuentionibus. Omitto hospitale præclarum. s. Mariæ
de misericordia a Pio. iiii. maxime cōmendatum. Omit
to præterea hospitale. s. Saluatoris de cōgregatione pres
byterorū: ac sancti Io. Bab. de Bonifacio & alia quæ qui
dem omnia sunt nu. xxxviii.

De bibliothecis nouæ Urbis.

In palacio apostolico in uaticano est illa p̄ela
bra biblioteca a Syxto. iiii. cōstructa cum eius
imaginae/ ac pulcherrimis picturis exornata
cum his carminibus:

Templa domum expositis: uicos fora mœnia pontes

Virgineam Triuii quod repararis aquam,

Prisca licet nautis statuas dare cōmoda portus

Et Vaticanum cingere Syxte iugum,

Plus tamen urbs debet/ nam quæ squallore latebat

Cernitur in celebri bibliotheca loco,

Sunt picturae doctoz & alia carmina ut dicā in opusculi

lo epitaphi, Est & alia biblioteca apud p̄dictam/ quæ

græca dicitur ab eodē Syxto cōstructa cum camera cus

todū. Est & tertia biblioteca pulcherrima/ in qua sunt

rodices auro/ & argento sericinisq; tegminibus exornati

a prædicto syxto constructa: in quo loco Vergilii opera

uidi litteris maiusculis cōscripta. Omitto strumēta geo-
 metriæ & astronomiæ & alia quæ in liberalibus discipli-
 nis pertinent auro & argēto picturis exornata. Est præ-
 terea biblioteca noua secreta ppulchra (ut ita dicam) Pe-
 silis Iulia: quam tua beatitudo constrinxit (signisq; plane-
 tarum & coeloz; exornauit/additis aulis & cameris orna-
 tiff, atq; de ambulatoriis auro/& picturis ac statuis exo-
 natis nō longe a capella syxtea. Omitto bibliothecam
 sancti Pet. a diuersis pōt. cōstructa a tua beati. exornata.
 In ecclesia sanctor; .xii, apostolor; & s. Petri aduincula
 sunt bibliothecæ a tua beatitudine cōstructæ atq; picturis
 exornatæ. Præterea sunt in Vrbe aliæ multæ bibliothecæ
 antiquæ/ut aparet in ecclesia s. Mariæ ara coeli & miner-
 uæ & sancti Augustini & Sabinæ & aliorum locorum.
 Est præterea in ædibus Reueren, Ioā. de medicis flor.
 primarii diaco. Cardinal. biblioteca pulcherrima codices
 cuius magnificus Laurētius pater eius ex græcia nōnul-
 los per Angelum Politianum trāssatate ac multos flo-
 rent. transcribere fecit: in qua sunt nōnullæ statuæ mar-
 moreæ cum satyro pulcherrimo. Sunt ibi præterea ope-
 ra multorum philosoph; & poetarum/oratorūq;. Omitto
 opuscula infinita diuersorum auctorum in laudē præ-
 stantissimi Cosmi de Medicis (qui Venetiis Bibliothecā
 pulcherrimam construxit in ecclesia sancti Georgii. Vi-
 di præterea nonnulla opuscula in laudem Petri & Lau-
 rentii de medicis quæ omnia Guerrinus uir doctiss, mi-
 hi ostendit. Sunt præterea opera multa super Platonem
 a Marsilio Ficino floren, Extant & opera Baptistæ Le-
 onis de albertis floren. exquisitissimæ doctrinæ: qui lib,

X. de architectura cōposuit: quos Bernardus eius frater doctiss. uir emendauit/ ac Laurentio medici (ut erat uoluntas auctoris) præsentaui cum aliis opusculis: q̄ omnia noster Romulus aretinus efflagitauit ut imprimerentur: & accepta copia illius architecturæ lib., Sigismundo uiro doct. & secretario Sanctitatis tuæ donauit. in q̄ biblioteca pro cōmodo suo quisq; studere potest non obstante præsentia Reuerē. Car. uiri doctissimi græcarum latinarūq; litterarum & musicæ peritissimo. Lilius enim Vicentius ait, Diuoq; Laurentio basilica ornatissima eximio opere/ ac magno impendio a deuotiss. Cosmo medico constructa cum biblioteca/ qui & celebrari monasterium beati Marci euangelistæ ord. s. Dominici a solo ædificauit cū pulcherrima biblioteca latina & græca atq; Hebræa: aliudq; apud Fesulas canonicorū Regu. ubi bibliothecis adeo pulcherrimis & librorum copia refertis. ut omnes superarent. quas suo tempore habuit italia.

De castro sancti Angeli.

Castrum sancti Angeli: ut supra diximus in mole Hadriana ab ipso. Helio hadriano Imperato. constructum fuit. molesq; Hadriani dicebatur. postea uero turris Crescentii. Postremo autem castrum sancti angeli propter apparitiōem Angeli tempore Gregorii. PP. ob quā causam est ibi capella cū picturis miraculis dedicata ut in statiōibus dixi. & a Bonifacio. ix. cepta munitis: deinde Alexan. vi. postremo uero a tua beatitudine multis in locis istaurata: in qua mole sunt porticus cum Vicidario & fortissimis. turribus in

quo loco pontifices ipsi tuto se defendunt. Sed conqueror de fortuna beatissimæ pater / ob gratiã uero lætor, Sum namq; patre sancto matre uero angelica / nomine q; Francisco a Michael angelo patruo educatus sub tela uero Xanctæ uiduæ natus florēti patria inuidã fortuna mihi erumnas & inopiam tribuit cū seruitute uoluntaria quamuis patientia / duce uirtute / sit uictrix fortunæ (ut tuæ sæpe accidit sanctitati) quã depræcor ut serualũ albertinum respiciat / ac semper defendat.

In dicta mole uidi affixa in die coronationis carmina infrascripta Aurelii sereni Munopol,

Oratol uocis mundi moderatis habenas

Et merito in terris diceris esse deus

Te nemo susperat sancta pietate / fideq;

Religione graui / moribus / atq; probis

Tanta tibi est animi probitas / quod Iulius alter /

Inter pontifices nemo repertus adhuc

Nullus adhuc fuerat tanto iam nomine dignus

Tu solus Iulii diuæ secundus ades.

De Beluidere.

Inter palatium apostolicũ & palatium Innocenti PP. viii, in loco / q; Beluidere dicitur. tua

Struxit ædificium perpetuũ opere sumptuoso uariis lapidibus / & æneis / marmoreisq; statuis exornatũ. Omitto loca pulcherrime depicta / in quibus ciuitates Italiæ celeberrimæ depicte uisuntur, Omitto præterea loca amplissima & amena dorico more constructa cum turribus & balneis / & aquæ ductibus. Sunt ibi nemota ferrarum & auilũ cum Viridariis & hortulis / qbus

DE PORTICIBVS IN SOLXXI

in locis homines solatii causa uagari/ debacchaticq; pos-
sunt. Omitto loca sumptuosissima thermarū more con-
structa: adeo q; equester per latū & altum parietē triplis-
siter ab uno palatio ad aliud facile puenitur maxima pō-
tificum/ cardinaliumq; cōmoditate una cum utilitate &
pulchritudine. Omitto locū pro conclauī designatum a
tua beatitudine & montes ipsos adæquatos/ & uales ad
impletas & alia multa ibidē maximis sumptibus breuiq;
curriculo tēporis constructa quæ qdem omnia aliā Vr-
bem demonstrant. Omitto deniq; latum/ & altum pa-
rietem recto tramite designatum a palatinis ædibus ad
molem usq; Hadriani cum amplificatione Leoninæ ci-
uitatis & alia q̄ multa ibidem designata a tua. S.

De Porticibus.

In Vaticano ē porticus s, Petri duplex/ in pa-
riete unius est nauis fluctuans cum apostolis
emissio depicta ab octo flor. pictore excellē-
tiss. simul cum architectura: ut apparet in præclara turri
marmorea ecclesiæ florentinæ. Opera cuius per Italiam
multis in locis extant: fuitq; a Benedicto. xi. Pont. maxi-
in Auinionem ad pingendū martiæ hystorias accitus in-
genti præcio/ morte interueniente opus omisit. In sepul-
chro marmoreo cuius sunt carmina.

Ille ego sum per quem pictura extincta reuixit

Vt aperte dicam in epitha. opusculo.

In prædicta porticus s, Petri uisuntur carmina iucifa

Quem liquidos pelagi gradientē sternere fluctus

Imperitas fidumq; regis trepidumq; labantem

Herigis: & celebrem reddis uirtutibus alnum

Hoc iubeas rogitante deus contingere portum.
 Apud gradus marmoreos plateæ: sancti Petri est portus pulcherrima a Pio.ii. fundata. Vulgo Benedicto pontificis dicitur: postea uero ab Alexā. postremo aut a tua beatitudine ampliata opus: quidem necessarium oportet enim ceptum principium cum plateæ latitudine adimplere quidem esset opus præclarum. Est porticus claustralis palatina a Syxto fundata. Est porticus s. xii. apostolorum a tua beatitudine fundata. Est porticus sancti Petri ad uincula a tua sanctitate constructa/ in qua depicta fuerunt carmina infra. litteris aureis apud insignia ruerunt.
 Astra palatinis quæ tangit ab ædibus hospes

Hæc primum nata est Iulia quercus humo.

Sunt in Urbæ & aliæ porticus diuersis in locis constructæ

De uis & plateis.

Ia Pontificum notissima/ per quam Pont. ad Lateran. incedit a Syxto. iiii. ampliata/ deinde ab Inno. viii. Postremo a tua beatitudine multis in locis ampliata. Via Iulia noua a ponte Iulio ad Syxti usque pontem: quæ tua beati. inchoauit ad utilitatē totius urbis. Via Alexandrina in ciuitate Leonina ab Alex. vi. inchoata tuæ uero beatitudinis tpe perfecte cum alia uia ppinqua non lōge a porta uiridaria quæ tua s. hoc anno ordinauit. Apud pontem s. Angeli est uia Syxtina cum his carminibus in lapide marmoreo incis,

SYXTI. iiii. Pont. Max. Iussu.

OPT. AC PIIS.

Quam bene Xystina hæc quæ ppter fluminis undas
Auctoris meruit nomen habere sui.

Hæc Mariæ quo templa dedit uia tramite recto
 Fecit ut a Petri sedibus esset iter
 Xyste tuū munus iam nunc Xystina uocati
 Roma potes. minus est condere quam colere.
 Via sancti Celsi a Syxto iustaurata & a tua beatitudine
 ampliata. Via iudeorum cum aliis duobus p̄pinquiis a
 tua sanctitate ampliata. Via sancte Lucie in ponticis ob
 scuris alia ibidē propinqua hoc anno ampliata fuit a tua
 beatitud. Omitto uias multas in campo Martio & apud
 ecclesiam apostolorum & Mariæ super minernam atq̄
 Nicolai & transiberinæ regionis quas quidem sanctitas
 tua dilatauit ac laterito opere strauit.

Sed miror cum tui præcessores beatissimæ pater mini
 me aliquid pro commoditate uiatorum ac etiam curia
 lium uiarum ausi fuerint prosternere uel ampliare Bon
 num esset: ut tua sanctitas cum tot & tanta in urbe fece
 rit itinere ab Urbe ad Bacchanū usq̄ pro utilitate cō
 muni: ut perpetua sit tuæ sanctitatis memoria iter sit tu
 tum prostrata uia nemote in parte delecto curare. Platea
 sancti Petri a Syxto & Pio & tua beatitud., ampliata est
 cum platea sancti Celsi a Mariæ Rotundæ & iudeorum
 & Agonis. Platea sancti Eustachii & Martii campi &
 piscinæ & Laurentii in damaso atq̄ Marcelli & san. xii
 apostolorum a pluribus pontificibus institute ac tempore
 tue. s. lateribus strate facte edditis Cloacis: in platea iu
 deorum uidi lapidem marmoreū cum his litteris sculptis.

IVLII. II. Pont. OPT. Max.

AVSPITIIS.

Jacobus Albertinus & Hieronymus picus Aediles. An

gustia uia ad forum iud, offensi coactis regredi domib.
ampliand. coerauer. idemq; probauerūt anno Xpi, M,
ecccviii. Omitto plateas trastyberinas & alioꝝ locorū
Vrbis/quas omnes tua. S. exornauit amplificauitq;.

De sepulchris memorandis.

N Basilica Lateranensis est sepulchrū æneum
uariis marmoribus exornatum Martini. P. y.
Columpnēsis, non longe a quo est lapis mac-
moreus cum inscriptione reuerē, Alberti de albertis. flo:
car. tit. sanctæ crucis. Anno xpi. Meccclv. cum alio sepul-
chro porphiretico miro artificio sculptum. In ecclesia be-
ati Petri in Vaticano in medio capellæ Syxti est perpul-
chrum æneum sepulchrū uariis statuis exornatū: quod
quidem tua beatitudo patruo syxto summo pont. B. M.
Pos. an. xpi. Mecccxiii. Non lōge a quo est aliud æneū
sepulchrū, quod quidem. Laur. Cibo. car. posuit patruo
Innocentio. Pp. viii. B. M. Omitto sepulchra duo Pii, ii,
& iii, senē. marmorea manu flor. statuis & picturis ex-
ornata, In ecclesia diuæ Mariæ maioris est sepulchrum
Io. Patricii Fundat, ecclesiæ in labro porphiretico cū aliis
sepulchris memorandis, In ecclesia. s. Mariæ de populo
sunt multa sepulchra Cardinalium uariis picturis & sta-
tuis exornata. In maiori uero capella sunt duo sepulchra
marmorea pulcherrima, quæ tua sanctitas Ascanio ma-
riæ Vicecā, & Hieronymo saonēsi card. ben. Mer. pos.
manu Andreae sanuini. flor. excel. statuarii, In ecclesia s.
Mariæ nouæ est sepulchrum marmoreū ad sinistra ma-
ioris capellæ, unionibus exornatū: in quo requiescit cor-
pus Reueren, ac sapientiss, Alemanni de admirariis, florē

tini card. titu. s. Eusebii. Omitto sepulchra ecclesiay mul-
 tarum, ut est in ara cœli & s. Mariæ super minervam &
 August. & s. Pauli & Agnetis uirginis extra urbē. Ta-
 men beatissimi & pater in ciuitate flor. uidi sepulchra mul-
 ta ænea / & marmorea, miro artificio sculpta: de quibus mē-
 tionem faciā mut. S. tuæ aliquātulū delectationis dem,
 ut est in ecclesia diui Laurentii sepulchrū Mang. cosmæ
 de medicis, marmoribus & lapidibus porphireticis exor-
 natum / cum æneis craticulis, & hac inscriptione. s.

DECRETO Publico Pater patriæ.

Non lōge a quo est aliud præclarissimū sepulchrū æneū
 uariis marmoribus porphireticis exornatū / quod qdem
 Laurentius & Iul. de medicis posuerunt patri patruoq;.
 Omitto alia sepulchra medicea ibidem posita uariis mar-
 moribus & picturis exornata. In ecclesia. s. Io. bap. est se-
 pulchrum æneū Io. cossjæ quondā. PP. uariis picturis
 & marmoribus exornatū. In ecclesia. s. crucis sunt mul-
 ta sepulchra marmorea / ut dicam in opusculo epitha.
 Omitto sepulchra Abbatiz & s. Mariæ nouellæ & Tri-
 nitatis, cū lapidibus marmoribus ac porphireticis uariis
 q; picturis exornata. Omitto præterea nōnulla sepulchra /
 e lapide indice constructa, uulgo paragonicæ maximæ exis-
 timationis & pretii auro exornata. In ecclesia. s. Mariæ
 de Carmino est sepulchrū marmoreū statuis & picturis
 exornatū quod qdem. Reuc. Fran. card. Vulterr. & ma-
 gnificus. Pet. de Soterrin. eius frater, primus & ppetuus
 dux & Confalonarius. S. P. Q. F. Viri doctiss. atq; di-
 tist, Thomæ equiti deaurato patri, B. M. posuerunt,
 Omitto sepulchrū excel. maximæ existimationis ad ho-

DE Valuis & Columnis æneis

nōrē. s. Io, gualberti in ecclesia ī diuiduæ trinitatis cōstru:
Omit. sepulc, multa extra urbē ut est ī ecclesia. s. Miniatis
sepulc, marmo, reue, Iac, car, tit, s, Eusta. ut discā in epis
tha. Est & aliud sepulc, marmoribus & pōphireticis lapi
dibus exornatū in ecclesia mōris oliuetja Gulier, de cappo
nibus flo. epō corton. cū capella, & aliis ædificiis cōstruē

De ualuis & columnis æneis.

N Basilica lateranensi stant quattuor ingētes
i colūnæ æneæ / quæ tēpore Titi (ut circūfer)
& Vespasiani ad urbē translatae fuere / aliqui autē credūt
eas fuisse colūnas, quas Virg. ī tertio Geor. li. memorat:
Fulgentes ære columnas sub Aug. principe
Erant & aliæ columnæ multæ in Vrbe.

In baptisterio & sancta scōrū sunt portæ æneæ ut in sta
tiōibus dixi. Omitto portas æreas. s. Adriani & Mariæ
Rotundæ & oratorii. s. Petri in Vaticano & aliogr loco
rum ut in capella. s. Petri ad uincula cū inscriptione syx
ti & Iulii. In Basilica s. Petri est p̄clara porta ænea: quam
Eugen. iiii, fabricate fecit a p̄clariss. Ant. flor. ærario scul
ptore. Tamen pater beatiss. portæ baptisterii diui Io. ba
in ciuitate flo. posita multū a predictis differūt: in qbus
inenarrabili sculpti æris opere noui ac ueteris testamenti
hystoriæ apparent: utrarūq; sculptor fuit laurē. Cionus
flor, statuarie qdem mirabilis artifex: quod opus nō mi
nore tamen spacio qua qnquaginta annogr tpe absoluit
Omitto portas æneas cum duobus suggestis & aliis re
bus in ecclesia diui laurētii manu donati flor, q & æneū
sepulchrum Io. PP, in bap, fabricauit. In cathedrāli est
porta ænea manu luçæ de Rubea sculptoris p̄clariss.

Omitto statuas pulcherrimas publ. in locis positas, ut
apparet in cathedrali & turri campanarum & palatio prio-
rum libertatis & sancti Micha. & in ædibus medicis as-
patianis ab ipsis flor. fabre factæ.

De officina cudendæ pecuniæ.

Non longe ab ecclesia, s. Celsi tua. S. officinam
pecuniæ cudendæ cōstruxit: in quo loco Aurū
& argentum de argētātūq; Aes florentinorū
more pducere facit. Fiunt enim argenti nūmi Iulii appel-
lati, cum apostolorum, ac ruereæ familiæ insignibus: cudun-
turq; medii Iulii, ac diuersarū pecuniarū genera imprimū-
tur, quæ nunquam huiusmodi. Ro. nec in terris ecclesie visa sunt.
Omitto aureos nūmos variis caracteribus impressos, cum
Aeneis trientibus de argentatis: quæ omnia ad urbem ipsam
florentini transtulerūt mutatis insignibus. Aureus nū-
mus florentie extensus fuit anno xp̄i. M. ccccxxiiii. quia
lucris gratia, quædam alię ciuitates illum extendentes figu-
rabant, in quibus nūmis ab uno latere xp̄s cum Io. Bap-
tisan. ab alio uero liliū: in Aeneis uero de argenta-
tis Ioā. Bab. solus ab altera parte liliū prædictum. Omit-
to alias officinas, & ponticas multas diuersarum rerum a
tua beatitudine cōstructas ad utilitatē & ornatū urbis.

De fontibus & pontibus.

Non Verbe plures sunt pontes, ut supra enarraui:
inter portem Syxti Aclii Hadriani erat pons tri-
umphalis, quæ nūc tua beatitudo uult in stau-
tare, & iam Iulius pons a populo. Ro. appellatur funda-
menta cuius extant diruta non longe ab ecclesia, s. Spūs.
de aliis pontibus nullā facio mentionem, quæ a tua Bea-

DE Fontibus & Pontibus.

multis in locis instaurati sint. Pons sancti Bartho. a Be-
nedicto instaurato ut apparet in lapide marmoreo.

BENEDICTVS Alme urbis sumus senator restau-
rauit hunc pontem fere dirutum. Pons s, Marie a martio
no. v, colunensi instauratus in platea diui Petri in Vati,
est fons uariis marmoribus, ab Inno, & Alexā, & a tua
Beati. instauratus. Est & fons in loco qui Beluidere di-
citur cū puteo & aque ductibus subterraneis miro artifi-
cio cōstructus milliaro, ii, ad urbem perductis a tua. S,
Est & fons aque Virginis in triuio fonte in cāpo martio
a Nicolao, v, & syx, iiii, restitutus in quo loco. D. Bar-
tholomeus de doxis aduocatus cōsistorialis ppulchras
ædes fundauit cū Viridario / & fonte marmoribus exor-
nato / ubi dicta sapientū sculpta sunt, in parte uero ante
riori adium legitur inscriptio cū his litteris,

VIRGINEM Aquam ad, viii, ab urbe lapidē uia pre-
nestina collectā. M, I, F, C, Sērio. Sp, Lucretio Coss
aduxit. Prædictā aquam hoc anno nō sine maximo dis-
pendio tua S, instauratis aque ductibus restituit. Est &
fons marmoreus apud ecclesiam s, marie transtiberine
quē Iupes Car, fundauit ut carmina sculpta denotant: &
cum desicatus fuerit Reue, marcus Vigerius Saonensis
uir doctiss, eiusdem tit, Car, in pristinā formā restituit.
Sunt & alii fontes in urbe in campo martio diuersis in lo-
gis ut est in domo lo. piccinini & in uinea eiusdem.

De Cloacis & purgatione Anienis,

Uti in locis urbis sunt Cloacæ diuersis pon-
tifi, cōstructæ: ut eorum insignia demōstrant: no-
uissime uero pluribus in locis nōnullas instau-

rauit ac nouas cōstruxit tua Beati, Quæ qdem aluicum Tyberis & Auienem ipm purgare fecit / ut nauigalibus fieret, Opus qdem p̄clarum & utile urbi Ro, Tyburō tineaq̄ ciuitatis q̄ qdem oīa miro artificio & ingenio a tua S, adinuenta sunt / ut naues ipse facillime in Tyberim ipm perducant onuste / maxima cōmoditate simul cum utilitate totius urbis, De Tybride flumine regali nullā facio mentionē: qui saepe urbem ipsam inūdauit: ut fuit tempore Alex, ut apparet in lapidibus marmoreis apud ecclesiā minerue & Marie transpontine & sancti Eustachii: in radicibus ap̄nini oritur ab alia uero p̄dicti montis parte nascitur Arnus fluuius Regalis,

De Aedificiis a Iulio. ii. diuersis in locis cōstructis,

Nurbe ipsa magnū & admirabile opus Basilice, s, Petri in Vatie, S, tua incepit anno xp̄i, M, D, vii, die, xv, mensis Aprilis in fundamentis cuius tua beatit, primū lapidem marmoreū cum auris nūmis solēniter posuit manu ppria p̄sentibus. xxxv. Card. & tota curia & po. Ro. cū hymnis & cāticis post missam de sp̄scō a R. Francisco Sotherino flor. card. uulterano ibidē solemni pompa celebratā / in quo lapide erat incisæ infrascriptæ l̄ræ à Dñico antonio de chiarellis IULIVS, II, PONT. MAX, Aedem Diuo Petro dicatam uetustate collabentē in digniorē ampliorēq̄ formam ut erigat fundamenta iecit. Anno Xp̄i. M. D. vii. Omitto ceremonias multas quas eodē die ibidē fieri uisua Pōtifice & card. & p̄latis. Quid dicam de ecclesia s. Mariæ de populo & S. xii, aposto. & s, Petri ad uinçula & s, Blasii & s. Agnetis extra urbem ac s. mariæ de

DE Aedificiis a Iulio. II. diuersis in locis constructis,

cripta ferrata: quas collaberes. S. tua restituit cū ædibus fratrum. Omitto palatium s. Petri tot in locis instauratum & gymnasium publicum apud ecclesiam s. Iacobi apostolicæ palatium nouum Iulianum & aliud palatium s. Petri ad uincula: hoc anno inceptum. Quid præterea dicam de sumptuoso palatio s. xii. aplogæ cum uiridario pulcherrimo. quod quidem opus reuerendissimi franciscus sotherinus flor. uult perficere & iam incepit. Omitto pelatum opus cum aquæ ductibus in loco qui Beluidere dicitur/ ac multa alia ædificia extra Urbem constructa/ ut apparet in ciuitatibus Hostiæ Tyberinæ ac portuen. & ciuitatis ueteris & Viterb. & aliarum ciuitatum ecclesiæ in quibus palatia Pontificum. S. tua construxit. Omitto arcem ipsam surrianam & aliorum locorum ædificia. Quid dicam de ecclesia s. Mariæ de Loreta instaurata? Omitto palatium magnum in ciuitate propria Sae. constructa. Quid dicam de arce inexpugnabili Bononiens. ciuitatis à tua Beatit. fundata. Omitto palatium episcopale s. Petri constructum: & palatium pontificis instauratum cum capella pontificis à tua sanctitate. Omitto statuam æneam cubitorum. xx. quam Bonon. populus tuæ sanctitati posuit manu michi archangeli flor. Quid plura? in Galliam usque ædificia pluribus in locis construxit. S. tua ut apparet in Auinionensi ciuitate/ quottidieque nouas incipit fabricas. Beatiss. Pont. Iulii. gr. a. agamus domino deo nostro: qui fecit Victoriã & dedit potestatem humilibus: deposuitque superbos ac potentes VENETOS de sede ciuitatum ecclesiæ & aliorum principum tempore tuæ. s. quæ quidem nunc tempore aliorum pontificum ea pace & tranquillitate/ qua nunc uiuunt: extiteret in quibus templum ad honorem dei & palatia

ad utilitatē Pontificū & ornamentū ciuitatis ædificanda fore in ipsis uisitacionibus a tua beatitudine creditur.

De laudibus ciuitatum floren. & Saonenſis.

E ipsa Italia beatissimæ pater nullā facio mentionē. ait enim Plinius. Hæc est illa Italia diis sacra que. L. Aemilio. P. C. Statilio Regulo rōsulibus nuntiato gallico tumultu sola sine externis uilis auxiliis atq; etiam sine traspadinis: equitū octoginta mill. armauit / & quæ sequūtur. Est enim italia pūincia Europæ & oīum totius orbis celeberrima numine diuino electa: quæ ut orbem ipsum clariorē faceret: sparsa cōgregauit imperia / in qua est æthiopia cuius caput est florentiæ pulchra / de qua: ut in phemio dixi nōnulla scribā. Florentia initiū habuisse uidetur ante dñi. N. Iesu xpi ad uētum annis. lxxx. tribus Romanorū Colonia. Zacharias enim Lilius Vicentinus in lib. de situ orbis dicit. Florentia urbs inclita & nobilissima totius æthiopiæ nunc primaria: quæ ante xpi aduentum nonagesimo anno a Syllanis militibus condita fuit: hanc Urbem oīum Italiæ pulcherrimam Arnus regalis fluuius placidus interfluit undis / quæ atris & pōtib; nobilissimis templisq; deo dicatis / ac magnificis ciuiū ædibus decoratur / eā Totilum gothorū rex per fraudē cepit ac diruit: quā postea Carolus manus imperator cū ex Vrbe Roma tpe Leonis in galliam rediret moenibus ac portis instauratā maiorem ambitū circumdedit ac nobiles florentinos per uicina oppida distulos in Urbem ipsam reduxit eū sceleratis eamq; digniss. priuilegiis donatā liberā esse uoluit legesq; ac magistratus cōcessit. in qua multi Ponti. pater

Beatiss. Consiliū & synodum fecere/ut fuit tēpore Felici PP. ii. anno xpi. M. LV. postea uero a pascale. ii. celebrata fuit Synodus anno xpi. M. c. v. in qua fuerūt. ecc. xl. episcopi cōgregati fuerunt præterea multi Ponti, qui flor. habitauerunt: ut fuit tēpore Martini. v. Columnensis Ro. & Eugenii Veneti PP. iiii. qui per bienniū flor, cū cardinalibus & tota curia cōmoratus est/ & cōcilium ibidem celebrauit/ in quo græci eorū imperatore p̄sente de p̄cessionē spūs sancti/ idem quod Ro, tenet ecclesiā consenserunt maximāq; cathedralem ecclesiā: cuius testudo in terris singulariis Philippi Brunelleschi flor. architecto currenate nullis sustentaculis absolutā prædictus Pōt, solemnī pōpa dedicauit anno xpi. M. ccccxxxvi, die uero, xxv, martiatq; plenariā indulgentiā concessit: in q̄ basilica iacet corpus Stephani, PP. ix, qui obiit florentiæ anno dñi. M, lvii, Ciuitas p̄dicta oblecta fuit ab Hērico imperatore anno xpi, M, lxxx, tamen in pontificis partes perseuerauit, Henricus florentinos iterū obsidet Urbani, ii, tēpore quia pontificis partes sequebatur, De laudibus & pulcherrimis tēplis & sumptuosiss, ædificiis prædictæ ciuitatis, Alias deo dante nōnulla scribam, habet enim ecclesiās parrochiales numero, xliiii, cōputatis, xii, prioris e quibus nūnullæ collegiatæ, Habet p̄terea Cenobia uirorū: ac mulierū sanstimonialiū, lxxvi, Hospitalia, xxxviii, Fraternitates puerorū, ix, Virorū uero sine numero absq; Capellis/ & oratoriis multis. Omitto p̄terea ecclesias multas & palacia infinita apud ipsa moenia ciuitatis undiq; cōstruēta. Quæ quidē ædificia aliā Urbē demonstrāt, Nunc uero de nōnullis uicis excellē,

prædictæ ciuitatis mentionē faciā. De uiris sanctiss. habuit Zenobiū ep̄m ac ciuem flor. q̄ sepius in Ambrosia naznunc uero. s. Lauren̄ ecclesia dicta / missam cū beato Ambr. celebrauit: ac ut alter Martinus uiuens tres mortuos flor. suscitauit. Quid dicā de aliis ep̄is. s. Andrea & Podio atq; Antonio / per merita quorū deus cōdit signa multa in populo? Euge. & Crescentiū cōfessores omitto qui crebris miraculis cōtuscant. Quid dicā de Io. Gualber. Abb. qui primus ord. Vallis umbrosæ instituit: brachium cuius demōes fugat: ac lunaticos & ab imundis spiritibus oppressos p̄ impositionē ipsius brachii liberat. Omitto p̄terea multos uiros sanctos ordinis minorū & prædicatorū / seruorūq; & s. Bñdicti & Aug. Demoniali bus & sanctiss. uiduis: ac nobilibus matronis ne sim prolixior finem imponā. noīa quorū scripta sunt in coelis ac uenerant in terris. De uiris excellentibus in Theologia & Philosophia Antoniū habuit & Honofriū archiepos flor en. Robertū de Bardis, & marsiliū ficinū / qui no uus Plāto a Politiano: & Lādino appellatus est. Habuit præterea leonardū brunū hystoricū & L. datum Aloysium Marsilii. Barth. lapacinū. Pallā strozium / & angelum aciolū. utriq; n. aurati equites cū Donato eiusdē familiæ philosophiceleberrimi erāt. In iure uero ciuili ac uersum cū Francisco filio / diuum muscellanū / laurentiū de Rodulfis. Io. Andrea flor. natiōe / Bonien. uero adoptio ue. In poesia uero Dantē Aldigheriū & Io. Boccacium, & Franciscū Petrarchā / quīs nōnulli arretinum uelint. Franciscum barbarinum omitto: & claudianum (reste Zacharia Vicentino) modernos uero habuit Aloysium

DE LAVDIBVS CIVITATVM

pulcium & Naldum naldi/a quo nonnulla de compos
 nendis carminibus didicis primitiasq; fructuū eidem præ
 sentauit: & alia carmina ad Nicolaū baldellam Cortonē
 sem cōdiscipulū misit/ut dicam in opusculo pontificū/ &
 sapientū sententiarū. Omitto dñicum floe. & alios mul
 tos. In oratoria uero Baptistā leonū de albertis/ Poggiū
 blandolinū/ & sapum litteris græcis & latinis eruditiss.
 Guidonē de caualcātibus, Gabrie, landinū. Nicolaū de
 salutatis in epistolis/ & nicolaū de nicolis. Omitto mos
 dernos. s. Xpifoz landinū/ & Math. palmeriū/ & ābos
 rinuccinos/ ac Beniuenios/ & lippos uiros doctiss. sepiū
 marcellū/ & alios multos. in Geometria Pau. giometrā
 & Petrū mariaz. Omitto Fatiū de Vbertis, de quo. Io.
 Annius ait, Fatius de ubertis flor. optimus atq; eruditiss.
 Cosmographus/ qui in sua geographia antiq̄tatem Vi
 terbem exploratū. habens. ait. n. tribus noibus dictam
 Thuseē. Veuzē/ & in Viterbū/ de qua ciuitate Beat. pa
 ter nōnulla scripsit in opusculo de significationē & expo
 sitionē arboris Palmæ dedicato. D. dñico frācisçi Viter.
 Secretario. R. card. sanctæ sabinæ. Quæ ciuitas Viter.
 habuit habetq; uiros multos. excellen. Cardin. & epos.
 Omitto ipm Egydiū generalem ordi. s. Augu. urū do
 ctiss. et prædicatorē excellen. Scribit præterea prædictus
 Annius Fatius flor. gystoricus simul et p̄clarus Cosmo
 graphus illustrior Blondo fuit/ ut qui ingenio Thuseo
 excelluerit/ et explorata loca melius. et certius tenuerit.
 In astronomia Bonaetū/ sed exulā patria Forliuensem
 appellari uoluit, Omitto laurentiū Corniū. In medicina
 uero philicos multos habuit excellentiss. ut fuit dinus de

garbojet alter dinus de gualdo: et Thadeus Turfanusq;
 eius auditor. Omitto Thomã Nicholaũ falcutium/et
 ianotum manet. quos qdem excellentiss, uiros uiuere di-
 co: nã cum uirtute ipsa/et gloria diem ultimã claruerũt.
 In arte uero militari multi fuere peritissimi apud diuersos
 impatores ac Reges et duces: ut dñs Philippus scolarius
 equer flor, apud Sigism undũ imp, honore et auctorida-
 te primus habetur/hic copiarũ Dux factus. xx, amplius
 præliis uariis tpibus sarmatas, et Turcos in xpianos in-
 ruentes supauit, anno xpĩ, M, ccccxvi. In expeditõẽ uero
 turcoꝝ bonaguissius de Bonag. eius flor, pfectus gẽtis
 Italoꝝ cũ multis flor, uiris expertis in arte militari pri-
 mus fuit in obsidione magnæ Damiatz ciuitatis, qui cõ
 suis urbẽ ipsam primus introiuit ac insignia xpianoz su-
 pra moenia erexit, Quid dicã de Ioãne Strotio capita-
 neo Marchionis mantuæ, q gloriosus ad portas usq; ci-
 uitatis mediola, bis cuneta uastauit? Quid præterea de
 Petro Caroli Strotio, ac Petro de Caponibus? Omitto
 Io, de medicis, et alios multos/qui ut ueri antiq, roma-
 multis et diuersis præliis hostes superant/ uicticiaq; in-
 signia cum spolijs inimicorum ad præiam triumphantes
 redierunt, In regimine uero et consilio habuit infinitos,
 ut fuit. D, Nicolaus acciolus, uir strenuus/ac doctiss, in
 rebus gerendis sapientiss, qui in regno Neapoli, nomi-
 ne Ioãnæ Reginæ gubernator extitit anno, M, cclxvi.
 Moriturq; Neapoli, anno ætatis suæ, lvi, quo mortuo
 nonnulli tumultus in ipso regno oriri ceperunt,
 Omitto præterea multos uir os ex familia medicea/ stro-
 tia/ bardca/atq; albizea, Quid dicam de uiris excel-

DE LAVDIBVS CIVITATVM

lentibus in picturâ ut fuit loctus ac Thomas mafacius,
 Stepha. symia. Thadeus ghaddus. Philippus carmelio
 ta. Ioan. ord. prædi. Andreas & Paulus ocellius & Piseel-
 lus. Omitto modernos. s. Leonardū uincium. Dñicum
 Girlandariū a quo nōnulla a teneris annis didici. Alex-
 botticellum. Philippū brandolinū & laurentiū credium
 In sculptura uero Donatū & desiderium/ac lucā de Ru-
 bea qui terreas statuas cum uiro mixtas: ut optimus in-
 uentor: primus fuit Laurētium de Cionis/Andrā uar-
 rochium/& Antoniū rossellum. Philippū Brū. & Mis-
 nium. Omitto Antoniū & Matth. pullar. & Michaell,
 archangelū qui & pictura excellentis, Omitto præteea
 Andrā sanluinū & Anto. de ponte Seuiο. omitto im-
 pressores & miniatores & scriptores infinitos & monia-
 les ipsas/quæ quidē diuersa uolumina pontificibus ac re-
 gibus scripsere ac picturis & auro exornarunt. in archite-
 ctura uero habuit prædicta ciuitas Philippū brunelles-
 cum/bernar. rossum. Fran. ciccā Lauren. de medicis qui
 & musiqa & oratoria præclarus fuit cum arte militari/ab
 omnibusq; appellabatur amator oīum uirtutū & pater
 uiroz excellentiss. tēpore cuius felicissimo erant oīa pec-
 cata ad quē reges non solū & principes Xpiani aratores
 & munera mittebāt. sed magnus turcus ac ipse Babilo-
 niæ saladinus oratores & munera balsami & auri sericis
 nalq; uestes & animalia in his partibus nunq; uisa cū ten-
 toriis carbalinis & sericeis uariis coloribus & auro exor-
 nati bis ad lauren. prædictū miserunt: quæ oīa propriis
 oculis flor. prospexi. Quid plura. Pōitex summe coelū
 & terra. xiii. die ante obitū eius prodigia & signa dedere/

ut oibus floren. notū est? Quo mortuo. statim uniuersus orbis ad bella se cōuertit. Italiq; potens occasiones undiq; ac prædationes multas sensit / suosq; principes cum regibus pdidit: quæ omnia prius cōsilio magni uiri in pace consistebāt: redeamus ad architecturā in qua fuit peritus & Bart. gargiolus & Anto. ambo architecti Alexan. vi. omitto iulianū gallēsem & alios multos. in musica uero habuit Fran. cæcum: qui musica & astronomia non solum peritus fuit sed & poësia. Nā & Venetoz duce uiro doctiss. coronatus / deinde uero ut poeta a rege cyprio laureatus fuit. omitto Antoniū & franciscū & alterum Antoniū a quo nōnulla didici (ut in musicæ opusculo scripsi). omitto præterea Mich. archangelū & uxorem ac ipsas moniales peritissimas. Sed dolendū est flendumq; opa enim multoz excellentiss. flor. esse abscondita inuidiæ causa ac multa in bibliothecis pōtificis & medicis uidi quæ non sunt impressa. Quid dicam de mercatura ut fuit Cosmas medicus: & alii innumerabiles uiri ditissimi? omitto Bartho. melchionē apud fidelissimū regem portugal. qui nōnullas naues nostro tēpore propriis sumptibus cū regia classe contra perfidos infideles parauit. omitto agriculturæ peritiss. infinitos. Quid præterea dicā de lanificis & sericinis linteaminibus arte frigia & auro atq; argento circumtextis: uulgo brochati & ricchami: & aliis cuiuscūq; generis exercitiis? Nō uiri tm̄ laudandi sed & mulieres ipsæ laudandæ sunt / quæ romā usq; uenere / ut monasteria nōnulla reformarent: nouissime uero iussu tuæ. S. moniales uenerūt ad monasteriū sancti Siluestri. Multas calamitates / ac bella ciuilia diue;

DE LAVDIBVS CIVITATVM

sis t'pibus simul cum peste p'pessa est florētia. Nam lugu
 bris: & miserāda pestis pene p' orbē uniuersum triū an
 nor: spatio usq; brittanos dēruuit/ & āno xpi. M. cccxi.
 āpius. lx. hoīum millia Flor. intra Urbē assumpsit: & p'
 agrū cuncta pene deserta reliq;: q̄ ciuitas prius anno dñi
 M. clxxvi. duobus incendiis magna ex pte concremata
 fuit. Omitto dissensiones & ciuilia bella & p'ecuniā infi
 nitam in emptione ciuitatis Lucanæ. Quid dicā de bel
 lis continuis cum potentatibus Italiae. Ipsa. n. in medio
 multarū ciuitatū tanq; cor ipius Italiae cōstringit/ & sem
 per (ut oibus patet) uiriliter se defendat. Habent. n. ecclia
 a parte una/ ab alia uero Ianuēses ac Venetos ab alio la
 tere Lucenses ac Senēses ab altero nāq; Bonon. & prin
 cipes nōnullas, cū qbus saepe pugnat non sine maximo
 dispendio. Decies centana & ducenta sexaginta sex aurei
 nūmi millia p' sex tantū huius anni. M. cccxi. menses in
 mediolanensi bello a florētino populo impensa sunt atq;
 integre p'soluta, Omit. pecuniā innumerabilē datā Ste
 phano bauariæ duci: qui uenit in flor. auxiliū/ & nil me
 morabile gerens in suā regionē reuertitur. Omitto the
 saurū infinitū q; Robertus imp. a flo. po. accepit contra
 Galeatiū medio. Ducem/ qui max. exercitu in Italiā trā
 siit/ & nulla memorabili getta retrans alpes ipsas reuertit
 Anno, xpi. M. cccci. De Pisanor: bello non facio mētio
 nem/ in quo Venetorū milites bis cū insig. & equibus a
 floren. p'fligati & capti fuere, Quid plura? soli contra
 Venetos & Ianuēses ac Lucenses/ Senēsesq; ac Pisanos
 atq; ipsum Valentinū Borgiā/ ac exules floren. impetū
 unanimiter faciētes eodemq; tēpore resisterunt/ ac uicto

FLORENTIE ET SAONENSIS LXXX

ria tandē potiti sunt. Omitto liburnorū obsidionē. Ci-
 uitas ipsa sub eius imperio benigno nō nullas ciuitates e-
 duodecim æthuriæ habet/quæ Mezētius dominaba-
 tur.s.ciuitates Pilæ Fesularū & Volaterrarū/& Aretif
 habet & pistoriū & aliās cum oppidis munitiss.& locis
 fortiss. Omitto Colonias multas more Ro. quas emisit
 & noua oppida fundauit. Vt placet leonardo Aretino q
 scribit. Vrbs uetus a florentinis originē habuit:quæ oīa
 Lilius Vicēt.cōfirmat Senenses pater Bea.uolūt.S.tuā
 in numero cōciuium ac Pont.suoz habere:cui oratores
 cum muneribus miserūt.nosq; irrident dicētes nullum
 habuisse pontificē.Non.n.sciunt oēs flor.decreto pub;
 & priuilegio legis ciues Saon & ecōuerso que ciuitas pre-
 clara Saonēsis habuit habetq; Car.multos & Pōr.Sen-
 nenses uero (inuitus dico) nunc taceāt absq; car.ullis/le-
 tent uero flor, tris hñt card, absq; cōciuiibus Sao, letet
 et inclita ciuitas Saon, de cōciuiibus flor, qui ut alter sol
 ubiq; lucēt ac flor, Boni, nāq; viii, Pont, max, iubileū
 indixit et publice p̄latoz assensu cōcionatus est et recen-
 suit seco anno, xii, legatiōes quarū Flor, extiterāt princi-
 pes a diuersis mūdi p̄ncipibus accepisse/et legatorū inde
 noībus atq; familiis palā exhibitis iniūxit.in gloriā ingit
 flor.noīs affirmito in gubernatione urbis terrarū florē.
 aliud elementū fore, uere pphetauit/nam in nouo mū-
 do Albericus Vespulsus Fto. missus a fidelissimo Rege
 Portugal. Postremo uero a Catholico hyspaniarū rege
 primus adinuenit nouas insulas & loca incognita/ut in
 eius libello Graphice aapparet:in quo descripsit sidera:&
 nouas insulas/ut etiā apparet in epistola eius de nouo mū-

DE LAVDIBVS CIVITATVM Flo, & Saon,

do ad laurentiũ iuniorem de medicis. Legitur præterea
q̄ ipsi Romani a florētinis populares quasdā leges per
legatos anno Xpi. M. cccxxviii. poposcerūt / q̄bus qui
dem flor. populus statua ipsa (ut bonus filius) maxima
cum reuerentia cōcessit Zachariās. Vicenti. in descriptio
ne orbis dicit. Florentia ianifici ac serici mercatura præce
teris illustratur ciuitatibus: uicium & olearũ foecūda / ac
fructuũ omnis generis abundās: uiris quoq̄ bonarũ ar
tium doctrina præditis omniq̄ genere laudis p̄stantissi
mis exornatur. Quia propter Beatissimæ pater IULI
Ciuitas & ciues per se nobilitate clarent & uirtutibus. nō
enim opus est: ut a me laudetur. Solus namq̄ Deus lau
dandus & glorificandus est / cui laus / honor / uirtus / &
gloria / potestas & imperium sempiternum.

¶ Ex Urbæ die, iiii, Mēsis Iunii. M, D, IX, in die, S, &
indiuiduae Trinitatis in ædibus Reuer. Card. tit. sanctæ
Sabinæ.

Francisci albertini Disticon.

Si nunc errarem / fateor me errare libenter

Nam sine censore nullus in orbe fuit.

Vincencius Rauennas ad libellum.

Mirantur cuncti / ac omnis mirabitur ætas

Quod rerum summam parue libelle tenes

Si te non cupiet doctorum turba uitorum

Et dicent omnes tu mihi gratus eris,

¶ Expliciūt mirabilia Romæ, Nūc incipit alius tractā
tus Vibii Seq̄stris de fluminibus: Fontibus / Lacubus
Nemoribus: Paludibus: Montibus: & Gētibus p̄ lras.

Vibii Sequestris de fluminibus Fontibus/Lacubus nemoribus/Paludibus:Montibus & gentibus / per litteras Liber incipit foeliciter,

ibus Sequēter Virgiliano filio Salutē. Quanto ingenio ac studio fili carissimi/ me, apud plerosq; Poetas fluminum mētio habita est: tātō labore sum secutus eorū & regiōes & uocabula & qualitates in litteram dirigēs/ quod ipsi tibi non inutile factu scio fore. fontiu etiā & lacuum: paludū q; & mōtium/nemorūq; & gētium/ qua tñ perseq; potui, sicut animum huic libello in litterā digesta noīa subieci. quo lecto non minimum consequeris notitiā & p̄sertim cum professioni tuæ sit necessarium/ & ne pluribus Epistola oneret: incipiemus ab eo fluuio q; & litterā & nomē obtinet primū.

Fluuium,

A

Chelous aetoliæ primus erupisse terrā dicitur. Arar Germaniæ e uogelo monte miscetur/ rhodano, ita leue decurrit ut uix intelligi possit decursus eius.

Amphrysus Theſſaliæ, ubi Apollo ad meri pecus fertur pauisse.

Alpheus elidis, qui per mare decurrens in Siciliam insulam arethusæ fonte miscetur.

Aſcanius / myſiæ.

Achates Siciliæ, ubi pari nomine lapillos edit unde gēa

DE FLVMINIBVS, 51

- me fiunt
- Acheron** inferorum.
- Anien**/lacus uelinorū infundit
ptiburtinorū fines ab aniene si
lio apollinis in tiberim fluit,
- Alia** sallaria: uia ad mil. xiiii. a
Roma ubi galli uictoria sunt
potiti de Romanis
- Araxes**, armenia arabiam a me
dis diuidit,
- Atelis** ueronēsiū ī padū decurrit
- Amaleus** priuernatium
- Aufidus** apulie pximus canusio
- Alyntos** lucaniama uelienibus
diuidit,
- Asinius** catinae in litore tauro
menitanorum defluit.
- Aneus** Siciliae qui per duo mi
lia passus sub terram mergens
siraculis miscetur mari: appella
turq; ano post anapos caenos
superior a Natossacos,
- Alachin** megarensiū cuius fon
tem dedallus dilatauit agrūq;
reddidit & regionem fertilem
quam idem fluius deuatat,
- Acis** ex aetna monte mari de
currit. ex huius Ripis Poliphe
mus saxa in Vlissem egisse dī
- Atax** pireneorū circa narbonā
decurrit in tirrhenum mare,
- Atir** tarbedae ciuitatis aquitanie
in oceanum fluit.
- Almon** romae ubi mater deoz
vi. kal's aprilis lauabatur.
- Albis** gemine succos a cerues
tiis diuidit,
- Aus** apolloniae in meoniam de
currens:
- Alto**: dirrhaehū decurrit in illi
ricum,
- Aumalipa** gentis Scitharū uno
de aurum scithae legunt.
- Aras** macedoniae decurrit in io
nium mare,
- Achelous** ex pindo monte per
cbæorum fines in maliacum
mare decurrit, qui ætholiam
ab arcadia diuidit,
- Anaurus** Thessaliae ita denoia
tus/q; ex se neq; auram: neq;
nebulam emittat.
- Apidanus** thessaliae in quo emis
casus melas Phenix miscetur
ipse in peneon decurrit.
- Alopos** Thessaliae in epidanon
fluit.
- Antiger** qui ex cruore centauro

rū quos hercules interfecit odore suo aduenientes fugat cum fuerit dulcissimus.

Apud cicones flumen est cuius liquor epotus præcordia uertit in silicem & rebus actis mare mora inducit.

Aternus, hadrie decurrens per maros ubi & hostia uitas

B

Benacus galliæ ex quo nascitur mantuarum nuncius.

Bethis hispaniæ unde bethia,

Bagrada, aphyricæ iuxta oppidū musti ubi regulus serpentē longum pedibus. ex. exercitu adhibito interfecit.

Babenna illirico permiscetur

Batros schytiæ fines hyrcanos abluit.

Briçtates extimato monte aris no miscetur.

C

Caylinos per iperam decurrit, proximus paludi asiæ

Camicos Siciliæ ex quo Vrbs camicos diuidit aggrigentinos

Calos moesiæ.

Cocitos inferorum ex quo stix

palus,

Crunisos siciliæ ciuitas arilæ,

Calor beneuenti oppido iunctus

Crysas siracusis ex monte herco

Cydnos per mediam urbē taso ciliciæ decurrit,

Circa massiliensium secundum agatam urbem.

Cassilinum campaniæ a quo oppidum,

Crustumium a quo oppidum in adriaticum mare decurrit,

Cephysos in aliena urbe phocios descendit & circa cubocæ flectitur,

Cyrubs arabici in quo plurimæ genera gemmarum inueniunt & camelis deportantur in oppidum tybrestum.

Crathis confinis sibanis capillos facit aurei coloris.

Clitumnus umbriæ ubi iuppiter eodem nomine est,

D

Danubius qui & isther germaniæ in pontum decurrit per septem hostia,

Drinus e palude lignisti alluēs scodram oppidū illiricorum,

E

Enipheus e mōte othri theſſalia
 Euenos qui & lycorum
 Esper. qua nexus Cētaurus deia
 niram herculis traiecit:
 Euphrates parthia
 Eridanus galliæ ciſalpinæ qui &
 padus ubi elides mutāt i p̄p̄los
 Eurotas laconices
 Erasinus lydiæ uel lyciæ
 Eſia galliæ in ſequanā deſluit.

F

Faneus & qui ſiris beneuenti.
 Fabanis Sabinorū. is faber cor
 rupte dicitur

G

Gāges in oriēte indiā cingens læ
 tiſſimus quē Alex. poſt oceano
 nū nauigare timuit qui ſolus ad
 ueſus orientem fluit.
 Galeſius Tarentinorum
 Gallus in phrygia/unde qui bi
 bit inſanit more fanatico.
 Gela ſiciliæ: a quo oppidum
 Gelaglenſus dirrhachiū ab aqui
 lonia diuidit decurrit ex epiro.

H

Hebrus thraciæ proximus oppi
 do aeno,

Hermus lidiaæ paetolo cōfundit
 Hiberus hispaniæ a quo hiberia.
 Hydaspes Indiæ urbis mediæ de
 fluit indo & caucaſo
 Hypanis ſcythyæ quæ ait Galo
 lus uno tellures diuidit amne
 duas aſiā enī ab europa ſepat,
 Halys lydiæ chruſos tranſit
 Helyrus ſyracularum/ a quo ci
 uitas
 Himela ſabinorum prope Ga
 ſperiam urbem.
 Hermus lydiæ
 Herbeſos q̄ & endrius oppido
 alluriaia decurrit p̄ fines helori
 Hимера oppido termitanorū de
 dit nomen himeræ hoc flumē
 in duas partes ſindi ait ſteſico
 rus unam in tyrrhenum ma
 re aliam in lybicum decurrere
 Hypſa ſm Irecon urbem hispa
 niæ decurrit gratā herculi,
 Hypanis quem & hiſtarin uoc
 cant/ex quo camerinis aqua in
 ducta eſt,
 Haermus lyciæ
 Hacluſa ytidæ ſinibus apollo
 niæ decurrit in ſinum Ioniū,

Indus indiam definit ab occasu
a quo india dicta hic descendē
tem Hydaspem recipit.

Isara galliæ currit in rhodanum

Isanus dyrrhachi ab isano castel
lo dictus

Ilerda hispaniæ a quo Ilerda

Inacus/theſſaliæ.

K

Karycus misyæ

L

Liccius thraciæ cuius aquã bi
bentes ebrii fiunt.

Lethæ inferorum quod obliuū
sit causa

Lycris nō lōge a marſis ueſtinif
q̄ cuius in tipa nīphæ mariæ
minturnenſis templum eſt

Lycus aſiæ unde lycis.

Liger galliæ diuidēs aquitanos
& celtas in oceanum britanni
cum euoluitur

Licaſtris coæ a quo lica ciuitas,

Lethecus i'ulæ cretæ ita dictus
quod Hermione Veneris filia
Cadmi uiri ſibi oblita dicitur

M

Mincius galliæ ciſalpinæ proxi
mus mātuaniſ agi' ex benaco

Moffella belgiæ: deſluit in
Rhenum.

Moffella galliæ: quæ nunc dici
tur lothoringiæ interfluit me
dio matricum

Merandros Cariæ gentis Aſiæ
hic tam flexuoſus eſt ut in ſeſe
recurrat.

Minion etruſiæ a minione

Metaurus umbriæ in ſinū adriā
ticum decurrens

Megeria liguriæ ſecundum lu
nam urbem.

Mathis dyrrhachi non longe a
lyſſo.

Maſſias phrigiæ urbis celer.

Methas theſſaliæ in epidanuri
fluens,

N

Nilus, egypti ex æthiopia de
currens,

Narſabinorū ex apenino in ti
berim decurrit: per narſiam
fluit.

Nemicus in agro laurenti.

Niphates armeniæ ex monte
niphate.

O

Oaxes cretæ a quo ciuitas oaxias

De fluminibus

- V**arro hoc docet geminis ca-
piens tellurem oaxia palmis,
Orethus panormi Siciliae
Orontes syriae e monte casio,
- P**
- P**adus galliae cisalpine qui & eri-
danus,
Permessos boetiae
Pennaeos thessaliae, ubi siluae
quas tempe uocant hunc Be-
brices possiderunt,
Phasis in colchide qui de mons-
te garainante fluit.
Panthagias Siciliae, ita dictus
quod sonitus eius decurrentis
per totam insulam auditus est
usque eo: donec Ceres filia quae
rens eum comprimeret,
Pitornius qui per medium La-
cum facinum maris, ita
decurrit ut aqua eius non mi-
sceatur stagno,
Pactolus lydiae quidem currens
aurum trahit.
Phaethelinus Siciliae iuxta pelo-
ridem confinis templo dianae.
Pisaurus a quo ciuitas pisauria
decurrit in Adriaticum mare,
Phocias thessaliae i epidanum fluit
- P**achisos Siciliae ubi sextus Po-
peius iuuenis interfectus est,
- R**
- R**henus germanie belgas a ger-
manis segregans,
Rubicon galliae iuxta arimis-
num olim diuidens Galliam
ab italia:
Rutuba, ex apannino in tyber-
rim fluit,
- S**
- S**trimon thraeciae plurimo gelu-
strictus,
Sequana galliae lothetiam Pa-
risiorum circumfluit uel insu-
lam facit,
Speerhios thessaliae in maliacum
mare decurrens usque ad oram
loeridis,
Syrapus lucaniae.
Selinus messaliorum a quo ci-
uitas Selinis dicta quod apium
ibi plurimum nascitur,
Sagaris phrygiae ad castellum
berecynthium,
Sebetos Neapoli in campania,
Sarnus Nuceriae ex sarone flu-
uio adriae per campaniam de-
currens,

Simetos, Siciliae uicinus Pa-
llicis.

Sylea, in Lucania oppido Al-
burno.

Sicoris hispaniae iuxta Ilerdam
Saron adriae,

T

Tigris, parthiae qui sub terra
means rubro mari miscetur,

Taurominius, inter Siracusas
& messenam a quo oppidum
Tauromenium quod oppidū
euseboncora dicitur:

Turia hispaniae quod ualeriam
paruo intervallo preterfluit,

Tanager Lucaniae,

Tybris idem Tyberis idem al-
bula qui ex radicibus montis
apennini ex aetruia Romā de
currit quōdam tuscos diuidēs

Tanais, Siciliae asiam ab Euro-
pa diuidit,

Thermoodon, colchos & ama-
gonas diuidit,

Trasymenos lydiae,

Taplus, aethiopiae iuxta rufficade

Triopala, qui & assorus iuxta
albomagarensium,

Thermus umbriae,

Tagetha, Laconices ubi filios
suos moris habent durare frī-
gore aquae,

Titareffos, Thessaliae qui & or-
cus in peneum decidit, nec ei
miscetur & super eum funditur
quem stigia palude crescere quō-
dam affirmant,

V

Vulturinus campaniae a quo op-
pidū iuxta puteolos uulturinū

Virbius laconices ubi hippoly-
tum Esculapius arte medicine
reddidit uitae, unde & Virbi-
us dictus,

Vfens tarracinae proximus,

Varus hic nunc galliam ab Ita-
lia diuidit ante Rubicon.

Vlulens, dirrachii, unde aqua
his ducta,

X

Xanthus troiae ilio proximus,

Xanthus lyciae unde & ciuitas
Explicit iamnes p litteras
in ordinem digesti,

Incipiunt fontes foeliciter,

A

Aganippe boetiae,

Acidalia, in orcomeno,

X iii

De fontibus & lacubus

- C**
 Clitumnus meuaniae
 Clanius a cerre in campania qui
 cum creuerit pestem terre me
 ditatur,
 Castalius delphis,
 Clitor arcadie qui potus uinum
 in odium adducit.
 Camenarum Romae,
- D**
 Direeus boeciae.
- E**
 Effus fodi.
- G**
 Garga cuboae ubi aetion
 laceratus,
- H**
 Hippocrene boetiae in archadia
- I**
 Inessa rodo a quo siciliae ciui
 tas moesa,
- L**
 Libetris boetiae.
 Liriope ubi narcissus se cospexit
- M**
 Menais leontinorum per que
 timent iurare ciues eius loci,
- S**
 Spandaeus in insula coa asiae,
- Salmacis cariae ex quo quis bi
 bit mollescit / idest obiscenus fit
- T**
 Timaeus aquileiae galliae.
- V**
 Virvinius laconices.
 Expliciti fontes
 Incipiunt lacus,
- A**
 Auernus immense altitudinis
 cuius ima pars deprehendi
 non potest.
 Acheron, qua ad inferos credi
 tur iri
 Accitus apolloniae.
 Amphianctus lucaniae cuius ha
 litus uolucres necat,
- C**
 Ciane ciraculis p quem anopes
 transit per stigia paludem,
 Cocitos, inferorum,
 Cimini aetruiae.
- F**
 Feronia tarracinae,
 Fucinus maris,
- H**
 Hamonnis aphyrice, qui ortu so
 lis & occasu ineandescit reli
 quotempore gelidus est,

De Lacubus Nemoribus & paludibuslxxxv

I

Iathamana lacus lunæ tenua li
gna accedit ex quo q̄ bibit aut
in infantiã uertit aut in soporẽ.

L

Larus galliæ cisalpinæ,
Lucrinus Campaniæ.
Lemannus galliæ.

M

Marcotis Egypti, unde uites
marcotiæ.

Triuic lacus aritiæ.

V

Velinus inter nar & habentem
Venatus galliæ, unde mineius
fluit,

Expliciti lacus,

Incipiunt nemora,

Anguiæ uel anguitiæ lucaniæ,

C

Clatium Colophonæ.

D

Dodona Epiri,

L

Lualium in insula Cypro,

M

Moloreus in nemea a molore
cho hospite Herculis,

S

Syla Brutiorum,

T

Timbra phrigiæ ab Herbe nō
mine que latine dicitur cyanæ

Tempe thessaliæ,

Explicita nemora

Incipiunt paludes.

A

Ambracia achaïæ:

Asia asiæ cui castros prope est,

C

Camerina nunc ante hesperïæ
dicta Syracusus,

L

Lerna arcadiæ ubi hydra centū
capita quam hercules occidit

M

Meothis, Scithiæ,

P

Pontina tarracine foro appl,

Paduse Galliæ a pado dictæ,

S

Stix inferorū a stige oceani filiã

Satura inter anthium & Cere

ceoseadem statura,

Strimon Thraciæ,

Salpina in Adriatico,

T

Triton Thraciæ, in quo qui se

nouies immerferit in nauē cō
 uertitur,
 Tyraca syraculis
 Explicite paludes
 Incipiunt montes,
 Aracynthus in attica quidam
 in arcadia dicunt,
 Aruis in insula Chio unde uis
 num Aruisium,
 Atlas in ultima aethiopia cingens
 mauritaniam,
 Ascreus unde uicus in boeotia
 unde hesodus,
 Auentinus Romae unus e sep
 tē montibus,
 Alburnus lucaniae,
 Alpes Galliam togatam a co
 mata diuidunt,
 Aetna Siciliae flammā emittēs
 Agragas Siciliae iuxta gelam,
 Athos thraciae,
 Apentinus Italiae usq; ad anco
 nam porrectus,
 Albanus in latio.
 Arentinus, in quo ciuitas praes
 nestae,
 Amanus capadociae,
 Aganippae boeotiae, ante enippe
 dictus.

B
 Berecinthus phrygiae,
 Baebius caepaniae flumē mitēs
 Boreas dirrachii
 C
 Cirheron thebis,
 Cynthus deli.
 Caucasus indiae parthis & hyre
 canis iunctus,
 Cythorus in ponto paphlago
 niae buxo potens,
 Celius Romae unus e septem
 montibus,
 Cybelus phrygiae,
 Clartus colophoniae a quo apo
 lo Clarius,
 Cylleneus arcadiae unde mercu
 rius,
 Catyllus tiburti.
 Corasitem tiburti,
 Ciniurus piceno,
 Chymera licyae,
 Calpe siciliae freto imminet
 Ciminius etruriae,
 Calpae Hispaniae,
 Coricos ciliciae ubi optimum
 crocum innascitur
 Castalius delphis,
 D
 Dicteus cretae.

Dodona chaoniae,
Dyndima phrigiae,

E

Erix Siciliae,
Erimantus, arcadiae.
Exquillinus, Romae unus e se
ptem montibus,
Eridanus dirrhachii,

G

Gargarus in phrigia idae mon
tis cacumen,
Gaurus campaniae,

H

Helicon Aoniae boetiaeque mus
sis sacer.
Hyperborei thraeciae ultra pla
gam aquiloniam,
Hemus thraeciae.

Haemime diuus iberie poticae,
Ismarus thraeciae insignis, oleo
& uino,

Ida in troade alius in Creta,

L

Licaeus arcadiae ubi pan praeci
pue colitur,
Libetris aetoliae,

M

Manalus arcadiae in tegea,

Massicus campaniae in salerno
Marpessos in insula paro,
Monoecus Illiriae.

Maxteria iuxta oppidum auro
ne Hispaniae.

Maesulus qui uesulus in Cam
pania,

N

Niphates armeniae in perside,
Neritos ithace a quo & portus,

Nysa indiae,

Naemus deonensium,

O

Olympus Macedoniae altiss
mus qui altitudine sua superat
pluuias & nubes,

Ossa thessaliae,

Othrys thraeciae,

Oethaeus thessaliae / ubi Her
cules combustus est,

Oemphyle dyrrachii.

P

Parnalus phocidis duobus uer
ticibus surgens,

Pindus thessaliae,

Parthenius arcadiae.

Phaneus qui uino insignis,

Palatinus, Romae unus e se
ptem montibus,

De Montibus & Gentibus

Pelios thraciæ ubi centauri nati
Piceneus galliam ab Hispania
 diuidit.

Pylarthes dirrachii,
Petræ dirrachii castra pompeii
 magni,

Q

Quirinus Romæ unus ex vii,
 montibus,

R

Rhodope thraciæ.
Rhiphæi scithiæ.
Ramnusium scorde.

S

Saturnius Romæ qui & capitolinus
 idem & tarpeius
Soraetes faliscorum,
Sarnus nuceriæ,
Sypilus lydiæ,
Stesianis/molossis.

T

Tarpeius Romæ unus ex septem
 montibus,

Tænarus laconices
Tinodus lidiæ uino insignis
Taburnus samnitium oliuifer,
Tagera laconices.
Tettica Sabinorum,
Tenitus Macedoniae proxi-

mus appollonie in conspectum
 dirrachii.

V

Velinus Romæ unus ex septem
 montibus.

Vesulus apuliæ.
 Expliciti montes
 Incipiunt gentes

A

Agathyrsi scithiæ ptis europæ
Acarnanii epirotæ europæ,
Apuli italicis partis asiæ,
Aethiopiæ indi asiæ.

B

Barcei, mauri libiæ.

C

Chalyses in ponto europæ,
Cicones thraciæ.

D

Dryopes focenses europæ
Daci scithiæ europæ,

G

Getuli aphi libiæ,
Germani europæ,
Getæ thraces europæ,
Geloni thraciæ picti corporis
 parte,

Garamantes mauri libiæ,
Gangaridæ indiæ.

DE GENTIBVS LXXXVII

H
 Hispania europæ
I
 Indi arabes asiæ
 heci siri usui sagipte periti.
K
 Kares asiæ
L
 Lydi partis asiæ
 phite thessali europæ
 Lycii asiæ.
 eleges carie europe.
 Lucani itali europæ
M
 Massilii aphri.
 Mauri lybiæ proximi
 Magempuri libiæ
 Marli itali europæ
 nedi thraciæ proximi
 norini oceani iuncti europæ
N
 Numide mauri libiæ
O
 Osci samnites itali europæ
P
 Parassii arcades europe
 Pannoni illirici europe
 Philiride europe in uenetia
R

Rutili idē dauni itali europæ
S
 Seres asiæ sub oriente,
 Sabei arabes
 Sauromatae europæ
T
 Teutones galli europæ
 Tusci itali europæ.
 Thraesses thessali europæ
 Thessali macedones europe
V
 Volsci itali europæ
 Explicite gentes,

¶ Incipiunt nomina regionum cum prouinciis suis. xvii. & c. xii ciuitatibus. & primo de urbibus gallicis

¶ Lugdunum. Desideratā mō tem. Aremorici. Ante mare, Antēmore dicit mare. Et iō mor mimati. Areucini. Ante obsta rodanum Violētū. Nam chro minium. Dani iudicem. hoc est gallice/hoc & hebreæ,

¶ Noīa prouinciarum Romanorū in italia numero. xvii.

¶ Campania in qua est Capua
 Tuscia cum umbria. Emilia fla

minia in qua est Rauenna: Picenum Liguria/in qua est
Mediolanum: Venetia cum Istris in qua est Aquileia/
Alpes Cocia. Samnium. Apulia cum Calabria in qua
est Tarentus: Bruetia cum Lucania. Retia prima Retia
secunda/Sicilia. Sardinia/Corfica Alpes graecia.

¶ Galliarum prouinciae numero .xvi.

¶ Viennensis, Narbonensis prima: Narbonensis secun-
da/Aquitanea prima Aquitanea secunda. Nouem popus
lana Alpes maritimae Belgica prima in qua est Treueris
Belgica secunda in qua est transitus ad Britanniam

¶ Germania prima super Rhenum. Germania secun-
da ut supra. Lugdunensis prima/Lugdunensis secunda
super oceanum, Lugdunensis tertia: ut supra senoniam
Maxima sequanorum Alpes graecia.

¶ In Africâ prouinciae numero sex,

¶ Proconsularis in qua est Cartago. Numida: Bizatiū
Tripolis Mauritania sitifensis Mauritania cesariensis,

¶ In Hispania prouinciae numero septem,

¶ Tarragonensis / Carthaginensis Betica / Lusitanea/
in qua est Emerita: Galletia, Insulae Baleares, Trigita-
nia trãffietum quod ab Oceano insulum terras intrat
inter Galpen, uel Abinna:

¶ In Ilirico prouinciae numero nouemdecim

Dalmatia supra mare, Pannonia prima in qua est
Syrmiū, Pannonia secunda, Valeria praualis: Misia
superior, Epyrus uetus, Epyrus noua, Noricus ripē-
sis supra Danubium, Noricus mediterranea, Fauia/ dar-
dania, Hememotus, Datia, Scythia, Creta insula,
Achaia, Macedonia Thessalia,

In Tracia prouinciæ numero sex.

Thracia prima, Thracia secunda, Misia inferior in qua est Constantinopolis quæ prius Lucus dicta est, siue Bizantium Rhodopa,

In Asia prouinciæ numero duodecim,

Asia ipsa in qua est ylium idem Troia, Licia, Gallatia, Lidia, Caria, Hellespontus, Pamphilia, Pisidia, phrigitia prima, Phrigitia salutaris, Licaonia. Cyclades,

In Oriente prouinciæ numero decem,

Syria Ciliæ in qua est anthiochia, Syria Palestina Syria Phenicæ, isauria, Cilia iuxta montem taurum, Cypros, Mesopotamia inter Tigrim & Vfratem: Eusefratosia, Noi doene, Sofanee,

In Ponto prouinciæ numero Octo.

Pötus polemaicus. Pötus amasia: nonoriada bitiniã Aflaconia/Armëia minor Armëia maior, Capadocia,

In Egypto prouinciæ numero septem,

Egyptus ipsa in qua est Alexandria, Augustamnus, & Thebaida, libia sicca, libia Pentapolis, Arcadia,

In Britannia prouinciæ numero quinq;

Britannia prima, Britannia secunda/Flauia, Maxima, Valentiana. Fiunt simul prouinciæ numero, C. xii. Italia, Gallia, Aphrica, hispania, illyricus, Thracia Asia, Oriens, Pontus, Egyptus: Britania/numero, xii

Incipit liber prouinciarum Italix,

Omnis italia quæ uersus meridiẽ uel potius in eo extendit tyrenia uel adriatici maris fluctu abiturus ab occidu uero ab aqlone iugis alpiũ ita circuncluditur ut nisi per angustos meatus & p summa motiũ iuga nõ possit

DE PROVINCIIIS ITALIE

habere introitum. Ab orientali uero plaga que Pannonia coniungitur: & largius patentem & planissimū habet ingressum. hec tota in. xviii. prouincias extat diuisa/ quarum prima Venetia est. Quæ non solum in paucis insulis: quas nunc Venetias dicimus constat/ sed eius terminus a pannonie finibus usq; ad adduam fluuium protelatur. Probatur hoc annalibus libris in quibus legitur Pergamus ciuitas esse Venetiarum. nam & de lacu Benaco in historiis ita legimus. Benacus lacus Venetiarū/ de quo mincius fluuius egreditur. Encti enim apud latinos una littera addatur. grece laudabiles dicuntur. Venetie enim cuius histria connectitur: & uterq; pro una prouincia habetur. histria autem ab histro fluuiio cognominatur que secundum Romanam historiā amplior quam nunc est fuisse prohibetur. huius Venetie agleia ciuitas extitit caput. pro qua nunc forum iulii ita dictum q̄ iulius Cesar negotiationis forum ibi statuerat haberetur. Non abre esse arbitror/ si etiam ceteras italix prouincias breuiter attingamus. Secunda prouincia Liguria a legendis. i. colligendis leguminibus quorum satis fera x est nominatur: in qua Mediolanum est & Ticinus que alio nomine Papia appellatur. hec usq; ad galorum fines extenditur. Inter hanc & Sueuiam/ hoc est Alemanorum prouinciam que uersus septentrionē est posita due prouincie. i. Retia prima & Retia secunda inter alpes cōsistunt in quibus proprie reti habitare noscuntur. Quinta uero prouincia alpes Cocie que sic a Cocio Rege qui Neronis tempore fuit appellate sunt. hec a Liguria in Eorum uersus usq; ad mare tyrenum extēdit

an. i. *Landa Gile*

ab occiduo uero gallorum finibus copulatur, In hac aquis ubi aquæ calidæ sunt, Dertona & monasterium boium, Genua quoq; & Saona habentur, Sexta prouincia Thuscia est quæ a thure quod populus illius susperstitiose in sacrificiis deorum suorum incēdere solebat sic appellata est, Hæc habet intra se circium uersus aurieliam/ab orientis uero parte umbriam. In hac prouincia Roma quæ torius mundi caput est, est constituta. In umbria uero quæ istius in parte ponitur Perusium & lacus ditorius Spoletumq; consistunt, Umbria autem dicta est quæ imbribus superfuerit cum aquosa Glades olim populos deuastaret, Septima quoq; prouincia campania ab urbe Roma usq; ad Syler Lucaniæ fluuium producit in qua opulentissime urbes Capua Neapoli & Salernum constitutæ sunt. Quæ ideo Campania appellata est propter uberrimam Capuæ planitiem. Ceterum ex magna parte montuosa est, Porro octaua lucania que nomen a quodam luco accepit: A silere fluuiio inchoat cum brutia, quæ ita a Regina suæ quondam nomine appellata est: usq; ad fretum siculū per ora maris Tirchenisicut due superiores dextrum Italiæ cornu tenens pertingit, In qua Pestum & Iuinus Cassianum & Cosentia Regiumq; positæ sunt ciuitates, Nona deniq; prouincia in appenninis alpibus computatur que inde originē capiunt, ubi coctiarū alpes finiūtur, hec appenninæ alpes per mediam italiā pergentes & tusciā ab Emilia Umbriamq; a flaminia diuidunt in qua sunt ciuitates Feromanum & montem uellium. bobium & uerbinū necnō & oppidū quod uerona appellat, alpes autē

appenninæ dictæ sunt a punicis hoc est Annibale & eius
 exercitus qui per easdem Roma tendentes transitū ha-
 buerūt sunt q̄ alpes cocias & Appenninas unam dicunt
 esse prouinciā sed hoc uictoris reuincit historia q̄ al-
 pes cocias per se prouinciā appellat/Decima porro emi-
 lia a liguria incipiens inter appenninas alpes & padi fluē-
 ta uerlus Rauennam tendit. Hec locupletibus urbibus
 decoratur. Placentia. s. Parma regio & Bononia, Cor-
 neliiq̄ foro cuius castrum Imola appellatur. Exiuerunt
 quoq̄ qui Emiliam & ualeriam Nursiamq̄ unam p-
 uinciā dicerent. Sed horum sententiā stare non potest
 quia inter Emiliā & Valeriam: Nursiamq̄ Tuscia & um-
 bria sunt constitutæ. De hinc undecima prouinciarū est
 Flaminia quæ inter Appenninas alpes & mare est adria-
 ticum polita. in qua nobilissima urbium Rauenna / &
quinq̄ aliæ ciuitates consistunt quæ Græco uocabulo
Pentapolim appellantur. Constat autem aureliam. emi-
 liamq̄ & Flaminiam a constratis uis / quæ ab Vrbe
 Roma ueniunt. & ab eorum uocabulis a quibus sunt
 constructæ talibus nominibus appellari, Post Flami-
 niam. xii. Picenum occurrit habens ab austro appennis
 nos montes ex altera uero parte adriaticum mare, hæc
 usq̄ ad fluuium pescariam pertendit. in qua sunt ciuita-
 tes, Dirmum / Asculum & pinis etiam uetusta & con-
 sumpta adria, quæ adriatico pelago nomen dedit huius
 habitatores cum asauinis illuc properarentur in eorum
 uexillo picus consedit, atq̄ hac de causa Picenum nomē
 accepit. Porro. xiii. Valeria cui est Nursia adnexa / inter
 umbriam & Campaniam Picenumq̄ cōsistit / quæ ab

oriente Samnitum regionem attingit. Huius pars occi-
 dua quæ ab urbe Roma initium capit. Olim habet tusco-
 rum populos & Tuscia dicta est. hæc habet urbes tisco-
 bur. Carceolos: reate/ Furconem & Amiternum. regio
 nemq; marforum & eorum lacum qui fucinus appella-
 tur. Marforum quoq; regionem ideo intra Valeriã pro-
 uinciam extimo computari: quia in Catalogo prouinciarum
 Italiae minime ab antiquis descripta est. Si quis au-
 tem hanc per se prouinciam esse uera ratione probauerit
 huius ratio ab illis sententia modis erit omnibus tenenda
 Quartadecima Samnium inter Campaniam & ma-
 re Adriaticum. Apuliamq; a Piscaria incipiens habetur.
 In hac sunt urbes. Theate. Aufidena, Hysernia. & anti-
 quitate consumpta. Samnium a qua tota prouincia no-
 minatur & ipsa harum prouinciarum caput ditissima Bene-
 uentum. Porro Samnites nomen accepere olim ab
 hastis quas ferre solebant. quas Græci sanya appellant,
 Quintadecima prouinciarum est Apulia, consociata
 sibi Calabria, intra quam est regio Sallentina: hæc ab
 occidente uel Africo habet Samnium & Lucaniam
 A solis uero ortu Adriatico pelago finitur. Hæc habet
 urbes satis opulentas, Luceriam, Sipontum Canusium
 Agerentiam, Brundisium. & Tarentum, & in sinistro
 Italiae cornu. quod. L. milibus extendit aptam mercimo-
 nis Idruntum, Apulia autem a perditione nominat. citius
 enim ibi solis feruoribus terræ uirentia perdunt. Sexta
 decima prouincia Sicilia insula computatur quæ thyr-
 reno mari seu ionio alluitur. decq; seculi ducis proprio no-
 mine nuncupatur. quæ olim in calariti diextremo iuncta

DE PROVINCIIS

perhibetur italix, unde & una provinciarum eius a cō-
 pluribus describitur/ sed per angustiam seculi diluuii lo-
 calis. Nam non generalis fretum illud in quo scilla est,
 & caribdis scissam insulam illam reddit unde etiam urbs
 nicabritidi premissio extremo in littore posita ab Eolo
 rege uentorum concedente hercule condita Regiū qua
 si scissum nominatur Regina quippe colice scisso appel-
 latur: in qua uidelicet nobilissima: speciosissima/ seu opu-
 lentissima diuersarum specierum: atq; semper tyrannis
 ea plurime ciuitatis fuere, e quibus egregias urbes subter
 intexui, In primis primam & caput ceterarum Syracu-
 sam, in qua sanctissima uirgo & martyr Christi Lucia
 suis corruscat uirtutibus, Cathania qua splendidissima
 Agatha atq; uirgo & martyr Christi sanctificat, Item
 Tauromena. Messana: Dyane/ Tyndareum Acatium/
 Colan/ Abesa/ Refaludin: Termis/ Selenus: Ponormū
 Segesta/ Drepanum: Lilybeon/ Labodes: Selinis/ Tona-
 cum/ Portum/ Plataron/ Cesarea/ Inna portum. Item a
 superiori parte Syracusane urbis est ciuitas que dicitur
 Ibia/ Morganum/ Centurica: Ticon: Mestratim/ No-
 loma. Artera: Diuia appollinis/ Sebtus. Aetna: iuxta pa-
 normum uero ciuitas est. Nilica/ Citacia. Parapon/ Pre-
 stus Moturum: Acris: Mutaca/ Egestia/ Caripa/ Hilen
 Caluisana: Agrigentum &c. Porro ex alia parte iuxta p̄-
 scriptam ciuitatem Panormum est ciuitas que dicitur her-
 bita Malistrata: Pracara/ Augurion/ Mestraton: Enna
 Sicilia insula tria habet promontoria: unum quod Peo-
 lorum & aspicit aquilonem cui messana ciuita proxim a
 est/ Secundum Pachinum. Tertium Lilibeum/ & dicitur

gitur in occasum: a Peloro in Pachinum milia passuum
 clx. a Pachino in Lilybeum. clxxvii. ab oriente mari adria
 tico. Fretum autem appellatum quod ibi semper mare feru
 ueat, Nam fretum est angustum & quasi feruens mare
 ab undarum feruore nominatum ut gaditanum uel si
 culum. Fretum Sicilie quod regium dicitur. Salustius
 tali ex causa uocata scripsit dicens. Italie olim Sicilia con
 iunctam fuisse & dum esset una tellus medium spatium
 aut per humilitatem obruptum est aquis aut per angu
 stiam scissum: & inde regium nominatum: quia grece
 abruptum hoc nomine nuncupatur, Est autem altissi
 mum trium milium spacio Siciliam ab italia diuidens fa
 bulosis infame monstris, Septimadecima prouincia cor
 sica/a duce suo corso nomen accepit que habet in longu
 miliaria. clx. & in latum. xxvi. cuius subactas urbes in
 tuli/ id est marianis Colonia Iulii/ Turrinium: Cœnius
 Agragum. Octauadecima prouincia Sardinia que in
 Thyrrænis fluctibus ambitur, & Sardo eius Herculis
 filio. nominatur/ qui cum magna multitudine ad libyã
 est profectus. Sardiniam occupauit & ex suo uocabulo
 insule nomen dedit. que tenet in longum miliaria. ccxxx
 & in altum. clxxx. In qua plurime fuerunt ciuitates quæ
 urbium nomina subnexa sunt. Catalis agenorum. Sul
 ci Sardi. Parias. Neapolis. Othoca/ Tarrì Bosa. Annus
 Agrus corni/ Turtis librissonis: Colonia/ Vilia / Adse
 la: Sacercia. Bibium. Item erga prescriptam ciuitatem ca
 ralis sunt ciuitates nora: Presidium/ Castra foelicia / Ex
 alia quippe eiusdem Caralis parte sunt ciuitates. Assimã
 tium/ Iaria/ Ianapis/ Iarphat: Canganica/ Custodia/ Ru

briensis/Pyresse, Paurine, patyne. Ignoui. Sardinia
 quoq; quem apud Tymeum Sandaliosem legimus /
 hic Cuuiniua & apud Crispum in quo mari sita sit quos
 incolatum auctores habeat satis crebre dictum est, Nihil
 ergo attinet dicere ut Sardus Hereule norax Mercurio
 procreati, cum altera Lybia alter absq; Tarteso. Hispania
 in hosce fines permeauissent a Sardo terra a No
 race Nore oppidum nomē datū. Mox Aristeo regnan
 te his pximū in urbe calari quā cōdiderat cōducto pop
 pulo utriusq; sanguinis seuges usq; ad cōgentes ad unū
 morem coniugasse imperium ex insolentia nihil asperna
 ras. Sed & hic aristeus colaū creat q; ad id locorū agros
 ibi incedit. Præterea & ylienses & locrenses transeamus:

Item de provinciis Italiae secundum
 quosdam philosophos:

¶ Prima igitur provinciarum Italiae Liguria est ubi con
 structa cernitur Mediolanū nobilissima urbs / in qua
 sanctissimus requiescit Ambrosius. Secūda Hystria cū
 Neustria q; Venetiæ antiqua dinolcitur. Tertia propin
 qua præscriptæ Liguria transpadina. ob constructam
 uiam a romanorū & cōsule Emilio Emilia provincia ē
 Quarta ad sinū maris adriatici est provincia Flaminia
 quæ & ipsa similiter a constructa uia per consulem Fla
 minium tale nomen sortita est. In hac circa potētissima
 & auctentica urbium sita consistit Raenna in qua re
 quiescens præsul & martyr appollinaris. Quinta pro
 uinciarum Italiae & Annonica pentapolensis est / super
 quam regio est. quæ castellanorum appellata est ab an
 tiquis. Sexta a maris sinu adriatici iuxta præscriptam pē

apolim provincia Picinum Spoletii faulsiensis est.
 Septima provincia Dardensis est. Octava conſunctam
 habens ſibi rapigiam a ſuperiori. i. occidentali plaga, &
 a ſuperiori ideſt Orientali regionem ſalentinam quæ &
 Locria antiquitus dicta eſt. provincia Apulia eſt quam
 alii ob nimiam fertilitatem omni copiarum Epulia pro
 nunciant. qualiſepulum ideſt brandium paratum omni
 tempore, Nona Calabria: quæ primitus ab antiquis
 Britamnia dicta eſt, ob immenſam affluentiam totius deſ
 litæ atq; ubertatis, Hæc a ſuperiore parte ſui a mare ma
 gno gallico ſeu thyrreno in adriaticum pertractum pro
 uinciam habet Lucaniam, quæ autentico nomine id eſt
 Græco Leucania dicitur. Decima quippe deſcribitur in
 nullo inferior dapſilitate copiarum Apuliæ uel calabriæ,
 Sed magis habundantior quæ ſcilicet Leucania ob ni
 torem proſpectus ſuitale nomen ſortita eſt. Undecima
 provincia Italiæ eſt Samnium nobiliſſima ut retro re
 redeam in qua eſt Beneuentus habens ſibi met marſo
 rum regionem connexam a dextro Romam euntibus la
 tere, Duodecima eſt Campania ueniſſima omnium
 fertiliſſima atq; famoliſſima in qua eſt excellentior ur
 biu Capua, Tertiadecima Tuſcia nobiliſſima eſt,
 Quartadecima Nurſia, Quintadecima Numatia in
 qua caput totius mundi præeminet Vrbs Roma, Se
 xtadecima Etruria: quæ & Tirſinida. Seprimadecima
 Umbria. Octauadecima Vintimilia ripariolum Lunon
ſis, quæ & Maritima.

Finite totius Italiæ provinciæ.

DE septem Montibus Urbis Romæ

¶ Incipit liber de Origine Situq; & Qualitate Romanæ urbis

Remus & Romulis duo fratres fuerunt & Romam sibi ciuitatem edificauerunt. Deinde orta est contentio inter eos ex cuius nomine uocaretur ciuitas. Exierunt ergo in montem auentinū ut ibi caperent augurium. Deinde a militibus Romuli interfectus est Remus/hinc & Roma dicitur a Romulo conditore suo,

¶ Incipit de septē montibus urbis Romæ

¶ Septem montes urbis Romæ: Tarpeius/Esquilinus palatinus/Celius/Auentinus: Quirinalis: Viminalis,

¶ De aquarū ductibus Romā rigantribus.

¶ Nunc nomina quorū usibus æternæ urbis aquæ formarū constructiōibus aduectæ sunt indicemus & claudia inuenta & adducta est Claudio Cæsare. Martia inuenta est a Marco Agrippa, Traiana inuenta /adductaq; est a Traiano Augusto. Tepula item a Mareo agrippa inuenta deducta est. Alsiatina item inuenta perducta est a Claudio Cæsare. Alexandrina inuenta perductaq; est ab Alexandro. Virgo inuenta perductaq; ab agrippa Cæsare. Drusia inuenta perductaq; a Druso. Præter hæc reperiuntur etiam indigenis nymphis quæ admiratus Virgo Eneam taliter Italia dixit. Nymphæ lautætes. Nymphæ genus omnibus unde est,

¶ Incipiunt regiones Urbis Romæ cum breuiariis suis:

¶ Regio prima. Porta capena continet ædem honoris & uirtutis. Camenas. Lacum prometei & Vespasiani terras Seuerinas. & commodianas, Arcem Apollinis, &

DE Regione Urbis Romæ:

spenis, & calles. Vicum vitrariorum, Arcam pannariã,
Mutatorium Cæsaris/Balneum uolani/& mamertini,
Arcam carfuce / Bulinium abascani / & Anthiochiani
Aedem martis / & Minerue / & tempestatis / ulmenamo
nis / Arcum diui Veripatriti / & diui Traiani / & Drusi /
Vici. X. Aedicule. X. Vico magistri. XLIII. Curato
res. II. Insulæ. 2250. Domos. CXX. Horrea. XVI. Bal
net. LXXXVII. Lacus. LXXXI. Pistrina. XX. cõti
nea autem pedes. CCXXV.

¶ Regio secunda continet templum claudii. Macellum
magnũ. Lupanarios. Antrũ Cyclopi. Cohortes. v. Vi
gulum. Castra peregrina. Caput hastæ. Arborẽ sanctã.
Domũ phylippi. Victiliana. Ludũ matutinũ & galleũ.
Spoliariũ. Saniariũ. Armamentariũ. Micã aureã. Vici
vii. Aedicule. vii. Vico magri. xlviii. Curatores. ii. Insulæ:
M. cccccc. Lacus lxx. Pistrina. xv. Cõtinet autem pedes.
MMcc.

¶ Regio. iiii. Isis & Serapis continet & monetam. Am
phitheatrum quod capit loca. cclxxxvii. Ludum magnũ
& datum. Domũ bruti presentis / Sammũ coracũ / La
cũ pastoz. Scolã questorũ: & caplatorũ. Themas Ti
cianas: & traianas. Porticũ libiæ. Castra misenatiũ. Vici
xii. Aedicule. xii. Vico magri. xlviii. Curatores. ii. Insulas
MMccccclvii. Domos. clx. Horrea. xviii. Balnea lxxx.
Lacus. lxx. Pistrina. xix. Continet pedes. xiiMcccl.

¶ Regio. iiii. Templũ pacis continet Porticũ assidatum
auro: Vulcani arcã: Bucinũ: Appollinẽ Sandalarium:
Templum telluris: Horrea: Castralia uigilum sororũ:
Collosum altum pedes. ccii. habens in capite radia. vii.

De regione Urbis Rome.

singula pedū. xxii. Metam sudantem Templū Remi & ueneris, Aedem Iouis statoris. Viam sacram, Basilicam constantinianā, Templum faustinæ, Forum trāsitoriū Subura, Balneū daphnidis, Vici. viii. Ediculas. viii. Vico magistri. xlviii. Curatores. ii. Insulas. Mccccelvii. Domos. cxxxviii. Hor ea. xviii. Balnea. lxxv. Lacus. lxxxviii. Pistrina. xv. Continet autem pedes. xliiiM

¶ Regio quinta Exquilina cum turri, Lacum Orphei & macellum luuani, Nimpheū diui Alexandri, Cohortes. ii. uigilum, Hortos, Palatianū, Herculē, Sillanum Amphitheatrum, Castrensē, Campum uiminalē Subager, Mineruam medicam, Isidem patriciā, Vicos. xv. Ediculas. xv. Vico magistri. xlviii. Curatores. ii. Insulas. MMcccccecl. Domos. clxxx. Horrea. xxii. Balnea. lxxv. Lacus. lxxxviii. Pistrina. xv. Continet autem pedes. xliiiM.

¶ Regio. vi. Alta semita continet Templum Salustii & serapis, Templum flore, Capitolium antiquū Statuam mamuriuel amoris. Templum deiquirini, Malū punicum, Ortos salustianos, Gentē flauiā, Thermas dioelicianas & cōstantinianas, Decē tabernas, Galliana albas, Arcā cā didi, Cohortes. iii. uigilū uicos. xvii. Ediculas. xvii. Vico magistri. xlvii. Curatores. ii. Insulas. MM Mcccliii. Domos. clxix. Horrea. xviii. Balnea. lxxv. Lacus lxxii. pistrina. xvi. Cōtinet at pedes. MMMMMcccc

¶ Regio. vii. Via lata continet autē lacum ganymedis Cohortes primatum uigilum, Arcū nouū, Nimpheū Iouis. Ediculam capratiam, Campum agrippe, Templum solis & catra Porticū gipsiani constantini, Tépla duonoua spei & fortunæ, Equos tiridatis regis armeni

DE Regione Urbis Romæ.

Aedículas. xxxv. Vico magrī. xlviii. Curatores. ii. Insulas
 MM. cclxxxviii. Domos. cxl. Horrea. xxv. Balnea. lxxvi.
 Pistrina. xx. Continet autem pedes. xxxii Mecece.
 ¶ Regio. x. palatium cōtinet & casam Romuli. Aedem
 matris domini. Appolinis: Saminisi: Pentapilū. Domū
 augustianam & tiberianam, Auguratorium, Areā pala
 tinam. Aedem iouis uictoris. Domum dionysii. Curiā
 ueterem: Fortunam respiciētem septizonium: Diui seue
 ri: Victoriā germanam: Lupereal: Vicos. xx. Aedieu
 las. xx. Vico magistrī. xlvii. Curatores. ii. Insulas. MM
 cccccxlii. Domos. lxxxviii. Horrea. xlviii. Balnea. xliiii.
 lacus. lxxxx. Pistrina. xx. Cōtinet autē pedes. xi Mecece.
 ¶ Regio xi. circus maximus. qui capit loca. ccclxxxv. cō
 tinet autem Templum solis & lunæ. aedem matris deū
 Iouis arbitratoris. xii. portas: Templū Mercurii: Cererē
 Ditem patrem: Portam trigeminam: Apollinem cœlū
 respicientem Herculem oliuarium, Velabrum fortuneū
 Arcum diui constantini, Vicos. xviii. Edículas. xviii.
 Vico magistrī xviii. Curatores. ii. Insulas. MMcccccl:
 Domos. lxxxviii. Horrea. xvi. Balnea. xv. lacus. lxxxviii.
 Pistrina. xviii. Continet autem pedes. xi Mecece.
 ¶ Regio xii. Pistrina publica cōtinet Aream radiciariam
 Viam nouam: Fortunam: Mammofa: Isidem ante no/
 dariam: Aedem bonæ deæ sub saxane: Dinum delphini
 Termas antonianas. vii. domos parthorum: Campum
 lanatarium: Domum cilonis: Cohortes. iiii. uigilum/do
 mum carnificis, Priuata adriani, Vicos. xvii. Edículas.
 xvii. Vico magistrī. xlviii. Curatores. ii. Insulas MMcccc/
 lxxxviii. domos. cxiii. Horrea. xx. balnea xliiii. lacus. lxxxix

De regione urbis romæ.

viii. Pistrina. xx. Continet autem pedes. XIM.

¶ Regio. xiii. Auentinus continet armilustrium: Templū diana, & minerva: Nymphetria, Termas syras, & decianas, Doloceum, Priuata traiani, Mappam auream platonis, Horrea galba, & anicetiana, Porticū fabariū, Scala cassii, Forū pistoriū, Vicos. xxxv. Ediculas. xxxv Vico magri. xlviii. Curatores. ii. Insulas. ii. Mcccclxxxviii. Domos. clxii. Horrea. xxxv. Balnea. lxxiii. Lacus. lxxxiii. Pistrina. xx. Continet autem pedes. xviiiM.

¶ Regio. xiiii. transtiberim Cōtinet Gaiānū, Frigionū Naumachias, & uaticanū: Ortos domitianos, Ianiculū Molinas, Balneum ampelibus priscidiane Statuā ualer/ tanam: Cohortē. vii. uigilum: Caput gorgonis, Fortis fortunæ, Coriariam septimana, Herculem cubantem, Campū brutianū, & codetanū Ortos gete, Castra les/ eticariorū, Vicos. lxxxix. Ediculas. lxxxviii. Vico magri. xlix. Curatores. iii. Insulas. iiii. Mcccclv. Domos. cl. Hor/ rea. xxii. Balnea. lxxxv. Lacus. clxxx. Pistrina. xxiiii. Con/ tinet autem pedes. xxxiiii. Mcccclxxxviii.

¶ Bibliothecas. totius Romæ urbis. xxiiii.

¶ Obeliscos totius Romæ. vi. in arco maximo duos/ minor habet pedes. lxxviii. maior uero pedes. cxxii. In uaticano unū altū. pedes. lxxii. In cāpo martio unū altū pedes. lxxii. in Mauseolo Augusti. ii. altos singulos pe/ des. xliii.

¶ Pontes. viii. Elius, Emilius, Aurelius, Tarpeus, pala/ tinus, Esquilinus: Vaticanus, Ianiculensis.

¶ Campi. viii. Viminalis, Agrippæ, Martis, Codeta/ nus, Octouius, Pecuarius, Lanatarius, Brunianus,

De regione urbis Romæ.

¶ Fora. xi. Rom. magnū: Cæseris Augusti, Neruæ Traiani. Anthcnoba. di. Boariū. Pistoriū Galloꝝ Rusticoꝝ
¶ Basilice. x. Iulia, Vlpia Pauli, Vestiaria, Neptūi, Matidies, Martianes, Vascellaria, Floscellaria, Constātina. Therme. x. Traianæ, Titianæ, Agrippianæ, Syria/næ, Cōmodianæ, Seuerianæ, Antōianæ. Alexādrinæ. Dioclitianæ, Detianæ, Costatinianæ.
Aquæ. xix. Traiana. Ania. Aëtica. Martia. Claudia. Herculea. Cerulea. Iulia. Augusta. Appia. Algētiana. Cimig/na. Sabatina. Aurelia. Damnata uirgo. Tepula. Seue/riana. Antoniana. Alexandrina.
Viæ. xxviii. Traiana. Appia. Latina. Lauicana. Prenestina. Tiburtina. Salaria. Numētana. Flaminea. Emilia. Clau/dia. Valeria. Annia. Aurelia. Campania. Hostiēsis. Laurētina. Ardeatina. Setina. Tiberina. Q uintia. Cassia. Gal/lica. Cornelia. Triūphalis. Patinaria. Asinaria. Cimina. Capitolia. ii. Circi. ii. Amphiteatra. ii. Colossi. xii. Colūnæ coelides. ii. Macelli. ii. Theatra. iii. Ludi. iiii. Naumachia. v. Nymphaea. xi. Equi. xxii. Dei aurei. lxxx. Eburnei. lxiiii. Arcus marmorei. xxxiiii. Edicule. cccxxiiii. Vico magistri cccclxxiiii. Curatores. xxviii. Insulæ per totam urbem xlvi. Mecececi. Domus. Mecececlxxxvii. Horrea. cc/lxxxxi. Balnea. ccccccclvi. Lacus. i. Puteos. ccclii. Offici/ ne pistorie. ccliiii. Lupanaria. xlv. Latrinæ. publicæ. cxliiii. Cohortes pretoriæ. x. Urbanæ. liii. Vigilum. vii. Simul. xxi. Q uoꝝ sunt exubitoria. xiiii. Vexilla communia. ii. Castra equitū. singularioꝝ. ii. Peregrinoꝝ. misenatum Rauennatū. Tabellioꝝ, lecticarioꝝ, Victimarioꝝ, Si/ licariorum, Mensæ olearia. MMecc.

De septem mirabilibus orbis & Urbis Romae

Rbis mirabilia multa sunt: equibus septē prin-
cipalia spectacula ut sic dicam breuiter scribam
cum aliis septem mirabilibus Urbis noue &
ueteris. Primum quidem spectaculū & admirabile opus
orbis terrarū h̄r magna ciuitas Thebarum egyptiaca .e.
portarum, de q̄. Gre. nazanzenus & Kyriacus anconi-
tanus mentionem fecerunt.

Secundū uero spectaculū Babylonis mœnia quae se-
miramis Regina potētissima exstructis cōfecit & bitu-
mine: Quaequidē ciuitas in circuitu habebat mensurā
stadiorū. ccccxc. altitudine muroꝝ cubitorū. cc. latitudi-
ne ueto. l. fuisse cōstat. Tertiū quidē egregiū illud in Ka-
ria sepulcrū q̄ Mausolo eiusdē loci. Dño uxor eius ma-
ximū uariūq̄ in sculpturis ornatissimum marito & sibi
posuit ac dicauit: Quartū autē ingētes pyramides egypti-
cae de quibus plinius multa scripsit. Quintū deniq̄
celeberimus & admirabilis erat. Collosus. æneus in Ro-
do cubitorum. DC. Sextum uero erat Capitoliū ipsum
in Vrbe cum aureis statuis & aris multis.

Septimū & ultimū celeberrimū illud in Cyzico Hadri-
ani delubrū: quibus nōnullis placeat. Ephesinæ Dianæ Te-
plum fuisse à tota Asia constructum. sed meo iudicio il-
lius admirabile fuisse iudico & septem prædicta superasse
hoc est noui orbis inuentio in quo & gentes diuersæ in-
finitæ insule & loca incognita a tua maiestate ad inuēta
sunt, de quibus deo dante alias multa scribam ad hono-
rem dei & salutem animarum & consolationem tue res-
gię maiestatis & nouarum gentium q̄ sub tuo trāq̄llo &
aureo imperio consistunt. Nunc autem de. VII. mirabilibus

Ciuitas Thebarum egyptiaca .e. portarum

*paginis marinae uel
circuliter cubitorum
muroꝝ altitudo cubitorum
latitudo. l. fuit.*

Significatio in Cyzico

ingenit egypti pyram

*Collosus / amos / æneus
Caus / iippi / h / i / p / u / l / i / s / a
xv. altitudo .e. c.
hoc alia legi. iso. p.*

Capitolium in Vrbe.

Hadriani delubri in

De regione Urbis romę

libus Urbis Ro. tractandum est.

eductus Claudii:
Primum admirabile opus ueteris urbis Romę erat. Aquę ductus Claudii. n. est quem a porta Neuiā ad Lateranensem basilicam: & inde per Celii montis dorsum ad Auētinum montem perductum fuisse a Cassiodoro monstratur. Erogata in id opus talentum quingenta sexaginta milia Iulius. n. frōtinus ait. Hii sunt arcus altissimi subleuati in quibusdam locis pedum centum & nouem: ut in mirabilibus Urbis p̄dictę scripsi. Alios aquę ductus omitto. Erant. n. omnes tēporibus Diocliciani imperatoris decem & nouem, teste Ruffo qui frontino posterior fuit. Secundum uero notandum & admirabile opus erat Termarum Dioclitiani opus in prouinciarū modū extractū, inter Basilicā diuę marię maioris, & ecclesiā sanctę Susānę, Diocletianus. n. impator. cxi. xp̄ianoz milia ad id opus pluribus annis in modū seruitii adidit: Omitto Termas Antonianas, & Titianas: quę quidē omnes p̄incę & principales erāt. xii. Tertiū notandū erat Forū Neruę impatoris cū eius circūstantiis: q̄ qdē Forū transitoriū dicebatur: q̄ a Traiani ad alia fora trāsibatur/ut dhuc uestigia palātii & colūnarū demonstrāt. Dicit. n. Spartianus statuas lacosas uel pedes tres nudas uel equestres diuis impatoribus in foro diui Neruę q̄ transitoriū dicitur locabat omnibus cū titulis, & colūnis æreis/quę gestoz ordinē continerēt. Omitto forum Cęsarıs & forum Romanum: erant. enim. numero. xvii. Quartum notādum erat palatium maius in monte palatino/ in quo erant arę multe & statuę pulcherrime, cum egregia bibliotheca & alia multa ædificia sumptuosa ut ipsa uestigia denotant.

latini termę.

*hominū milia
f. āns, ad tr.
com. mendas,
col. tr. m. s. ab. it.*

Impatoris Neruę.

latini maius.

DE septem mirabilibus orbis & urbis Rome.

Quintum opus admirabile fuit Pantheon cū eius cir/^{ra} Pantheon.
cumstantiis & porticu M. Agrippæ in quo templo erant
statuæ aureæ & marmoreæ, & incrustationes diuersorum
marmorum: omitto statuas eburneas & argenteas, in au/
ribus namq; Veneris statuæ erat unio maxime taxatio ^{unio. i. pla.}
nis/ quæ olim Cleopatreg reginæ fuerat, quæ uno ausu
centies sextertium in cœna Antonii bibit resolutis in uase
præciosis Margaritis. Tegmen testudinis ipsius templi
fuit ex laminis non plūbeis, ut nūc, sed argenteis, quas
laminas cum aureis uasis substulit Cōstantinus nepos
Eraclii ueniens ad urbem/ omitto alia multa ibidem no/
tanda/ ut in stationibus, & in mirabilibus scripsi. Sextū ^{ca}
notandum erat, edificium Collosæi. i. Amphitheatri Titi ^{Amphitheatru. i. colli}
& Vespasiani: quod quidem opus notissimum in media
urbe, miro lapide tiburtino extructum. Domitianus pee/
fecit, cum in crustatione intrinsecus & extrinsecus, cum si/
gnis, & in singulis superioribus arcibus erāt statuæ mar/
moreæ/ sub tanto ædificio sunt cloacæ/ ad eò ut pars & ma/
ximā ædificii sustineatur a Cloacis, in quo loco erant duo
fontes/ ex quibus aqua purissima ad turbam recreandā ^{ca}
procedebat/ & alia multa/ ut in mirabilibus dixi. Septimū ^{ca}
num & ultimum opus admirabile erat, moles Hadria/
næ/ cum pōre coniuncto/ quæ omnia Helius Hadrianus ^{ca}
imperator natione hispanus construxerat in uaticano/ in ^{moles Hadriani in}
qua mole duplex ordo ingētiū colūnarū/ erat suppositus. ^{castrillo sals agglo}
quas in templo S. Petri et Pauli.

Quarum nomina sunt hæc.

De nominibus

Hec sunt septem Ciuitatum principalium Italię.

Roma sancta.

Venetiaram urbs diues.

Neapolis amena.

Florentia pulcra.

Genua potens.

Mediolanum magnum.

Bononia pinguis & mater sciētiar.

Nomina VII. sapientum sunt hæc. s.

Solon/Chilon/Pithacus/Bias/

Cleobolus, & Periander, De quibus Laertius multa scripsit.

Nomina septem Regum Romanorum, sunt hæc.

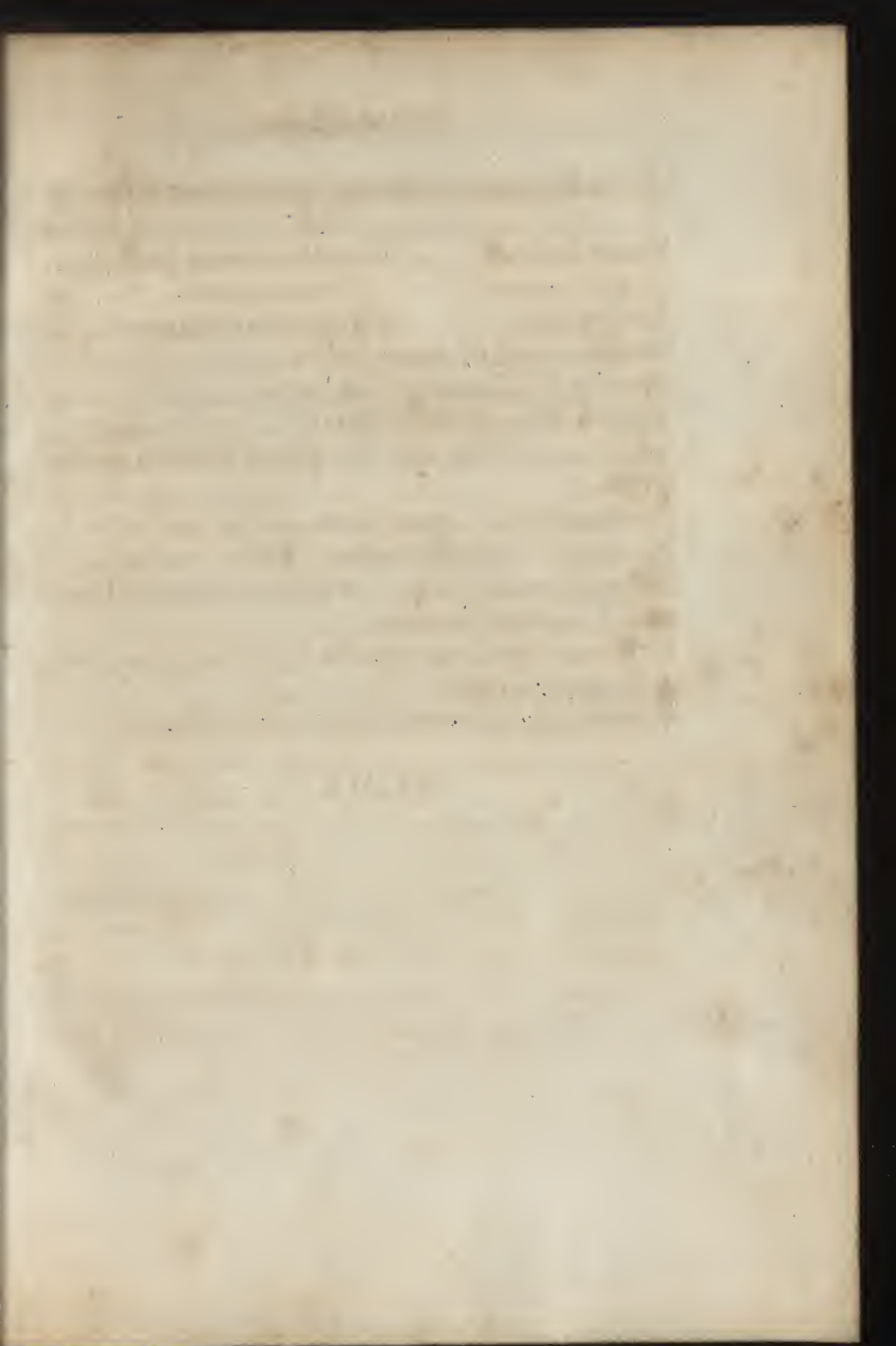
Romulus/ Numa Pompilius/ Tullus Hostilius.

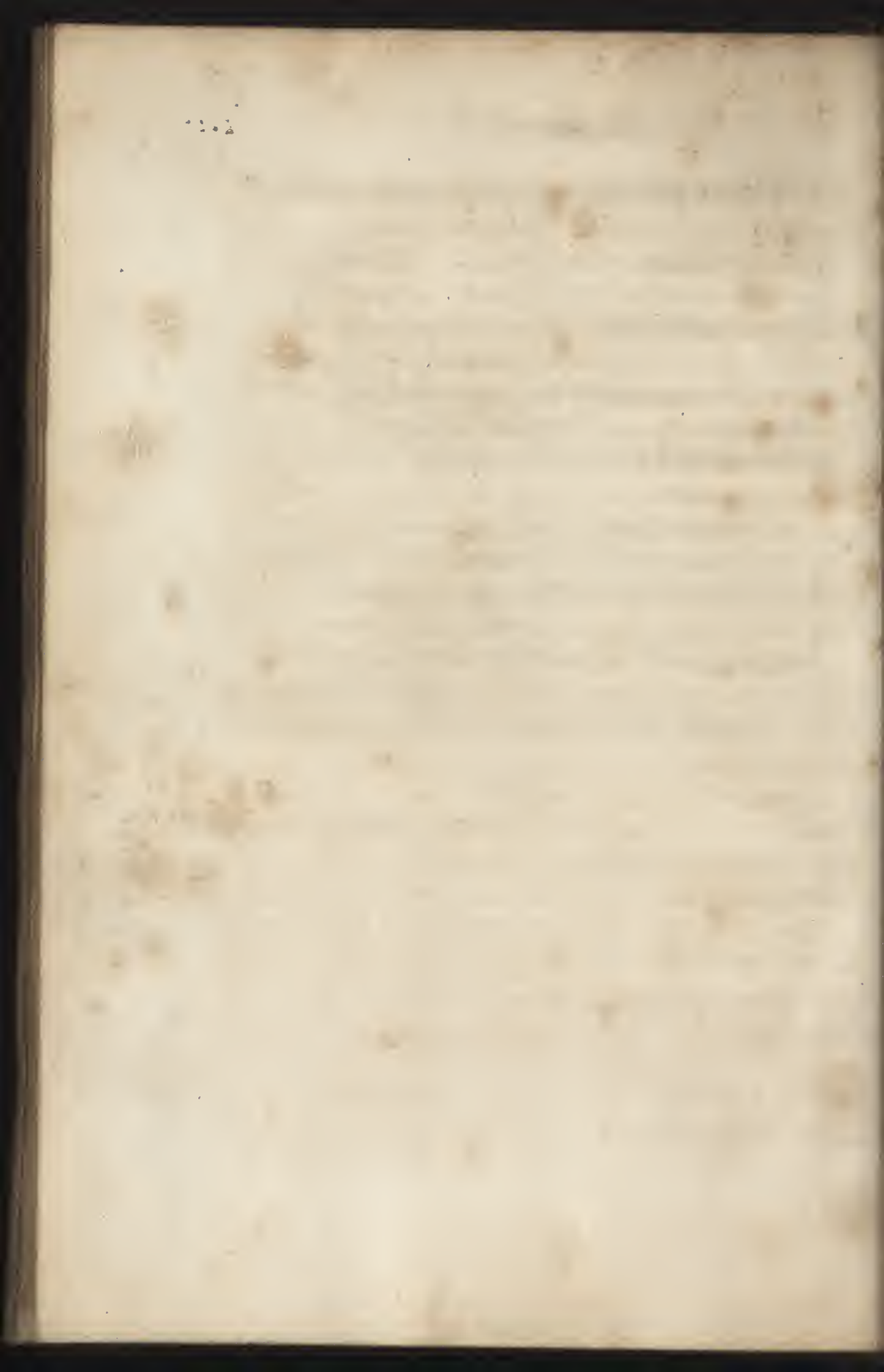
Anus Martius/ Lutius Tarquinius/ Seruius Tullius/ & Tarquinius superbus. /

De numero septenario multa in opusculo. xv. ps. grad. & de numer. scripsi.

Responſa Sybillę romanis data in foliis scripta. s.

FINIS.

VICTORIS DE RE	Balineum anthiochiani
gionibus urbis Romæ	Thermæ seueriane.
Libellus unicus,	Thermæ commodianæ,
Legio prima. porta Capena,	Arcus diui ueriparthici,
	Arcus diui traiani,
	Arcus drusi,
Vicus & ædis camenarum	Mutatorium Cæsaris
Vicus Drusianus,	Almo fluuius,
Vicus sulphiti ulterioris,	Vici nouem,
Vicus sulphiti ciceritoris	Ediculæ, decem,
Vicus fortunæ obsequentis,	Vicomagrii, triginta sex,
Vicus puluerarius,	Curatores, duo,
Vicus honoris & uirtutis	Denunciatores, ii,
Vicus trium ararum,	Insulæ, iiii, mil. ccl
Vicus Fabriti,	Domus, cxx,
Ædis martis,	Horrea, xiii,
Ædis Mineruæ,	Balineæ private. lxxxii,
Ædis tempestatis,	Lacus, lxxxiii.
Area apollinis	Pistrina. xx.
Area spei,	Regio in ambitu continet pe
Area galli siue thalli siue gallie	des. xii. mil. ccxx. ii
Area pinaria	
Area carsuræ,	Regio. ii. coelimonium
Lacus promothei	Templum claudii.
Lacus uispasiani uel uespasiani	Macellum magnum.
Balineum torquati,	Campus martialis,
Balineum uectii bolani	Lupariæ.
Balineum mamertini	Antum ciclopiis.
Balineum abascantiani	Castra peregrina,

Roma,

Caput aphyricæ,	Amphitheatrum quod capi
Arbor sancta,	loca. lxxxvii. Mil,
Domus philippi,	Ludus magnus,
Domus uectiliana,	Ludus dacicus
Regia tullii Hostilii tēplūqꝫ	Domus bryttiana.
is i curiam redegit ordinia se	Samsum coragium.
aucto idest patribus minoꝝ	Prætura præsentissima.
rum gentium,	Thermæ titi cæsa. Augu
Mansiones albanæ.	Thermæ Traianicæsa, augu.
Mica aurea,	Thermæ Philippi cæsa, augu
Armamentarium,	Lacus pastoris,
Spolium Samarium,	Schola questorum.
Ludus matutinus,	Schola capulatorum:
Ludus gallicus,	Porticus liuia.
Cohortes quinqꝫ uigilum,	Castra misenatum,
Vici. vii.	Subura,
Aediculæ. viii.	Vici octo,
Vicomagistri. xxviii.	Aediculæ. octo,
Curatores, ii,	Vicomagistri, xxiiii
Denunciatores duo,	Curatores duo.
Insulæ. iii. Mil.	Denunciatores duo,
Domus. cxxiii,	Insulæ. ii. Mil. Dcclvii,
Horrea. xxiii.	Domus, clx,
Balneæ priuatæ, xx.	Horrea. xviii,
Pistrina. xii.	Balneæ priuatæ. lxxx,
Regio in ambitu continet pe	Lacus. lxx,
des, xii, Mil, cc,	Pistrina. xii,
Regio. iiii.	Regio in ambitu continet pe
Isis & serapys moneta,	des. xii. Mil. ccccl.

Roma,

Regio.iiii	Auita ciceronum domus,
Templum Pacis	Vici octo,
Templum Remi,	Aediculæ octo.
Templum Veneris,	Vicomagistri. xxxii.
Templum Faustinae,	Curatores, duo.
Templum telluris.	Denunciatores, ii,
Via sacra	Insulae, ii, Mil. Dec. lviil.
Basilica Constantini,	Domus, cxxxviii.
Basilica Pauli Aimilii,	Horrea, viii.
Sacriportus,	Balinea priuate. lxxv,
Forum transitorium,	Lacus, lxxviii,
Balineum Daphnidis,	Pistrina. xii,
Porticus asidata,	Regio in ambitu continet pe-
Area uulcani cū uulcanali ubi	des. xiii. Mil,
lotos a romulo sata, in qua	Regio, V,
area sanguine p biduū pluit	Exquilina cū turri &
Buccina aurea. uel buccinum	colle Viminali,
aureum,	Lacus promotei,
Apollo sandalarius,	Macellum Liuiani,
Horrea cartharea uel testaria	Nymphæum diui alexandri,
uel Testaria,	Cohortes, vii, uigilum,
Sororium tigillum.	Aedis Veneris Erycinæ ad
Colossus altus. cii. & semis /	portam collinam
habens incapite radios ses	Horti p'aciani uel plautiani,
ptem singuli pedum, xxii &	Horti Mecenatis,
& semis,	Regia serui Tullii.
Meta sudans,	Hercules sullanus,
Carinae,	Amphitheatrum castrense,
Domus Pompeii.	Campus exquilinus & lucus.

Roma.

Campus uiminalis sub agere	Templum serapæum?
Lucus petelinus	Templū apollinis & clatrae
Templum iunonis lucinæ	Templum floræ & Circus,
Lucus sagutalis,	Floralia.
Domus aquilii iureconsulti	Capitolium uetus,
Q. Catuli & M. crassi	Diuus Fidius in Colle,
Ara iouis uiminei,	Forum salusti.
Minerua medica:	Fortuna publica in colle,
Isis patricia:	Statua mamuri plumbea
Lauacrum agrippinæ	Templum Quirini,
Thermæ olympiadis	Domus attici.
Vici. xv.	Malū punicum ad quod do
Ediculæ totidem.	mitianus, DD, Tēplū gena
Vicomagistri. lx,	tis flauix & erat domus sua.
Curatores duo.	Horti Salustiani,
Denunciatores duo,	Senatulum mulierum,
Insulæ. iiii. mil. Dccc	Thermæ diocletianæ:
Domus. clxxx:	Therme Constantinianæ
Lacus, lxxix,	Balinea Pauli.
Horrea. xxiii,	Decem tabernæ,
Balinea priuatæ, lxxv,	Ad Gallinas alba.
Pistrina duodecim,	Area calidii,
Regio in ambitu cōtinet pes	Cohortes. iiii. uigilum,
des, xv. mil. Dccc,	Vici duodecim,
Regio, vi. alta semita:	Ediculæ sedecim,
Vicus bellonæ,	Vicomagistri. xlviii.
Vicus mamuri,	Curatores duo,
Templum salutis in colle	Denunciatores duo,
Quirinale.	Insulæ, iiii. mil. D. V.

Roma,

Domus, cxlv,
 Horrea, xviii,
 Balineæ priuatæ, lxxv,
 Lacus, lxxvi,
 Pistrina duodecim.
 Regio in ambitu continet pe-
 des xv. mil. D, c,
 Regio, vii. uialata,
 Lacus Ganymedis,
 Cohortes septē uigilum / alijs
 ter primorum uigilum,
 Arcus nouus,
 Nymphæum Iouis,
 Aedicula capraria.
 Campus agrippæ.
 Templum Solis,
 Casta gētiana aliter gipsiana,
 Porticus Constantini.
 Templum nouum spei,
 Templum nouum fortunæ,
 Templum nouum quirini,
 Sacellum genii sangi,
 Equiænci Tiridatis
 Forum suarium,
 Forum archemorium,
 Horti largiani.
 Pila tyburtina,
 Ad mansuetos.
 Lapis pertusus,

Vici, decem.
 Vicomagistri, quadraginta,
 Curatores duo.
 Denunciatores duo,
 Insulæ, iii. Mil. ccclxxxv.
 Domus centum uiginti,
 Horrea, xxv,
 Pistrina, xvi.
 Balineæ priuatæ, lxxv,
 lacus, lxxvi.
 Regio in ambitu continet pe-
 des xii. Mil. dcc:
 Regio, viii. forum
 Romanum
 Rostra populi Romani.
 Aedis uictoriæ cum alia ædis
 cula uictoriæ uirginis, dd,
 a Portio Catone.
 Templū iulii Cæsaris in foro
 Victoriæ aureæ statua in tem-
 plo Iouis opti. max,
 Ficus ruminialis & lupercal
 uirginis,
 Columna cū statua, M. Iudii
 Græcostasis,
 Aedis opis & saturni in uico
 iugario.
 Miliarium aureum
 Senatulum aureum,

Roma.

Pila oratia. ubi tropea locata nuncupantur curia	græcostasin,
Templum castorum ad lacū iuturnæ,	Læus curtius,
Templum concordiaë,	Basilica argentaria,
Equus æneus domitiani	Vmbilicus urbis Romæ
Atrium mineruæ,	Templum Titi & uestasiani
Ludus amilius,	Basilica Pauli cum phrugiis columnis,
Iulia porticus.	Ficus ruminalis in comitio ubi & lupercal,
Arcus fabianus,	Aedis Veiovis inter arcem & capitolium prope asylum
Puteal libonis,	Vicus ligurum,
Iani duo celebris mercatorū locus,	Apollo translatus ex Apollonia a luculo triginta cubitum
Regia numæ	Delubrum mineruæ,
Templum uestæ,	Edicula iuente,
Templum deum penatium	Porta carmentalis uersus ci- cum flaminium:
Templum Romuli,	Templum Carmentæ,
Templum Iani,	Capitolium ubi omnium de- orū simulacra celebrantur
Forum Cæsaris,	Curia calabra ubi pontifex minor dies pronuntiabat,
Stationes municipiorum	Templum iouis opti. Maxi-
Forum augusti cum æde mar- tis ultoris,	Aedis iouis tonantis ab aug- sto. D. D. in cliuo capitolio
Forum traianicum templo & equo æneo & columna co- chlide quæ est alta pedes cxxxviii, habetq; intus gra- dus. clxxxv. fenestellas. xlv,	Signum iouis imperatoris A præneste deuectum,
Cohortes sex uigilum,	Asylum,
Aedicula concordiaë supra	

Roma

Templum uetus Mineræ,	Balinez priuatæ.lxvi.
Horrea germanica,	Horrea. xviii.
Horrea agrippina,	lacus, cxx,
aqua cernēs quattuor scaros	Pistrina.xx.
orum boarium,	Regio in ambitu continet pe-
Sacellū pudiciæ patriciæ,	des.xii.Mil.Dccclxvii.
Aedes herculis uictoris duæ:	Regio.ix,
altera ad portā trigeminam	Circus flaminius,
altera in foro boario cognos-	Stabula, iiii.factionum,
mine rotūda & parua,	Aedis antiqua apollinis cum
orum piscarium.	lauacro:
Aedis matutz/	Aedis Herculi magno custo-
Circus iugarius idē & thurati.	di Circi flaminii.
ubi sunt aræ opis & Cereris	Porticus philippi,
cum signo uortumni,	Aedis uulcani i circo flaminio
Carcer imminens foro a tullo	Mimitia uetus,
hostilio edificatus media ur̄	Mimitia frumentaria.
Porticus margaritaria (be	Porticus corinthia.CN, octa-
adi litterarii,	uii que prima duplex fuit.
Circus unguentarius,	Crypta balbi.
Aedis uortumni i uico thusco	Theatrum Balbi.Capit loca,
Elephantus herbarius.	xxx.Mil.xcv.cl. Cæsar de-
Circi, xii.	dicauit/& appellatur a Vi-
Aediculæ totidem.	cinitate.
Circi magri. xlvi.	Iuppiter pompeianus,
Curatores duo.	Theatrum Marcelli, Capit
Denunciatores duo.	loca.xxx.Mil.ubi erat aliud
Insulæ.iii, Mil. Dccclxxx,	templum iani.
Domus, cl.	Delubrum.CN.domitii

Roma,

Carcer, clx. uirum,	columna index belli in fe-
Templum Bruti Gallai.	rendi.
Villa publica ubi primū pos-	Porticus argonautarum.
puli census est actus in cam-	Meleagricum.
po marrio.	Iscum.
Campus martis:	Serapeum.
Aedis luturnæ ad aquam uir-	Mineruium.
gineam.	Minerua Chalcidica:
Septa trigaria.	Insula phelidii siue phelidis,
Equiria,	Vici. xxx,
Horti lucullani:	Aediculæ totidem.
Fons scipionum,	Vicomagistri. cxxx.
Sepulchrum augustorum,	Curatores, ii,
Ciconiæ nixæ.	Denunciatores duo:
Panteon,	Insulæ, iii, mil. Declxxxviii,
Theatrum Pompei.	domus, cxi,
Basilica macidii,	Balinx priuatæ. lxi.
Basilica martiani,	Horrea. xxii.
Templū diui antonii cum co-	Pistina. xx.
chlide colūna q̄ est alta pe-	Regio in ambitu habet pe-
des. clxxv. habet intus gra-	des. xxx. mil. ccccc
des. ccvi. & fenestellas, lvi,	Regio. x. Palatium
Thermæ Hadriani.	Vicus padi,
Thermæ Neronianæ que po-	Vicus Curtarum.
stea Alexandrinæ.	Vicus fortunæ respicientis
Thermæ agrippæ:	Vicus Salutaris:
Templum bonicuentus.	Vicus apollinis,
Aedis Bellonæ uersus portā	Vicus insulæq̄ dici.
carmentalem ante hanc ædē	Roma quadrata.

Roma, 8

Aedis iouis statotis.
 Afa Romuli,
 ara Baechiubi fuerunt Ae
 des uitruuii fundani,
 ara febris,
 templum fidei,
 Aedis matris deum huic fuit
 conterminum delubrum so
 spitæ lunonis
 domus Ceioniorum,
 uelia,
 uis coenatio.
 Aedis Appollinis ubi lichni
 pendebant instar arboris
 mala ferentis,
 Aedis deæ uitiplacæ in palas
 bibliotheca,
 Aedis thamnusiæ,
 Pentapylō iouis arbitratoris.
 Domus augustana.
 Domus Tyberiana,
 sedes imperii Romani.
 Auguratorium,
 Ad mammeam. hoc est die
 tæ mammeæ,
 Ara palatina,
 Aedis iouis uictoris,
 Domus dyonisi,
 Domus. Q. Catuli,

Domus Ciceronis,
 Aedis dii iouis,
 Velia,
 Curia uetus,
 Fortuna respiciens,
 Septizonium seueri,
 Victoria germaniciana,
 Lupercal.
 Vici, vi,
 Aediculæ totidem,
 Vicomagistri. xxiii.
 Curatores. ii.
 Denunciatores duo.
 Insulæ. ii. Mil, Dcxlvi.
 Domus, lxxxviii.
 Lacus, lxxx.
 Horrea. xlviii.
 Pistrina, xx.
 Balineæ priuatæ, xxxvi,
 Regio in ambitu habet pe
 des. xii. Mil, Dc.
 Regio. xi.
 Circus Maximus,
 Circus maximus q capit loca
 cccclxxxv. Mil. xii, portæ
 Templum Mercurii.
 Aedis ditis patris,
 Aedis cereris,
 Aedis ueneris opus Fabii.

Roma,

Gurgitis,	Horrea. xvi.
Aedis Portumni ad pontem	Lacus. lx.
Aimilii olim sublici.	Pistrina, xiii.
Porta Trigemina.	Regio in ambitu habet pedum
Salinae,	xi. Mil. D.
Apollo caelis pex.	Regio. xii.
Aedis portumni.	Piscina Publi.
Hercules oliuarius,	Vicus Veneris almæ.
Ara maxima.	Vicus piscinæ publicæ,
Templum Castoris,	Vicus dianæ.
Aedis cereris,	Vicus ceios,
Aedis pompeii	Vicus triari.
Obelisci. ii. facit alter, alterere.	Vicus aquæ salientis.
Aedis Murciae.	Vicus lacu testu.
Aedis consi subterranea.	Vicus fortunæ mamosæ,
Forum olitorio in eo colūna	Vicus Colapeti pastoris,
est lactaria ad quā infantes	Vicus portæ radusculanæ
lacte alendos deferunt.	Vicus portæ neuix,
Aedis pietatis in foro olitorio.	vicus uictoris,
Aedis iunonis matutæ.	Horti Asiniani,
Velabrum maus,	Area radicaria,
Vici, viii,	Caput uix nouæ,
Aediculæ totidem,	Fortuna Mammosa,
Vicomagistri. xxxii.	Isis antenodoria
Curatores iduo.	Edis bonæ deæ subsaxanæ,
Denunciatores, ii,	Signum delphini,
Insulæ, M. Dc,	Thermæ anthonianæ
Domus, lxxxix.	Septem domus parthorum
Balinæ priuatæ, xv.	Campus lanatarius

Domus, Chilonis,	Vicus loreti minoris,
Chortres trium uigilum,	Vicus armilustri,
Domus Cornificii,	Aedis Consi,
Priuata hadriani,	Vicus columnæ lignæ,
Vici. xii.	Minerua in auentino,
Aediculæ totidem,	Vicus materiarius,
Vicomagistri. xlviii.	Vicus mundiciei,
Curatores duo.	Vicus loreti maioris, ubi erat
Denunciatores duo.	uortumnus,
Insulæ. ii. Mil. cccclxxxvi,	Vicus fortunæ dubiæ,
Domus, c. xliii.	Armilustrum,
Balinez priuatæ. xliiii.	Templum lunæ in auentino/
Vicus, lxxx.	Templum commune Dianæ.
Horrea, xxvi,	Thermæ uariangæ,
Pistrina. xx,	Templum libertatis,
Regio in ambitu habet pedes	Doliolum,
xii. Mil.	Aedis bonæ deæ in auentino.
Regio, xiii.	Priuata Traiani,
Auentinus,	Remursa,
Vicus Fidii,	Atrium libertatis in auentio.
Vicus Frumentarius,	Mappa aurea,
Vicus trium uiarum,	Platanon,
Vicus Cæseti,	Horrea aniceti/
Vicus ualeri,	Scala Gemoniæ,
Vicus Iaci miliarii.	Porticus fabaria,
Vicus fortunati.	Schola Cassii,
Vicus capitis canteri,	Templum Iunonis Reginae
Vicus trium alitum,	à Camillo, P, D, uicis capis.
Vicus nouus,	Forum pistoriam,

Vici. xvii.	Vicus sex. lucci,
Aediculae totidem.	Vicus simi publici,
Vicomagistri. lxxiiii.	Vicus patratillij,
Curatores duo.	Vicus laci restituti,
Denunciatores duo.	Vicus Saufei,
Insulae. ii. Mil. cccclxxxviii.	Vicus Sergi,
Domus. ciii.	Vicus Plori.
Balinea priuatae. lxxiiii.	Vicus uberini,
Lacus. lxxviii.	Gaianium,
Horrea. xxvi.	In insula aedis iouis & Aesculapii,
Pistrina. xx.	Aedis Fauni,
Regio in ambitu habet pedes. xvi. Mil. cc.	Naumachiae,
Regio. xiiii.	Corniscae.
Transiberim.	Vaticanius,
Vicus Censori.	Hortus domitij,
Vicus gemini,	Eianiculum,
Vicus rostrati,	Mamae sacellum,
Vicus longi aquile,	Balineum amipelidis,
Vicus statuae sicilianae.	Balineum priscilianii.
Vicus Quadrati,	Statua ualeriana,
Vicus raciliani maioris.	Statua siciliana,
Vicus raciliani minoris.	Sepulchrum Numiae,
Vicus ianuensis.	Cohortes septem uigulum.
Vicus bructanus,	Caput gorgonis,
Vicus larum ruralium.	Templum fortis fortunae.
Vicus statuae ualerianae.	Area septimiana.
Vicus salutaris.	Ianus septimianus.
Vicus pauli.	Hercules cubans,
	Campus brutanus.

Roma

Campus Codetanus,	Insulæ, iiii, Mil, ccccv,
Horri Getæ,	Domus, cl.
Castra licticariorum.	Balinæ priuatæ. lxxxvi.
Vici. xxii.	Lacus, clxxx.
Aediculæ totidem,	Horrea. xxii.
Vicomagistri. lxxxviii.	Pistrina, xxii.
Curatores iduo.	Regio in ambitu habet pedes
Denunciatores duo.	xxxiii. Mil. cccclxxxviii,

Senatula Tria. Vnum inter capitolium & forum ubi magistratus cum magistratibus deliberant. Alterum ad portam capenam. Tertium citra ædem bellonæ in circo flaminio ubi dabatur senatus legatis quos in urbem admittere nolebant. Quartum senatum matronarum in quirinale Antoninus Pius Bassiani filius fecit.

Bibliothecæ undetriginta publicæ ex iis præcipue due Palatina & Vlpia.

Obelisci magni sex; duo in circo maximo. maior e pedum. xxxii, Minor pedum, lxxxviii. & semis, unus in uaticano pedum. lxxii, unus in campo martio pedum. lxxii. duo in mausoleo Augusti pares singuli pedum. xlii, & semis, Obelisci parui. xlii. in plerisque sunt notæ ægyptiorum.

Pontes octo, Moluius/Aelius/uaticanus: Inuclensis. Fabricius: Cestius Palatinus: Aemilius qui ante sublicius.

Campi. viii. Viminalis/Exquilius/Agrippæ: Martius/Codetanus/Bructanus/Lanatarius/pecuarius /unus ultra Tyberim campus uaticanus extra numerum.

Roma

Fora, .xvii

Romanum quod dicitur magnū Cæsaris Augusti: boariū/Transitorium/Holitorium. Pistoriū: Traiani: Aeneo barbisuariū. Archemorium/Diocletiani. Gallorum: Rusticorum. Cupedinis/Piscarium/Sallusti,

Basilice, xi,

Alpia/Pauli/uestini/Neptumnii/Macidii/Martiana/ua
stellaria. Floselli/Sicimini: Cōstātiniana: Basilica Portia a
portio Catone facta.

Therma, .xii.

Traiani: Titia: agrippæ/Siriacæ/Commodianæ/Seueria
næ/Antonianæ: Alexandrinæ. quæ Neronianæ, Diocle
tianæ: Decianæ/Constantiniane/Septimianæ,
Iani, per oīs regiones incrustati& adornati signis duo pre
cipui ad arcum Fabianum superior inferiorq;

Aquæ, .xx.

Appia. Martia/uirgo/Claudia/Herulanea/Tepula. Dā
nata/Traiana: Annia/Halsia siue Halsientena que augu
sta: Cerulea: Iulia/Argentiana: Ciminia/Sabbatina/Au
relia. Septimiana/seueriana/Antoniana, Alexandrina.

Via, .xxix.

Appia/Latina/labicana/Campana. Prenestina/Tiburti
na/collatina: Nomētana q̄ figulēsis. salaria: Flāminia: ai
milia/Claudia: ualeria: Ostiēsis: laurētina/ardeatias: setina:
Quītia. Gallicana/Triūphalis: Patinaria: Ciminia: corne
lia: Tiberina: aurelia: Cassia/Portuēsis/Gallia: laticulēsis
Capitolia. ii. uetus & nouum. amphitheatra duo. Colossi
ii. Colūne coelides. ii. Macella. ii. theatra. iii. ludi. v. nau
machie. v. Nymphae. xi. Equi enei inaurati. xxiiii. Equi ebur
nei. xciiii. tabule signa sine numero. arcus marmorei, xxxvi

Lupanaria. xlv. Latine publice. exliiii, cohortes pretorie. x
 cohortes urbane. iiii. cohortes uig. vi. excubitoria. xiiii. uexil
 la. ii. cōmunia castra peregrina. castra misenatum. Castra
 tabellariorū. castra. lecticariorū. castra uictimariorum. ca
 stra salgamariorum, castra salicariorum/ castra equitū sin
 gulorum. ii. Mense olearie. xxiiii. Mil.

Hiacynthus arpina.

Iacebat inter Publius blatas situmq;

Et barbaram improbamq; soricum famem

Heu Roma quantū amiserat decus. flebāt

Delubra/colles/porticus/basilicę.

Vici: insule/areę/lacusq;. debere

Fatetur ergo uindici Iano quantum

Urbs publico. ecce restitutus hispidus/

Ignotus/horridus/tenebrosus, lacer,

Et ulcerosus ante quifuit, Victor.

¶ Explicit, P, Victor.

Pomponius Letus de uetustate urbis ex Pub
 bliq uictore, & Fabio,
 Amphitheatrum.

N media urbe amphitheatrum in
 cohatum a uespasiano/ perfectum a
 Domitiano, cum incrustatione in
 trinsecus & extrinsecus, cum signis,
 & i singulis superioribus arcibus
 erāt statuę marmoreę. Illic fiebāt
 ludi. Sub tanto ædificio subsunt
 cloacę, ad eę ut pars ædificii sustio

neatur a cloacis. Ab latere ædificii uersus septentrionē & orientem erat uia publica, strata lapidibus quadratis & magnis, Amphitheatrum nunc appellatur Colosseum a Colosso qui ibi erat. Est autem Colossus magna statua quando ludi fiebant, ædificium lintheis operiebatur,

Busta gallica,

Post Capitolium inter septentrionē & Orientem est locus appellatus Busta Gallica. ubi Galli in magna copia a Camillo interfecti fuerunt, & ibi habent sepulchra / locus nunc dicitur portogallo,

Aesculapii & concordiaæ templum:

In horto sanctæ Mariæ nouæ est uestigium templi aesculapii & Concordiaæ.

Arcus constantini,

In radicibus montis Palatini uersus Colosseum est arcus constantini principis cū uictoriis alatis, qui profligauit massentiū filium Maximiani. Is constantinus fuit britanicus,

Septizonium seueri.

In templo sanctæ Lucie sub colle sancti Gregorii est septizonium seueri, dictum a septem zonis.

Suburra,

Suburra incipit inde ubi est Colosseus, & producitur usque ad Exquilias,

Iouis simulacrum,

Fragmentum minime rotunditatis prope Colosseum circumscriptum erat marmoribus. super erat iouis simulacrum.

Iouis statoris Templum & domus Ciceronis,

In eapte Palatini montis que aspicit circum maximū, fuit Templum Iouis statoris, prope quod fuit domus Ciceronis.

Roma,

Templum Pacis,

Post palatium statim uersus Septentrionem sunt ruinae templi pacis, quod Templum post bella ciuilia Vespasianus ædificauit,

Domitiani Statua,

Inter Capitolium & Palatium ubi remanserunt tres columnæ erant tresdecim satis ornatae. Super has Columnas erat statua equitis aurei, & sub pedibus erat rhenus fluuius Germaniæ/de qua triumphauit Domitianus,

Apertura terræ Curtii & templum Vulcani cū Scypho qui tenuit Romulum & Remum,

In eodem loco fuit olim illa apertura terræ, in quam se demisit Curtius armatus unā cum equo, terra statim coiuuit, & pestis euanuit. Iste locus est in parte fori. Romani circum quod fuerunt multa templa & ornamenta, inter quæ templum Vulcani ante quod templum pendebat Scyphus, qui tenuit Romulum & Remum,

Prope forum ubi nunc est hospitale Aromatariorū fuit porticus Antonini Imperatoris & Faustinae.

Saturni & opys templum,

Sub capitolio est parua ecclesia: quæ dirupta iminet, hospitali sanctæ Mariæ de porticu/ubi fuit templū saturni &

Opis eius uxoris. In quo templo fuit ætariū populi romani,

Seueri imperatoris arcus,

In radicibus Capitolii uersus Aquilonem & Zephyrū ad hortum æstiuum est arcus Seueri Imperatoris

Iunonis Mineruæ Templū & concordia,

Prope fuit Iunonis monetæ Templum & concordia, inde fuerunt multi gradus ad Capitolium.

ROMA

Carcer Tullianus,

See lin. 16. p. fol. 220. A. ad ante qd Anno maris e fuisse factu aurem dicit u. h. p. fol. c.
In radicibus Capitolii sup forū Romanū uersus septentrionē est carcer, nūc dicitur sancti Petri, fuit illa pars carceris, quā cōstruxit Tullus Hostilius, & appellabat Tullianū.

Carcer plebis.

Ex altera pte Capitolii uersus meridiē ubi est ecclesia scti Nicolai i carcere, fuit postea ibi edificatus carcer á claudio decēuīro, quē appellauit carcerē plebis Romanæ.

Theatrum Marcelli.

Vbi nūc est domus sabellorū fuit olim theatrū marcelli Velia & domus Catilinæ.

Illā pars Palatini montis q̄ uider forū Romanū, appellatur Velia, quia ibi pastores antiqui ante tonsurā ouīū uellebant lanam ex ouibus. Eadem pars habuit domū Catilinæ & Catuli, *sed p̄m̄ ualeij publicolæ, quam ipse deservi ip̄it iua linij*

Aedificiū Neruæ Imperatoris.

Inter Capitoliū & Exq̄lias uersus Arā coeli adhuc sunt magna edificia cū inscriptione edificiū Neruæ Imperato.

Forū Traiani & porticus.

Inter Capitoliū & Quirinalē collē ab edificio Neruæ ad colūnā Coclidē & radices Capitolii fuit forū Traiani, circū qd̄ erāt ornāmēta innumerabīlra, q̄ fuerūt aduecta ex toto orbe terrarū uersus occasum. Porticus cū amplis & excelsis columnis, & cum magnis epistyllis, adeo mirabile opus fuit, ut qui intuerent, nō p̄ otuerint adduci ad credendū illā esse facta manibus hominum, sed gigantum. Pars tota quē uergit ad occasum quia mōs Quirinalis impediēbat, tota excisa fuit / & solo æquata, ne forū spatio fraudaretur.

ROMA,

Columna in foro Traiani,

Colūna q̄ est in foro Traiani est erecta a. Po. Ro. in honore Traiani post uictoria de Dacis / & ipse Traianus columnam non uidit. Cōcessit enī ad indicēdā expeditionem.

Pantheon.

Vbi est sancta Maria rotunda ibi fuit pantheon dedicatum Ioui Vltori, cuius tegmen fuit ex laminis argenteis. Illas laminas sustulit: Constantinus nepos Heraclii ueniens ad Urbem.

Antipantheon.

Antipantheon appellatur proriryon. i. locus ante portā templi quod. M. Agrippa fecit. Antiqui in omnia templa ingrediēbantur per gradus ascendendo. In unum tantum descendebant Consi Templum.

Consi Templum.

In Templum quod in honorem Consi. i. dei consiliorum fuit ædificatum descendebatur pluribus gradibus / & nullis ascendebatur.

Templum Boni euentus.

Prope supradictum p̄theō erat templū boni euentus & ædificia prope Pantheō sunt ruinæ. M. Agrippæ / & extēduntur usq; ad domum quę fuit cardinalis Spoletini,

Thermæ Neronis,

Ædificia quę sunt ad sanctū Eustachium fuerunt thermæ Neronis: postea instauratæ ab alexandro Imperatore / & dictæ Alexandrinæ.

Campus Martius,

Vbi est ecclesia sancti Laurentii in Lucina cum hortis, ibi fuit Campus Martius appellatus, in quo habebant

*Hinc confideranda uobis
magis nudo, n. n. huc
tate antiqua pedibus
recta calcamus, cum in
seon et alia antiqua
templū q̄ multos de p̄
quis gradus, in quib; ipse
in Plutonis etiā romul
de sandebant antiqui.
supra fol. 38. ibi templū
Consi.*

Roma,

Comicia. & ubi est domus noua facta, quæ est ædiculæ editimorū sancti Laurentii fuit basis nominatissima.

Horologium.

In Campo Martio ubi est epithaphiū capellanorum, ibi fuit effosum horologium quod habebat septem gradus circum, & lineas distinctas metallo inaurato, & solum campi erat ex lapide amplo quadrato, & habebat lineas easdem, & in angulis quattuor uenti ex opere musiuo cum inscriptione ut boreas spirat.

Ossa Neronis,

Collis hortulorum qui surgit a dextriseūdo ad sanctā Mariam de populo in eo sepulta fuerunt Ossa Nerōis: pars quæ subiacet plana uergens ad Austrum & Lybi habebat hortos, & tota humida.

Pincius,

Locus ille quod uidetur esse mōs supra flumen, appellatur Pincius a quodā ciue. Ex colle hortulorum cādidati descēdebant albis uestibus qui erant petitori magistratū,

Domus Martialis,

Inter collem Quirinalē & hortulos est locus depressus ubi nunc est uinea quæ appellatur Pila tiburtina, prope quam fuit domus Martialis. unde,

Sed Tyburtinæ sum proximus accola Pila.

Qua uidet antiquum rustica Flora Iouem.

Ista pila nunc uocatur Tybur uetus, Antiqui cogitarunt a porta Collina protendere moenia usq; ad pontē Miluium per montes propter suauitatem istius planicie: Sed Aruspices uetuerunt: quia non licebat circa urbem comicia facere & legere milites,

ROMA,

Equi Duo statuæ Cybeles

Exeundo a Domo Pomponii eundo per dorsum mōtis Quirinalis uersus septentrionē sunt duo equi cum statuīs marmoreis qui missi fuerunt a Tyridate rege armenię ad Neronem Imperatorem sunt tres statuæ cōstantinorum sedentes tenentes Cornucopię sinistrā manu. Hæ sunt statuæ deorum fluminum. Significant rerum copiam, Est & Cybele sedens super duobus leonibus turrata quia præest turribus & castris,

Ubi fiebant floralia.

Eundo a sinistris est uallis inclusa parietibus ubi fiebāt Floralia, & mons a dextris habet domū Cardinalis neapolitanica est pars Quirinalis montis, & uocatur mōs Clatræ & Apollinis. Mons a dextris uocatur Capitolium uetus, & pars est Quirinalis ubi fuit Templū Iouis antiqui, quod templum Capitolium.

Templum Herculis & Quirini.

In medio fere dorso a sinistris fuit Templum Quirini: Quidam Othomedio Ianensis Senator urbis expoliavit templum, & ex ornamentis facti sunt gradus in Ara coeli & gradus quibus ascenditur Capitolium.

Vicus & Statua Mamuri.

Adhuc per dorsum Quirinalis ubi est Templū sancte Susannæ a sinistris, ibi fuit uicus Mamurii, & ibi erat eius statua, Fuit autē Mamurius faber ærarius, qui fecit ancylia Numæ Pompili. Est autē ancyle scutū longius quam latius quasi ambesum. Post tēplum ubi fuit ecclesia sancti Sabini, ibi fuit salustii Forum.

Porta Collina.

ROMA

In ipso colle **Q**uirinali est porta **Collina** quæ diu fuit ultima porta **Vrbis**. Et moenia non multo spatio extendebantur uersus occasum & erat finis.

Locus Supplicii Virginum ueste.

A sinistra intrinsecus euntibus est locus editus & eleuatus ubi erat antrū artificio factū testudinatum cū exiguo foramine unde emittebāt uestales que cōmiserāt ipudiciā/& ne perirēt fame in antro erāt excauata duæ puæ fenestræ. In altera erat lucerna accēia in altera lac & aq̄. postea populus mittebat terrā quousq̄ terra ad summum tatē perueniret foraminis. Ita moriebantur illic sacerdotes cū uestibus sacerdotalibus priusq̄ hoc fieret intrinsecus ante portam audiantur sacris moniales & postea ingrediebātur portam: sed non poterant uertere caput. deī de nō licebat exire sacerdotem per illam portam p̄ unum annum & totus populus ea die in luctu erat.

Via Salaria.

Via extrinsecus **salaria** uocatur. qua **Sabini** ferebant **salem** ex **Vrbe**.

Horti Salustiani.

Intrinsecus a porta **Collina** a sinistra est uallis lōga ubi fuerunt **Horti Salustiani** circūdati pulcherrimis ædificiis, qui fuerunt non modo ornati sed etiā propter sumptum & ornatum ædificiorum satis amœni & aq̄ subterraneæ manu factæ irrigabant Hortos.

De uia **Nomētana**, **Viminali** & **Quirinali** Prope portā **Viminalē** quæ est p̄ prima portæ **Collinæ** coniunguntur duo colles **Viminalis** & **Quirinalis** extra portā **Vimialē** incipit uia quæ uocat **Nomētana**.

Roma,

Viminalis & Exquilinæ.

Viminalis collis a Ioue uimineo dictus & exquilinæ ab excubando confunduntur qui sunt duo montes Urbis.

Templum Quirini.

Vbi sunt Thermæ Diocletiani & Maximiani quæ non fuerunt incohatae ab ipsis sed a ueteribus inter ipsas Thermas a Septentrione fuit Templum Quirini quod dorsum Quirinalis appellatur alta semita.

Balinea Pauli.

In descensu Quirinalis montis uersus meridiem ubi nunc est domus de Comitibus & turris militiæ, fuerunt Balinea. L. Pauli.

Thermæ Constantini.

In ipso colle Quirinali erant thermæ Constantini Imperatoris, quæ extendebantur usque ad domum de Colonna,

Vallis Quirinalis & domus Pomponii Attici, Inter Viminalem & Quirinalē uallis est Quirinalis dicta ubi est sancti Vitalis Templum ubi Romulus apparuit ante lucem proculo cum ascenderet in caelum ubi fuit domus Pomponii Attici.

Puteus Probae.

In eo Quirinali est templum sanctæ Agathæ, & in ipsa ualle non longe a templo sancti Vitalis est puteus qui dicitur puteus diuæ Probae. Nam Proba Virgo eum fecit.

Lauacrum Agrippinæ.

In ascensu Viminalis collis uersus septentrionem est Templum sancti Laurentii panispernae ubi lauacrum Agrippinae matris Neronis, quod lauacrum postea magna imperatrix Hadrianus Caesar instaurauit. Ibi nunc sunt moniales.

ROMA

Turris Mœcenatis

In via que est post thermas inter oriētē & aquilonē ubi est ascensus in illa parte eminētiori fuit Turris Mœcenatis, unde Nero dicitur inspexisse incendiū Urbis.

Campus Exquilinus.

Sub illa turri uersus septentrionē est cāpus exquilinus, ubi olim cōburebantur cadauera mortuorū, cuius rei nidor multū Urbinocebat. Augustus qui studuit emendare Aerē consensu Po. Ro. & senatus cōcessit cāpū mœcenati ubi faceret pulcherrimos hortos. Nunc appellāt campū Variū, quod ibi postea detinebātur aīalia

Porta Viminalis & Exquilina.

In hoc cāpo sunt duæ porte Urbis, Altera uocatur exquilina quæ est clausa / Altera Tyburtina. Inter hanc portā & portam Viminalem erat porta que uocabatur Porta inter aggeres / quæ nunc est clausa, ubi uia erat satis mu-nita intrinsecus. E regione huius portæ erat arcus Gordiani Imperatoris,

Puticulæ.

Extra portā exquiliam uel exquilinā erat locus qui dicebatur puticulæ, ubi erant frequentes putei, quibus condebantur ossa combustorum.

Porta sancti Laurentii.

Porta. s. Laurētii est ī aq̄ductu & externis non porta,

Ad ursum pileatum:

Iuxta portam sancti Laurētii ad dextrā exeūtibus est tēplū sanctæ Viuianæ & sex Miliū martyrū ubi uocabatur antiquitus ad ursum pileatū quod ibi fuit imago ursi habentis pileū in capite.

ROMA,

Duo Trophea.

Post ecclesiam sancti Eusebii est pars ædificii ubi sunt duo Trophea. i. spolia hostium. Alterum Tropheum habet Thoracem cum ornamentis & Clypeis ante ymaginem uictoriæ. Alterum habet instrumenta omnia ad pugnandum & clypeos & habet uestes,

Gallieni Imperatoris monumentum:

Vbi est ecclesia sancti Viti est arcus diruptus cum monumento Gallieni Imperatoris.

Thermæ Titi & Vespasiani.

Post ecclesiam sancti Martini uersus Orientem sunt ruinae Thermarum Titi & Vespasiani. Ruinae Cisternæ Thermarum Titi uocat nunc capaces. i. capaces aquarum,

Philippi Imp. Thermæ.

Post thermas Titi inter aquilonem & eorum sunt thermæ Philippi Imp. Post est uallis inter exquilias & Coelium montem quæ ducit ad portam Sanctæ Crucis, Quæ est pars aquæductus.

Via prænestina.

Via quæ est extra portam sanctæ Crucis uocat prænestina, Exquilias.

Exquilias incipiunt a Templo sancti petri a uinculis & extenduntur usque ad ecclesiam sanctæ Crucis inde ad Thermas Diocletiani. illinc circumeundo includit Ecclesiam Sanctæ Mariæ Maioris, prope quam erat basilica Sigrimini Romani & Sanctæ Praxedis usque ad sanctum petrum a Vinculis.

Coelius Lateranensis.

Coelius mons incipit ab ecclesia sancti Io. Lateranensis

ROMA,

A familia lateranorum sic dicit & finit ubi est ecclesia sã
cti Gregorii & est magni ambitus & includit ecclesias q̄t
tuor Coronatorũ. s. Stephani rotũdi. sancti Ioannis &
Pauli. sancti Petri Marcellini in radicibus montis cœli
supra est Q uadriuium inter coelium & exquillas Cœ
lius appellatus a quodã ciue Cœlio uibennio, qui præ
stitit aurum Romanis contra Sabinos,

Porta Cœlimontana.

Porta Cœlimontana appellatur illa quæ est sub sancto
Ioanne extra quam est uia campana.

Porta metrodoli & Cœlicolus.

Inter Portam Cœlimontanam & portam in uia latina
est porta quæ appellatur metrodori clausa nunc, & ille
mons parui ambitus, qui est post Cœlium montẽ ad
Orientem appellatur cœlius minor. idest Cœlicolus me
minit martialis.

Regio Portæ Campanæ.

Regio Portæ cãpanæ est post Celiũ mōtẽ & Auētiniũ
usq; ad radices ascensus ad sanctum Ioannem.

Porta Capena Via Appia. Thermae

Antonianæ, Via noua,

Porta sancti Sebastiani uocatur porta capena & extrin
secus uia uocatur Appia quæ est regina aliarum uiarum
ducit usq; ad Brundisium. Ista uia priusq; peruenias ad
ecclesiam sanctorum Nerei & Achilei & Sixti / uocatur
uia noua / quæ ducebat ad Thermas Antonianas : quæ
fuerunt Antonini Caracallæ, quæ Thermae sunt a des
xtris post ecclesiam sanctorum Nerei & Achilei. Et flus
uiolus qui oritur longius ab urbe. xx. Mil. pass. in agro

ROMA

maritimo rigat radices montis Auentini, & ingreditur Tyberim.

Auentinus.

Auentinus ab auibus dictus est, & incipit a flumine magnum habet ambitū: & extendit usq; ad moenia ubi est porta Capena. & ad metā ubi ē porta sancti Pauli mōs Auentinus est longior & latior. Habet ecclesias multas ad occasum supra Tyberim ecclesiā sanctæ Sabinæ alexii Mariæ in medio: sanctæ Priscæ ad orientem prope finē longitudinis sanctæ Barbinæ,

Via Hostiensis Sepulchrum. C. Cestii:

Prope portā .i. Pauli extra quā uia est & appellat hostiēsis est Pyramis quadrata cuiusdā. C. Cestii.

Campus figulorum,

Campus ad portā .i. Pauli post Auētiniū est cāpus ubi hodie fit cursus equorum. In medio surgit collis ubi fuerunt figuli & ipse collis factus est ex fragmentis uasorū fictilium. Aliæ figulinæ erant extra portam Viminalem a dextris ubi surgit collis eius materiæ.

Horrea Romanorum,

Post Auentinum montē uerius meridie supra Tiberim planities magna ubi erant. clx. horrea quæ seruabant triticum Po. Ro. & erant magna & longa.

Pons Sublicius.

Sub Auētino est pons qui olim appellabatur sublicius. Erat enim ligneus. Nam sublices intelliguntur magnæ arbores. Postea ab Aemilio factus est lapideus & appellatur Aemilius,

ROMA

Templum Matutæ leucothoes,
Parua ecclesia Rotunda Sancti Stephani supra Tyberim olim fuit Matutæ Leucothoes, id est albæ deæ, hoc est deæ matutini temporis

Templum Herculis & ara maxima.
Post muros scholæ græcæ statim latinæ nō longe fuit templū herculis in foro boario rotūdū cū multis antiquitatibus dirutū tpe Sixti.iiii. nō lōge ab hoc tēplo. tēplū uersus Auentinū fuit appellatū ara maxima.

Chrysocolla Circus Maximus
Pauimētū Circi maximi fuit ex Chrysocolla, est autem Chrysocolla dura materies que nascit postq̄ aurū effossum est. ex auro retinet colorē. In cetero est lapis. In hoc circo fiebant ludi ubi erant duo magni obelisci quorum alter est maximus omnium qui sunt in orbe. Est autē circus inter Palatinum montem & auentinum.

Palatinus mons.
Mōs palatinus habet in circuitu mille passus, ea fuit prima sedes. P. R. & primus locus habitatus. & sedes Imperii cōstituta ibi ppter quod Hercules in eo monte hospitio fuit receptus ab Euandro rege. Palatiū autē appellat a Palate urbe Arcadiæ, unde rex Euander uenit, ideo in comōte fuit sedes. P. R. propter quā causam ubicūq̄ est sedes magni principis. Palatium appellatum. Sed malū omen est Imperio Romano quod propria sedes est inhabitata.

Ianiuelabrum.
In foro Boario duo Iani. i. Lodiæ, Ibi recipiuntur mercatores & habet in se quadriuium unus Ianus hæret eccle

ROMA,

siæ sancti Georgii/non longe hinc inter Auētinum fuit
Velabrū ita dictū q̄ cū locus esset paludosus homines
q̄ uolebāt transire in Auētinum ferebantur Cymba &
soluebant stipem. Pecunia aut̄ quæ soluitur nautis uela
tura appellatur / unde Velabrum.

Tyberis sinus prope Capitolium.

Sub Capitolio Tyberis inferebat sinum, q̄ pertingebat
radices Palatii. ubi nunc est ecclesia sancti Theodori, In
eo spatio prope fuit templum & ibi expositus Romulus
& Remus in alucolo, i. Scypho ligneo.

Ficus Ruminalis,

Ibi fuit Ficus Ruminalis appellatus a rumine Lupe est
autem ruma mamma.

Lupercula.

Supra in Capitolio e regione istorū locorū fuit lupercal
hoc est māsis Lupæ quæ nutriuit Romulū & Remū,
Erat aut̄ Lupercal antrum prope tres columnas

Templum castoris & Pollucis,

In fine fori Romani fuit Templum castoris & Pollucis
prope quod paruulus fons

Tarpeius mons,

Tarpeius mons diuiditur ī duos colles in capitoliū & ac
cem. in eius medio erat uallis in qua fuit Asilū ad quod
confugientes erant tuti. Erat aut̄ asylū Templū inuiola
bile, & ibi fuit Templum Iouis,

Templum Iouis Capitolini.

In Capirolio fuit Tēplū Iouis magni Capitolini qd̄ erat
quadratū quoque uersus pedib. C. Altitudo. CL.

FINIS.

ROMA,

<p>Regiones Antis quæ Urbis</p> <p>Prima Regio por tæ Capenæ.</p> <p>Porta Capena.</p> <p>Vicus Drusianus,</p> <p>Vicus Sulpicii ceterioris</p> <p>Vicus puluerarius,</p> <p>Vicustrium ararum,</p> <p>Aedis Martis.</p> <p>Aedis tempestatis</p> <p>Area Spei.</p> <p>Area Pinaris.</p> <p>Lacus promothei,</p> <p>Balineum Torquati</p> <p>Balineum Mamertini</p> <p>Balineum Antiochiani.</p> <p>Thermæ Commodianæ,</p> <p>Arcus diui Traiani,</p> <p>Mutatorium Cælaris</p> <p>Vicus Camenarū & ædis,</p> <p>Vicus Sulpitii Vterioris</p> <p>Vicus Fortunæ obsequētis</p> <p>Vicus honoris & uirtutis</p> <p>Vicus Fabricii.</p> <p>Aedis Mineræ,</p> <p>Aedis Appollinis</p>	<p>Area Gallisue Talli, siue Thaliæ.</p> <p>Area Carlicæ</p> <p>Lacus Vipsani.</p> <p>Balineum Vestis Bolani</p> <p>Balineum abascantiani.</p> <p>Thermæ Seuerianæ</p> <p>Arcus diuueri Parthici.</p> <p>Arcus Drusi.</p> <p>Almo fluius,</p> <p>Vici. ix.</p> <p>Vicomagistri. xxxvi.</p> <p>Denunciatores duo,</p> <p>Domus. ccxx.</p> <p>Balinæ priuatæ. lxxxii.</p> <p>Pistrina. xx.</p> <p>Aediculæ. x.</p> <p>Curatores duo.</p> <p>Insulæ. iiii. mil. ccl.</p> <p>Horrea. xiiii.</p> <p>Lacus. lxxxiiii.</p> <p>Regio in ambitu continet ped. xii. mil. ccxxvi.</p> <p style="text-align: center;">Regio Secūda.</p> <p>Coelimonrium</p> <p>Templum Claudii.</p> <p>Campus Martialis</p> <p>Antrum Cyclopi,</p>
---	---

ROMA

Caput Africæ.	Isis & Serapis,
Domus Philippi,	Moneta.
Regia Tulli hostilii,	Amphitheatrū/ quod ca-
Mansiones albanæ,	pit loca. lxxxvii. mil.
Armamentarium	Ludus magnus,
Ludus Matutinus,	Domus Britiana.
Cohortes quinque uigilum,	Prætura præsentiss.
Ediculæ. viii. Curatores. ii,	Lacus pastoris
Insulæ, iii. mil.	Schola copulatorum
Horrea. xiii.	Castra misenarum
Pistrina. xii.	Vici. viii,
Macellum magnum	Vicomagistri, xxiiii.
Lupatiæ	Denunciatores. ii.
Castra peregrina.	Domus. c. lx.
Arbor sancta.	Baliniæ priuatæ. lxxx.
Domus Vætiliana.	Pistrina. xii.
Mansiones,	Ludus Darius,
Mica aurea,	Samium Choragium
Spolium Samarium	Thermæ Tichi Cæsaris
Ludus Gallicus	Augusti.
Vici. xii.	Schola questorum
Vicomagistri. xxviii.	Porticus Iulia.
Denunciatores duo.	Suburra,
Domus, cxxxiiii,	Ediculæ. viii.
Baliniæ priuatæ, xx.	Curatores duo.
Regio in ambitu continet	Insulæ duo Milia. Dec
pedes, xii. mil. cc.	Lvii.
	Horrea. xiii.
Regio Tertia	Lacus. lv.

ROMA

<p>Regio in ambitu continet pedes. xii. mil. ccc.</p> <p style="text-align: center;">Regio Quarta</p> <p>Templum Pacis. Templum Faustinae Via sacra. Basilica Pauli Aemilii Forum Transitorium Porticus assidata Buccinum aureū. Apollo Sandaliarius Sororium Tigillum Colossus altus pedes. cc. & semis habēs in capite ra- dios septē singuli pedes, xxii. & semis. Carinae, Templum Veneris. Templum Telluris. Basilica Constantini, Sacriportus, Balineum Daphnidis, Ara uulcanicum uulcanali ubi lotos a Romulo sata Horrea Carhacea. Meta sudans, Domus Pompei. Auita Ciceronum domus. Aediculae. viii.</p>	<p>Curatores duo.</p> <p>Domus. c. xxxviii.</p> <p>Balineae priuatae. lxxv</p> <p>Pistrina. xii.</p> <p>Vici. viii.</p> <p>Vicomagistri. xxxii.</p> <p>Insulae. ii. mil. dcclvii.</p> <p>Horrea. viii.</p> <p>Lacus. lxxviii.</p> <p style="text-align: center;">Regio Quinta</p> <p>Exquilina cū Turri & col- le Viminali. Lacus Promothei. Nympheū diui Alaxādrī, Horti planciani Hercules Sullanus. Campus Exquilianus Lucus Petelini. Ara Iouis Viminēi, Iſis patritia. Thermae Olimpiadis, Aediculae. xv, Curatores duo, Insulae. iii. mil. dccc. l. Lacus. lxxix. Balineae priuatae. lxxv Macellum Iuiani. Cohortes septem uigilum Horti mœcenatis,</p>
---	---

ROMA,

Amphitheatrum castrense.	Insulae.iii.mil.D.v.
Capus uirialis cum aggere	Horrea.xyiii,
Domus aquilii Iureconsulti	Lacus.lxxvi.
Minerua medica,	Templum salutis
Lauacrum agrippinae	Templum apollinis & clatrae,
Vici.xy.	Floralia,
Vicomagistri.lx.	Forum Salustii,
Domus.clxxx.	Templum Quirini
Denunciatores duo.	Malum punicum
Horrea.xxiii,	Horti Salustiani
Pistrina. xii.	Thermae constantinianae,
Regio in ambitu continet	Balnea pauli.
pedes, xy. mil. deccc.	Ad gallinas albas
Regio Sexta	Cohortes tres uigilum
Alta semita.	Ediculae, xvi.
Vicus Mamuri.	Curatores duo.
Vicus Bellonae	Domus, c,
Templum Sarapeum	Balnea priuatae. lxxv
Templum florae	Pistrina. xii,
Capitolium uetus.	Regio in ambitu continet
Statua Mamuri plumbea	pedes, xy, mil, dc,
Domus attici	Regio Septima
Templum gentis flauiae	Via lata,
Senatulum mulierum	Cohortes septem uigilum,
Thermae Dioeletiani	Nymphaeum Iouis
Decem Tabernae,	Campus agrippae,
Arca Calidii	Castra Gentiana
Vici. xii	Templum nouum fortunae,
Vicomagistri. xlviii.	Sacellum Senii Sanguii

ROMA

Forum Suarium,	Cloacinæ Templum
Hortliuiani,	Grecoſtaſis
Ad manſuetas.	Miliarium Aureum
Lacus Ganimedis,	Templū ueneris eluacinæ,
Arcus nouus,	Pila horatia
Edicula Capratia	Templum Caſtorum
Templum ſolis	Equus æneus domitiani.
Porticus conſtantini	Ludus emilius,
Templū nouū Quirini	Arcus fabianus,
Equi Aenei Tindatis	Iani duo celebriſ mercatoꝝ
Forum archemonium	rum locus
Pilatiburrina	Templum ueſtæ
Lapis pettuſus	Templum romuli
Vici. x,	Forum Cæſariſ
uicomagiſtri, xl.	Forum Auguſti
Denunciatores duo,	Forum Traiani cum tem
Domus, cxx.	plo & equo æneo, & coſ
Piſtrina. xvi.	lumna Coclidæ quæ eſt
Lacus. lxxvi.	alta ped. cxxviii. habetq;
Aediculæ. xii.	intuſ gradus. clxxviii. fene
Curatores duo	ſtellaſ. xlv
Inſulæ. iii. mil. ccc. lxxxv	Aedicula concordiæ ſupra
Horrea. xxv	Græcoſtaſim
Balincæ priuata. lxxv	uictoria aurea
Regio in ambitu continet	Tabernæ nouæ
pedeſ. xii. mil. dcc,	Colūna cū ſtatua. M. ludii
Regio. Oſtaua	Aediſ opiſ & ſaturni
Forum romanum	Septem tabernæ
Comitium	Senatulum aureum

ROMA

Curia,	Aedes Herculis uictoris a li
Templum Concordiæ,	tera cognominata rotun
Atrium Mineruæ	da & antrum Caci
Iulia Porticus	Vicus Iugarius idem & fu
Puteal Libonis	rarius cū signo uortūni.
Regia Numæ	Porticus margaritaria
Templum deum Penatiū,	Elephantus herbarius
Templum Iani	Aediculæ totidem
Stationes municipiorum,	Curatores duo
Cohortes sex uigilum	Insulæ.iii. mil. dccc. lxxx
Lacus Curtius	Balinea priuata, lxxvi
Aedis uictoriæ.	Lacus. cxx.
umbilicus urbis Romæ,	Basilica argentaria
Basilica Pauli cum phris	Viscæ poscæ
giis columnis,	Tēplum titi & Vespasiani,
Ficus ruminalis ī comitio,	Vicus ligurum
Apollo translatus ex apo	Aedicula iuuentæ,
lonia.	Templum Iouis Tonantis
Delubrum mineruæ,	Signum Iouis Imperatoris
Porta Carmentalis uersus	Alylum.
Circunflaminium	Horrea germanica
Capitolium.	Aqua cernēs q̄tuor scauros
Edis Veiovis a prænesti	Sacellum pudicitie patritie
deuesti	Aedis mutata
Templum uetus mineruæ	Vicus unguentarius
Horrea agrippina	Vici. xii.
Regio in ābitu continet pe	Vicomagistri. xlviij,
des. xii. mil. dccc. lxxvii,	Denunciatores duo,
Forum boarium	Domus. cl.

ROMA

<p>Horrea, xviii,
 Pistrina, xx,
 Regio Nona,
 Circus flaminus,
 Edes antiquæ apollinis cū
 lauacro.
 Porticus Philippi,
 Stabula, iiii. factionū, viii,
 Mimitia uetus
 Mimitia frumentaria
 Porticus Corynthia. CN,
 octauū q̄ prima. xii. fuit.
 Theatrum Balbi capit loca
 xxx, mil,
 Iuppiter Pompeianus. CL
 Cæs, dicauit & a uicinitate
 appellauit.
 Theatrum Marcelli capit
 loca, xxx, mil,
 Delubrum, CN, domitii
 Templum bruti Callaici,
 Villa publica ubi primū
 populicensus est actus,
 Trigaria,
 Horti lucullani.
 Sepulchrum augustorum
 Nixæ,
 Basilica Mæciliū,
 Tēplū diui Antoninicum</p> | <p>coelide columna quæ est
 alta ped, clxxv, habet ino
 tus gradus, cclv. & fenest
 stellas, lvi.
 Thermæ Neronianæ quæ
 postea alexandrinæ,
 Templum boni euentus.
 Edis Bellonæ ante portam
 Carmentalem ante hanc
 ædem columna index bel
 li inferendi,
 Meleagricum,
 Serapeum Calcidica,
 Minerua,
 Insula phelidii siue Phelidis
 Ediculæ totidem
 Curatores duo,
 Insulæ, iiii, mil, dccclxxxviii,
 Horrea, xii.
 Cripta Balbi,
 Carcer, clx, uiri,
 Campus martis.
 Equiria,
 Fons Scipionum,
 Ciconiæ,
 Pantheon Ioui Victori.
 Thermæ Hadriani,
 Thermæ agrippæ,
 Porticus argonautarum,</p> |
|---|---|

ROMA,

<p> Ileum. Mineruium. Vici. xxx. Diuor. Vicomagistri. xlviii. Denunciatores duo Balinea priuate. lxiij. Pistrina. xx. Regio in ambitu continet pedes, xxx. mil. d. Regio Decima Palatium, Vicus Curtarum, Vicus Salutaris Vicus Cliuusq; diei Aedis Iouis Satoris, Parthae bacchi ubi fuerunt aedes uitruii Fondani, Ara febris Aedis matris deum Sicilia. Aedes Apollinis ubi lidōi pēdent instar arboris ma laferentis, Ara palatina, Domus Dionysii Domus Ciceronis, Velia Fortuna respiciens, </p>	<p> Victoria germanica, Aedes Rhamnusia Domus Augustiana Sedes Imperii Romani Ad Mammeam / hoc est stictæ mammae Vici, vi, Vicomagistri. xxiiiij. Denunciatores duo. Domus. lxxxviii. Horrea. xlviii. Balinea priuatae, xxvi Vicus Padi, Vicus fortunæ respicientis, Vicus Apollinis, Roma Quadrata, Casa Romuli, Templum fidei, Domus Ceroniorum Iouis cœnatio, Bibliotheca. Edes Iouis uictoris Domus. Q. Catuli, Aedes Diouis, Curia uetus. Septizonium Seueri, Lupercal Penthapylum Iouis arbi tratoris. </p>
---	--

ROMA Q̄

Domus Tiberiana	Insulæ.ii.mil.dc.
Auguratorium	Balinez priuatæ.xv.
Aediciuē totidem	Lacus.ix.
Curatores duo	Templum Mercurii.
Insulæ.ii.mil.dc.xliiii.	Edes cereris,
Lacus.xxx.	Porta trigemina,
Pistrina.xx.	Apollo Coelisper
Regio in ambitu habet pe	Hercules Oliuarius,
des.xii.mil.dc.	Edes cereris.
Regio Vndecima	Obelisci duo, iacet alter al
Circus Maximus,	ter erectus
Circus Maximus qui capit	Edes Consi subterraneæ
loca.ccc.lxxxv. mil.	Velabrum minus.
Portæ.xii.	Vici.viii.
Aedes ditis patris,	Vicomagistri.xxxii.
Aedes Veneris opus Fabii	Denunciatores duo.
gurgitis	Domus.lxxxviii.
Salinæ.	Horrea.xvi.
Aedes Portuni.	Pistrina,xii.
Aramaxima.	Regio in ambitu habet pe
Aedes Pompeii.	des/xi.mil. d,
Aedes murtiæ.	Regio Duodecima
Forū olitoriū. In eo colūna	Piscina Publica,
est lactaria, ad quā infan	Vicus piscinæ publicæ,
tes lacte alēdi deferuntur,	Vicus Ceios,
Velabrum maius	Vicus aquæ salientis,
Arcus constantini.	Vicus fortunæ mammosæ
Ediculæ totidem	Vicus portæ rufcelanæ
Curatores duo	Vicus ueneris alme

ROMA

Vicus Dianæ	Domus, C, xiiii,
Vicus Triaris	Lacus, lxxx
Vicus Iaci tecti.	Regio in ambitu habet pe-
Vicus Colapeti Pastoris	des. xii. mil
Vicus Porte Neuiæ	
Vicus uictoris	Regio Tertiadecima
Area Radicaria	Auentinus
Fortuna mammosa	Vicus frumentarius
Edis bonæ deæ Subfa-	Vicus Cefeti,
xanæ,	Vicus Laci Miliarii.
Thermæ Antonini.	Vicus trium artium
Campus lanatarius	Vicus Loreti minoris
Cohortes tres uigilum,	Vicus colūnæ lignæ
Priuata Hadriani	Vicus mundiciei.
Aediculæ totidem	Vicus fortunæ dubiæ
Curatores duo,	Templū connæ dianæ,
Insulæ. ii. mil cccclxxxvi.	Thermæ Sirciæ
Balneæ priuatae, xliiii.	Thermæ uarianæ,
Horrea, xx.	Priuata Traiani
Horti Asmani.	Vicus Fidii
Caput uiaæ nouæ	Vicus triū uiarum
Isis Antenororia.	uicus ualerii
Donum delphini	uicus Capitis Canteri
Septem domus parthorū,	uicus nouus
Domus chilonis	uicus armilustri,
Domus cornificii	uicus Maeriaris,
Vici. xiii	uicus Loreti minoris
Vicomagistri. xlviii.	Armilustrum,
Denunciatores. ii,	Thermæ decianæ

ROMA

Templum Libertatis	Vicus rutiliani minoris
Dolenum siue dolocrum,	Vicus Brutianus,
Remuria.	Vicus statuæ Valerianæ
Mappa aurea	Vicus Pauli.
Horrea galbæ	Vicus semipublici
Scala gemoniar	Vicus Ieci restituti
Schola Cassii	Vicus sergi
Forum pistorium	Vicus Viberini
Aedicule totidem,	Naumachia.ii,
Curatores duo	Vaticanus,
Insula.ii.mil. cccclxxxviii,	Ianiculum
Balinea priuatæ, lxiii	Vicus Censori,
Horrea. xxv	Vicus Rostrati,
Platanon.	Vicus Statuæ Titiani
Horrea amiceii	uicus rutiliani maioris
Porticus Fabaria	uicus Ianuclensis
Templum Iunonis reginæ	uicus Iarum Iucallum
Vici. xvii.	uicus Salutaris
Vicomagistri: lxxviii,	uicus sex Lucei
Denunciatores duo	uicus patratili,
Domus. C.iii.	uicus Saufei
Lacus. lxxviii.	uicus Ploti.
Pistrina. xx.	Galium. Cornisæ
Regio in ambitu continet,	Horti Poititii
pedes. xvi. mil. cc.	Maniæ Sacellum.
Regio Quarta decima.	Balincum ampelidis,
Transiberis,	Statua ualeriana
Vicus longi Aquilæ	Cohortes septem uigilum.
Vicus Quadrati,	Templum fortis Fortunæ

ROMA

<p> Therma Septimiana, Hercules culearis, Campus Codetanus Castra lecticariorum Ediculæ totidem Curatores duo Insulæ.iiii.mil.ccccv. Horrea.xxii Balineæ priuatæ.lxxxvi. Balineum prisci dianæ. Statua siccina. Caput Gorgonis, Area Septimiana, Ianus septimianus Campus Brutianus Hort. Getæ Vici.xii. Vicomagistri.lxxxviii: Denunciatores duo. Domus.cl. Lacus.clxxx., Pistrina.xxii. Regio in ambitu habet pe- des.xxxiiii.mil.cccclxxxvi Senatula tria unū inter ca- pitoliū & forū ubi magis stratus deliberabant. Alte- rū ad portā capenā. Ter- tium citra ædem Bellonæ in circostaminio ubi daba- </p>	<p> tur senatus legatis quas in urbem admittere nobāt Quartū Senatulū ma- tronarum in Quirinali Bibliothecæ.xxix. publicæ ex his præcipue duæ Pala- tina & ulpia, Obelisci magni.vi. duo in circo maximo. Maior est pedum.cxxxii, minor pe- dū.lxxxviii.& semis Vnus in uaticano. Vnus in campo Martio pe- des.lxxii. Duo in Mausoleo Augu- stipares singulipedū.xlii. & semis Obelisei priuati.xlii. In ple- risq; sunt notæ Egyptio- rum, Pontes Octo Muluius, Vaticanus Fabritius, Palatinus, Aelius Ianuelēsis Cæstius, Aemilius q ante sublitius, Campi Octo. </p>
---	--

POMPO.LAE,

Viminalis		Neturni
Exquilianus	Agrippæ	Macidii
Martius,	Codetanus	Martiana
Brutianus		Vescellaria
Peculiaris		Florelli
Lanutarius		Sicimini
Vnusultra tyberim cæpus		Constantiniana
uaticanus extra numerũ,		Thermæ.xii.
Fora,xvi,		Traiani.
Romanũ quod dicitur ma-		Titi
gnũ Cæsa, augusti,		Agrippæ
Boarium.		Sitiacæ
Transitorium.		Commodianæ.
Molitorium.		Seuerianæ.
Pistorium.		Antonianæ.
Traiani.		Alexandrinæ, quæ Nero-
Antenobardi.		nianæ
Suarium.		Diocletianæ.
Archemonium.		Decianæ.
Diocletiani.		Constantinianæ.
Gallorium.		Septimianæ.
Rusticorum.		Iani p oēs regiones in cru-
Cupedinis.		stati & adornati signis duo
Piscarium		præcipui ad arã fabianã
Salustii		superior inferior.
Basilicæ,x		AQVE. XX.
Vlpia.		Apia.
Pauli.		Martia
Nestini.		Virgo

ROMA,

Claudia.	Aemilia	
Herculanea.	Claudia	
Tepula.	Valeria	
Damiata.	Ostiensis	
Traiana.	Laurentina	
Anio.	Ardeatina	
Halsia galisiana, quæ Aug	Setina	
gusta.	Quinceria	
Cærulea.	Gallicana	
Iulia.	Triumphalis	
Argentiana.	Cornelia	Ciminia
Cininia.	Patinaria	
Sabatina.	Tiberina	
aurelia.	Aurelia	
Septimiana.	Cassia	
Seueriana.	Portuensis	
Antoniana.	Gallia	
Alexandrina.	Laticulensis	
Viæ. XXIX.	Capitolia duo	
Appia.	Vetus & Nouum	
Latina.	Anphitheatra duo.	
Libicana.	Colisei duo.	
Campana.	Columnæ Coclides duæ.	
Prænestina	Macella duo	
Tiburtina	Theatra tria.	
Collatina	Ludi Quinq;	
Nomentana quæ figulêsis	Nymphea Vndecim.	
Salarra	Equi ænei inaurati. xxii.	
Flaminea	Equi burnei. xciiii.	

ROMA,

Tabulæ sine numero.	Regio. ix. Circus flamius.
Signa sine numero.	Regio decima, Palatium.
Arcus marmorci. xxxvi.	regio. xi. circus maximus.
Lupanaria. xlv.	regio. xii. Piscina publica,
Latrinæ publicæ. cxliii.	regio, xiii. Auentinus.
Cohortes prætoriz.	regio. xiiii. Transiberis,
Cohortes urbanæ quatuor.	Portarū noia,
Cohortes uigilym septem.	Fluētana nūc. s. Maria ppfi.
Excubatoria. xliii.	Pinciana salaria.
Vexilla duo communia.	Viminalis nunc. S. Agnes.
Castra peregrina,	Exquilina atq; Tiburtina.
Castra micenatium,	Saucti Laurentij.
Castra Tabellariorum.	Neuia, Porta sanctæ Mariæ
Castra uictimariorum.	maioris.
Castra lecticariorum.	Asinaria sancti Ioannis.
Castra Salgamariorum.	Capena, accia dicitur.
Castra Subitariorum.	Hostiēsis nūc sancti pauli,
Castra eqtū singulorū duo.	Aurelia nūc, s. Pancratii.
Mēsæ oleariæ. xxiiii. mil. ii,	Triumphalis inter hospita-
Noia regionū ex	le sancti Spiritus & basili-
prædictis excēpta.	cam beati Petri.
Regio. i. porta Capena.	Pertusa, Viridaria, Angeli,
Regio. ii. Coelimontium.	Aenea.
Regio. iii. Isis & serapis.	Mōtiū noia
Regio. iiii. Templum pacis.	Capitolinus uel Tarpeius,
Regio. v. Exquilina.	Auentinus, Palatinus.
Regio sexta. Alta semita.	Coelius, Exquilius, Vimia-
Regio septima, Via lata.	lis & quirinalis.
Regio. viii. forū romanū,	FINIS

FABRICII Varrani Episcopi Camertis

de Vrbe Roma Collectanea.

RBS ROMA A ROMV-
lo dicta, eius circuitus secundum
Plinium, xx, milia passuum, Se-
cundum Vopiscum in Aurelio
quingenta, Ex Marcello &
Paulo Iuriconsulto datur agno-
scere, ut alter de circuitu muro-
rum, alter de continentis Vr-

bis intellexerit, cum muros nullo in loco ampliores fuis-
se uideamus, At nostro tempore Murorum circuitus,
uix cum Ianiculo/hoc est Trastyberi & Vaticano. xiiii.
continet Milia.

Portæ Urbis

Porta populi quondam flumentana a Tyberi quieam
poterat quandoq; alluere. Hanc e coelo tactam Linius
in bello macedonico refert,

Porta Pinciana in ea regione quæ dicitur hodie in Colla-
cio, ducit in Sabinos, Collatiæ ab antiquis dicta, quã
Rauennam exportauit Theodoricus primus Ostro-
gothorum rex, teste Cassiodoro in epistolis

Porta Palaria, quæ & Collina, & Quirinalis dicta est,
quod ducat in Quirinalem montem, in qua. T. Ta-
tius castra Curium locauit. Ducit in Agonem ubi ty-
beris inundatio Appollinares ludos intercepit.

Porta sanctæ Agnes Nomentana dicta & Domine quo

FABRICI.

uadis, ante Viminalis.

Porta sancti Laurentii Exquilina, & a capite Tauri sculpto, aliquando Taurina, unde pecus educere Valerius Consul iussit, cum Roma ex aduersa parte in plano tyberis obsideretur.

Porta maior ante Neuia in Coelio monte, unde Lucretius consul cum Valerio exiuit.

Porta sancti Ioannis, Asinaria, a priscis Coelimoniana, unde ipse Valerius exiuit.

Porta clausa Metrobii, ante Gabiula dicta, quæ in Gabios ducit. Hæc è cælo teste Liuio tacta fuit in bello macedonico.

Porta Latina antiquum nomen obtinet.

Porta Capena, quæ & appia, ducit Capuam, per quã regressus est Horatius ex tribus superstes.

Porta sancti Pauli, aliquando quæ hostiam ducit, Hostiensis, a priscis Trigemina.

Carmentalis porta fuit ad Cluium qui ducit per Sublicium pontem in Ianiculum. Is locus uidetur esse ultra ecclesiam sanctæ Mariæ ad scholam græcam, nunc uocant Cosmedim ad auentini radices.

Transyberis Ianiculū. Ianus apud Oui, Arx mea colli erat, quæ cultrix noie nostri Nuncupat hæc ætas, Ianiculumque uocat. Ianiculū urbi adiectū facto in Tyberim sublicio ponte, qui nunc pons Xistus dicitur.

Porta Portuensis in Ianiculo uersus occidentem a Claudio facta, quod in portum ducat sic dicta.

Porta sancti Paneratii, olim aurelia in Ianiculo

Porta quæ nunc subtus Ianum in Ianiculo, quæ ducit

ROMA

in Vaticanum antea fontina dicebatur
Thermæ ad sanctum Franciscum in Transyberim se
ueri uel Aureliani.

Thermæ in Campo Vaticani ubi nunc prata dicimus,
eorundem,

Ecclesia sanctæ Mariæ a Calisto ædificata Transyberî
Templum rauenatum erat seu taberna meritoria.

Pons ruptus antea Aurelius.

Dux turres quæ nunc destitutæ in naualium faucibus
in Ianiculo cernuntur a Leone Quarto ædificatæ ne
barbaris ultra per Tyberim pateret accessus sicut cum
ecclesia sancti Petri in uaticano & Ianiculum a Sarace
nis incensum fuit.

Portæ in burgo sancti Petri.

Porta sancti Spiritus quæ dimittit in Ianiculum:

Porta pertusa in alto colle edita.

Porta uiridaria subiecta palatio pontificis, quæ ad ortos
ducat.

Porta quæ nunc est clausa, quæ duceret ad scholâ Lon
gobardorum, Posterula dicta fuit.

Porta quæ sub castello sancti Angeli est posterula dicta est,

Porta in ponte Hadriani porta ænea dicitur.

Portæ triumphalis prope sanctum Spum in saxia appa
rēt uestigia prope tyberim in uia quæ ducit ad obeliscum .C.

Cæsaris quæ uia triumphalis est.

Palatium sancti Petri ubi erat templum Apollinis

Obeliscus .C. Cæsaris in territorio triumphali,

Templum Vestæ ad Tyberim contra Iani Templum

Atupe Tarpeia ad pontem Sanctæ mariæ asyli tēplū

ROMA

in quadrato lapide extructum, quod nunc dedicatum est sanctæ Mariæ Aegyptiacæ ad arcem pōtis p̄dicti. Rostra fuerunt ubi nunc ecclesia Sanctæ Mariæ de inferno.

Græcostasis in montis Palatini angulo in quo loco est ecclesia sancti Laurentii in miranda.

Templum concordiae in Palatino colle contra Templū sanctorum Cosmæ & Damiani,

Comitium inter Turrim, quæ palara dicitur & ecclesiā Sancti Laurentii in mirāda, ubi porci uenundantur.

Cumulus nunc acceptorum corrupto uocabulo antea monseitorum uocabatur. in Campo Martio est post columnam Celiā ad Occidentem. Citatorum dicebatur quia postquam citati tulerant suffragia, ne laturis se immiscerent, & cui fauissent dicere possent per pontem qui erat in loco ubi colūna Coelia est trans euntē separabantur.

Lacus in quem Iuturna se misit pro aqua uirginea est, qui locus pro Iuturna nunc dicitur lo Treglio.

Campus Martius ubi Columna coelia quæ in honorem antonini Pii. clxxv, pedum erecta fuit,

Prætoriana castra reduxit Tyberius in arcem, quam fecit ubi nunc caput bouis appellant in uia Appia prope sanctum Sebastianum,

Ecclesia sanctæ Mariæ de minerua Templum Isis.

In colle Vaticano in cluso Vaticanæ dei Templum fuit.

Naumachia sub monte uaticani & Palatio.

Ecclesia Beati Cosmæ & Damiani. Templum Romuli.

ROMA,

Montes Urbis.

Capitolium qui & Tarpeius mons & Saturnius, Vbi
pandana porta, olim arua saturnia. Virg. viii, Hinc ad
tarpeiam sedem & capitolia ducit aurea nunc olim silo
uestribus horrida dumis

Auentinus mons ubi Dyanae Templum ab aduentu
navium.

Palatinus mons, Vergi. viii. Arcadas has oras genus a
Palante profectum Qui regem Euandrum. comites
qui signa secuti Delegere locum & posuere in montis
bus urbem Palantis proauide nomine Palanteum.

Coelius mons a celio duce Tuscorum,

Exquiliae ab excubiis regis

Viminalis a Templo Iouis uiminei. cuius arae sunt col
lis post sanctam Susannam,

Quirinalis a templo Quirini uel quia Cures duce tas
tio ibi posuerunt castra, Mons est inter portam popu
li & portam Salariam.

Mons Ianiculus a Martio anteo urbi additus

Ara coeli in Capitolio in feretrio Iouis templo fundamē
tis extracta est.

Iuppiter Capitolinus ubi nunc saluator in maximis.

Iani Templum ubi nunc Cancellaria, id est ubi sunt
carceres

In rupe Capitolina Templum Iunonis monetae, Virg

In summo custos Tarpeiae Manlius arcis

Clius Capitolinus e regione respicit Ecclesiam sancti
Georgii ad uelum aureum

FABRICI,

De Auentino,

In Auentino Lucinæ Templum, de quo Ouidius. Luna regit menses huius quoque tempora Mensis sumit Auentino Luna colēda iugo, sub quo fons erat, Idem. Lucus Auentino suberat nigra Illicis umbra, Quo posses uiso dicere numen inest, In medio gramen muscoque adoperta uirenti Manabat saxo uena perēnis aq̄,

De monte Palatino.

Ecclesia sancti Andreae de palara, est intra Palatium. In cætera parte Palatii uinea & prædium muro cinctum

De celio.

Ecclesia sancti Ioannis Pauli in Celio super fundamētis curiæ Hostiliæ /

Duo aquæductus quorū unus in Capitoliū ducebatur ab antonio Caracala. Alter in Auētiniū a Claudio, ut literæ in tabula marmorea apud hospitale sancti Ioannis Laterani ostendunt.

Ecclesia sancti Stephani in celio rotunda in æde Fauni extructa. Ecclesia sanctorum quatuor coronatorū supra castra quæ dicebantur peregrinorum

Sanctus Ioannes Lateranensis fuit palatiū lateranē.

Porta maior in celio mōte non longe a laterano.

Amphitheatrum Statilii Tauri in Celio.

Ecclesia monasterii Cartusiensium in palatio Sosociō & in eodem loco Veneris & cupidinis templa simul iuncta,

ROMA,

De exquilis

Mons Caballus in exquilis quæ a turribus quæ nunc comitum & foro Traiani usq; ad Diocletiani Thermas protenduntur & desinunt ad portam sancti laurentii aliter mons Exquiliarum a Diocletiani Thermis continuat per montem sanctæ Mariæ maioris, sancti Antonii, sanctæ Praxedis, sancti Viti in macello usq; ad laicanam uiam, quæ ab amphitheatro hoc est Colosseo incipiens & ad sanctorum quadraginta martyrum Clementisq; ac Petri & Marcellini ecclesiam cõtinuat priusquam portam maiorem attingat Celium ab ipsi Exquilis dirimit.

Monticulus inter Exquillas Suburra dicebatur.

Sancta Maria in Populo Tumulus Tarquinii immiet usq; ad Pincianum palatium.

Thermæ Corneliorum in uico Corneliorum domus Corneliorum dicuntur.

Corneliorum uia in Caballo ubi duæ statuæ iacentes/ una Bacchi, altera Saturni, Vt Apollodorus scribit/ quorum templa ruinæ, prope adstantes.

Caballi duo illi Tyridatis Armeniorum regis fuisse sextus Rufus dicit

Turris nunc Mesa dicta Turris est Mœcenatis & orti circum, ex qua Turri Neronem spectasse incendium urbis dicit Tranquillus.

Prosper Columna habitat in Mœcenatis hortis

Regio Triuii nunc, quæ scelerata Via erat sub Exquilis.

Ecclesia sancti Cyriaci in Thermis Diocletianis

FABRICI,

De Thermis,

Thermæ Alexandrinæ ab ecclesia sancti eustachii & edibus Ioannis Baroncelli a Campo sanctæ Mariæ rondæ hinc ad Lombardorum plateam & Agonem: qui circus flaminus est/inde ad binas penetres Ioannis Maroni prothonotarii reatini

Thermæ Agrippinæ sunt pantheoni cōtiguæ e regione uersus mineruam ædium porciorum/Cincii Rustici/Baptistæ Thenis, Georgii Cæsarini protonotarii complectitur.

Thermæ Antonianæ in regione ad uiam ardeatinā, ubi ad septentrionalem plagam ecclesia est sanctæ priscæ ad orientē sanctorū Nerei & Achilei/sancti Xistimonasterium ipsas thermas e regione respicit,

Thermæ, Methodium, Naumachia, & cætera Domitiāi opera fuerunt quæ cernuntur undiq; ad sanctū siluestrū inter flaminiam uiam, & collē Pincianum ad monasterium sancti siluestri.

Arcus triūphalis inter ecclesiā. s. Siluestri & Laurēti in lucina uia amplexus flaminiam. Domitiani triūphalis fuit ubi cernere est ipsum qualis a Suetonio describitur statura procerū sed tunc sedentem dormiētēq; & mineruam quam superstitiose colebat somniantem excedere sacratio, negantēq; se ultra eum tueri posse quia exarmata esset a Ioue

Palatium quod fuit Morinensis Card. edificatū est sup Domitiani opera.

Prænestina uia quæ ad portam sancti Laurentii,

ROMA

Gordianorū domus ducetas Colūnas uno filo habuit
& corū Thermæ fuerūt post sanctū Eusebium in uia
Prænestina ubi ruina cernuntur.

Cōstantini Thermæ ubi duo Caballi & quatuor ipsius
statuæ pedestres.

Ecclesia sanctæ Pudentianæ in Thermis Nouatiani ro-
gatu Praxedis sororis a Pio. iiii. ædificata est.

Monasterium sancti Laurēti in Pane & perna in ther-
mis olympiadis ædificatum.

De exquilis,

Trophea sacra Marii de Jugurtha & Cymbris in eccle-
sia sancti Eusebii & sancti Viti in macello cernuntur.

Gallutii Thermæ hodie appellatur basilica/quam Sue-
tonius scribit, C. Cæsarem, C. & Lucio nepotibus ex-
truxisse in exquilis.

Macellum hodie in exquilis ubi ecclesia sancti Viti i ma-
cello & arcus in macello

Arcus in macello Gallieno Imperatori positus

De Viminali colle.

In colle Viminali tria teste Plinio. xvii. lib. fuerunt mirā-
da ædificia. domus Crassi Oratoris. Q. Catuli. quicū
Mario Cymbros fudit. & C. Aquilii equitis & iuriscō-
sulti cernuntur ruinae ad sanctam Susannam

Salustiani horti inter Quirinalem & Viminalem a por-
tu sanctæ Agnes prope ad sanctam Susannam exten-
duntur Ruinae.

De aliis locis celeberrimis,

Plane Exquilias inter & cæliū mōtē ubi monasterium
monialiū. s. Andreae/ tabernacula antiquitus dicebatur.

FABRICI,

- Carinæ incipiebant a Tabernacula ad Marii Trophea.
Via Sacra dicta, quod per eam ab arce ad augures sacra
quot mensibus ferebantur.
Cosmæ & Damiani ecclesia in uia sacra in templo Ro-
muli uel Urbis Romæ.
Curia uetus in parte carinarum erat apud ecclesiam sancti
Petri ad Vincula fornices maximi inter ruinarum ua-
stilitatem contra Colosseum aspiciunt
Via sacra Curia ueteri iuxta amphitheatrum ad Capito-
lium usq;
Ecclesia. s. Agathæ, ecclesia Gothorum, fuit in suburra.
Ara cœli primum Templum a Romulo edificatum, non
longe inde ara Iouis statoris.
Vbi nunc Tyberis est, quæ uulgo pallara dicitur, locus
depressus, in quo miranda est ecclesia sancti Laurentii,
Lacus Curtius erat, & templum Faustinae.
Multa Neruæ ibi sunt monumenta, ubi nunc dicit Noe
arca interiacet, Palus nunc uocatur.
Templum Ianicrat ad ecclesiam sancti Georgii ad uelum
aureum pene in agro extat, candido marmore constructum,
quod partim est inter forum Boarium, & piscarium.
Ecclesia sancti Georgii in ruinis uelabri ædificata in monte
Auentino,
Porta Ingens Capitolii ad ecclesiam Saluatoris in maxi-
mis semiobruta. Ibi erat Clius Capitolinus, qui est
inter Ianum & Velabrum.

FINIS :

DESCRIPTIO VRBIS ROMAE PFR
R., VOLATERANVM.

Atiū antiquū a Tyberi usq̄ cir-
ceios erat. Deinde usq̄ ad lirim p-
tractū Plinio. horum caput Ro-
ma. teste Dionisio Siculigens in-
digena prius tenuere. Ante hos
nulla memoria. Deinde Aborige-
nes. Siculis pulsus longo bello
qui in montibus prius habitauere

resine muris uicati. Venere postea Pelasgi, & alii græci,
quæ auxilio Aboriginibus fuere, & subiugandis finitimis,
& ædificandis urbibus a Tyberi usq̄ ad Lirim. uocatis
q̄ Aborigines usq̄ ad bellum Trojanum, Sub Latino
no autem Rege Latini, Postremo a Romulo Romanis
ni. Aborigines enim ipsos alii Indigenas fuisse, ac nomi-
nis causam ex montium habitatione traxisse. Nonnulli
uero gentem uagā, & sine laribus. Cato & Sæpronius
græcos eos dicunt, ex Achaia ortos ciuitate. Sed uerior
sermo habet ex Arcadia aduectos, duce oenotrio, licædis
filio, multos ante bellum Trojanum annos cum Peuce-
rio Socio, Hæc ex Dionisio, Trogus autem libro. xlvii.
sic ait. Cultores Italiæ primi Aborigines fuere/ quorum
Rex Saturnus iustitia præditus fuit/ ut nihil sub illo quæ
quæ priuatæ rei habuerit/ ob cuius exempli memoriã cau-
tū est/ ut in Saturnalibus ex æquali oīni iure passim in-
cōiuiis serui cum dominis redōbāt. Itaq̄ Italia Regis

VOLATERA,

noīe Saturnia appellata, & mons ubi habitauit Saturnus in quo nūc ueluti à Ioue pulso sedibus suis saturno, Capitolium est. Post hunc regnasse faunum ferūt. sub quo Euander ab arcadiæ Vrbe palāteo in Italiam uenit: cui Faunus montem quē ille Palantæū, postea de noīe patriæ uocauit. Cōcessit. In huius radicibus templū Lyceo, quē græci Pana, Romani Lupercal uocant, constituit. Hæc Trogus. Liuius itē Herculē dicit paucis post annis deuictō Geryone cū bobus huc concessisse, exceptumq; ab Euādro, & aram ei maximam sub radicibus Auentini positā: Virgilius quoq; in octauo pulcherrime hanc originem repetit.

Hæc nemora indigenæ Fauni nymphæq; tenebant. cū his quæ sequuntur. De nomīe autē ipsius Urbis Festus hæc scribit. Cephalus Gergitius, Qui aduētū æneæ in Italiam scripsit, ait Romā à Comitē quodam Aeneæ in monte Palatino ædificatā simul & noīatam. Apollodorus à Romo filio Aeneæ & Lauiniæ. Arcius q; scripsit res cumanas, è Sicyone huc ob inopiā domiciliorū delatos quosdā à multo errore Aborigines uocatos, montē q; Palatinum in quo consederunt, à robore suorū & uiribus Valētiæ appellasse, quod nomen postea ab euādro adueniente græce appellatū ? ωμνϛ, Agatho mycenarum historix scriptor, Aeneam ex uaticinō Heleni in Italiam cum Roma ex Ascanio nepte Urbem de illius nomine condidisse. Gelius post obitum Aeneæ Imperiū Italiæ peruenisse ad latinū Telemachi circæsq; filium, & ex Roma filios suscepisse Romumq; & Remum. Urbemq; in Palatio conditam ex Romi nomine uocasse,

ROMA

Liuius & pleriq; alii hos duos ex Ilia uestali, & marte na-
 tos à numitore auo expositos, & ab aeca Laurentia faus-
 tuli uxore nutritos, lupe nomine, quod meretrix esset, al-
 terum Romulum ex auspicio uiso. xii. uulturum, Vrbi
 nomē dedisse. Hæc de Romæ origine apud ueteres com-
 perta, ipsius Natalem quo Palilia Romulus celebravit,
 Ouidius. xii. kal. Maii tradere uidetur. nonnulli. xi. di-
 eunt. Quo horoscopo sane incertum, cum alii alios pos-
 nant. Ante Salutem annos ferè. Dcc. Post Ilium captū
 cccxxxiii. Olimpiade. vii. ut ait dionisius,
 Tribus in ea. xxxv. Pedianus fuisse scribit a tributo ut in-
 quit dando, uel quod tres tantum à principio fuerint. ta-
 tiensis à Tatio. ramnes à Romulo. Luceres à lucumone,
 aut Luco, quē Asylū Romulus appellauit. Tribuū au-
 tem nomina ex uariis auctoribus collecta, huiuscemodi
 sunt, Romilia. Tatiensis. Suburana. Palatina, exquilina,
 Collina. Claudia. Lemonia. Pontia. Crustumena, Sca-
 ptia. Stellatina; Sabatina, Tomenina. Armensis, Papy-
 ria, Pupina: popila, Pollia, Galleria. Falera, Veturia. Ae-
 milia. Cornelia / Vfentina, Mentina, Pontina, Publica,
 Anthesis, Velina. Aniensis, Terentina. Volicina, Mæ-
 cia. Faucia. Quas Plutarchus nomina Sabinarum nu-
 ptarum dicit fuisse: apud alios tamen auctores diuersas
 ob causas,

Urbis regiones. xiiii. fuisse ex inscriptione, quæ pro ædis
 bus hodiæ capitoliæ cernitur, palam est, quam mihi pone-
 re uisum est.

IMP. CAE. Diui Thraiani parthici, filio. Diui Neruæ
 Nepoti. Traiano. Hadriano Aug. Pont. Max. Trib. pot.

VOLATERA,

Pot. xx. Imp. ii. Cos. iii. PP.

Magistri uicorum urbis regionum. xiiii.

His ego monstratiunculas nonnullas ex antiquiorū opinione subiciam, non tam ut multis, præsertim eruditis incognitas, quam ut omnibus uel peregrinis cognoscendas/ne princeps terrarum ciuitas per indigētiam minime degustetur. Plinius lib. iii. Spatium urbis à milliario ad singulas portas quæ tunc erāt, Milliaria dicit esse per directum ferè. xxx. Ad extrema uero tectorum cum castris prætoris ab eodem milliario per uicos omnium uiarum paulo amplius. lxx. Compita item Larium, regionum omnium. cclxy. existere. Quin & ausus ipse tectorum altitudinem in spatio computare. Erat autē milliarium signū in fori Ro. capite uñ principiū itineris ad oēs portas, omneq; iter capiebatur. Urbis circuitus sub Valeriano, qui moenia restituit, fuit teste Spartiano milliaria. l. Quod sane uerissimile non uidetur, nisi ex iuris consulti sententia indicabimus/qui Romam aliam ab Vrbe facit, Urbem tantum intra moenia esse. Romam uero sacrum etiam pomoerium, suburbanaq; comprehendere, Nā ab Oricoli pōte usq; ad moenia, uia plena edificiis erat. Itaq; peregrini se tunc urbem ingredi putabant/sut accidit Constantino principi, teste Marcellino, cū primum Romā cū ormisda uenit, & ubi mediū esset Urbis percunctatus. Romulus ab initio palatiū tribus tantum cinxerat portis. Mugonia ab aīaliū mugitu. Idē exeūtiū carmentali ab Euandri matre/quæ postea scelestata ob egressos. cccvi. Fabios uocata. Et pādana, seu liberā, q̄ in asylum tendebat/q̄ daugendæ urbis gratia cri-

ROMA

minosorū instituerat, Liviū scribit. xxxvii. fuisse, Puto
 ueteres/cōnumerādo q̄ intra auctā restiterāt urbē. quæ
 uero nunc apparent flumentana populi porta ex antiq̄
 Flumentana quæ ignorat. Nā ipsius Liviū tempore, qui
 illius meminit populi porta nō erat/cū moenia collinam
 non excederent. Hic igitur nefandī Neronis sepulchrū
 templo diuæ genitricis cessit. Et uia flaminia inter quam
 & ripam tyberis, nunc quoq; uestigia Augusti sepulcri
 cōspicimus, quem Hadrianus æmulatus e regione simi-
 le in uaticano excitauit: Porta Collatina: quæ Collatiā
 Sabinorum opidum ducebat/dicta etiā Procopio Pinc-
 ciana a Pincio Senatore. Vnde Gothorum oli irruptio,
 Mōs pincius collis dicebatur hortulorū/qd̄ pars inferior
 humida hortis accōmoda existeret. Deinde Salaria a sa-
 le in Sabinos exportando, seu quirinalis a grini sacello,
 eadem & Collina a colle Quirinaliq; & triceps, quin-
 quiceps Varroni ex capitum & collium numero dicit̄:
 Festo aut̄ & Agonius/quali sine angulis esset/ex quo ues-
 risimile circū deinde flaminium Agoniū posteros appel-
 lasse/qd̄ mō Circi maximi āgulis ex omni parte careret.
 quamq; apud uarronē Aegonius scribit̄ mendose. Vsq;
 ad portā Collinā moenia fuerant/quæ illi usq; ad pontē
 miluiū prorogare cogitarunt, Verū Aruspices prohibue-
 re/quod intra urbem nec habere comicia/nec legere mis-
 lites pro exercitu liceret. Deinde Viminalis / seu sanctæ
 Agnæ uiminum multitudie. NAEuia seu porta maior:
 Exquilina, seu Tiburtina, seu sancti Laurēti. Coeliq; mō-
 tananunc clausa prope sanctum Stephanum rotundū.
 Asinaria, seu sancti Ioannis, latina antiquitus non nomi-

VOLATERA,

nata sed tantum uia Capena, seu sancti Sebastiani, ubi appia uia trigemina sancti Pauli existimatur, quomodo tñ haud satis scio, cum Iuuius teste Horatii, qui cum curiacis pugnauerunt, porta Trigemina sint egressi, quo tpe non erat hæc pars auētini, nisi forte ex uetere porta huic inditum nomē aurelia, seu. s. Pancratii, portuensis & uaticana satis notæ. Septimiana etiā trāstiberi ubi septimii seu e re inscriptio anteq̄ ab Alexandro reficeretur legebat, Triumphalis cum ponte ē regione sancti spiritus interitū q̄ de hac diuersæ sententiæ.

Pontes

PONTES primum insulæ Fabricius & Cestius, quorum alterum ualentiani & gratiani, alterū lepidi & M. Caninii nomine restitutū inscriptio adhuc indicat, sublicius ab Anco Martio, postea lapideus ab Aemilio factus, æmilius est dictus, atq̄ is est cuius extant fundamenta ad eā pertinentia ripam, ubi nunc naualia sunt. Aurelia qui & Xistus postea ab auctore restituēdi dictus, Aelius ab hadriano apud eius mollem. Vaticanus seu Ianiculensis ppe sanctum Spiritum, iam desit. Sunt qui diuersos esse dicunt. Miluius ab omnibus cognitus. Palatinus / seu sanctæ marie, qui in palatium ducit. Extra urbem uero Mameus a matre Alexandri Imp. instauratus, quē antonius pius fecerat. Nomentanus, quo itur nomentum a Nasete factus, ut eius carmine indicatur.

A Q Væ ex Iulio frontino dicendæ, qui aquarum curæ a Nerua delegatus fuit. Igitur nouē ab eo ponuntur. appia post iudiciū samnitici belli iuducta ab appio Claudio Censore, qui & uia appia à porta Capena Capuam usq̄

ROMA,

Stravit. Concipitur in agro lucullano, qui nunc tusculanus putatur. Via prænestina. Anienē ueterē. M. Curtius cēsor cū. L. papirio annis. xl. post appiā perducendā de manubiis ē Pyrrho captis curauit. Cōcipitur supra Tybur. xx. mil. extra portam. Ro. Martia. a. L. Martio rege in capitolium perducta/ concipitur uia Valeria ad mil. xxx. prope Sublacum/ quam ait suo tempore. Frontinus in Auentinum a Traiano perductā. Traianam fuisse dictā: ut etiam effosum nuper marmor, quod nos uidimus indicat. Tepulla quam ex agro Luculano Seruilius Cepio & P. Cassius Longinus Censor in capitolium perducendam curauerunt. Iuliam. M. Agrippa ab inuentore uocat, introduxit ex Tepula uia subterranea, supra terram uero fictili structiōe opere arcuato. Idem uirginem ex lucullano perduxit, sic appellatam/ quod querentibus aquā puella uirgo uenas ignotas monstrauit. Concipit uia Latina mill. viii, in locis palustribus. Claudia quā cæius princeps introduxit ex fontibus Curtio, & ceruleo mill. xlvi, uia sublacensi. Claudius absoluit opere arcuato. nōtus deinde restituit, ut ex inscriptione adhuc portæ maioris apparet, Huius uestigia maxime comparent transcunt per Celiū formæ nūc & olim appellatæ. Anionuus hic ex fonte purior quam uetus deductus. Ambo uero simul & claudia in urbem confundebantur. Duę regiōni seruebant transyberinæ/ quarū una Alsietina uia Claudia mill. xiiii. lacu Alsietino concepta ob frigiditatē minus salubris. quæ ab Augusto fuit introducta, Altera Sabatina ē stagnis sabatis post frontinū memorata. De utrisq; quid sentirem supra narraui. Harum quoq;

VOLATERA.

hodie uisuntur uestigia formæ unius extra portam brâ
charii, quam Sabatinam putauerim: Alterius apud san
ctum spūm. Almo is existimatur, qui apud portā Cas
penam in urbem usq; ad circū Max. nunc profluit, Ex
quo Iuuenalis, Madidamq; Capenā, ALTA semita re
gio & uia a Thermis Cōstantini usq; ad portā Viminalē.
VIA lata regio & uia satis monstratur ex æde nūc. S.
M. in uia lata, Via triūphalis circa celsitēplū e cuius res
gione pons erat, recta p. flore nūc cāpū usq; ad uelabrū
carinæ apud Petri uincula unde & auguria captabantur
Piscina publica regio & uia circa Xisti templum & ther
mas Antonianas, Vaticanum ait Varro a uatum ibi re
sponsis seu quod deus Vaticanus qui puerorum uagitis
bus præerat ibi coleretur.

FORA.

Romanum imprimis ab arcu nūc Seueri ad tris nūc
extātes colūnas pertinēs cōtra Cosmū & Da. apud quas
equestris Domitiani statua Statiana fuerat. Hoc forum
Cæsa. Dein. Augu. teste Tranq; llo, ampliarunt ex quo
Mar. ait. Atq; erit in triplici par mihi nemo foro. Neruæ
idē & transitoriū qd ad Traiani inde ad alia fora transi
bant/qd ne spatio fraudaret pars quirinalis est excisa. hu
tus adhuc extant uestigia. Boariū apud. s. Georgiū ex ar
cus uicini inscriptione quod ibi bouis esset statua. Quis
dius Area quæ positos de boue nomen habet. Erat & pi
scarium haud lōge a Boario ut ait Varro, rusticorum &
Cupedinis & olitorū/& pistonū iuxta ædē Vestæ. Cā
pus Martiusq; Tarquinii fuit ager quod extra urbē esset
in cōfesso apud oēs. Quamobrem & Pantheon & cirō

ROMA,

cus flaminus extra fuerant, Columnæ cocleæ duæ, altera Traiani ubi depictum bellum dacicum: cui apud pthos res gerenti dedicata fuit a senatu. Altera Antonini pii in reg. Columnæ/cuius egestio fundamenti uti quorūdā opinio/uicinū fecit montem, qui acceptorius dicitur. Quidā antiquiorem faciunt citatorūq; prius dictum, quo citare ad comicia tribus se recipiebant.

De Thermis.

Thermæ diocletianæ notæ. Cōstantinianæ apud equos Tiridatis Alexandrinæ q̄ antea Neronianæ fuerāt apud S. Eustachiū. Agrippinæ apud Pantheon. Titi post. S. martinū, dicuntur hodie capoces quasi capaces aquarū. Apud has hoc anno. m. dvi. Felix Romanus ciuis dū arcum diu obstructū in uinea sua recludere, Laocoon Virgilianum cum duobus filiis inuenit a Plinio li. xxxvi cap. v. his uerbis memoratum. Laocoon in Titi Imper. domo opus omnibus & picturæ & statuariæ artis præponendū, ex uno lapide cum & liberos draconumq; mirabiles nexus de consilii sententia fecere summi artifices Agelander Polydorus, & Athenodorus Rhodii. Visū igit nostris par opus famæ, quapropter pontificis iussu in ædes Vaticanas traduntur.

Thermæ Domitianæ apud Siluestri. Nouatianæ apud Pudētianæ, Gordianæ Eusebi, Olympiades apud Panispernæ Tempa, Variarū autem & Syrianæ & Decianæ in Auentino.

De Templis,

Tempa etiā quædā deprehēdimus æsculapij inter insus

VOLATERA.

læpōtes. quod. s. Iohannis. Ex altera parte Iouis. quod. s. Bartholomeo nunc dicata uidemus, nec alia uestigia apparent. Ouid. Iunctaq; sunt magno templa nepotis auo ipsam uero insulam teste Iuio aggeres frugesq; in eū locum constipata fecerunt, quæ ex agro tarquinii in tiberim deiecto conuenerunt. Herculis apud scholam græcam sub auentino ubi ærea statua mea ætate reperta, q̄ in ædibus conseruatorum uisitur. Aedem Herculis rotundi ad forum Boarium Iuio, quæ nunc Sancti Stephani rotundi iuxta Tyberim: satis habet argumenti esse propeq; aediculam pudicitia inter scorta & Oenoposilia, nūc sanctæ marie ægyptiacæ dicatam. Veneris cricina extra portam Colinam ex uersu Ouidiano. Tempora frequentari collinæ proxima portæ, nunc inter uespera monumenta quædam apparent: hic teste Iuio Iudi quandoq; fasti Tyberi circumflua inundante. Aliud itē Veneris apud circum maximum Solis ab Aurelião cōditi: quidam existinant eas esse ruinas: quæ supra columnensium ædes apparent apollinis & Martis ubi febris sacellum in uaticano. Martis item extra portam Capenam ad tertium lapidem bello Gallico Camillo uotum, iuxta quod lapis manalis uocatus consistebat, quo per siccitates in urbem relato pluuia statim manabat: Hodie sanctæ Mariæ prunetæ imago si quando Florentiã trāsfertur, idem, sed cultu efficit ueriore. Martis ultoris supra memorauim. Neptumini in ripa Tyberis id esse opinabantur unde his annis proximis prope sanctum Blasium ingentes lapides sunt effossi. Dianæ ubi prisca in auentino: Iouis ultoris, quod & pantheon notissimum, Capi/

ROMA

tolini supra narratur. Flore in Quirinali post Sanctā
 Susannam ex Martialis carmine. Qua uidet antiquū
 proxima Flora louem. Nam capitolium uetus & pros
 pe. s. Susannam cernitur, ubi descenderis. E regione ues
 ro horti Salustiani, Templum Castoris & pollucis,
 nunc Cosmi & Damiani ex Ouidi carmine. Fratibus
 illa die fratres de gente deorum circa Iuturnæ constitue
 relacus: Hic lacus prope sanctum Georgium in specis
 conspicitur, Hi fratres Tiberius & Drusus fuere, qui tē
 plum quod posthumis bello latino uouit, & filius dica
 uit illi restituerunt. Concordiæ, quod Manlius prætor
 in Galila uouit in arce dicatum. Alterum Flauius scriba
 in area uulcani. Tertium Liuius construxit ob uiri cū ea
 concordiam/Idq; putatur quod in ortis sanctæ Mariæ
 nouæ conspicitur, TEMplum Pacis iam notissimum,
 Aram Pacis prius fecerat Augustus, quam auxit Agrip
 pina. Iani apud sanctum Georgium quadrata, nunc cui
 na. Ouidius. Cum tot sint Iani cur stas sacratas in uno,
 hic ubi templa foris iuncta duobus habes. TEMPLū
 bonæ deæ a Claudia uestali in Auentino, deinde a liuia
 restitutum. Saturni in foro ut describitur a Macrobio/
 ubi ærarium erat id existimans coniecturis quod sub ea
 pitolio Hadriano martiri postea dicatum cernimus, Ius
 nonis Monetæ ubi ædes senatoris & olim domus Mā
 li. Vbi autem locus damnatorum Iuppiter tonans, ubi
 ara Cœli arx fuerat ex coniectura altioris loci, & sub res
 tranci/quem nos uidimus post arcem. Busta Gallorū:
 qui Liuius teste in obsidione Capitoli peste absumpti ibi
 cremabantur. Iuxta uisitur Iuppiter Panarius siue pisto

VOLATERA.

rius ingenti statua nunc cubitans memoria iactorū pa-
 num a Manlio opinionem copiæ facientium. In Capito-
 lio ciuium nullus post mansum damnatum habitabat
 Ter aut̄ flagra uit. Ad id gradibus sicuti nōc ascende-
 tur carcer Tullianum uocatus, apud. s. Nicolaum. Erus-
 ditionibus tamen hic carcer Claudii trium, uiri seu lato-
 miæ sunt, ubi. s. Petrus sub Capitolio ex iudicio, quod
 teste Varrone Tullus hoētilius hunc foro Romano im-
 minentem condidit. TEMplum Vestæ rotundum in
 stat pilæ quod uesta terrā significet Ouidio teste. Numa
 intra palatium & Capitoliū dedicauit, quod & Cicero
 indicat. lucus inqt uestæ ad radices palatii deuexus in uia
 nouā. nūc. s. m. liberatrix/ubi plurima uestalium sepul-
 chra uidemus eruta. Nā in ea parte uia noua multis uia
 sacræ cōiungit, Templum Faustinae & Antonini appa-
 ret ex inscriptione prope Cosmū & Da. libertatis in auē-
 tino ex mulctatitia pecūia a Ti. sempronio Gracho gra-
 cotum auo. Matutæ a Seruio Tullio in foro, Deinde a
 Camillo resectū. FORtunæ uirilīs ubi nude uirgines
 inspiciantur. Ouidius. Vtq; tegat, celerq; uiros, tortu-
 na uirilīs præstat. Amphitheatra duo primum Titi notis-
 simum fontes habebat duos ad recreandū æstu laborā-
 tem turbā. Alterius sine fontis nuacin uia inter amphi-
 theatrum & arcū Cōstantini supersunt uestigia. Vidiq;
 ego iam uetus nomisma hībēs a tergo amphitheatrum
 cum his fontibus. Alterum Tauri statilii ex orti cænobii
 S. Crucis ostendit. Theatra tria. Pōpeii apud ædes Ve-
 sinorum in flore cāpo, ubi stabula sunt equorū, aperte
 nūc cecidit, q̄propter nō temere fortasse posteritas hūc

ROMA,

locū de ipsius amicæ flore noīe appellauit. Marcelli a cæ
sare coeptū ubi sabelloꝝ ædes Balbi ignorat. Bibliothecæ.
xxiiii. Sed præcipue palatina & Vlpia. OBELISCI sex po
tissimi in circo max. duo quorū unus adhuc mōstratur
obruptus. In cāpo martio unus, q̄ horas hostendebat
In Vaticano adhuc incolumis Augusto & Tiberio dis
catus ut ex inscriptione apparet. Hic cōno teste Plinio in
molitione effractus est. Nauis q̄ eū ex egipto iussu augu
sti aduexerat in portus cōstructione submersa est, & ar
bor quatuor cōplectentiū ulnis crassitudine fuit. In mau
seolo item augusti duo alti singuli ped. xlii.

Arcus etiā plures, ex quibus tantum apparent Titi cō
stantini, Severi, Galieni ad. s. Vitum, & domitiani qua
itur per flaminiam ad populi ædem.

CIRCI quatuor ostēduntur. Flaminius & maximus
& apud tabernas obscuras, appellatas ubi funes torquē
tur. Quartus apud. s. Sebastianum ob pratorianorū
exercitationem conditus uti putatur.

Naumachiæ quinque, ex quibus una Domitiani mōstrā
tur e regione arcus eius/inter uinearum caua dextrorsus
euntibus ad ædem populi,

Curix siue senacula quattuor traduntur Pompeii prope
theatrum ipsius, Alia in capitolio ea esse conuicitur ubi
adhuc Columnarum inscriptio uisitur, S, P, Q, R,
incendio consumptum restituit, Hostilia cum regia Tul
li ubi sancti Ioannis & Pauli ædes, Vetus apud Petri uī
cula, Nam & curix sicut pleraq̄ publica opera dedicabā
tur: non tamen omnia dedicata sacra,

VOLATERA:

Exquilie ubi. s. Maria maior prius ad præsepe dicta ab excubiis Seueri Tulli qui ibi habitauit.

Armilustrum putauerim spacii, qđ in testaria nunc est. Nā in regione Auentini ponitur nec sane aptior locuste censendis armis. ac militibus ostenditur. Fuere & in eodem fornaces.

Argiletum & ficus ruminalis iuxta ambo sub palatii parte ab latere, s. Georgii, apud etiam TEMplum uel abruū fuerat, Lupercal ex alia item parte supradicti montis: q̄ septizonium spectat Seueri Imp. opus sepulchri gratia conditum.

Tiburis locus adhuc durat ubi Martialis domus ex eius inditio arminis.

Insuper ut cloacis aqua subterlabēte urbs pene tota pē silis erat. ut ex lib. iiii. epist. Cassiodori conuicimus, inter quas Cloaca maxima teste Liuius a Tarquinio prisco facta quæ adhuc monstratur e tabernis quadam iudeorū platea/ & in ripa Tiberis, Id autem ædifici quod apud Angelitemplum cernitur ædes apparet restituta a Seuerus & Antonio filio ut ex inscriptione cernitur nonnullorum etiam priuata deprehenduntur.

Domus Neroniana teste Tacito incipiebat inter cœliū & Palatinum circa fere arcū Constantini, tendebatq; in exquilias.

Domus Cæsariana ubi Liuius porticus, postea templū Pacis. Ouidius, Disce tamen ueniens ætas, ubi liuius nūc est porticus, ingentis tecta fuisse domus. Trāquillus uero ait. Templum Pacis ubi liuiæ quōdam porticus. Domus Ciceronis in palatio iuxta forum in eadem pte. Ve

RONA.

lia est a uellendis olī pecoribus/attendendisq; gregibus
 in eo loco ut ait Varro, ubi ædes publicolæ dirutz
 Turris Mœcenatiana cum ortis unde Nero spectauit in
 cœdium inter thermas Diocletianas & basilicam sanctæ
 Mariæ maioris loco eminentiore. Priuata Traiani, idest
 ædes cum Thermis in Auētino teste. P. Victore ea nūc
 apparent quæ in uinea nostra compræhenduntur, nam
 eo usq; aqua item Traiana deducebatur ut ex marmore
 litteris repertis conspeximus. Hic enim Marius frater ue
 rustatis curiosissimus alta effosa tellure Camerar lithos
 strata, solia balnearum, latissimasq; reperit habitatiōes,
 Prata Mutia & Quictia trans tyberim quorum alter
 aprata uidemus appellari. Altera Quictia, quæ. Q. cī
 cinatus arabat contra ubi tunc naualia erant. Liuius dicit
 esse. Naualia autem ipsa nunc ripam uocamus. In Cœs
 lio præter aquarum forma EDĒS Lateranorum, pro
 pæq; æream statuā pacificatoris, M, Antonini uidemus
 Nymphaea in urbe. xi. erant enim loca principum uiroz
 amœna aquis inductis. Mutatoria item magnorum pri
 uatæ domus ad secessum & delitias. Basilice etiam plures
 quo se deciperent diuersi litigantes. In VRBE tota ædis
 culæ. cccxxxix. Domus. Mxlvj. Insulæ. xlvi. m. Dcii. ui
 ci. cxx. Vicomagistri. Dclxxiiii. Curatores uiarum. xxix.
 officiorum pistoriæ. ccliiii. Cohortes prætorix. x. Vrbas
 næ. iiii. Vigilum. vi. Mensæ oleariæ. ii. mil. ccc. Castra
 equitum singulariorum/peregrinorum. misenatum, ra
 uennatum, Tabellariorum, lecticariorum/Victimario
 rum, Silicariorum, prætoriana ubi nunc caput bouis in
 uia Appia a Tiberio ibi præsidio dicata primusq; tyranō

VOLATERA,

nicum morem exercuit. Domus hic etiam maioris ædificii ac magnorum uirorum notantur. Reliquæ insulæ: Templum siue ædem cum erat incolumis, cum uero semidiruta aut obsoleta, arcem dicebant. Coemiteria facta Priscille in uia salaria apud, s. Siluestrum: Prætextarum in uia Appia apud sanctum Ianuarium. Catecumbæ apud, s. Xistum. Domitillæ in uia Ardeatina apud, s. Petronillam. Ad duas laurus in uia labicana. Balbiæ item in uia Ardeatina. Calapodii in uia Ardeatina apud sanctum Calistum, ad Ursum pileatum apud, s. Bibianam. Commodile in uia Hostiense. Trasonis in uia Salaria apud, s. Saturninum. In Cluuium Cucumeris, apud, s. Iohannem Basilicæ in uia Salaria. Ad insulatas in uia pottuensi. Apud, s. Felicem. Basilica in uia ardeatinam. De cæteris uero religiosis locis/quæ imprimis commemorare fas erat/inter pontifices mihi dicetur. Reliqua item profana curiosorum scolarum diligentius perscrutanda relinquo cum prisca urbis factes nulli satis dignoscatur tot passæ barbarorum iniurias:

Finis.

AD EVNDEM. R. IOANNEM
MATTHEVM.

I Am lassuli digiti feria optabant, cum Amos
ri/qui perumpit omnes difficultates, nihil
factum uidetur. Nulla enim lassitudo impedi
re officium & fidem debet. Putauimus & tibi
fore non iniucundum, posterisque, qui per te legent non

LIGVRIA

inutile, colligere & quasi recognoscere ciuitates Italiae nec non loca/ quibus nominibus olim uocabantur, & quibus irruentibus efferis nationibus post Adulterinis. i. barbaris decolorata ordeant. Cumque mille sexaginta sex sint ciuitates Italiae: ut nonnullis placuit septingentae ut Iginus, Stilus curiae Romanae sexaginta quatuor recēset, Vix uni aut alteri sua facies, suum nomen haeret tantum potest abolere uetustas, & mori saxa nomina, Titulos cogere. Sed iam uale, ac felix perlege. piumque p a s ac libram tuum complectare, diligas: in tuis habeas.

Ex Flauio.

LICVRIA.

Ab Liguria patriaeque tua Vir lectissime Plinium secuti tendendum hoc opus duximus.

Liguria a Varro flumine ad Macrae amnis hostia longitudine habet, & hinc Appenino, inde mari infero claudit, qui ratione pars inferi maris adiacēs a Varro ad macrae dicitur ligusticum pelagus/ populietus prouinciae ligures. Hi obstinatius iugum Romanorum recusarunt, & illis aiose aduersari fuere auctore Liuius. tam de ductu posthumi exarmati sunt Genua regina regni Ligustici, ab aliis dicta putat a Genuo phaetotis socio. Alii de Iano fabulant. Sunt qui a gena membro capitis ducunt ego uero a genio & genialitu dicta reor. nihil etenim genialius & amicus siue uestitiushac hora excogitari potest, ubi se per uerna aut

FLAVIVS

autūnat. Nusq̄ delitiæ supiniore. Huius mētio priā fit ā
 Liuiō libro. xxi. Diruit Magō frater Annibalis. Liuius lu
 cretio prorogatum imperium scripsit, ut Genuam oppi
 dum a Magone pene destructum exādificaret. Genua
 anno a lucretiū in stauratiōe plus minus septingētesimo
 & salutis christiane sexcentesimo atq̄ sexagesimo, Ro
 thoris longobardorum rex Romanis, quorum impe
 rio semper antea subiecta fuerat, abstulit. Mox cum sa
 uiter a longobardis regeretur, ad Carolū magnum
 Imperatorem Pipini filium defecit, præfectiq̄ sunt duo
 ces, qui comites dicebantur. Saraceni pœnis sibi subies
 ctis immisti anno christi nongentesimo & trigesimo q̄n
 to Stephani septimi Pont. R. o. Temporibus Genuam
 cœperunt, spoliaruntq̄, & quod raro alibi est audirum
 omnibus mortalibus, qui cædi superfuerunt popularis
 ter asportatis, muros Urbis omni humano habitatore
 uacuos reliquerunt. Scribit tamen Andreas Dandulus
 Venetorum dux Francisci Petrarchæ amicitia clarus im
 puberes omnes, breui Genuam fuisse reuectos. Estq̄
 eius testimonium eo locupletius, quod Veneti, Geo
 nuensesq̄ magna semper æmulatione contendere soliti
 per Danduli ducatus tempora graui ac periculosissimo
 utrisq̄ bello conflictati sunt. A quadringentis uero an
 nis maximum Genua habuit incrementum, quæ uires
 nacta ingentes terra / sed mari longe maiores liguriæ cui
 Imperat nomen obscurauit: ut quæ pars in Varrum am
 nem exposita occidentem spectat solem / riperia occiden
 talis, quæ ad Macram pertinens in orientem est uersa,
 dicatur riperia genuæ orientalis. Insuper Corsicam, Cy

VMBRIA

prum, Asiam Thraciam, Scithiam deductis colonis ac suis uictoriis illustrauit & negotio quã otio fœlicior, nũc illis terror est/quorum incidiis prius & crudelitate bis concidit.

Aternum opidum Liguriæ nunc Piscaria uocatur.

Portus monœci, nunc Villa franca. Post hæc monicus portus ut Ptholomeo placet nunc Monachus.

Imminet monacho castellum nunc ignobile sola uiarũ asperitate notissimum passus prope duo milia a mari recedens Torbia appellatum, quod Iacobus bracellus uir eloquens & doctus. Trophæa Augusti a precis appellatum fuisse affirmat, quæ fuit Patria Helii pertinacis Imperatoris Romani.

Abintimilium ciuitas nunc Vintimilium.

Opidum Dianæ nunc Dianum.

Abinganum urbs opibus ac uetustate nobilis nunc Albinga Proculo Imperatore Romano Alumno & ciue ornata.

Sauonam Liuius nominauit sicut nostra facit ætas. plinius Sabbatium. Pomponius mella Sabbatiam.

Liguria habuit olim latissimos terminos: quippe cũ Pisas in liguribus conditas Trogus scripserit.

Genua habuit ad quadraginta Cardinales.

Genuæ latus orientale Ferior amnis præterfluit: quem nunc Bisamnem appellant.

Delphini portum, nunc portum finum uocant.

Proxime clauarum opidum nouũ Entella fluuius mare illabitur, quem aliquando laboniam dictum/nũc lauianiam appellant.

FLAVIUS

A Lauanio Vico originem traxere Fliscorum familia Lauania comicum nobilissima, Pontificibus & cardinalibus Romanis ornata, Sigestæ Tiguliorum uico quod Sigestrum uocant cōtermina est monilia, quos duos colles uitiferos, Moeneliam nunc appellant.

Vulnetia Castellum uulgo Vernatia appellatum, Vina Iunentia quæ Plinius plurimum laudat, nunc uenatiæ dicuntur, & hæc festinanti satis de ciuitate, de qua nunquam satis.

De Origine & gestis Venetorum.

Anno conditæ urbis Venetæ Quinto Vigesimo & trecentesimo Iustiniani secundi Imperatoris Constantinopolitani temporibus Gregorio tertio Pontifice Romano & Pipino primo Francorum rege Turci primū Asiam inuaserūt. Fuerūtq; ipsi turci Scythiæ ex his quos Alexandrum Macedonem inter hyperboreos montes ferreis clausisse repagulis cum aliū tradunt scriptores, Tū beatus Hieronymus affirmat.

Cum Veneti obediēt Imperatori Cōstantinopolitano concedente Charolo principe iusto & magnanimo permittuntur legibus suis ita uiuere/ut pariter utriq; imperio obedirent cui fœderum cōditioni Leo tertius Pontifex maximus adstipulatus est.

Saraceni tum primum Tyrannos habere cœperūt quorum unus Egyptum & Africā occupauit. Duo Hispanias inter se partiti sunt, & Quartus Palestinam ac Sy-

LIGVRIA

riae loca coepit:

ALVATE
Marci Euangelistae corpus Venetias est translatum du-
ce Iustiniano Patritio anno conditae urbis Venetae primo
septuagesimo & quadragesimo. ecclesia quae nunc ex-
tat sancti Marci Venetiis aedificari coepit.

Vrsus dux Venetus a Constantinopolitano Imperato-
re Protospatarius declaratus est, isque Dux accepti mune-
ris gratias relaturus Capanas duodecim magni ponderis
Basilio imperatori dono misit, quas primas habuit gra-
tia. Excitati opulentiae urbis Venetiarum fama Vngari si-
gna conuertentes in eam duxerunt, & lembis tumultua-
riae fabricatis quorum asseres pellibus conglutinentur
ciuitas noua capta ad primum impetum est incensa.

Anno qui secutus est conditae urbis Venetae septuages-
simo quinto & Quadragesimo Saraceni Africam
Genuamque urbem coeperunt, in quam maxima vis sunt
saecuitia. Vrbe enim spoliata, & caelis omnibus puberis
bus, impuberes & foeminas asportarunt.

Aegeum mare nunc Archipelagus uocant,
Euboia nunc Nigropontus.

Andreas Vngariae rex ab Honorio pontifice in praedis-
ctam expeditionem accersitus, ius omne, quod in dalma-
tia suum ad id temporis regnum habuerat uenetiis ideo
concessit: quia eum usque ad Damiatam cum exercitu amplo
navibus deportarunt.

Ptolemais, quae prius Accon & accia dicebatur, ita solo
aequata est a Sultano, ut Fundamenta sint effossa
ut nullum urbis, nullum post haec aedificii uestigium
appareret.

FLAVIUS

ETRURIA

Magistratus Etruriæ Castaldio appellatus.

Ligustini populi nunc Charariæ dicuntur, de quorum marmoribus Iuuenalis, Nam si procubuit qui saxa ligustica porta Axis.

Secūdus in Etruria fluvius auxeris a quibusdā uetustis sed a Lino Mera appellatus, quem nunc Serclū dicimus.

Apud Vmbronem fluvium, quem Plinius inquit nauigiorum esse capacem, Interius est Vibona Vetusti nominis opidum.

Plumbinum noui nominis opidum, quem locum Romanæ ecclesiæ rerum scriptores anno nunc trecentesimo Plumbinariam dixere.

Populonia fuit uetustissimum opidum: quam Nicea patritius Cōstantinopolitanus Dux naualis exercitus resignante in Italia Bernardo Charoli Magni nepote uicaptam diripuit, & igni ferroque funditus euertit, ut parua ipsius urbis uestigia nunc appareant.

Argentarius mons in peninsulam mari immissus, in quo est uetusti nominis portus Herculis: quæ loca rari nunc habitant,

Lacus Volsinienis, nunc Bolsenæ, Bullinum procopius dicit.

Mons altus super Hostia lacus Bolsenæ. Vetusto in loco grauiscarū quod appellat Virgilius: intempestū. Scribit Plinius apud Grauiscas Corallum gigni solitū pro ut nunc gigni & expiscari constat.

Cornetum crediderim esse quod Ptolemei, Plinii, Pom-

UMBRIA

ponii Mellæ testimonia castrum Inui uocāt. Auctū traditur esse Tarquinæ ibi proxime olim urbis uetustæ ruinis, unde Tarquinii orti.

Ciuitas uetus fuit centumcellensis portus, quam Sarceni destruxerunt, ubi constat Augustinū libros de trinitate conscripsisse. Ciuitatis uero Veteris portum prætergressi magna inueniunt uetusti ædificii fundamenta in quibus Pyrgo appellatis, paruum sacellum, eoq; in loco Pyrgos fuisse Veteres a Vergilio appellatos constat.

Proximus mare influit Ceretanus amnis, secus quem intus est Cereueter nunc: quos fuisse scimus Cere seruatorum quo tempore galli Senones urbem coepere / Sacrorum memoria celebre opidum.

Sequitur pertentis locus in paludibus. Cui Perge olim appellato, nunc palus dicitur, ab Urlinis possessus.

Annibal iuit per ualles arnisquæ erant ubi nunc est incisa, ita dicta quoniam saxum apertum est / & ita exoneratus Arnus.

Bibicna opidum in montibus nobile.

Senatum urbi magno decori fuit celebratum in ea concilium, in quo Gerardus Florentinus episcopus in secundum Nicolaum Pontificem Ro. creatus constitutionē fecit, quæ in decretis patrum extat, Distinctione tertia & uigesima Pontifices Romanos eligendi Cardinalium collegio, & nemini ulterius ius esse, cui concilio centū & triginta Episcopi interfuere.

Dana fluuius nunc Palia.

Radicofanum a Comitissa Mathildi castellum ecclesiæ

FLAVIUS

Dono datum.

Perusiam Etruriæ primariam ab Achæis conditam Iu-
stinus inquit.

Mons Faliscorum corrupte dictus mons flasconus.

De orta ciuitate Etrurię fortassis intellexit Vergilius cum
inquit. Ortanæ classes.

Ciuitas castellana ueii.

Franciscus fianus certissimis docuit coniecturis Veios
fuisse apud Pontianum castellum, Tyberi item & fião
propinquum.

Ciminius lacus, nunc Vici.

Vetralla nunc/olim forum Cassii.

In uia Cassia duodecim a Sutrio absunt Bacchanæ ue-
tusti nominis locus:

Ex paruo Lacu Bacchanas attingente paruus oritur
fluuius apud Valcham in Tyberim cadens, qui licet
aquis sit tenuis & exilis, celebratum in historia habet no-
men. Est enim Cremera.

Lacus Tarquinia/nunc anguillaria. ex quo familia fluxit,
ur in Romanis nostræ ætatis uetusta, comitū An-
guillaræ appellata/ quorum Vrsus urbis senator Franci-
scum Petrarcham Laurea insigniuit. /

Finis Etruriæ

LATINI INCIPIVNT.

Opidum Sanctæ Fælicitatis prope circeios, Plinius
Nymphæum uocat.

LATINI

Taracinæ etiam nunc adiacet paludis Pötinæ pars / quæ paludem faciunt Amnes duo, eorumq; maior Vfsens appellatus.

Pons Coruus opidum fregellæ fuit.

Roma nunc petentibus Taracinam iter est primū duodecimo miliario marinū, quod non absurde Marianā uillam fuisse ut credam facit proxima. L. Murenæ uilla semietiam integra & prædiū portium uulgo notum Gazalorum noui nominis opidum. olim. L. Murrenæ uilla. In opido quod corrupte ciuita indiuiua appellant, lapis repertus est literas inscriptus maiusculas, quæ Lanuuium illud opidum fuisse ostendunt.

Honorius tertius de gente Sabella.

Vbi olim fuit Forum Appii / nunc est monasterium fossa noua appellatum.

Valmontanum, ubi Lauici fuere.

Gallicanum, Gabios fuisse coniecimus.

Bonifacius annum iubileum primus Romanorum pontificum Romæ instituit.

Ciuitas Boujllarum, nunc Babucum.

Extra Tybur monumenta sunt uillæ, quam Hadrianus extruxit, de qua meminit Helius Spartianus.

Supra Tybur montes sunt ardui & late diffusi, ubi fortissimi olim habitauerunt Aequicoli, de quibus maro intelligit.

Federicus primus Imperator Romanus Theotonicus reedificauit Tybur.

Talliococii, uicus Varronis, alii uicum uarriū id putant. Pillum & Pullanum, nunc dictū Piliū & Palianum.

FLAVIVS

Monasterium Sanctæ Mariæ de Crypta ferrata in uilla Ciceronis Tusculana ædificatum.

Lucullanum lucii Luculli uilla, quæ nunc dicitur frascatum, ubi aquam uirginem, quæ nunc unica Romam perducitur, inuentam esse constat.

Tusculani duce Rainone eorum Tyranno Federici Imperatoris Aenobarbi copiis coniuncti. Populum romanum clade maxima affecerunt, quæ annensi cladi prope similis numero caesorum fuisse dicitur, adeo ut roma postmodum caput nunquam attollere potuerit.

Est Albe marinoque proximus Albanus lacus emissus a Romanis ut ueis potirentur.

Scribit Seruius nemus appellari Lucum haud longe ab Aricia, in quo lacus est ubi speculum Dianæ dicitur quod hodie Cynthianum uocatur.

Pulchrum & penè mirum est uidere clauos maiores æneos, quibus cubitalibus nauis constructa erat ita integros, ita politos, ut nuper a fabri ferrarii incudibus existere uideantur.

Mammolus pons in uia Tyburtina ædificatus est a matre mea Alexandri genetrice.

Vetus Campania nunc terra laboris dicta.

VMBRIA.

Vmbriam nostri ducatum uocant Spoletanum.

Opidum sancti sepulchri burgus dictum, ædificatum est in fundamentis uillæ plinianæ, ad radices appennini prope Tiberina.

Tiferium ciuitas castelli dicta.

Tiniam opidum nunc dicitur Topinum.

PICENVM

Abisium Propertius Axim uocat, innuitq; construēdo eius urbis muro consilium attulisse.

Tennius siue Topinus amnis,

Montonum Bracteo rei bellice præstātissimus illustrauit. Triuium nunc olim Trebula, Vergilius Mutiscas inquit. Subest colli, in quo Triuium esse duximus per lucidus fons tantam subito euomēs aquam ut intra stadii unius cursum efficiat fluiuium qui infra Fulginiam labitur in Topinum, Sertorius dux Romanus fuit Nürsinus, & sanctus Benedictus.

Velinus lacus nunc a pede luci opido uocatus / qui cadit in narem prope Inter amnam sex miliaribus.

Cures Numæ Pompilii patria prope ecclesiam Sancti Eutimi regionis Sabinæ, de qua meminit Gregorius in registro.

Nomētū opidū nunc desertum ppter grauitatē aeris Castellum in colle poggium Mirretum cui Torentulus adiacet riuus solis dictus. quem Digentiam uocat horatius Prope Farfarum opidum Poggium Curtesi a Curtesio amne subtus delabente uocatum quem quidē fluiuium Alliam prisco nomine dictum fuisse constat.

Prope uallem quā facit Farfarus in sabinis Horatius habuit agrum.

P I C E N V M .

Isauus fluiuius, nunc Folia dictus

Saxum est prope Vrbinum siliceam habens duriciem ducentis passibus longitudine, & octo altitudine perfo

FLAVIVS

ratum/Curribus item factum est peruium, cura forma
actusq; Forulo est appellatio. Docetq; titulus litteris cu
bitalibus in fronte excisus. T. Vespasianum, & non Au
gustum Octauium, qui uiam strauerat Flaminiam, id
Foruli opus curasse.

Ricinetum & Ricine nunc Recanatum.

Macerata ciuitas noui nominis & ipsa Aelia Ricinae si
cut Recanetum excidio auspiciu ducit.

Vrbs Saluia uetus diruta apud Castellum sancti Gene
sii/Opidum nunc Sancta Maria in Georgio inter prima
ria Marchiae annumeratum, quae urbs olim fuit tigni
um, de qua meminit caesar in Commentariis, Sequitur
annis nunc Tenne, olim Tigniae.

FLAMINIA

Flaminia dicta est uia, quam Octauius Augustus ab
Urbe Roma, uel potius circo Flaminio Ariminum us
q; strauit.

Vatrenum Immolae fluius, nunc Santerno.

Ariminum Fluius, nunc Marida dicitur.

Pons Miluius ad Tyberim a Marco Scauro, sicut am
mianus Marcellinus refert, constructus.

Rubicon Torrens perexiguus, Pisatelum nunc & Ru
conem uocant.

Adhuc in Marmore apud Rubiconem sunt hae uer
ba. Iussu mandatu ue. P, R. Cons. Imp. Miles. Tiro. co
milito Quisquis est, Manipulariae ue Centurio Tur
mae ue legionariae huc sistito, Vexillum Sinito, ne circa

FLAMINIA.

hunc amnem rubiconem signa ductum / com meatum
ue traducito. Siquis huius iustionis ergò aduersus ierit,
feceritque / adiudicatus est hostis. S. P. Q. R.

Sanctio Plebis Citi. S. Ve, C. Grimoaldus Longo
bardorum Tyrannus diripuit Forum POMpili / &
arari fecit.

Brentenorium Plinius Brintum uocat.

Castrum mutillum nunc dicitur mutiliana.

Rauennam muris nunc extantibus cinxit Tiberius Im-
perator, quod literæ docent cubitales ad portā eius clau-
sam) quæ aurea dicitur.

Fluuius ad sinistram Rauennæ olim uitis / nunc aquæ
ductus.

Castrum Carum est oppidum prius falsubium a sca-
tente ibi falso fonte dictum.

Bagnacauallum prius Tyberiacum, & aliquando ad ca-
ballos appellatum.

Martianus Torrens latera alluit mutilianæ, cuius mu-
tilitunc appellati. Lulius in principio belli Macedonici
meminit.

Finis.

PLATE I

This plate contains the following figures:
 Fig. 1. A view of the ...
 Fig. 2. A view of the ...
 Fig. 3. A view of the ...
 Fig. 4. A view of the ...
 Fig. 5. A view of the ...
 Fig. 6. A view of the ...
 Fig. 7. A view of the ...
 Fig. 8. A view of the ...
 Fig. 9. A view of the ...
 Fig. 10. A view of the ...
 Fig. 11. A view of the ...
 Fig. 12. A view of the ...
 Fig. 13. A view of the ...
 Fig. 14. A view of the ...
 Fig. 15. A view of the ...
 Fig. 16. A view of the ...
 Fig. 17. A view of the ...
 Fig. 18. A view of the ...
 Fig. 19. A view of the ...
 Fig. 20. A view of the ...
 Fig. 21. A view of the ...
 Fig. 22. A view of the ...
 Fig. 23. A view of the ...
 Fig. 24. A view of the ...
 Fig. 25. A view of the ...
 Fig. 26. A view of the ...
 Fig. 27. A view of the ...
 Fig. 28. A view of the ...
 Fig. 29. A view of the ...
 Fig. 30. A view of the ...
 Fig. 31. A view of the ...
 Fig. 32. A view of the ...
 Fig. 33. A view of the ...
 Fig. 34. A view of the ...
 Fig. 35. A view of the ...
 Fig. 36. A view of the ...
 Fig. 37. A view of the ...
 Fig. 38. A view of the ...
 Fig. 39. A view of the ...
 Fig. 40. A view of the ...
 Fig. 41. A view of the ...
 Fig. 42. A view of the ...
 Fig. 43. A view of the ...
 Fig. 44. A view of the ...
 Fig. 45. A view of the ...
 Fig. 46. A view of the ...
 Fig. 47. A view of the ...
 Fig. 48. A view of the ...
 Fig. 49. A view of the ...
 Fig. 50. A view of the ...
 Fig. 51. A view of the ...
 Fig. 52. A view of the ...
 Fig. 53. A view of the ...
 Fig. 54. A view of the ...
 Fig. 55. A view of the ...
 Fig. 56. A view of the ...
 Fig. 57. A view of the ...
 Fig. 58. A view of the ...
 Fig. 59. A view of the ...
 Fig. 60. A view of the ...
 Fig. 61. A view of the ...
 Fig. 62. A view of the ...
 Fig. 63. A view of the ...
 Fig. 64. A view of the ...
 Fig. 65. A view of the ...
 Fig. 66. A view of the ...
 Fig. 67. A view of the ...
 Fig. 68. A view of the ...
 Fig. 69. A view of the ...
 Fig. 70. A view of the ...
 Fig. 71. A view of the ...
 Fig. 72. A view of the ...
 Fig. 73. A view of the ...
 Fig. 74. A view of the ...
 Fig. 75. A view of the ...
 Fig. 76. A view of the ...
 Fig. 77. A view of the ...
 Fig. 78. A view of the ...
 Fig. 79. A view of the ...
 Fig. 80. A view of the ...
 Fig. 81. A view of the ...
 Fig. 82. A view of the ...
 Fig. 83. A view of the ...
 Fig. 84. A view of the ...
 Fig. 85. A view of the ...
 Fig. 86. A view of the ...
 Fig. 87. A view of the ...
 Fig. 88. A view of the ...
 Fig. 89. A view of the ...
 Fig. 90. A view of the ...
 Fig. 91. A view of the ...
 Fig. 92. A view of the ...
 Fig. 93. A view of the ...
 Fig. 94. A view of the ...
 Fig. 95. A view of the ...
 Fig. 96. A view of the ...
 Fig. 97. A view of the ...
 Fig. 98. A view of the ...
 Fig. 99. A view of the ...
 Fig. 100. A view of the ...

LIBER PRIMVS :

AD VENERIVM RVFIVM RVTTILII

Claudii Numatiani Galli Viri consularis præ-
fectorii urbis/tribuni Militum, præ-
fecti prætorio. Liber
Primus:

CVI TITVLVS ITINERARIVM

Elocem potius reditum mirabere lector
u Tam cito romuleis posse carere bonis.
Quid longū tot romā uenerantibus æuo?
Nil unq̄ longū est quod sine fine placet.
O quantum & quoties possem numerare beatos
Nasci fælici qui meruere solo.
Qui Romanorum procerum generosa propago
Ingenitum cumulant urbis honore decus.
Semina uirtutum demissa & tradita cœlo/
Non potuere aliis dignius esse locis.
Fælices etiam qui proxima munera primis,
Sortiti latias obtinuere domos.
Religiosa patet peregrinæ curia laudi,
Nec putat externos quo decet esse suos.
Ordinis imperio, collegarumq; fruuntur:
Et partem genii, quem uenerantur, habent,
Quare per ætherios mundani uerticis axes
Connubium summi credimus esse dei.
At mea dilectis fortuna reuulsitur oris.
Indigenamq; suam Gallica rura uocant.
Illa quidem longis nimium deformia bellis,

R V T I L I I

Sed quam grata minus, tam miseranda magis.
 Securos leuius crimen contemnere ciues,
 Priuatam repetunt publica damna fidem.
 Præsentem lachrymas tectis debemus auitis,
 Prodest admonitus sæpe dolore labor:
 Nec fas ulterius longas nescire ruinas,
 Quas mora suspensæ multiplicauit opis
 Iam tempus laceris post longa incendia fundis,
 Vel pastorales ædificare casas.
 Ipsi quinetiam fontes si mittere uocem,
 Ipsaq; si possent arbut: nostra loqui.
 Cessantem iustus poterant urgere querelis,
 Et desiderijs reddere uela meis.
 Iam iam laxatis caræ complexibus urbis
 Vincimur, & serum uix toleramus iter.
 Electum pelagus quoniam terrena uiarum
 Plana madent fluuijs, cautibus alta rigent
 Postquam Tuscus ager/postquamq; aurelius agger
 Perpeffus geticas ense uel igne manus:
 Non siluas domibus: non flumina ponte cohercet.
 Incerto satius credere uela mari.
 Crebra relinquendis infigimus oscula portis,
 Inuicti superant limina sacra pedes,
 Oramus ueniam lachrymis, & laude litamus
 In quantum fletus currete uerba sinit.
 Exaudi regina tui pulcherrima mundi
 Inter sydereos Roma recepta polos.
 Exaudi genetrix hominum, genetrixq; deorum,
 Non procul a cælo per tua templa sumus.

LIBER PRIMVS.

Te canimus, semperq; sinent dum fata, canemus,
Sospes nemo potest immemor esse tui.
Obruerint citius scelerata obliuia solem
Quam tuus ex nostro corde recedat honos.
Nam solis radiis æqualia munera tendis
Qua circumfusus fluctuat Oceanus.
Voluitur ipse tibi qui continet omnia phœbus,
Eq; tuis ortus in tua condit equos.
Te non flammigeris Libiæ tardauit harenis,
Non armata suo repulit Vrsa gelu.
Quautum uitalis natura tetendit in axes,
Tantum uirtuti peruia terra tuæ.
Fecisti patriam diuersis gentibus unam
Profuit iniustis te dominante capi.
Dumq; offers uictis proprii consortia iuris,
Vrbem fecisti quod prius orbis erat.
Auctorem generis Venerem, Martemq; fatemur
Aeneadum matrem, Romulidumq; patrem
Mitigat armatas uictrix clementia uires.
Conuenit in mores nomen utrunq; tuos.
Hinc tibi certandi bona parcendiq; uoluptas,
Quos timuit superat, quos superauit amat.
Inuentrix oleæ colitur, uiniq; repertor,
Et qui primus humo præssit aratra puer.
Aras præoniam meruit medicina per artem,
Frætus & alcides nobilitate deus.
Tu quoq; legiferis mundum complexa triumphis,
Fœdere communi uiuere cuncta facis.
Te dea te celebrat Romanus ubiq; recessus,

R V T I L I I

Pacificoq; gerit libera colla iugo.
 Omnia perpetuos quæ seruant sydera motus,
 Nullum uiderunt pulchrius imperium,
 Quid simile assyriis connectere contigit arma,
 Medi finitimos cum domuere suos.
 Magni parthorum reges/macedumq; Tyranni
 Mutua per uarias iura dedere uices
 Nec tibi nascenti plures animeq; manusq;
 Sed plus consilii, iudiciiq; fuit.
 Iustis bellorum causis, nec pace superba
 Nobilis ad summas gloria uenit opes:
 Quod regnas minus est, quam quod regnare mereris,
 Excedis factis grandia facta tuis.
 Persensere labor densis decora alta Trophæis.
 Ut siquis stellas pernumerare uelit.
 Confunduntq; uagos delubra micantia uisus/
 Ipso crediderim sic habitare deos.
 Quid loquar acrio pendentis fornice riuos
 Qua uix imbriferas tolleret iris aquas.
 Hos potius dicas creuisse in sidera montes
 Tale gigantæum græcia laudat opus.
 Intercepta tuis conduntur flumina muris,
 Consumunt totos celsa lauachra lacus.
 Nec minus & propriis celebrantur roscida uenis
 Totaq; natio moenia fonte sonant.
 Frigidus æstiuas hinc temperat halitus auras,
 Innocuamq; leuat purior unda sitim.
 Nempe tibi subitus calidarum gurges aquarum
 Rupit Tarpeias hoste præmente uia.

LIBER PRIMVS.

Siforet æternus, casum fortasse putarem,
Auxilio fluxit qui rediturus erat.

Quid loquar inclusas inter laquearia siluas
Vernulaq; uario carmine ludat auis.

Vere tuo nunquam mulceri desinit annus
Delitiâsq; tuas uicta tuetur hiems.

Erige crinales lauros, seniumq; sacenti
Verticis in uirides Roma recinge comas.

Aurea Turrigero radient diademata cono
Perpetuosq; ignes aureus umbo uomat.

Abscondat tristern deleta iniuria casum,
Contemptus solidet uulnera clausa dolor.

Aduersus solem ne uis sperare secunda,
Exemplo cœlo ditia damna subis.

Astorum flammæ renouant occasibus ortus,
Lunam finiri cernis ut incipiat.

Victoris Breni non distulit allia pœnum,
Samnis seruitio fœdera sæua luit.

Post multas Pirrhum clades superata fugasti,
fleuit successus annibal ipse suos.

Quæ mergi nequeunt nixu maiore resurgunt,
Exiliuntq; imis altius alta uadi.

Vtq; nouas uires fax inclinata resumit,
Clarior ex humili sorte superna petis.

Porridge uicturas Romana in secula leges,
Solâq; fatales non uereare colos.

Quamuis sedecies denis & mille peractis
Annus præterea iam tibi nouus erat.

Quæ restant nullis obnoxia tempora metis,

R V T I L I I

Dum stabūt terræ, dum polus astra feret,
 Illud tereparat quod cætera regna resoluit,
 Ordo renascendi est, crescere posse malis:
 Ergo age sacrilege tandem cadat hostia gentis,
 Submitant trepidi perfida colla Getæ.
 Ditia peccatæ dent uestigalia terræ,
 Impleat augustos barbara præda sinus.
 Aeternum tibi renus aret, tibi nilus inundet,
 Altricemq; suam fertilis orbis alat.
 Quia & foecundas tibi cōferat Africa messes,
 Sole suo diues, sed magis Imbre tuo.
 Interea latiis consurgant horrea sulsis,
 Pinguiaq; hesperio nectare prælia fluant.
 Ipse triumphali redimus arundine Tybris
 Romuleis famulas ossibus aptet aquas.
 Atq; opulenta tibi placidis commertia ripis:
 Deuehat hinc ruris, subueat inde maris
 Pande præcor gemino placatum Castore pontū
 Temperet æquoream Dux cytherea uiam.
 Si non displicui regerem cui iura quirini,
 Sicolui sanctos, Consuluiq; patres.
 Nā quod nulla meum strinxerunt crimina ferrū,
 Non sit præfecti gloria / sed populi.
 Siue datur patriis uitam componere terris,
 Siue oculis unquam restituere meis.
 Fortunatus agam, uotoq; beatior omni
 Semper digneris si meminisse mei.
 His listis iter arripimus, comitantur amici,
 Non possum sicca dicere luce uale.

LIBER PRIMVS.

Iamq; aliis Romam redeuntibus heret eunti
Rufius Albini gloria uiua patris.

Qui uoluit antiquo deriuat stemmate nomen.

Et reges Rutulos teste Marone refert.

Huius facundæ commissa palatia linguæ.

Primæuus meruit principis ore loqui.

Rexerat ante puer populos pro consule pœnos

Aequalis tyriis terror, amorq; fuit.

Sedula promisit summos imitatio faces,

Sifas est meritis fidere, consul erit.

Inuitum tristis tandem remeare coegi,

Corpore diuiso mens tamen una fuit.

Tū demū ad naues gradior, qua fronte bicorni

Diuiduus Tyberis dexteriora secat.

Leuis in accessis fluuius uitatur harenis,

Hospitis æneæ gloria sola manet,

Et iam nocturnis spatium laxauerat horis

Phœbus chelarum pallidior polo.

Cunctamur tentare solum, portuq; sedemus,

Nec piget oppositis, ocia ferre moris.

Occidua in fido dum sæuit gurgite Plias,

Dumq; procellosi temporis ira cadit.

Respectare iuuat uicinam sæpius urbem,

Et montes uisu deficiente sequi.

Quaq; duces oculi grata regione fruuntur,

Dum se quod cupiunt cernere posse putant,

Nec locus ille mihi cognoscitur indice fumo

Qui dominas arces & caput orbis habet.

Quamq; signa leuis fumi cōmendat Homerus,

R V T I L I I

Directo quoties surgit in astra solo.
 Sed coeli plaga candidior, tractuq; serenus
 Signat septenis culmina clara iugis.
 Illic perpetui soles, atq; ipse uidetur
 Quem sibi Roma facit, purior esse, dies.
 Sæpius attonitæ resonant Circensibus aures,
 Nunciat accensus plena theatra fauor.
 Pulsato notæ redduntur ad æthera uoces
 Vel quia perueniunt, uel quia fingit amor.
 Explorata quies pelagiterquinq; diebus
 Dum melior lunæ fideret aura nouæ
 Tum discessurus studiis, urbicq; remitto
 Palladium generis spemq; decusq; mei,
 Facundus iuuenis, gallorum nuper ab aruis
 Missus Romani discere iura fori,
 Ille meæ secum dulcissima uincula cunnæ
 Filius affectu stirpe propinquus habet.
 Cuius aremoricas pater Exuperantius oras.
 Nunc postliminium pacis amore docet.
 Leges restituit, libertatemq; reducit,
 Et seruos famulis non sinit esse suis.
 Soluimus auroræ dubio quo tempore primum
 Agnosci patitur redditus arua color.
 Progredimur paruis per littora proxima cymbis
 Quarum perfugio crebra pateret humus.
 Aestiuos penetrent oneraria carbasa fluctus
 Tutior Autumnus nobilitate fugæ.
 Albia prælegitur tellus, Pyrrhicq; recedunt
 Nunc uillæ grandes oppida parua prius.

LIBER PRIMVS :

Iam Ceretanos demonstrat nauita fines
 Aeuo deposuit nomen Agylla uetus :
 Stringimus & fluctu & tempore castrum.
 Index semirutae porta uetusta loci.
 Praesidet exigui formatus imagine saxi,
 Qui pastoralis nomina fronte gerit:
 Multa licet praeisum nomen deleuerit aetas,
 Hoc Inui castrum, fama fuisse putat.
 Seu Pan Tyrrhenis mutauit mænalia siluis:
 Siue sinus patrios incola fatuus inuit
 Dum renouat largo mortalia semina foetu,
 Fingitur in uenerem pronior esse deus.
 Ad centumcellas forti defleximus haustro,
 Tranquilla puppes in statione sedent.
 Molibus æquoreum concluditur amphitheatrum
 Angustosq; aditus insula facta tegit.
 Attollit geminas turres bifidoq; meatu
 Faucibus arctatis pandit utrumq; latus.
 Nec posuisse satis laxo naualia portu,
 Ne uaga uel tutas uentilet aura rates,
 Interior medias sinus inuitatus in aedes
 Instabilem fixis aera nescit aquis,
 Qualis in cuboicis captiua natalibus unda/
 Sustinet alterno brachia lentas onos.
 Nosse iuuat Tauri dictas de nomine thermas,
 Nec mora difficilis milibus ire tribus.
 Non illic gustu lacies uiciantur amaro,
 Lymphasq; fumifico sulphura tincta calet.
 Purus odor, mollisq; sapor dubitare labantem

R V T I L I I

Cogit qua melius parte petantur aquæ
 Credere si dignum famæ, flagrantia taurus
 Inuestigato fonte lauacra credit.
 Ut solet excussis pugnam præcludere glebis
 Stipite cum rigido cornua prona terit.
 Siue deus faciem mentitus & ora iuuenti
 Noluit ardentis dona latere soli.
 Qualis Agenorei rapturus gaudia furti,
 Per freta uirgineum sollicitauit onus.
 Ardua non solos deceant miracula Graios
 Auctorem pecudem fons Heliconis habet.
 Elicitas simili credamus origine nymphas,
 Musarum latices ungula fodit equi.
 Hæc quoq; pieriis spiracula comparat antris:
 Carmine Messalæ nobilitatus ager.
 Intransentemq; capit, discedentemq; moratur,
 Postibus affixum dulce poema sacris.
 Hic est qui primo seriem de consule ducit,
 Vsq; ad publicolas si redeamus auos.
 Hic & præfecti nutu prætoris rexit,
 Sed menti & linguæ gloria maior inest.
 Hic docuit qualem poseat facundia sedem,
 Ut bonus esse uelit quisq; disertus erit.
 Rosida puniceo fulsere crepuscula coelo,
 Pandimus obliquo linthea flexa sinu.
 Paulisper littus fugimus Munione uadosum
 Suspecto trepidant hostia parua solo.
 Inde grauiscarum fastigia rara uidemus
 Quas præmit æstiuæ sæpe paludis odor.

LIBER PRIMVS.

Sed nemorosa uiret densis uicinia lucis,
Pineaq; extremis fluctuat umbra frætis.
Cernimus antiquas nullo custode ruinas,
Et desolatæ moenia foeda Cosæ.
Ridiculam cladis putet inter seria causam,
Promere, sed risum dissimulare piget.
Dicuntur ciues quondam migrare coacti
Muribus infestos deseruisse lares.
Credere maluerim pygmeæ damna cohortis
Et coniuratas in sua bella grues.
Haud pcul hinc petit' signatus ab hercule portus
Vergentem sequitur mollior aura diem
Inter castrorum ueltigia sermo retexit,
Sardoam lepidò præcipitante fugam.
Littore nanque Cosæ cognatos depulit hostes,
Virtutem Catuli Roma secuta ducis.
Ille tamen lepidus peior ciuilibus armis,
Qui gessit sociis impia bella tribus.
Qui libertatem mutinensi Marte receptam
Obruit auxiliis urbe fauente nouis.
Insidias paci moliri tertius ausus,
Tristibus excepit congrua fata reis.
Quartus Cæsareo dum uult itrepere regno
Incesti poenam soluit adulterii,
Nunc quoq; sed melius de nostris fama queretur
Iudex posteritas seminadira notet.
Nominibus certos credam decurrere mores.
Moribus an potius nomina certa dari?
Quicquid id est micus latiis annalibus ordo,

R V T I L I I

Quod lepidum toties reccidit ense malum.
 Nee dum decessis pelago permittitur umbris
 Natus uicino uortice uentus adest.
 Tenditur in medias mons argentarius undas,
 Ancipitiq; iugo carula curua præmit,
 Transuersos colles bisternis milibus artat,
 Circuitu ponti ter duodena patet.
 Qualis per geminos fluctus Ephyreius istmos
 lonias bimari littore findit aquas.
 Vix circumuehimur sparsæ dispendia rupis/
 Nec sinuosa graui cura labore caret.
 Mutantur toties uario spiramina flexus
 Quæ non profuerant uela repente nocent.
 Eminus igilii siluosa cacumina miror.
 Quam fraudare nephas laudis honore suæ.
 Hæc proprios nuper tutata est insula saltus,
 Siue loci ingenio, seu domini ingenio.
 Gurgite cū modico uictricibus obsticit armis,
 Tanquam longinquo distociata mari.
 Hæc multos laccra suscepit ab urbe fugatos
 Hic fessis posito certa timore salus.
 Plurima terreno populauerat æquora bello
 Contra naturam classe timendus eques.
 Vnum mira fides uario discrimine portum
 Tam prope Romanis/tam procul esse getis.
 Tangimus Vmbronē/non est ignobile flumen,
 Quod tuto trepidas excipitore rates.
 Tam facilis pronis semper patet alucus undis,
 In pontum quoties sæua procella ruit.

LIBER PRIMVS.

Hic ego tranquillæ uolui succedere ripæ
Sed nautas auidas longius ire, sequor.
Sic festinantem, uentusq; diesq; reliquit,
Nec proferre pedem/nec reuocare licet:
Littorea noctis requiem metamur arena,
Dat uespertinos myrthea silua focos.
Paruula subiectis facimus tentoria remis
Transuersus subito culmine contus erat.
Lux aderat, tonis progressi stare uidemur,
Sed cursum proræ terra relicta probat.
Occurrit chalybum memorabilis Ilua metallis
Qua nihil uberius norica gleba tulit.
Non biturix largopotior strictura camino,
Necq; sardonio cespite masse fluit.
Plus confert populis ferri foecunda creatrix:
Quam Tartessiaci glaria fulua Tagi.
Materies uiciis aurum lætale parandis.
Auri cæcus amor ducit in omne nefas.
Aurea legitimas expugnant munera tædas,
Virginicosq; sinus aureus imber emit,
Auro uicta fides munitas decipit urbes,
Auri flagitiis ambitus ipse furit.
At contra fero squalentia rura coluntur,
Ferro uiuendi prima reperta uia est:
Secula semideum ferrati nescia Martis
Ferro crudeles sustinuetes feras.
Humanis manibus non sufficit usus inermis,
Sinon sint aliæ ferrea tela manus.
His mecum pigri sanabar tedia uenti

R V T I L I I

Dum resonat uariis uile celeuma modis.
 Lassatum cohibet uicina Faleria cursum
 Quamq̄ uix mediū Pbœbus haberet iter.
 Et tum forte ilares per cōpita rustica fagi
 Mulcebant sacris pectora fessa iocis.
 Illo quippe die tandem renouatus Osyris
 Excitat in fruges germina lacta nouas,
 Egressi uillam petimusq; lutoq; uagamur,
 Stagna placent septo delitiosa uado.
 Ludere lasciuos inter uiuaria pisces,
 Gurgitis inclusi laxior unda sint,
 Sed male pensauit requiem stationis amœnæ,
 Hospite conductor durior Antiphate.
 Namq; loci querulus curam iudeus agebat:
 Humanis animal dissociabile cibus.
 Vexatos fructices, pulsatas imputat algas,
 Damnaq; libatæ grandia clamat aquæ
 Reddimus o scenæ conuicia debita genti,
 Quæ genitale caput propudiosa metit
 Radix stultitiæ cui frigida sabbata cordi.
 Sed cor frigidius religione sua est.
 Septima quæq; dies turpi damnata ueterno
 Tanquam lassati mollis imago dei.
 Cætera mendacis deliramenta catastæ
 Nec pueros omnes credere posse reor.
 Atq; utinam nunquã iudea subacta fuisset/
 Pompeii bellis imperioq; Titi.
 Latius excisæ pestis contagia serpunt,
 Victoresq; suos natio uicta præmit.

LIBER PRIMVS.

Aduersus surgit boreas, sed nos quoq; remis
Surgere certamus cum tegit astra dies.
Proxima securum referat populonia littus
Qua naturalem ducit in arua sinum
Non illic positas extollit in æthera moles
Lumine nocturno conspicienda Pharos,
Sed speculum ualide rupis fortita uetustas
Qua fluctus domitos arduus urget apex.
Castellum geminos hominum fraudauit in usus
Præsidium terris indiciumq; fretis.
Agnosci nequæunt æui monumenta prioris:
Grandia consumpsit mœnia tempus edax.
Sola manent interceptis uestigia muris,
Ruderibus latis tecta sepulta iacent.
Non indignemur mortalia corpora solui,
Cernimus exemplis oppida posse mori.
Lætior hic nostras crebrescit fama per aures
Consilium Romam pene redire fuit.
Hic præfecturam sacre cognoscimus urbis
Delatam meritis dulcis amice tuis.
Optarem uerum complecti carmine nomen,
Sed quosdam refugit regula dura pedes,
Cognomen uersu Veneris carissime Rufi,
Illo te dudum pagina nostra canit.
Festa dies, pridemq; meos dignata penates,
Poste coronato nota secunda colat.
Exornent uirides communia gaudia rami,
Prouecta est animæ portio magna meæ.
Sic mihi, sic potius placeat geminata potestas,

R V T I L I I

Per quem malueram rursus honore fruar.
 Currere curamus uelit aquilone reuerso.
 Cum primum roseo fulsit eous equo.
 Incipit obscuros ostendere Cosica montes,
 Nubiferumq; caput concolor umbra leuat.
 Sic dubitanda solet gracili uanescere cornu,
 Defessisq; oculis luna reperta latet.
 Hæc ponti breuitas auxit mendacia famæ,
 Armentale ferunt quippe nataste pecus.
 Tēpore Cynæas quo primum uenit in oras,
 Forte secuta uagum fœmina Corſa bouem.
 Processu pelagi iam se capraria tollit.
 Squallet lucifugis insula plena uiris.
 Ipsi se monatos graio cognomine dicunt,
 Quod soli nulli uiuere teste uolunt.
 Munera fortunæ metuunt, dū damna uerentur
 Quisquam spōte miser, ne miser esse queat
 Quæ nam peruersi rabies tam stulta cerebri?
 Dū mala formides, nec bona posse pati.
 Siue suas repetunt ex fato ergastula pœnas,
 Tristia seu nigro uiscera felle tument.
 Sic nimix bilis morbum assignauit Homerus.
 Belletriphontæis sollicitudinibus.
 Nam iuueni offenso sæui post tela doloris
 Dicitur humanum displicuisse genus.
 In Volaterranum uero uada nomine tractum,
 Ingressus dubii tramitis alta lego.
 Despectat proræ custos, clauumq; sequentem,
 Dirigit, & puppim uoce monēte regit.

RUTILII

Incertus gemina discriminat arbore fauces,
 Defixaſq; offert limes uterq; iudes.
 Illis proceras mos eſt adnectere lauros
 Conſpicuas ramis & fruticante coma,
 Vt præbente algam denſi ſymplegade limi
 Seruet inoffenſas ſemita clara notas:
 Illie me rapidus conſiſtere corus adegit
 Qualis ſiluarum frangere luſtra ſolet.
 Vix tuti domibus ſæuos tolerauimus Imbres
 Albinipatuit proxima villa mei.
 Nanq; meus quem Roma meo ſubiunxit honori,
 Per quem iura meæ continuata togæ
 Non expectatos penſauit laudibus annos,
 Vitæ flore puer ſed grauitate ſenex.
 Mutua germanos iunxit reuerentia mores,
 Et fauor alternis creuit amicitiiſ.
 Pretulit ille meas cum vincere poſſet habenas,
 Prædeceſſoris maior amore fuit.
 Subiectas villæ vacat aſpectare ſalinæ.
 Nanq; hoc cenſetur nomine ſalfa palus:
 Qua mare terrenis decliue canaliſbus intrat,
 Multifidoſq; lacus paruula foſſa rigat.
 Aſt vbi flagrantès admouit ſirius ignes
 Cum pallent herbe, cum ſicit omnis ager.
 Cum cataractarum clauſtris excluditur æquor,
 Vt fixos latices horrida duret humus.
 Concipiunt acrem natiua coagula Phœbum,
 Et grauis æſtuo cruſta calore coit.
 Haud aliter q̄ cum glacie riget horridus Iſter;

RVTILII

Grandiaq; adstricto flumine plaustra uehit.
 Rimetur solitas natura expendere causas,
 Inq; pari dispar fomite quærat opus.
 Iuncta fluenta gelu conspecto sole liquefcunt,
 Et rursus liquidæ sole gelantur aquæ:
 O quam sæpe malis generatur origo bonorum,
 Tempestas dulcẽm fecit amara moram.
 Victorinus enim nostræ pars maxima mentis,
 Congressu expleuit mutua uota suo.
 Errantem Tuscis considerare compulit agris,
 Excollere externos eapta Tolosa lares,
 Nec tantum duris nituit sapientia rebus,
 Pectora non alio prosperiora tulit.
 Consulis Oceanus uirtutum, conscia Thule,
 Et quicunq; ferox arua Britanus arat.
 Qua præfectorum uicibus frenata potestas,
 perpetuum magni foenus amoris habet.
 Extremum pars illa quidem discessit in orbem,
 Sed tanq; medio rector in orbe fuit.
 Plus palmæ est illos inter uoluisse placere
 Inter quos minor est displicuisse pudor:
 Illustri nuper sacræ comes additus aulæ,
 Contempsit summos turis amore gradus.
 Hunc ego complexus uentorum aduersa sefelli,
 Dum uideor patriæ iam mihi parte frui.
 Lutea protulerat sudos aurora iugales,
 Antennas tendi littoris unda iubet:
 Inconcufla uehit tranquillus aplustria flatus,
 Mollia securo uela rudente tremunt.

R. VTILII

Aflurgit ponti medio circumflua Gorgon,
 Inter Pisanum, Cyrnaicumq; latus.
 Aduersus scopulos damni monumenta recentis,
 Perditus hic uiuo funere ciuis erat.
 Noster enim nuper iuuenis maioribus amplis,
 Nec censu inferior, coniugioque minor.
 Impulsus furiis homines, diuosq; reliquit,
 Et turpem latebram credulus exul agit.
 Infelix putat illuue cœlestia pasci,
 Sequi premit læsis sæuior ipse deis.
 Num rogo deterior Circæis lecta uenenis?
 Tunc mutabantur corpora: nunc animi.
 Inde trituritam petimus, sic uilla uocatur,
 Quæ latet expulsis insula pene fretis.
 Natq; manu iunctis procedit in æquora saxis,
 Quicq; domum posuit, condidit ante solum.
 Contiguum stupui portum, quem fama frequentat,
 Pisanum emporio, diuitisq; maris.
 Mira loci facies pelago pulsatur aperto,
 Inq; omnes uentos littora nuda patent.
 Nonnullus regitur per brachia tuta recessus,
 Aeolias possint qui prohibere minas.
 Sed procera suo prætexitur alga profundo,
 Moliter offensæ non nocitura rati.
 Et tamen insanas cedendo interrigit undas,
 Nec sinit ex alto grande uolumen agi.
 Tempora nauigii clarus reparauerat Euris.
 Sed mihi Protadium uisere cura fuit.
 Quem qui forte uelit certis cognoscere signis,
oo ii

RUTILII

Virtutis speciem corde uidente petat
 Nec magis efficiet similem pictura colorem
 Quam quæ de meritis mista figura uenit.
 Aspicienda procul certo prudentia uultu,
 Formaq; iusticiæ suspicienda micat.
 Sit fortasse minus si laudet Gallia eiuem,
 Testis Roma sui præsulis esse potest.
 Substituit patriis mediocres Umbria sedes
 Virtus fortunam fecit utraq; parem,
 Mens inuisa uiri pro magnis parua tuetur,
 Pro paruis animo magna fuere suo.
 Exiguus regum rectores cespes habebat,
 Et cincinatos iugera pauca dabant.
 Hæc etiam nobis non inferiora feruntur,
 Vomere Serrani, Fabriciiq; foco.
 Puppibus ergo meis fida in statione locatis,
 Ipse uehor Pisas qua solet ire pedes.
 Prebet equos, offert etiam carpenta tribunus,
 Ex commilitio carus & ipse mihi.
 Officiis regerem cum regia tecta magister,
 Armigerasq; Pii principis exebias.
 Alphæ ueterem contemplor originis urbem,
 Quam cingunt geminis Arnus & Ausur aquis:
 Conum Pyramidis cœuntia flumina ducunt,
 Intratur modico frons patefacta solo.
 Sed proprium retinet communi in gurgite nomen.
 Et pontum solus scilicet Arnus adit.
 Ante diu q̄ troiugenas fortuna penates,
 Laurentinorum regibus insereret.

LIBER PRIMVS.

Elide deductas suscepit Etruria Pisas,
Nominis indicio testificata genus.
Namq; pater quondam tyrrhenis præfuit aruis,
Falsibus & senis credita iura dedit.
Narrabat memini multos emensus honores,
Tuscorum regimen plus placuisse sibi.
Nam neq; opum curam quis sit magna sacrarum,
Nec ius quæ sturæ grata fuisse magis.
Ipsam sisas est postponere præfecturam,
Pronior in Tuscos non dubitabat amor.
Nec fallebatur tam carus & ipse probatis,
Aeternas grates mutua cura canit.
Constantemq; sibi pariter, mitemq; fuisse,
Insinuant natis qui meminere senes.
Ipsam me gradibus non degenerasse parentis,
Gaudent & duplici sedulitate fouent.
Hæc eadem cum Flamminiæ regionibus item,
Splendoris patrii sæpe reperta fides.
Famam Lachaniueneratur nominis instar,
Inter Turrigenas Lydia tota suos.
Grata bonis præcos retinet prouintia mores,
Digna q; rectores semper habere bonos,
Qualis nunc Decius Lucilli nobile pignus,
Per Corythi populos arua beata regit.
Nec mirum magni si redditus indole nati,
Felix tam simili posteritate pater.
Huius uulnificis satyra ludente camœnis,
Nec Turnus patior, nec luuenalis erit.
Instituit ueterem censoria lima pudorem,

RVTILII

Dumq; malos carpit præcipit esse bonos.
 Non olim sacri iustissimus arbiter auri.
 Circonsistentes reppulit, Harpyias.
 Harpyias quarum decerpitur ungibus orbis,
 Quæ pede glutineo quod tetigere trahunt.
 Quæ luscum faciunt Argum, quæ lyncea cæcum,
 Inter custodes publica furta uolant.
 Sed non Lucillum Briareia præda fefellit,
 Totq; simul manibus restitit una manus.
 amq; Trituritam Pisæa ex urbe reuersus,
 Aptabam nitido pendula uela noto.
 Cum subitis tectus nimbis inorduit æther,
 Sparserunt radios nubila rupta uagos.
 Substitimus. Quis enim sub tempestate maligna,
 Insanituris audeat ire fretis?
 Oria uicinis terimus naualia siluis,
 Sectandisq; iuuat membra mouere feris.
 Instrumenta parat uenandi uillicus hospes,
 Atq; olidum doctas nosse cubile canes.
 Funditur insidiis: & rara fraude plagarum,
 Terribilisq; cadit fulmine dentis aper.
 Quam meleagræi uereantur adire lacerti,
 Qui laxet nodos Amphitryoniada.
 Tum responsuros persultat bucina colles,
 Fit q; reportanda carmine præda leuis.
 Interea madidis non desinit Africus alis,
 Continuos picea nube negare dies.
 Iam matutinis Hyades occasibus Vdæ
 Iam latet hyberno conditus hymbre lepus.

LIBER SECVNDVS.

Exiguum radiis sed magnis fluctibus astrum

Quo madidam nullus nauita linquit humum.

Namq; procelloso subiungitur Oarioni

Aestiferumq; canem roscida præda fugit.

Vidimus excitis pontum flauescere arenis

Atq; eructaro uortice rura tegi.

Qualiter oceanus mediis infunditur agris,

Destituenda uago cum premit arua salo.

Siue alio refluus nostro colliditur orbe,

Siue corusaa suis sidera pascit aquis.

Finis itinerarii primi.

RVTILII CLAVDII NYMATIANIDE RE/ DITV SVO, ITINERARII LIBER SECVNDVS.

Ondũ lōgus erat, nec multa uolumina passus,
Iure suo poterat longior esse liber.

Tædia continuo timuit cessura labori,

Sumere ne lector iuge paueret opus.

Sæpe cibis affert serus fastidia finis,

Gratior est modicis haustibus unda siti.

Intervalla uix fessis præstare uidetur,

Qui notat inscriptus milia crebra lapis.

Partimur trepidum per opuscula bina ruborem,

Quem satius fuerat sustinuisse semel.

Tandem nimbose maris obsidione solutis,

Pisano portu contigit alta sequi.

Adridet placidum radiis crispantibus æquor,

Et fulcata leui murmurat unda sono.

RV TILII

Incipiunt Appenini deuexa uideri,
 Qua fremit ærio monte repulsa thetis.
 Italiam rerum dominam qui cingere uisu,
 Et totam pariter cernere mente uelit.
 Inueniet quernæ similem procedere frondi,
 Artatam laterum conueniente sinu.
 Milia per longum decies centena teruntur,
 Aligurum terris ad freta Sicaniæ.
 In latum uariis damnosa anfractibus intrat,
 Tyrrheni rabies, Adriaciq; salis.
 Qua tamen est iuncti maris angustissima tellus,
 Triginta & centum milia sola patet:
 Diuersas medius mons obliquatur in undas,
 Qua fert atq; refert Phœbus uterq; diem.
 Urget Dalmaticos eoo uertice fluctus,
 Cæruleq; occiduis frangit Etrusca iugis.
 Si factum certa mundum ratione fatemur,
 Cōsiliumq; dei machina tanta fuit.
 Excubiis latiis prætexuit Appeninum,
 Claustraq; montanis uix adeunda uiis.
 Inuidiam timuit natura, parumq; putauit,
 Arctois alpes opposuisse minis
 Sicut uallauit multis uitalia membris,
 Nec semel inclusit quæ pretiosa tulit,
 Iam tum multiplici meruit munimine cingi,
 Solicitosq; habuit Roma futura deos.
 Quo magis est facinus diri Stiliconis acerbum,
 Proditor arcam quod fuit imperii.
 Romano generi dum nititur esse superstes,

RVTILII

Crudelis summis miscuit ima furor,
Dumq̄ timet quidquid se fecerat, ipse timeri,
Immisit latix̄e barbara tela neci.
Visceribus nudis armatum condidit hostem,
Illatæ cladis liberiore dolo.
Ipsa satellitibus pellitis Roma patebat,
Et captiua prius quam caperetur /erat.
Nec tantum Geticis crassatus proditor armis,
Ante sibyllinæ fata cremavit opis.
Odimus Althæam consumpti funere torris,
Nisæum crinem flere putantur aues.
At Stilleo æterni fatalia pignora regni,
Et plenas uoluit præcipitare colos.
Omnia tattarei cessent tormenta Neronis,
Consumat stygias tristior umbra faces.
Hic immortalẽ, mortalem perculit ille,
Hic mundi matrem perculit, ille suam,
Sed diuerticulo fuimus fortasse loquaces,
Carmine propolito iam repetamus iter.
Aduhimur celeri candentia mœnia lapsu,
Nominis est auctor sole corusca soror.
Indigenis superat ridentia lilia saxis,
Et læui radiat picta nitore silex.
Diues marmoribus telus, quæ luce coloris,
Prouocat intactas luxuriosa niues.

FINIS:

LAVRENTII VALLATI CARMEN
DE NATALI PATRIAE SVAE.

Rostquã fata uolūt, Neptūnia pergama laxat.
Ignis edax: ruit a culmine Troia potens.
Dux Anchisiadæ laurus appellit ad oras,
Passus aquis / terris / ignibus / arma famem.
Hec quantū (sic seua trahit Iuno) obstitit illi,
Turnus, habet causas barbara regna pati.
Hic sibi prima quies, atq; ultima meta laborum,
Deficit Aeneas, nascitur alba potens.
Omen ab euentu tractum, sive nomen ab alba,
Conditor ascanius: Albaq; longa fuit.
Aspice quo fato commota est gracia: Troia est,
Diruta: ut ex alba Roma superba fores.
Sus tibi principium, rapidis lupa pavit in undis,
Insatiabilibus omnia capta feris.
Dextra tua ad zephyros Austros porrecta sub euros,
Ad boream / ad coelum / ad tartara / ad elysios.
Albula seruauit, gentem dedit alba superbam,
I / bona nunc albis fata reponere fabis.
Succedere nouit troiana lege tyranni,
Dardane ab iliaco sanguine sceptrum cape.
Interea regnante alba nascuntur eodem,
Semine germani de patre Rege Proca.
Maior erat Numitor: minor alter Amulius annis,
Ast ubi uis animi non ualere dies.
Mors regem æquæuum maturo lumine soluit,
Vulgatur tabule / Regnum ad utrumq; datur:

VALLATI!

Fœdera regnandi/maturior incipe in annum,
In regnum Numitor mittitur unde prior.
Non placet hoc fratri, tacitaq; exestuat ira,
Et tempestiuos miscet in urbe dolos.
Nec satis una fuit hæredibus alba duobus,
Quorum uni totus uix satis orbis erat.
Voluitur annus: adest tempus iam sceptræ tenendi,
A solio maior cedit/initq; minor.
Auspice firmato declinat in arma: minantis,
Cauit ab imperio frater: & arma timet.
Ille opibus captum & regno/submittit habenis,
Et leges populum sancit habere nouas.
Componit titulum/sceptrumq; aquirit habendo,
Longum rex: uno qui fuit orbe fuit.
Spes una ancipitem uexat per inania mentem,
Ne patris ulctores Rhea aliquando daret.
Vel partu/uel connubio ne partibus Albam,
Diuideret: fore si nuberet illa uiro.
Sic agit incautus miseram: mortemq; minatur,
Sed quid habet sceleris uirgo puella cauet.
Et quamuis rabies nulla tractabilis arte,
Blanda tamen potuit uertere nata patrem.
Tota erat hec illi proles spes magna nepotum,
Pro pietate audax filia: cara soror.
A/pater hoc nimium: nostros sæuire per artus,
Desines in imbelles desinit ira Ducum.
Sciue tue nepti/seu nostre parce sorori,
Aut soror/aut neptis sanguis uterq; tuus.
Mollitur paulo, & uerbis lentescit amicis,

LAVRENTII

Nec patitur tantas ira cruenta moras.
 Vestalem legit cui semper uiuere lucem,
 Curæ est: perpetuæ uirginitatis opus.
 Digna pudicitia est Vestæ quoq; digna sacerdos,
 Quæ nisi de lecto semine nulla datur.
 Amorte immerita regis seruauit honorem,
 Si regale decus a pietate fuit.
 Tunc Romana dies/gêtisq; exordia nostræ,
 Primaq; de faustis omina capta sacris.
 Quid fortuna facit? non multis illa diebus,
 Intumuit: foeto corpore furta patent.
 Facti/fama uolat: præsensit Amulius ardens,
 Incertum tamen est quando/quis/unde fuit.
 Et stupet/& gaudet: cogitq; in carcere cæco,
 Nulla salus miseræ: nulla duci pietas.
 Factum alii studio regis pro uindice iusto,
 Creditur a uulgo succubuisse Deo.
 Fabu'a mille modis: Martem dixere priores,
 Esse deum: Quem nos dicimus esse patrem,
 Credite Romani nullo sub iudice lis est,
 Armis & spoliis monstrat onusta manus.
 Oquantû Veneré steterat succumbere Marti,
 Victorem /generis quem daret ipsa sui.
 Interea tristes molitur Syluia fletus,
 Et Materat longo candida membra situ.
 Lucem/expectando qua/tristia fata morantur,
 Cum dederit partus adueniente nouos.
 Vsq; annosa data est longissima meta dierum,
 Viuat ut infelix dum magis apta mori.

VALLATI:

Mille sibi tenebræ mille impia fama timores,
Mille quoq; attonitæ somnia uisa ferunt
Culmine præcipiti ramos ad sydera niti,
Vidit enim, partu semina missa suo.
Sumere spem nescit, premit altum corde dolorem,
Cuncta timens mentis conscia furta suæ.
Sic iam fata uolunt lateri dolet ilia circum,
Laxantur miseræ uiscera, lassæ cadit.
Labuntur fluido pariter de uentre gemelli,
Vnus homo/unus erat Romulus/atq; Deus.
Nudi ad uagitus abiecti. Epauere terra,
Vix mater trepido sola sinu recipit.
Cogit amor/reicitq; dolor/uel inutile clamat,
Hæc presaga meæ gaudia mortis erunt.
Non pater accurrit miseræ qui uota precetur,
Non que sustineat uersa ministra caput.
Non uidet attonita gaudentes agmine ciues,
Ire domo:& latii currere in arua uiros.
Durus ab externa præsensit ianito r aula,
Qui sicis oculis excubat ante fores.
Et dubiis pendet, calybeaq; uincula posse,
Laxat:& ex una tres uidet esse animas.
Clamat io passim, geminos dedit ilia partus,
Obstupuit populus/obstupuitq; domus.
Prouolat ad regem:serpitq; per atria rumor,
Rex male flammato pectore uersat opus.
Inuisos oculis damnat sine iudice fratres,
Ne pietas animum ne ue moretur amor.
Exequitur mandata celer cum principis ira,

LAVRENTII

Et procul/a regni, stipite uertit iter:
 Ibat arenosus qui iam fuit albula thybris,
 Arx & pallantis qua stetit ante domus:
 A/uclis locus est: paruis quia nauibus ibant,
 Per uada: tarpeius quæ facit atq; forum.
 Sed tempestiue fatalibus horruit undis,
 Clauserat & pleno littora summa sinu.
 Seu timet ille procul rapidis afluçtibus ire,
 Seu miseret/ lentis corpora mandat aquis.
 O si quæ rapidas quatiant thyberinides undas,
 Pareite: seruantur Romulus atq; Remus.
 Qui sceptrum proauo reddant: qui lumina cælo,
 Perficiant: terris prælia/ sacra dies.
 Surgit in alluue ficus radicibus altis,
 Ficus erat. nondum Rumula ficus erat.
 Frondibus hæc latis/ curuataq; arbore/ noctu,
 Rore cadente/ die sole calente tegit.
 Sensit onus/ mediisq; fremens thyberinus in undis,
 Hoc ait e nostro sanguine ueni: onus.
 Albula parce meo generi, fluctusq; repressit,
 Stat scyphus, & sitiens lictus arena facit.
 Aut uidet/ aut sentit circum lupa montibus errans,
 Vel properat rabidam ponere in amne litim.
 Ecce ad uagitus trahitur eeu nuntia martis,
 Admouet ut catulis ubera plena suis.
 Ruma feræ mamma est, a ruma rumula ficus,
 Et simul a ruma Romulus atq; Remus.
 Seu lupa/ seu pius nostræ bona causa salutis,
 Donec poturas pastor adegit oues.

VALLATI

Vidit & obstupuit: paruosq; auertit ab undis,
 Faustus: uxor: munera lata ferens.
 Faustule Romanæ seruator fauste iuuentæ;
 Quas tibi dii laudes/ quas tibi Roma memoris
 Tu nisi non Brutus/ Cæsar/ non usq; Camillus,
 Viueret. o tantis Faustule principium.
 Tu nisi non alto statet Capitolia saxo,
 Barbara nec uictrix isset in arma manus!
 Educat ingenuos mixtis pastoribus Acca,
 Instigate boues/ ducite aratra duces.
 It latio regale nephas, iniuria fratris,
 Virginis incestum, partus & expositus:
 Ista notant geminos albano sanguine ductos?
 Istaq; sollicita faustus arte cauet.
 Sed iam tempus erat/ quo se cælestia scirent,
 Numina/ ut in regnum prouocet ira uetus:
 Exercent animos & membra laboribus apta,
 Qualia uel reges/ qualia pastor agunt.
 Occursare feras/ tauros substitere sulcos,
 Vertere/ uomeribus rumpere pingue solum?
 Hic modus est: illum qui urbem proscindat aratro,
 Ire diu stimulis commonuisse boues.
 Ut iuuenes omni sentit uirtute potentes,
 Nutritor: geminos ad pia uerba uocat.
 Et proauilelus: & miserorum fata nepotum,
 Ut positi ad ripas fluminis esca feris,
 Et cum Marte refert secreta incesta parentis,
 Et regni casus, & Numitoris aui.
 Datq; fidem dictis. primis seruata sub annis,

LAVRENTII

Hæc scæfa, uiuit adhuc uestraq; prima domus,
 Lynter erat modica deductus terga carina,
 Non aptus remis, sed leuis aptus aquis:
 Vincula de prora pendent, quibus aut stetit undis,
 Ante uel ut memorem pēdeat ante casam:
 Dicta bibunt animis: & pastoralia linquunt,
 O cias: sic regni spem facit ira noui.
 Et facilis fortuna fuit inferrea primum,
 Cum multis capitur ad bona iura Remus:
 Spes prædæ regale pecus, dubiumq; timoris,
 Et noua dissidiis furta parata ducum.
 Regia iussa facit numitor: nescitq; nepotem,
 Arctat & in caros uincula seua pedes.
 Plus potuit fraternus amor / q̄ seua uoluntas,
 Iamque rex habuit scepra minister agit:
 Quid facis: ex illis unus dabit improbe regnum,
 Scepraq; fraterna conciliata manu.
 Postera lux oritur, damnatos ille reposeit,
 Torquet agit monitis arguit arte ducis.
 Seruat in hoc uultus: infractaq; pectora martis,
 Sentit in hoc albæ sanguinis esse notam.
 Postulat unde genus latio, nomenq; patremq;
 Aeneas genus est mars pater ipse remus.
 Ipse scit antiqua priamise prole nepotem,
 Ardet non audet rumpere uerba timor.
 Nec tantum auditæ fidit committere famæ,
 Impar erat regi qui modo pastor erat.
 Aptæ minus tergo pellis, Rex induit ostrū,
 Respondent animus aptaq; membra ducis.

VALLATI

Rumpemoras igitur, uirtus non pallia regnant,
 Illum in secretum conuocat alloquium.
 Serua inquit (nisi nos auditis fallimur) unum
 De geminis, auus es tu mihi/Rhea parens:
 Plura locuturus, primis intercidit ille
 Vocibus, & collo sustinet ipse senem:
 Vix stetit, agnosco uestigia cara meorum
 Inquit: aui species, & genitoris habes:
 Tum ueteres regni casus: & multa resoluunt,
 Et tacita uictores ire sub arma parant.
 Mittitur in campos qui nunciet arma futura,
 Liber ut in regni foedera frater eat.
 Et tu non pateris deducta romule pube,
 Regia fraternas uincula ferre manus.
 Cogit ab armentis iuuenes: & in agmina ductos
 Hortatur, regi uimq; dolumq; paro.
 Et fratrem, & socios repero: Quis nesciat iras
 Fratris pro fratre: pro socio socii?
 Rumpamus noua bella, & in atria magna ruamus
 Nunc seiat albanas ferre bubulcus opes.
 Itq; reditq; frequens ignora nuncius arte
 Donec decretâ sensit adesse diem.
 Romulus occultas spargit per moenia fraudes
 Inq; urbem uariis gressibus ire iubet.
 Gramina dat signo: tollit uexilla maniplos,
 Vnde manipularis usus in arma uenit.
 Tum Remus urbanis, clam rumpit in atria turmis:
 Insidiisq; fares, & premit arcis opem.
 Prouenit a tergo iuuenum globus, aptus aratro

LAVREN.

Fulgura/non uisus uulnera ferre manu.
 Prælia miscentur, tota fuit æde superbus,
 Regnator, circum fertur in insidias.
 Nec locus/aut tempus, nulla tractabilis arte,
 Vita, graui iacuit uulnere truncus humi.
 Rumor in arma uocat, confunditur urbe iuuentus,
 Clamanti regem Rex datur, alter auus.
 O felix Numitor quis regna elapsa tot annis
 Cogitet, antiquo restituenda seni?
 Ne desponde animum, lapsu fortuna rotarum,
 Mille uehit sortes, uertit & hora uices.
 Ipsa dat imperium tacite quesita sub armis,
 Inde noua uirtus auget in urbe fidem.
 Vtraq; cum geminis regni spes tota perisset,
 Ni thyberis parcas abstinuisset aquas.
 Iam pudet æternum placata uiuere sede,
 Plenaq; uictores ire sub antra boum.
 Ad maiora cient animos, urbisq; cupido,
 Ponere ubi positi mænia prima tenet.
 Summa palatini notat/& concludit aratro,
 Romulus, unde sui conspicerentur agri.
 Stant fora/stat lateri thybris/collesq; benigni,
 Apta salutaris mænia uisa iugo.
 Ista parabantur hirsutæ mænia romæ,
 Axe/luto/& iunco mænia rara leui.
 Quis te Roma potens neget a pastoribus ortam?
 Et dicat tenuous non habitasse casus?
 Tempa/uias/Turres/& summas diuidit arces,
 Mille domos habuit Roma quadrata prior.

Auspicio meliøre datum q̄ romula primum,
 Dicta, potes annis Roma superba fuit.
 Auspicio meliøre datum q̄ Romulus unus,
 Sceptragubernaret, cædere ilpe Remus.
 Non patitur turbam, suspectaq; nomina fratris,
 Cuius dardanium sanguine tinxit opus.
 Connubiumq; rapit ne sint sine prole, facitq;
 Quod natura negat consilio, atq; manu.
 Consilioq; deum, sceletiq; indixit asilum,
 Inde per euentum templa deosq; dedit.
 Paulatim alta ioui Capitolia dicta tonanti,
 Tarpeiumq; nemus (rustica prima fides.)
 Siqua tamen ueri postq̄ umbra recessit in auras,
 Mira uidet fratris inuida fata Remus:
 Romulus ad leges, alter sacra/tertius arma,
 Et sacra, corruptit cætera turba modum:
 Ventum & ad imperium, libertatemq; uocauit,
 Brutus, & obscænos expulit urbe duces:
 Sed non infrenes animosa licentia patres,
 Egit, habent sedes ad bona iura nouas.
 Consul ubiq; tamen trepidis dictator in armis;
 Inde tribunitia uenit acerba lues.
 Tum magni herocs (spirantia pectora, numen,)
 Publica tum pietas creuit ad omne nephas:
 Vincere finitimos/patriam seruare sub omni
 Euentu/& magnis regibus esse metus.
 Quantum undis potuit, quantum mucrone parati,
 Actum est. Quantum animo, dextera & ingenio.
 Donec ad infernas patuerunt atria postes,

LAVREN. VALLATI

Claudit enim forti Curtius ora manu
Quid non / o pietas / mentitaq; sidera narrant?
Nam bene diuini Cæsaris astra micant,
(Vanafides) aditum maiora ad lumina cœlum
Seruat: eris pastor / & deus alter eris.
Interea celeres opto uelocius aura
Ite Vacuales ad mea uota dies.

FINIS.

RAPHAEL MAPHEVS VOLA
TERRANVS DE ORIGINE
VR BIS.

Rhoebe potens fidibus paulū phytonia bella
Oblitus: iaculisq; feros miscere Gigantes
Facundam nō sume chelyn: laurūq; uirētem
Sublimiq; meum deduc a uertice earmen
Bellorū phontei qua fluxit uena caballi,
Nebride succinctus nostris modo baeceche furentem
Pectoribus tyrsū celsae de culmine Nisae
Porrige: minoia crinem quoque flecte corona:
Ille parens urbis: cuius cunabula magnae
Exigua, immensum tribuerunt nomina genti,
Vt primum thuscī superauit thybridis undis
Munere protectus diuum, curaq; bubulci
Ingentes patriis dotes uirtutibus auisit,
Nam decor eximius iuueni ualidiq; lacerti,
Martia frons inerat: tum humeris, & pectore toto,
Roboreq; æquales multum superauerat omnes,
Bystionias tali Mars pressit corpore cunas,
Fortius haud colubris lusit Tyrintius infans
At postq; coepit firmari uiribus, omnes
Vicinos terrere minis: belloq; colonos,
Excursuq; breui raptam deducere praedam,
Stramineo puduit non illum membra grabato
Ponere fessa super, paruosq; habitare penates,
Sape, palatinos ubi quondam tecta nitebant
Aurea delata protexit fronde iuuenes,
Illic & Driadam coreas duxere caetruae

RAPHAEL VOLATER.

Pan quoque septenis modulatus carmina cannis
 Illo Menalio deduxit uertice nymphas
 Finibus excedens patriis hic graia iuuentus
 Constitit, atq; artes pupulo monstrauit Agresti,
 Cui phœbas nuribus dudum uenerata latinis
 Tot cecinit casus, fatiq; arcana resoluit.
 Huc adiit nemei succinctus tegmine monstri
 Aleydes, uicti ducens armenta tyranni.
 Vicinumq; iugum monstro spoliavit auaro
 Quem magnis etiam celebrauit honoribus auctū
 Posteritas, Aramq; illi que maxima fertur.
 Constituit, magnumq; tulit per secula templum.
 Dux Achilini ades phrygiis erepta ruinis
 Huc tulit ingenti comitatus numina classe.
 Cui rutulus diris certauit in agmine signis
 Promissos repetens contempta morte Hymeneos.
 Ergo Palatino signauit mœnia cliuo.
 Romulus, atq; breui duxit munimine uallum.
 Stringebat medio, tum cynthius orbe Leonem
 Mars quoq; belligeræ comitatus acumine caudæ
 Attollensq; enses lymphis surgebat eoīs
 Ut uidit tantis moliri uiribus urbem.
 Ferrea ter manibus propensam ad pectora barbam
 Permulsit, natumq; alto/miseratus ab ortu.
 Talia per campos diffudit uerba patentes
 Prepetibus pennis, foeliciq; omnes surge.
 Vrbs mea, coepta etiam rex diuum hominūq; secundet
 Quæ paruo nati regetis conamine nostri.
 Ad tua posteras nunc cœta armeta reducunt

DE ORIGINE VRBIS

Et iuuat exiguo tantum requiescere monte.
Atq; pedo sudibusq; tuos armare bubulcos
Et male uicinos stimulis agitare latrones
At quondam pelagis; terreq; tenebis habenas
Et latium sublime ferens ad sydera nomen
Imperioq; altum caput insertabis olympto
Horrebit fama condens labentia calpe
Sidera, deuictus ponetq; tumentia Ganges
Hostia, Ripheos domitabis in arte colonos.
Euphrates, Tigrisq; suas præbebit habenas,
Barbara subq; iugum mittet sua colla Siene
Hic ubi non alta restagnant flumina ualle
Ludicra prospiciet senior Thyberinus ab imo
Gurgite perq; æquor ratibus concurrere Triton
At tu nate deis propior meliora uidebis
Auspicia, & solus rex dēpto fatre fereris
Sublimisq; alte pones tua nomina genti,
Sed tamen heu nostros multos patiere labores,
Et subeunda tibi late sunt munera belli,
Primum coniugibus turbabis ludic ra raptis,
Atq; indignati fugient ex urbe parētes,
Vltores diuos hominesq; in bella uocantes,
Heu quantum utrinq; ambiguis pugnabit armis
Inuicta tandemq; acie perstabis, opimamq;
Extincti referes Ducis in capitolia prædā
Tu louis inuictus sublimia templa feretri,
Centum ætate patres, lectos & honore Quirites
Constitues, reliquosq; feres armatus in hostes
Cumq; recensabis mediis procul agmina Campis

DE ORIGINE VRBIS

Ad mea turbato rapiam te sidera Olympo;
Huc procul e curibus uenientem cerno sabinis
Qui mores Romane tibi, ritusq; deorum
Monstrabit, populos & religione tenebit
Indomitos, ianiqu; fores compelect eburnas;
Post modo, nam tantis succedet honoribus Aeneas
Qui pontem statuet, cuius tua maxima Orati
Virtus abruptis defendet molibus urbem,
Augebitq; decus coeptum, Thyberina prope altum
Hostia, que latii tumentur moenia condet,
At qui succedet lorica acunctus, & ense
Perfringet bello albanos/montemq; colendum
Præstabit uictis romæ, quo tempore Meti
Per media heu poenas rapidis dabis arua quadrigis,
Infelix magna qui libertate potentem
Tentasti populum, & multum sua iura tuentem,
Iamq; aderit qui urbem muris circumdabit altis
Thyrrena de gente, ferens lituumq; tubamq;
Prætestam, lati nec non insignia clauis,
Cunctaq; neglecto dabit ornamenta Theatro,
Et uario latios decorabit honore triumphos,
Ponet Auentinæ delubra excelsa Dianæ
Successor, fortuna tuos augebit honores
Culminibus regis coniunx, & amica fereris,
Sed uarias infida uices agitas, premis altum
Sæpe caput, sternisq; ingenti prospera fato
Infandum supra miserum carpenta parentem,
Tullia perducet uetitis accensa hymeneis
Hinc iuuenis sæui stimulis agitur amoris

RAPHAEL VOLATER.

Miscebit totam factis audacibus urbē,
Et sceleris tanti uindex clamore uocabit
Romulidas, primusq; feret per compita fasces,
Sternet deinde alius rigidi seruator honesti
Posthumius suos superabit Marte Latinos
Ledeosq; suo spectabit in agmine fratres,
Marius a bello uictus pietate parentis
Supplicis abscedet, deserto Quintius agro
Labentes rigida sistet uirtute cohortes/
Nec tua Corneli taceo spolia ampla: Quirinum
Post magnum: laude ingenti memoraberis alter
Gentilesq; una consumptas luce cateruas.
At Furiū Veios armis/Gallosq; prementem,
Et qui prepetibus pugnando iuuabitur alis.
At post Scipiadas, Paulos & punica bella
Quantum ciuiles absument sanguinis ire
Tum modus imperio datus est: tum tendere habenas
Ulterius nostram prohibebunt numina gentem
Ac uelut eous Ganges torrentibus auctus
Et sibi uicinæ Thetidis tumefactus ab undis
Intra claustra negat/ferri: ripisq; solutus
Fertur in arua ruens: & culta boumq; labores
Precipitat. rapido se se quoque gurgite uastat
Sic olim mea Roma suos non ferre Quirites
Incipiet: contra & latios sparsura cruore
Ciues: in proprios uertet sua pila lacertos,
At tu qui a gentis uenies aquilonis ab oris
Victor: & a summo genus altum ducis Olympo
Precelles uirtute duces: & nomine magnos

DE ORICINE VRBIS

Postq̄ alpes: Aetariūq; ferum: Belgasq; feroces
 Atq; Caledonios latia sub lege Britannos
 Miseris: imperio insolitos parere Quirites
 Coges, & munus referes a rege eruentum
 Pelleo, sceleris p̄anas, quem pedere dignas
 Impelles, pulsa reddet cum scepra sorori
 Hinc populos late domitos orientis, & unde
 Auster abit: duces manibus post terga reuinctos,
 Cedant priscorum gesta, & monumeta uictorum,
 Seu quæ sparta tulit, seu quæ Pelopeya tellus,
 Et Macedum rerum ipse, licet Nabatea parauit
 Regna, & Ripheo defixerit orbe columnas
 Aegidet illius concedant facta triūphis
 Termo lo noteis: quāuis concurrere turmis
 Ausus, perq; aditus mōstrum superare tremendos
 Infames seyrone petras, & dira Procustis
 Robora, Syliphioq; metu nemus omne leuarit,
 Filius at reliquum mittet sub legibus orbem,
 Contundetq; hostes ciuilia bella mouētes,
 Reliquas magni siculis superabit in undis,
 Tum Mutinam uanos coget deponere fastus
 Lucius obsessus tandem sua coepta relinquet
 Quin latias iterum cernent concurrere turmas
 Albaq; Romanis tunc ossibus arua Philippi
 Et classem phario comitantia numina sistro
 Terga dabunt, Crassiq; pudor refertur in urbē
 Barbarus, & nunq̄ doctus iuga ferre latina
 Cantaber insuetas demū tolerabit habenas,
 Pacato tandemq; omni Bellona tumuitu

RAPHAEL VOLATER.

Aegidasaerata suspendet in æde etuentum
 Scilicet & centum mea tunc religata catenis
 Bistonis, longa torpebunt pectora pace
 Duræq; fatalis claudetur lanua templi,
 Sic etenim magnus post bella typhocia olympus
 Ocia seruauit diuum accubuit quoq; mensis
 Iupiter, & coelum didicit seruire Tonanti,
 Aurea nigranti succendent secla metallo,
 Quasq; olim liquit mundi descendet in oras
 Astrea, & rediisse suum mirabitur æuum
 Hinc noua progenies summo demissa Tonante
 Implebit magnis totum splendoribus orbem,
 Quæ cultus nostros, & inania templa laceffet,
 Tum quoq; Idumeis primum pandetur ab oris
 Hoc decus, & solimæ fulgebit gloria gentis,
 Non ille aut opibus tradet sua dogmata fultus,
 Aut ostro sublimis erit: currusq; uehetur
 Victor agēs pompas parthis in frena redactis,
 Scriptaq; magniloq; haud mitabitur alta platonis,
 Cecropii ue senis: Diuiq; Demostenis ora,
 Sed patria tantum clarus uirtute potentem
 Fabricium paruo, Curios, magnosq; catones
 Attilii ue fidem uincet, cunctisq; tremendus
 Maiestate, sua mittet sub lege tyrannos
 Meoniosq; amnes: & quicqd medus Idaspes,
 Quicquid frugiferi circundant hostia Nili,
 Aut ingēs Arimaspe tuas perlabitur oras,
 Siue & Achemenios cultus, Nileaq; regna
 Callaiēas contemnet opes, Ephyresq; metalla

RAPHAEL VOLATER

Diuino populis mores, monumētāq; tradēs
Littora nigrantis thyles, ac Baetra colentes
Et Tanaym, Meroesq; ardanti sydere p̄ssam
Fulmine compescet linguæ, ritūq; sacrorū
Felices nimum quicumq; ea secla uidebunt;
Præmia nimirum poterut sperare laborum
Quos fatum haud totos merget, post funera sedes
Sublimi euecti penna ducent in altas,
Huius & aduentū Themidis non ora prophanæ
Non Clarii laurus cecinere, aut Caona quereus
Aut lybici sortes Iouis, aut Priamea Virgo,
Carmēta, aut etiam Dircei filia uatis,
Quiq; fuit merlus thebano marte quadrigis
Non Calchas, Mopsus ue fuit diuinus & Illa
Non Prenestinae dixerunt fata sorores,
Sed pia sanctorum testant dicta parentum,
Orāq; cumanae dudum celebrata Sibillæ
Heu quantum nostris se opponet honoribus orbis
Sacriligus cultus cessabit ab herculis ara,
Et frustra ultori dabitis mihi templa nepotes,
Si mea cum magno squallebūt sacra Tonante
Iliacis direpta factis, fataliaq; urbi
Exactis simulacra deæ flamæq; trahent,
Inq; palatinas mittentur fulmina Lauros.
Qua uaticanas spectabit circus arenas
Sancta refulgebunt diuini numina Petri,
Atriaq; in medio parisi suffulta columnis
Pontificis stabunt sacri, cui summa potestas
In terris a rege fluet, qui temperat orbē,

DE ORIGINE VRBIS

Exquiliis Mariæ Molem mirabit altā
Lucina, creptosq; sibi lugebit honores,
Sabinam abiecta phoebe uenerabitur ara,
Ad uastum propere ducit qua semita pontū
Ensiser exella Paulus radiabit in æde
At Iouis ultoris templum meliore feretur
Cultu, matri namq; dei sacrabitur altæ
Celius a tergo laterana sacraria læto,
Respiciet uultu, suplexq; in uota uocabit,
Hæc Mars diuino postq; fuit ore locutus
Conticuit, radiosq; polouibravit ab alto
Infuditq; suos laribus surgentibus ignes,
Elapsusq; undis, nitidis se condidit astris
Summa petens, motuq; omnē tremefecit olympū.

FINIS

Romæ ex Aedibus Jacobi Mezoehii Ro. A. chademiæ
bibliopolæ Ano Domini. M. D. xxiii.
Decimo Kal. Februarias. Pontificatus
Sanctissimi Dñi Nostri Dñi
Adriani Anno Secundo.

*Intra mensis unius dimidiū exactè pleuuij
ad laude dei. et multa q; uulgeria Sabehur.*

- 60

1520

Special 89-B
17212

WS

THE GETTY CENTER
LIBRARY

